

DELECTUS
OPUSCULORUM
MEDICORUM.
VOL. I.

DELECTUS
OPUSCULORUM
MEDICORUM

ANTEHAC IN

GERMANIAE DIVERSIS ACADEMIIS

EDITORUM.

QUAE

In Auditorum commodum collegit, & cum
notis hinc inde aucta recudi curavit

IOANNES PETRUS FRANK M. D.

Medicinae Clinicae in Regia Academia Ticinensi
Professor p. & o. Academiae Scientiarum
Regiae Goettingensis & Electoralis
Moguntinae Sodalis .

VOL. I.

TICINI

IN TYPOGRAPHEO PETRI GALEATII
PRAESID. REI LITTER. PERMITT.
ANNO MDCCLXXXV.

PRAEFATIO.

Virorum Illustrissimorum HALLERI, SANDIFORTII, BALDINGERI, GRUNERI, WITTWERI, WASSERBERGII, *aliorumque exemplo, sed ratione adhuc longe alia. suffultus, praesentem collectionem non sine fructu, artisque Medicae apud nos emolumento compariturum confido.* CAESARIS AUGUSTISSIMI *gratia* ITALIAE *me incolam esse, atque praxeos ad lectos aegrotorum regulas in celeberrima Academia* Ticinensi *docere non ita pridem iussit: hoc ipso autem, gratissimum mihi imposuit officium, ut huic me orbis terrarum parti felicissimae, in quantum vires permittant, utilem redderem atque proficuum. Dolebam saepissime, cum in patria dilectissima adhuc morarer, & medici practici per multos annos, dein Professoris Medicinae practicae in* GEORGIA AUGUSTA *munere fungebar, dolebam, inquam,* GERMANIAM *tot egregiis* ITALIAE *operibus medicis, postquam in hac iam diu apparuerint, per plu-*

res, ad minimum, annos privari: praecipue cum vel rariores sint, vel minoris Voluminis libelli, quam ut bibliopolarum attentionem excitare queant. In ITALIAM *translatus, minus adhuc esse huic cum* GERMANIA *in rebus litterariis, quam isti cum Italia commercium, non minori animi adfectu sentio. Non quod egregii in hac parte Viri Medici non eadem, qua nos aequitate, alienos quoque in arte profectus agnoscant, atque eorum mox participes fieri desiderent; sed quod innumera se hic opponant, quorum pars magna a bibliopolis est, impedimenta. Hi enim cum* GERMANIAE *bibliopolis libros nullos* commutant, *sed* aere *crudo opus omne absolvunt, magnoque, &, ob locorum distantiam, insigniter aucto pretio, chartas illorum paucas atque notissimas saltem sibi comparare, suisque vendere consueverunt.*

Sed alia latet mali origo! .... infelix scilicet Latini sermonis inter utriusque regionis eruditos neglectus fere aequalis, & scribendi, si legi velis, idiomate patrio, in dies aucta necessitas. Memoriam torquent GERMANIAE *filii, & temporis in addiscendis peregrinarum natio-*

num linguis; quamplurimam partem consumunt; ut, iam fere fractis viribus, aliorum demum populorum scriptis gaudeant, illisque pro ingenio utantur: in qua parte quidem, taediis certe plenissima, a nullo alio populo facile superantur. Ast, an temporis impensi lucrum capiant, & an non longe maiorem laborum fructum acquisituri essent, si non rerum tantum septenis Nominibus, sed ipsi mox SCIENTIAE *consecrare daretur indefessa certe ingenia, dubium, mihi saltem (qui hanc ipsam tamen viam feci) superesse non potest. In hisce terris, praeter Gallicae, & hinc inde Anglicae linguae studium, a medicis vix ullum studiosius colitur, & quamvis libri idiomate Latino exarati, ob suam cum Italico sermone affinitatem, facilius intelligantur, ut plurimum tamen patria conscripti sunt lingua, & ad exteros hanc ob rationem difficilius emigrant.*

Sic igitur Latini sermonis apud eruditos abolitio, utrumque fere populum Commercio privat Litterario, quod certe, si maius inter nos existeret, unicuique messem largiretur ditiorem, & animos redderet in diiudicandis inge-

niis , atque veris in artem meritis , ex utraque parte aequiores .

Natum exhinc in me est desiderium , ITALIAE Medicis , praecipue iuvenibus , qui me duce artem salutarem addiscunt , aut in aliis locis a GERMANIA magis adhuc dissitis , excolunt , partem saltem non ignobilem laborum praecipue Academicorum , quos illa vel dedit vel datura est , in manus tradere : pro ut iisdem tum praelectiones proprias illustrari , tum potiores artis cognitiones & medendi methodos ulterius propagari , aut confirmari crediderim .

Regulam mihi in eligendis iis , quae typis recudenda exhibiturus sum , imponere aliam nolui , quam ut ea , quae praecipuis aliis Collectionibus supradictorum inprimis Virorum industria inserta leguntur , evitarem , utque non nisi ea exhiberem , quae in hisce praecipue terris utilia fore credidero . Praxim Medicam quidem pro primario Collectionis meae obiecto habiturus sum ; interim neque Chirurgica scripta excludam , neque alia , quae artis praecipue exercitium propius concernunt . Scientia , nullibi adhuc magis , ac in GERMANIA exculta , cuivis

tamen populo pernecessaria; *MEDICINA scilicet FORENSIS*, *locum hic eo potiorem obtinebit*: *quo magis hanc artis nostrae eximiam partem*, *in fertili ITALIAE solo radices denuo figere fructusque optarem ferre maturiores*, *postquam prima certe huius*, *uti tot aliarum scientiarum semina*, *hanc ipsam pro patria quondam agnoverint*.

Nova mihi hic loci videbuntur, *quaecumque*, *ob praedictas rationes*, *ab Eruditis ITALIAE*, *vel nunquam fere*, *vel tardo nimis comparari poterunt paucisque sic tantum innotescunt*, *cum tamen omnibus innotuisse mererentur*. *Hinc inde ex meis aliqua*, *prout alii labores permittant*, *adiiciam*, *atque*, *ne alienis commisceantur*, *Asterisco* (*) *notari curabo*. *Interim non omnia*, *quae adnotationibus propriis destituta hic leguntur*, *in me ipsum suscipiam; sed sententias auctorum diversorum lectori tradam ulterius diiudicandas*. *Neque materiarum ordinandarum mihi potior*, *quam novitatis erit ratio*: *quilibet enim ex quovis volumine secuturo ea sibi eligat eoque ordine tandem disponat*, *quem sibi commodissimum esse noverit*. *Voluminum numerum tempusque editionis apud me esse volui*; *quin tamen*,

si gratum esse opus & aliis, senserim, licentia hac mihi praesumpta abusurus sim. Aliud mihi in caeterum, quam ut aliis, praesertim AUDITORIBUS *meis, prodessem, ab hoc opere emolumentum non proposui. Forte & meae quondam patriae,* ITALIAE *sic fructus medicos, in fasciculum collectos, ut iisdem mox frui possit, singulis annis transmittam: felix, si & hoc tandem modo, litterarum, in quo prima mei pars officii consistit, medicarum studium promoveam atque rerum utilium circulationem pro viribus secundem.*

HYPOCHONDRIASIS

Disputatio inauguralis, *Praeside* GEORG. MATH. GATTENHOFF, *Auctore* FRANCISCO ZUCCARINI. *Heidelbergae*, 1769. (*).

§. I.

Morbus, a viſcerum ſub hypochondriis ſitorum adfectione a veteribus iam notatus, varia toties ſymptomatum ſyndrome illudens, inſulſo-

(*) In Germaniae Academiis, veri ſcriptorum eiuſmodi auctores vel ipſe Neodoctoris Praeſes, vel alii, artis iam peritiores, viri ſunt. Paucis iuvenibus medicis datum eſt, materias practicas, ſi obſervationes ſingulares, ſub alienis auſpiciis inſtitutas excipias, ita elaboratas tradere: ut vel novitate, vel alio titulo, attentionem Eruditorum ſibi arripiant; quamvis non ignorem, aliquando ex iuvenilibus omnino manibus, diſſertationes prodiiſſe, quae perutilem ſaltem compilationem ſiſtebant. Lex illa academica, quam in omni Germania & a Batavis, dein quoque Edimburgi, nec minus in Sueciae, Daniae Academiis, obſervatam vidimus, & qua ſinguli Doctoratus Candidati, ſcientiae ſuae ſpecimen publicum edere tenentur, optimis certe anſam dedit elaborationibus, illique omnino magnam

que a Gallis vaporum (les vapeurs) titulo illusus, potissimum litteratorum miserum stipendium

artis nostrae partem debemus. Interim fateor, institutum hoc, ob cuius eximios saepe fructus, Exteri nobis invidebant, quodque ab his nova lege subinde receptum fuisse non ignoramus, finem suum utplurimum aberrasse, hinc non immerito, prout mihi saltem videtur, a SUMMO IMPERATORE, cum alia utiliorique lege fuisse commutatum. Dissertatio, uti vidimus, a Neodoctore ipso vel raro admodum, vel utplurimum ita conscripta, ut ex ea, novae dignitatis argumentum capi non potuerit, nullam certe Candidato in publico fidem conciliare potuit maiorem; cum interim expensarum pro illo rationem augere, &, quod potioris momenti est, sat magnam temporis Academici partem operi tam saepe inutili, impendere debuit. Voluit ergo IOSEPHUS II., ut rigoroso ad lectos aegrotorum examine, quid valeant Neodoctoris humeri, quid ferre recusent, publice comprobaretur, crumenae vero Candidati (forte pauperioris, quam ut Professoris sui filios litterarios adoptare posset) parceretur, temporisque Academici maior haberetur ratio. Nulli interim hoc ipso vetitum erit, scientiae suae tentamen, si libeat, edere, & si quid, publica attentione dignum dicendum habeat, typis mandare: eo enim nunc vivimus saeculo, quo praela, absque lege id iubente, pridem forte necessaria, satis abunde sudant, quin ex instituto inundationis Litterariae augeatur periculum. — Quod ad praesentem dissertationem spectat, difficile est,

audiit, nunc ſuo in plebem ipſam dominio, Medicorum conſilia ingeniaque fatigat; ut tum a ſua noſtro aevo frequentia pertractationem academicam mereatur, tum ut a vagis vulgi ac Medicorum quorundam praeiudiciis in tyronum gratiam ſalutiſque publicae commoda depuretur.

§. II.

Varia naſcentis mali, varia adulti facies eſt. Lentis plerumque gradibus obrepit; aliquando ſub diuturna animi occultaque aegritudine, moerore ac tacito curarum morſu, ſubita adfectuum, plerumque ſpaſticorum, fallaci vehementia erumpit.

1. Inſolita quaedam preſſionis in praecordiis moleſtia a cibo capto, faciliſque nec adpetitui cibi modo reſpondens ſatietas, cum levi dyſpnoea, laſſitudinis inſueto ſenſu, meridiani ſomni cupidine, accedentibus brevibus cordis palpitationibus, ſomnique nocturni excuſſa ſubito iucundia, initia ducunt, plerumque contempta; flatuum

---

Viri ſummi, mihique amiciſſimi GATTENHOFFII, qui & meis aliquando ſtudiis profuit, eruditionem ſtilumque nitidiſſimum, in ea non recognoſcere.

fatigant moleſtiae, multiſonoque murmure venter flagrat, atque in hos, dum moleſtiarum ſuarum cauſſas refundunt, facile ſibi ſatisfaciunt, ac in eſſentiarum ſuarum ſtomachicarum uſu, addito a cibis ſolertiori Coffeae potu, adquieſcunt; vini ſaltem generoſioris uſui eadem ex medela vacant, atque nonniſi leni addita crapula veſpertina, ſomni quietem conciliant; alimenta interim duriora toties melius, quam molliora tolerant digeruntque.

2. Pluribus licet a prandio coenave hae moleſtiae ſint; videris nihilominus, quos ventriculi potius vacuati tempore, circa veſperum, ante coenam maneque, incommoda premunt ſingularis, quam explicare nequeant, anxietatis, abſque ulla quidem ſpirandi difficultate, palpitantis cordis, capitis nubili, levique ſed fere continua vertigine nutantis ſibi viſi, ſuoque, ut credunt, muneri imparis, animi inquietioris, cum levi etiam artuum tremore iuncto. Quod moleſtiarum genus cibo capto, continuo adeoque a ſummo mane modici cibi vinique uſu, totumque vorando diem, ſolarentur.

3. Fugaces de nocte ſomni, atque dum ſenſim obrepunt, ſubitis interpellati pavoribus, cum ſenſu ſaepe ſubitaneae, fulminei inſtar ictus, viſcerum abdominalium concuſſionis iuncto, an-

xietates cum cordis palpitationibus cumulant; metuque nunc apoplexiae, nunc catharri suffocativi, nunc epilepsiae terrent (*): sed rediens a sequente tranquillo demum somno animus, manens corporis vigor & adeptitus integritas haec solatur mala, metuque tantisper exuit.

4. Crebrae phlogoses, atque capitis praecipue, saepe extremorum artuum incalescentia, cum intercurrentibus etiam horroribus, aliquando maiori mali gradu, continuo fere manuum pedumque frigore tremoreque, inter anxietates animi futurorumque malorum praesagia, febris ideam ingerunt, atque sub proprio mali sui continuo studio, perpetua pulsus proprii percontatione, febris hecticae pavores animo volvunt revolvuntque; ac Medicos, tum ut sua, quam e venis

(*) Senis Venerabilis, a iuventute Hypochondriaci exemplum habui, qui cum in caeteris omnibus prae aliis saperet, levi satis morbo laborans, ventriculum sibi *perforatum* esse credidit, & cum ego per plures dies opinioni restitissem, ipsius quoque GATTENHOFFII consilium expetiit. Post alios tandem dies fidem consolantibus nobis adhibuit. Heu! mortis post triennium futurae naturam tristeque fatum praesensisse Virum integerrimum diceres: ut qui, exhibito sibi enemate, perfossoque a fistula, per Chrirurgum ruditer intrusa, intestino recto, infelix obiit,

manuum nunc valde intumescentibus, nunc subsidentibus colligunt, plethora per VSectiones liberentur, tum febris suae curationes adsignentur, a summo Archiatrorum ordine ad infimam plebis medicastrae sortem, ex anicularum, carnificum, quin & saepe sacerdotum, urinas ex voto olentium, classe, per totam sensim provinciam fatigant; sed nullorum demum, ex propria nullius hactenus successus experientia, nisi proprii studii consentanea sequuntur consilia.

5. Febris vero, siqua veris comitatur phoenomenis, aut aliis, saepe epidemicis e caussis nata, omnino irregularis, multa difficultate tum e coctionis criseosque perturbatione, tum convalescendi labore stipatur, verum natae ipsius vi morbi febris, omnino irregularis, observationes in semetipsis referunt cl. Viri (*a*); quae variabili plane typo, apyrexia vix perfecta, redierit, l. maiori bono, aliarum febrium more, paroxysmum sudore finierit, aut levarit saltem.

6. Alvus aliquibus tardior est, tardissimaque aliquando (*b*), ut nonnisi siccissima dimit-

---

(*a*) GARBOE *experim. ca. mal. hyp.* §. VI. HOPPE *Hamb. Mag.* Vol. VIII. p. 604. 608. Vol. IX. p. 340.

(*b*) Alvi ad 3. septimanas obstipatae in hypochon-

tat (*); aliis ac plerisque mollior, stercoraria, male mixta, biliosa, rufa, subatra, saepe pallida, saepe foedissima, repetito per diem nisu, fere tenesmode, secedunt: interque ea alvi phaenomena tumentibus haemorrhodium tuberculis anus flagrat, aut iis per intervalla fluentibus, aut perpetuo etiam, ut novi, quotidiano pauci sanguinis fluxu notantur: sed & de inventis malorum suorum in aurea vena caussis, naturaeque per eam molimine laetantur, atque inter

driaco exemplum habet KAEMPF *de infarct. ventric. Vol. III. diss. pract.* Hall. it. SWIETEN. T. III. p. 492.

(*) Capraru n stercori similia magnis conatibus quamplures alvo excernunt: quae omnino de magna tanti intestini, saepeque satis diuturna contractione spastica testari possunt. Monere iuvenes medicos hic expedit: impossibilem saepe sub hoc statu esse clysteris adplicationem, nisi, cum Chirurgo supra memorato, intestinum laesionis velint exponere periculo. Post breve quandoque tempus, imminuto spasmo intestinali (quem apud inassuetos & operationem hanc extimescentes homines, vel recusantes illam infantes, novi fuisse considerabilem) facillimum erit, fistulam ano immittere, opusque hoc feliciter absolvere: quod, communissimum scilicet, saepe nimis rudibus committi manibus, & magnis sic multisque intestini morbis ansam porrigere, doleo.

amicorum Medicorumque etiam adgratulationes ; animum feliciore erigunt augurio ; aureos morbi fui fontes aequanimius ferunt , obstetricante Medico , eos nunc fodiente , nunc fovente , emolliente , nunc irritante , nunc fugente , nunc quocunque artis fuae , plerumque arcano genere confulente .

7. Palpitationis quidam fenfus , uti omnes aliquando vel varias faltem partes , fenfu ac irritabilitatis vi gaudentes , ferit , uti refert FRACASSINI (*a*) ; atque in fe ipfo tremoris ac palpitationis fubtercutaneae fpecie fenfit GARBOE (*b*) ; ita & potiffimum partes interiores tenet , & trementis cordis , aut Aortae , aut Coeliacae palpitantis fenfu , polypi latentis aut anevrifmatis formidine repleverit aegrum Medicumque , ut novi , alias fat celebrem ; aliquando coniuncta perpetua quafi circa ventriculum preffionis moleftia , ac continuo plerumque ingeftorum vomitu , pancreatis fcirrhofi & iamiam carcinomatofi fpecie prognofique fefellerit (*c*) .

(*a*) FRACASSINI *Opufc. Pathol.* p. 273.
(*b*) GARBOE l. c. §. VIII.
(*c*) Pulfationem in aorta , art. mammaria , coeliaca tam vehementem , ut aneurifma fimularet , adnotat FRACASSINI l. c. p. 243. 272.

8. Sed aliis has ſimileſque inter moleſtias ; fortior auctuſque adpetitus (a) ſponte diſiicit hos mentis pavores ; immo aucta ſaepe animi laetitia, atque in riſus proclivitas, aucta ſalacitas, nocturna per ſomnum λαγνεύματα vegetioris etiam corporis ideas ſubſtituunt ; ut praematuris ſibi conſulant matrimoniis, vel naturae vires ſcortando iactitent ; nihilominus ſua, quae cum Medico maxima eſſe ſolet, amicitia, ſuas vel haemorrhoidibus, vel flatulentiis, vel aliis queiſcunque cauſſis potius, quam turpitudini querelas deferunt.

9. Aliae imi ventris afflictiones variant ; ſaepe lumborum, oſſis ſacri dolores, ſaepe tormina & cardialgiae vexant ; alios ſtranguria affligit ; alios modo cum lento ſtillante humore aliaque affectione genitalium moleſta, urinae emiſſio, modo eius etiam abſque ullo dolore in veſica ſuppreſſio vexat. Saepe ſub anxietatis ac viſcerum palpitantium ſenſu ingruente, urinae copioſae aquoſaeque fluunt ! ut & hac ratione varias morborum formas ſimulent, aegroſque novis terroribus compleant : ita diabetem cum

B 2

(a) WHYTT *Abhandl. von der Hypochondr.* pag. 183. *It. not.* ad HALESII *haemat.* p. 178.

passione hypochondriaca coniunctum describit KRAZENSTEIN (*a*); calculum renalem saepe mentiri, observat FRACASSINI (*b*).

10. Verum non soli hi viscerum abdominis limites sunt, morbi huius saevitiam mirabilesque formas concludentes; quin in alias simul partes, totumque corpus saepe numero porrigatur: praeter anxietates cordisque palpitationes, pectus dyspnaeae quodam genere, quod subito ingruens, peripnevmoniam notham, catarrhi suffocativi speciem, aemulatur, per intervalla affligitur: sed, uti subito animi adfectu, terrore saepe, nascitur: ita eo mutato, cedit, contrariisque ideis evanescit, ructibus flatibusque sursum deorsum, liberato Aeolo, mirabili per intestina murmure spirantibus. Aliis saliva copiosior (*c*),

(*a*) *De diabete Vol. IV. Dissert. pract. Hall.* p. 56.
(*b*) *L. c.* p. 241. 249.
(*c*) SWIETENIUS T. III. p. 507. ROPER *de ptyalismo Vol. I. disp. pract. Hall.* p. 453.
(*) Constantissimum fere morbi huius symptoma esse observavi, muci tenacioris, fauces matutino utplurimum tempore obsidentis, continuam fere exscreationem: ita ut perpetuas medico, de tenacitate humorum, querelas moveant, & spissum accusent sanguinem, cui incidendo atque resolvendo, copiosissima adhibet, ex omni remediorum genere, plebs medica. Idem fere muci

aliquando dulcis (*a*) ; alios haemoptöe crebra ; alios anginae quaedam ſpaſmodicae , abſque conſpicuo faucium vitio , torquent , ſaepe redeuntes (*b*) .

11. Atque in tanto ſymptomatum numero , capitis mala maxima eſſe ſolent , ut cephaleae non tam periodicae vel vagae , modo caput univerſum , modo has , modo illas partes ſaevo tormento occupent , nunc obtuſae tenſionis , nunc frigoris , nunc gravantis ponderis , ſtuporis , ſaepe vertiginoſi relicto ſenſu : ictus cuiuſdam celerrimi & quaſi fulminei , caput traiicientis ſenſum , ſenſibili cum ſono , velut fidei in tetrachordo nimis tenſae , ſubito nunc ruptae

affluxus a prima emeticorum in ventriculi nervos actione inſequitur, eundemque fere a quovis animi pathemate fortiore effectum in liquida oris cavum irrorantia obſervo: ita ut mox ſiccum hoc fieri & viſcidum ſentiamus , quod brevi antea madidiſſimo rore humectabatur . Prima quoque febrium invaſio , hoc ſigno ſtipari ſolet: ex quibus omnibus colligendum eſſe duco , nervorum potius in glandulas faucium & oeſophagi imperio , hanc muci ſecretionem augeri , mutari ; nec ab hoc ſigno, ad praeternaturalem humorum craſin praepoſtere eſſe concludendum .

(*a*) HALLERUS *Elem.* T. V. p. 115.
(*b*) SWIETENIUS T. II. p. 706.

tinnitu, tempore obrepentis somni, expertus est GARBOE; alii plures dantur, eo toties sensu territi.

12. Crebras inter subitaneasque phlogoses, motus in variis faciei musculis oscillatorii perspicui repunt; ut celerrime mox palpebra vibret, modo labia tremant, modo sensus saltem aliquis tracti ad latus labii, vel cuti inhaerentis irritantisque pili, quem manu iterato absterserint, divexet.

13. Oculis scintillae subitae, modo muscarum volantium, nigrarumque macularum spectra obversantur, ut imminentis iterum apoplexiae, vel saltem coecitatis, variosque alios irritosque metus animo agitent.

14. Cum qua corporis conditione peculiaris nectitur hypochondriacorum psychologia; cumque repente per fibras celeri inordinatoque motu, nervecrum staminum inordinatae cientur vibrationes, a mente haud regendae satis; atque inter varias phantasiae turbas, series cogitationum male cohaeret: celerrimis vividisque ideis phantasia luxuriat, ut ingenii etiam vi acriore polleant, qua obiectum in omnibus notionum particulis constantius accuratiusque perlustrent; nisi quidem imaginationis vis maior iudicium

rationemque perturbet (a): haecque illa vis est, quam animum Entheon Poëtae vocant; quae vivacissimis, quas fertilis imaginatio subministrat, ideis summos artifices reddit, atque ad optima quaeque opera excitat (b); languens languorem corpori animoque inducit; donec excitata quacunque ratione, ad pristina opera excellentiora redeat: novit homines eruditos BOERHAVIUS (c), qui in loco quodam sapientissimi erant, sed inde egressi, insaniebant prae melancholia, reduces iterum sapientes erant. Ita in contraria toties, mutato ordine idearum, animus trahitur, ut in omnia etiam animi pathemata excedat; mox in risus cachinnosque leviusculo momento diffunditur, rumpantur, ut ilia Codro; mox ad tristitiam lacrymasque facili e caussa redit: homines scenicos, qui avidam plebem, risum movendo, auro emulgent, gestu faciles salibusque

(a) Imaginationi indulgentes, attentione & iudicio minus valere *Conf.* KLOEKHOF *de morb. animi* p. 56.

(b) Maracum Poëtam Syracusanum, ex DONATO memorat Boerhave *de morb. nerv.* p. 406., qui optima sua carmina non nisi furens & mente captus componebat, sed sedatus, nihil praestabat excellens.

(c) BOERHAVE l. c.

plenes, plerumque hypochondriacos esse, & sibi solis vix sufficere, tum demum ridiculos, quando ad officium redeunt, & confluxu hominum excitantur, adnotat BOERHAVE (a); addit HALLERUS celebre exemplum PEQUELINI de MOLIERE, qui aliis facetissimus, sibi tristis vitaeque pertaesus. Mox tacitis animi furoribus nonnisi hostium suorum, quos fingunt, damna necesve spirant, militumque fortissimorum ideas fabricant; mox data occasione, canes in aula iovis legatos apud PHAEDRUM adparente DIVI Maiestate, aemulantur. Impavidi nunc, molestiarum suarum impatientes, ultima sibi fata vovent expectantque; mox mortis imagine metuque pavidi, inter tristia sensorii communis nubila terentur, torquentur: amore nunc rapiuntur, nunc odio; animusque commissi criminis conscientia ac poenitudine lacrymis culpam expiat, sed ad idem mox facili occasione rediturus: qua in sensorii communis mobilitate rectiores probitatis ideae, quas constantius servent, intercurrentibus antiquis, queis adsuevere (b),

---

(a) BOERHAVE *prael. ad instit.* §. 327.
(b) Eae sunt, quas Poëta canit: *Naturam expellas furca, tamen usque recurret.*

l. iis certe, quas aversando diuturnas inter animi luctas sibi imprimunt, turbantur ideis; quas sub mediis pietatis exercitiis, variis motibus ac gesticulationibus totidem velut diabolos, quasi muscas, abigere velle videantur. Tanta saepe phantasiae luxuries est, ut alieno idearum ordini si avidius inhient, sibique in iis placendo, eas sensorio communi vividiores reddunt, in malencholiam ipsam maniamque proximam sibi viam parent.

15. Hac corporis mentisque conditione sunt, qui victas dant manus, lectoque vinctas; corpus similibus malis debile, caussarum externarum, quas omnes sibi nocivas ominantur, serie, ipsiusque äeris liberioris usura eximunt; quaesita vitae in omni genere mollitie summa, turbas suas solantur; demumque sensim societatis humanae officiis excussi, rectisque corporis & mentis usibus desueti, irritis pharmacorum dispensatoriis, suas inter curas medendique studia tabescunt, tenuesque propediem, ut credunt, relinquent exuvias, angelica mox chrysalide avolaturi. Advocatum describit GARBOE (a) per octo annos lecto affixum, quem sensim abs-

(a) GARBOE l. c. §. X.

que pharmacis, nisi solius rhei tenui ac repetita dosi ad artuum suorum usus atque communis aurae pabulum reducendo, sola diaeta sanaverit. Alii dantur per plures annos lectis suis affixi, Medicorum consiliis obluctantes (*). Felicior sors aegro adfulsit, quem MEAD (*a*) describit: qui ingravescente morbo mortem sibi instantem denuntiat, iubetque igitur, ut moris est, campanam funebrem in templo, aedibus suis vicino, pulsari, quasi neniam suam ante supremam vitae horam audire volens; campanarum autem pulsator, cum male rem agere videatur, iratus e lecto surgit, manibus suis modum rectius pulsandi monstraturus; quod cum fecerat, totus sudoribus diffluens, ad lectum redit, mox

(*) Quamplurimos Medicos cum hypochondriacis iniuste satis procedere, observare possumus. Vel enim credulos nimis, remediis obruunt; vel querelis crudeliter irrident, neque sensuum testimonio fidem adhibent; qui, licet aegrotos, absque maiori caussa, pavescere morbumque periculo plenum credere faciant; non tamen ob id, mali nihil subesse, omneque disturbium ab IMAGINATIONE proficisci, docere possunt. Ipsa hic imaginatio nimium tensa, morbus est; quem, si amica consolatio lenire potest, non physico destituitur illa principio, maleque a ridente Medico exasperatur.

(*a*) MEAD mon. & praecept. med. p. 149.

expiraturus. Vitam autem reddidit iſte labor; & convaluit.

§. III.

Verum & ad morbi hiſtoriam pertinet; ſubiecta morbo hypochondriaco obnoxia, eiuſque mutationes varias, quas fida crebraque obſervatio demonſtrat, conſideremus.

1. Quanquam huc praecipue tenuioris corporis habitus pertineat, nativa nervoſi ſtaminis partiſque ſolidae teneritudine conſtans; cum qua a parentum ſimili morbo toties traduce haereditario diffunditur morbus: dantur nihilominus

2. Teſte TRALLES (a) lacertoſi, robuſti toroſique viri, nihilominus hypochondriaci, dantur ſanguine ſucciſque pleni, aeque ac macilenti; dantur exercitati mobilique vitae generi addicti perinde, ac ſedentarii otioſique, hac adfecti aegritudine, ſed praecipue huc pertinent, ſi recte attenderis, tum ii,

---

(a) TRALLES *de Opio*. P. III. p. 37.

(*) Quadratos viros, aratrum ducentes, & ego plures vere hypochondriacos, vidi: viderunt alii practici.

3. Quos delicatior parentum ſinus a teneris molliſſimo vitae genere fovit, atque a quovis cauſſarum externarum liberiorisque ac frigidioris aurae adflatu ſollicite cuſtodiit non tam, quam ſimul prima animi, in mala propenſi, licentiorisque vitae germina aluit explicuitque. Tum ii,

4. Qui ſub rigidiore Praeceptorum imperio teneram iam aetatem ſtudiis meditationibusque manciparunt, vitamque non niſi ſeverioribus ſtudiis terunt. Tum ii,

5. Qui primos pubertatis ſtimulos ſecuti, vel vaga venere, vel, quo non aliud turpius perniciosiusque, quod Cl. TISSOT deſcribit, ſcelere, vel praematuro matrimonio, molliora adhuc ſyſtematis nervoſi ſtamina peſſumdant. Tum ii,

6. Quos duro egeſtatis iugo, vel alia quavis e cauſſa perpetuas inter curas animique moerores tenet neceſſitas. Tum ii,

7. Qui e vitae norma, quam ſine fraeno duxere, per omne libidinum genus vagam; nunc continuo vel religionis ductu, vel initi matrimonii honore imperiove; vel adſecuti muneris gratia, virum ſtrenuum ſeverumque agunt, ſuisque incluſi cubiculis ad fornacis angulos vel ſuis negotiis, vel devotionis etiam exercitiis vacant.

§. IV.

Mutationes morbi addi oportet, quas experientia demonstrat. I. Morbus a nativa debilitate nervorumque teneritudine natus, licet nunquam perfecte tollatur (*a*); mitescit saltem adultiori aetate, atque mutato vitae genere, propriorumque errorum emendatione fere cessat (*b*).

II. Aliis in podagram demum fatiscit morbus (*c*).

III. Circa annum aetatis quinquagesimum in scorbutum vel arthritidem mutari, observat LIEUTAUD (*d*).

IV. In phthisin nervosam maiori gradu mutari, observationes Franconicae adnotant (*e*), testaturque MORTONUS (*f*); quae demum in phthisin pulmonalem abiret; phthisi etiam pulmonali obnoxios hypochondriacos, eaque a pri-

---

(*a*) WHYTT l. c. p. 249.
(*b*) WHYTT l. c. p. 49. BILGUER *von der Hypoch.* p. 906.
(*c*) BILGUER p. 903. 907. LUDWIG *inst. Cl.* §. 556. LOESECKE *Th. Spec.* p. 209.
(*d*) LIEUTAUD *Synops. prax. med.* p. 89.
(*e*) *Fraenck. Samml.* Vol. VIII. p. 132. 146.
(*f*) MORTONUS *phthisiol.* p. 92.

ſtina anxiaque malorum ſerie liberari, adnotant Cl. viri (a).

V. Aliquando per exanthemata (*), glandularum ſubcutanearum ſuppurationes, ſolvi viſus eſt morbus (b).

VI. Alios deiectiones atrabilariae vel vomitus iuvere (c).

VII. Notandum huc pertinet, hypochondriacos minus inflammationibus, aut & febribus acutis obnoxios eſſe, quod obſervat Cl. WHYTT (d); imo peſti, aut aliis epidemicis morbis

---

(a) FRACASSINI l. c. p. 383. WHYTT l. c. p. 248. HILL. *von der Hyp.* p. 17. 18.

(*) Quadrageſimo ſuo anno, Vir nobilis, iam plurimo tempore ex hoc malo miſerrimus, ſanitatem mox a maculis lividis, latis, copioſiſſimis, manus praecipue obtegentibus, recuperavit. Has maculas uſque ad ſeptuageſimum quintum annum eo quidem cum ſucceſſu efflореſcere vidit; ut quotieſcumque minor eſſet, vel retrocederet illarum eruptio; mox priſtina ſymptomata & inquietudinem magnam pateretur; facta vero nova ad cutem depoſitione, optima mox iterum gauderet valetudine.

(b) WHYTT l. c. p. 114. HILL. l. c. p. 23.

(c) LUDWIG. l. c. §. 556. HAEN *rat. med.* P. IV. p. 30. KAEMPF *de infarctu vaſ. ventr.* *Vol. III.* HALL. *Diſſ. pr.* p. 121.

(d) WHYTT l. c. p. 250.

rarius obnoxios, sed correptos acrius laborare: BILGUERUS adnotat (*a*).

§. V.

Alia aliorum celeberrimorum virorum experimenta observationesque huc pertinent. Sanguinem ipsum hypochondriaci analysi Chimicae subiecit Cel. COLBATCH, referente HALLERO (*b*); qua constitit portionem urinosam sanguinis fuisse maximam, olecsi principii minorem rationem (*c*), carbonis minus (*d*) detectum fuisse. Alii sectiones cadaverum eorum, qui hoc morbo obiisse fuerunt visi, referunt: BONETUS (*e*) sanguinem atrum in variis partibus collectum; item omenti vitia describit; it. vasa coeliaca, mesenterica praecipue affecta (*f*); varices in mesenterio, variasque viscerum labes, hepatis praecipue ac lienis varias corruptelas refert (*g*); diversas viscerum obstructiones mutationesque

(*a*) BILGUER l. c. p. 904.
(*b*) HALLER *Elem.* T. II. p. 104.
(*c*) HALLER l. c. p. 109.
(*d*) HALLER l. c. p. 111.
(*e*) BONETUS *Sepulch.* p. 226. T. I.
(*f*) BONETUS l. c. p. 231. 242. T. I.
(*g*) BONETUS l. c. p. 294. 301. 308. 309.

adnotat WHYTT (*a*) ; longam earum feriem LIEUTAUD (*b*), defcribit ; in qua illa notatu dignior , qua venam portarum vidit adeo dilatatam & ampliatam , ut genuini inteftini molem ac faciem adfequeretur : fimilem VP. ramum fub coli inteftini fine pollicis craffitiem aequaffe ; vidit KUPFERUS (*c*); quam eandem venarum mefentericarum dilatationem BONETUS (*d*) defcribit; vafa mefenterii inteftinorumque atro fanguine infarcta, nullam caeterum vifceris laefionem, inteftinorum gracilitatem flaciditatemque, colorem varie mutatum, defcribunt obfervationes Franconicae (*e*) ; imo & faepe nullas vifcerum obfervari mutationes adnotat WHYTT (*f*) ; uti crebrae infeliciffimorum illorum fectiones docent , qui toties a nece, fibimet illata , cultro anatomico legalique examini , ad determinandam ex vifcerum conditione melancholiam , fubiici , tradu&a a VVbus ftricta lege folent .

(*a*) WHYTT l. c. p. 152.
(*b*) LIEUTAUD l. c. p. 91.
(*c*) KUPFER *de volvulo fanguineo Vol. III. Diff. pr. Hall.* p. 374.
(*d*) BONETUS l. c. p. 227. 242.
(*e*) *Fraenk. Anmerck.* Vol. VIII. p. 147. 155.
(*f*) WHYTT l. c. p. 168.

§. VI.

Hactenus experientiae: queis rationes medicae demum ſecurius innitantur. Atque ſi phoenomena deſcripta, quae proprie ſtrictiuſque ad morbum ſpectant, qui ex immenſo ſymptomatum numero morborum ilias quibuſdam audiit, recte perſpiciamus; certe nonniſi ſpaſmodica generiſque nervoſi affectione eſſe fundata, apparet; ſi morbi non per viſcera ſola abdominis, ſed per univerſum corpus dominium, eadem fere utrobique concuſſionis ſubitae phoenomena (§. II. n. 3. 11.) ſi palpitationis nunc abdominis (§. II. n. 7.) nunc pectoris & capitis (§. c. n. 12.) nunc cutis univerſae (§. c. n. 4.) diffuſos ſenſus; ſi immenſam quandam morbi mutabilitatem, qui a ſummis terroribus facile ad laetitiam functionumque naturalem ordinem redit (§. c. n. 3. 8. 14.); ſi affectuum animi imperium (§. c. n. 10.) in hoc morbo vel mutando vel producendo (§. III. n. 4. 5. 6. 7.) ſi cauſſas potiſſimum in nervos agentes (§. III. n. 4. 5.) ſi morbi mutationes ſpontaneas (§. IV. n. I.) atque in phthiſin nervoſam (§. IV. n. IV.) exitum; ſi denique nullas detectas viſcerum mutationes (§. V.); ſi alia morbi phoenomena, ſolo nervorum ſyſtemate comparentia, ſedulo comparaverimus. Rectius

certe Nevrophatiam appellari mavult MORGAGNUS (*a*); atque morbum solum spasmodicum, a spirituum ataxia pendentem, statuit FRACASSINI (*b*) it. FR. HOME (*c*) aliique, quo inordinatis spirituum motibus, spasmodicis fibrarum contractricium stricturis, plus minusve diuturnis constantibusque, illa phoenomenorum effingitur varietas, ut modo ventriculi intestinorumque ac praecipue coli (*d*) vel duodeni (*e*) spasmis, inclusi, qui semper praesens est (*f*) aëris, rarefactique immenso volumine, summa diaphragmati, hepati, vasisque omnibus abdominalibus iniuria cum ingenti anxietatis sensu inferatur; inde dyspnaea (§. II. n. 10.) angu-

---

(*a*) MORGAGNUS *de sed. & caus. morb. Ep. XLV. n.* 18.

(*b*) FRACASSINI l. c. p. 240. 245.

(*c*) HOME *princ. med.* p. 223.

(*d*) Coli tensionem praecipue accusat LUDW. *inst. cl.* §. 553. it. PITCARNE *Elem. medic. Mathemat.* p. 191.

(*e*) Duodenum accusat *Zach.* VOGEL *Krancken-geschichte* P. I. p. 74. SCHMIEDEL *de duod. dign.* §. XII.

(*f*) Facili ingestorum, cumque liquidis nostris mixtorum fermentatione ac putredine nascitur; uti salivam, liquoresque ventriculi & intestinorum aëre valde elastico scatere demonstravit HALES. *haemast. Exp.* 23. §. V. cui experimenta WALAEI, SCHUYLII apud LISTERUM conveniunt.

ſtiori pectoris area naſcitur: inde ſpaſtica tenſione per oeſophagum porrecta, anginae ſpaſmodicae ſenſus (§. II. n. c.) inde pylori vel duodeni eodem vitio ingeſtorum vomitus (§. II. n. 7.); qua immani inteſtinorum diſtenſione, nunc conſtrictione ſpaſtica, alternis vicibus per totum canalem citiſſime ſaepe excurrente, flatuum non tam murmura obrepunt, globoſque abdominis volvunt revolvuntque, quam vaſorum tum per inteſtinorum tunicas repentium, tum vicinorum truncorum compreſſione, anguſtatione, inter varia vitalis circuitus obſtacula, ſanguis in vaſa liberiora maiori momento pellitur: inde capitis artuumque incaleſcentia ſubita alternanſque, vaſorum intumeſcentia (§. II. n. 4.) faciei rubor ſaepe ſubitaneus, vaſorum dilatatio, ut ampliatis orificiis ſanguinem fundant, cum crebra ſaepe haemoptoë (§. II. n. 10.) aliove haemorrhagiae genere; cordis ipſius auctus labor ac palpitatio, pulſationes in variis partibus enaſcuntur (*a*): inde in venis abdominalibus congeſtus ſanguis, vaſorumque ſenſim maiore atonia cumulatus, varia haemorrhoidum moleſtia (*b*),

(*a*) Ab obſtructionibus repetit MORGAGNUS l. c. Ep. XXXIX. n. 19. a convulſionibus l. c. n. 20. it. HALLER *Elem.* T. II. p. 246.

(*b*) Haemorrhoides a ſolis ſaepe flatibus recte dedu-

Inteſtinum Rectum, vicinas perinaei partes, ipſam veſicam urinariam (§. II. n. 6. 11.), imo altiora inteſtinorum loca mulctat; quorum vaſis dilatatis, ſanguis in inteſtina effuſus, moraque corruptus, ſenſim grumorum foeciſque atrabilariae ſpecie effunditur (§. IV. n. VI.); indeque tanta venarum dilatatio obſervata, ſanguiniſque atri conditio pendet. Vaſorum ſpaſmis crebrae illae tum in maioribus vaſis pulſationes, anevriſma aemulantes, tum in minoribus, per ambitum corporis diſperſis flagrant (§. II. n. 7.); alternoſque illos caloris frigoriſque ſenſus pariunt (*a*); viſque motrix, quae in fibra muſculari reſidet, tantopere irritata, in toto eiuſdem ſyſtemate diverſa motuum producit phoenomena, modo concuſſionis ſubitae (§. II. n. 3. 11.) modo muſculorum tractionis inaequalis, vel eiuſdem ſaltem ſenſus (§. II. n. 12.); in ventriculo auctum ſaepe appetitum (*b*) (§. II n. 8.); alias in aliis partibus turbas, ac praeci-

---

cunt *Fraenck. Anmerck.* Vol. VI. p. 312. Vol. VII. p. 506. it. MORGAGNUS l. c. *Ep. XXXII.* n. 10. Duodeni affectionem hic latere toties, *conf. Zach.* VOGEL l. c. p. 74.

(*a*) WHYTT l. c. p. 169.

(*b*) Ventriculi pathemata a turbata fibrarum actione repetit FRACASSINI l. c. p. 258.

pue capitis adfectiones (*a*) ; secretionis renalis (§. II. n. 9.) nunc auctae , nunc imminutae phoenomena efformat : Atque turbata sanguinis abdominalis circulatione , maior vis vasis spermaticis illata , copiosiorem seminis secretionem , generisque nervosi irritati mobilissimique (§. II. n. 14.) stimulos addit (§. c. n. 8. §. III. n. 5.) ipso usu , maioreque vasorum iniuria , cum crescente in dies debilitate increscente ; quae veneris phoenomena semper imbecillitatem nervosi generis , morbos hinc spasmodicos , aut praegressos , uti Arthritidem , Nephritidem , Epilepsiam , aut comitantes praecipue sequi , observat GAUBIUS (*b*) ; eademque ratione in rabie canina , quae meris phoenomenis spasticis consistit , hos canum fere lascivientium mores adnotat LISTERUS (*c*) : eadem hic phoenomena , quae in canibus exsecto liene visa , adplicat BOERHAVE (*d*) .

(*a*) WHYTT l. c. p. 173.
(*b*) GAUBIUS *pathol.* §. 821.
(*c*) LISTERUS *de variol.* p. 6.
(*d*) BOERHAVE *prael. ad inst.* §. 327.

§. VII.

Sed quae demum illa nervorum mutatio, unde tanta fibrarum vis, motuumque turbae pendent? Quae quanquam ex ignorata hactenus intimiore nervorum Encephalique fabrica, ignotaque plane spirituum materie indoleque, in tam abdito naturae sinu, atque inscrutabili immensae subtilitatis arcano haud pateat: attamen observatis constat, hunc uti motuum sensuumque fontem, ita mutatum, earum functionum vitia, a summa immobilitate ac stupore, successiva mutationum scala, ad summos sensibilitatis gradus inferre. Tactum ipsum aliosque sensus, mutatis nervis, ita perverti, exemplis constat, ut imminui pervertique ita visus fuerit, ut se ipsum vix cognoscere potuerit homo (*a*); nunc perpetuus quasi frigidae aurae sensus incommodus esset; cutisque tam sensilis redderetur, ut subtilissima tela pulcherrimaque Belgarum lintea aspera visa sint; neque holoserici tactus, neque Persici mali tenera pubes ferri potuerit (*b*): in

---

(*a*) Exemplum in hysterica refert VANDERMONDE *Recueil periodique* T. VI. P. I. Art. IV. Conf. GAUBIUS *Pathol.* §. 693.

(*b*) Exempla colligit HALLERUS *Elem.* T. V. p. 95.

morbis spasmodicis universam fere corporis superficiem ita tenerescere, adnotat GAUBIUS (a), ut vel intentatus modo attactus etiam formidinem incutiat: tantam a discendente dolore hysterico carnium teneritudinem, quae tangi recuset, relinqui, observat SYDENHAM (b): Hydrophobia certe ad summum sensibilitatis augmentum redit; ut absque rabie canina in morbis nervosi generis observata sit (c) a solo terrore (d) it. a colica pictonum (e) aliisque morborum caussis, in genus nervosum praecipue agentibus, singulari certe nervorum mutatione, quae non tam aquae aut cuiusvis liquidi, quam aëris lucisque tactum intolerabilem horrendumque reddit (f): Eaedem in omni

(a) GAUBIUS *Pathol.* §. 694.
(b) SYDENHAM p. 269. 491.
(*) Monachum Hypochondriacum novit ill. *Weikardus*, qui, dum manum dextram cum sinistra per aliquod tempus fricabat, tandem ructus vehementes expellere incipiebat, qui & post frictionem aliquamdiu continuare solebant: quod quidem experimentum pro voluntatis arbitrio repetebat. Ipsi *Weikardo*, hoc pridem malo adfecto, dum femora fricabat, ructus mox edere facile erat. *Vermischte Medicinische Schriften*, II. St. S. 11.
(c) MEAD T. II. p. 111.
(d) *Conf.* Comment. in sc. natur. & med. gestis T. XI. p. 55.
(e) TRONCHIN *de Colic. pict.* p. 18. 49.
(f) Aerophobos testatur MEAD *de venen.* pag. 104.

genere ſenſuum mutationes, mutatis nervis, dominantur: Olfactum acutiſſimum caninumque in hydrophobia BORELLUS refert (a); eundem in femina a morbo convulſivo natum refert Promptuarium HAMBURG. (b) ut amiſſo viſu, eodem diſcernere homines potuerit: Mirabile plane phoenomenon eſt foetor perpetuus, a ſola nervorum irritatione in hypochondriis, quod MORGAGNUS (c) deſcribit: Viſus obſcurationem antecedere paroxyſmum hyſtericum adnotat HEUERMANN (d): Ea ſaepe ſenſibilitas corpori flagrat, ut levi cathartico vel emetico, vel ſola cantharidum adplicatione, vel levi quovis terrore in motus convulſivos incidant (e): feminam refert BOYLE (f) ſono pulſatae cam-

---

SWIETEN T. III. p. 555. LISTER *de morb. chr.* p. 41. MORGAGNUS l. c. Ep. VIII. n. 28. 29. HAMB. MAG. Vol. XX. p. 548. Vol. XII. p. 401. 409. Lucis impatientiam teſtatur DESPREST *vid. Goetting.* Anzeig. an. 1758. p. 1152. MEAD l. c. HAMB. MAG. Vol. XII. l. c.

(a) BORELLUS Cent. III. obſ. 68.

(b) HAMB. MAG. Vol. XX. p. 301.

(c) MORGAGNUS *l. c. Ep. XIV. n.* 28.

(*) Foetoris perpetui, ab irritatione per *taeniam* in cavo inteſtinali, exempla obſervavi, & ad ſigna Vermium ille pertinet.

(d) HEUERMANN *phyſ. T. II. p.* 990.

(e) WHYTT l. c. p. 86.

(f) Conf. WHYTT l. c. p. 87.

panae vel alio graviore; in summam semper syncopen delapsae. Quas licet nervorum mutationes ratio humana adsequatur neutiquam, effectibus certe manifestis constant perversae mutataeque sensibilitatis partium; quae maximam phoenomenorum hypochondriacorum partem non tam, quam ipsam caussam proximam sibi vendicat; unde potissimum supra dicta morbi symptomata oriuntur (*a*). Inde solidarum CH. partium vitia maxima parte fundantur, quae ad explicandam morbi originem requirunt cel. Viri: fibrae solidae debilitatem atque atoniam, relaxatum primarum viarum robur accusant (*b*), caussarumque relaxantium classes, uti calidorum potuum abusum advocant. Quanquam autem relaxationis & atoniae vitio omnino celerrimus ille partium motus, summaque in eum proclivitas posito stimulo, repugnet, quae in nimia laxitate abest; atque contradicat torosi robustique & exercitati corporis, nihilominus hypochondriaci, observatio §. III. n. 2., morbique saepe sine reliquis fere corporis noxis, diutissime

(*a*) Mutatae perversaeque sensationi papillarum in ventriculo dispositarum famem & appetitum auctum adscribit WHYTT l. c. p. 181.

(*b*) CARTHEUSER *path.* P. II. p. 244. CHEYNE *act. Edinb.* T. VI. p. 134. 136.

protracti diuturnitas, demum ſenſim diſparens (§. IV. n. I.); debilitatem tamen, ſed eius peculiare genus in fibra motrice accuſaverimus; quod cum generis nervoſi vitio connexum, nimiam irritabilitatem, teneritudinem, mutatam perverſamque ſenſibilitatem, eiuſque ſpecifica vitia ſiſtit (*a*); queis ab ea certe, quae a ventriculi inflammatione aliiſque morbis oritur, diſtinctiſſima, toties iis laeditur commoveturque, quae maxime innocua, inſipida, omnique ſtimulo carent; commode acriora, aromata, ſpiritus calidos, quin & cum ſolatio perfert, abſurda toties adpetit, reliqua nauſeat. Atque licet haec ſolidae partis conditio iis nervorum vitiis per univerſum corpus porrigatur; ut recte quidem morbus univerſalis, non ſolorum hypochondriorum appellari debeat (*b*); prae reliquis tamen vel incipientis morbi, vel adulti etiam, potior in canale inteſtinali ſedes eſt; cuius perverſa ſenſibilitate inordinatiſque motibus deflagrat (*c*), licet abſque digeſtionis vitio

(*a*) WHYTT l. c. p. 83. 84. temperamentum omnino irritabile, conſtitutio corporis tenera, macra, pallida huc potiſſimum refertur a BILGUERO l. c. p. 252.

(*b*) FRACASSINI l. c. p. 237. 241. 244.

(*c*) In ventriculo ſedem praecipuam ponit *Fr.* HOFFMANN *med. conſult.* P. I. p. 216. 292. in ventriculo & inteſtinis WHYTT l. c. p. 96.

(*a*) ; quae etiam duriora melius commodiusque ; quam molliora digerat (§. II. n. 1.) . Recte FRACASSINI (*b*) morbum solum spasmodicum a spirituum potius ataxia , quam viscerum coctioni inservientium dyscrasia pendere , adserit .

§. VIII.

Fluidorum vitia an mali huius vel producendi vel fovendi partem sibi vendicent , dissentiunt Cel. VIRI ; uti FRACASSINI (*c*) nullum in fluidis vitium concurrere , pluribus differit momentis . Verum , si liquidi nervei in encephalo secretio leges secretionis universales reliquorum in C. H. humorum sequitur ; ut positis definitis vasorum secretoriorum conditionibus , tum pro copia advecti arteriosi sanguinis , tum qualitate variet ; atque adeo eiusdem determinata copia ac dotibus naturalibus , spirituum vigor , eiusdem inopia , debilitas , sed & qualitate mutata , liquidi nervei vitiosa indoles sit (*d*) ; quatenus ut humor secretus , ex mixtione humorum

(*a*) WHYTT l. c. p. 97.
(*b*) FRACASSINI l. c. p. 241 244.
(*c*) FRACASSINI l. c. p. 245.
(*d*) Conf. LUDWIG *de contentione studiorum moderanda* §. IX.

universali pendet, huiusque depravatae vitio imbuitur. Recte ita BOERHAVE (a) a tenuitate sanguinis maiorem ad functiones laesas cerebri cerebellique dispositionem inferri statuit; eademque ratione turbatam sanguinis crasin, & deficientem densitatem inter affectuum nervosorum caussas retulit WHYTT (b); uti videmus quotidie teneras puellas virosque, quibus hoc nimiae tenuitatis vitium in sanguine obtinet, a levissimo animi adfectu turbari, a minimo fragore totos contremiscere, aliaque debilitatis nervosae phoenomena prodere. Adeo sanguinis aut & reliquorum humorum vitia haud esse excludenda e caussarum classe, adparet; quatenus aut ipsius liquidi nervei secretioni serviunt, aut per tenuissima vasa, ubique nervorum non tam involucris, quam ipsi nervorum substantiae immersa (c), varia nervis irritamenta adfricant: dispositionem inde corporis scorbuticam inter caussas occasionales refert WHYTT (d). Adfinitatemque hos inter morbos ipse saltem ex

(a) BOERHAVE *de morb. nerv.* p. 154.
(b) WHYTT l. c. p. 138.
(c) BOERHAVE *de morb. nerv.* p. 57. HALLER *elem.* T. IV. p. 189. HEUERMANN *Chyr.* T. I. p. 38.
(d) WHYTT l. c. p. 115. 294.

effectu FRACASSINI (*a*) statuit; atque in scorbutum facile terminari demum Hypochondriasin constat (§. IV. n. III.); ipsaque COLBATCHII in sanguine hypochondriacorum experimenta (§. V.) conspirant, quae & tenuitatem & acrimoniam testantur. Pertinet huc certe acre in sanguine genitum, atque inter caussas proëgumenas refertur (*b*); peculiarem lymphae morbosae indolem nonnunquam subesse, statuit LIEUTAUD (*c*); inde morbos cutaneos repressos (*d*), it. fonticulos, ulcera antiqua siccata (*e*) ad ea mali genera conferre, observatio testatur; inde & felici naturae molimine, natis in cute exanthematibus solvitur, vel mitescit morbus (§. IV. n. V.): eadem ratione a febribus diu durantibus, sibique relictis, ea in solidis fluidisque partibus vitia inducuntur aliquando, quae succedenti hypochondriasi faveant (*f*); dum repetito febris attritu, calorisque vi, & solidae & fluidae partes exsolvuntur sensim, atque a naturali cohaesionis gradu ac

(*a*) FRACASSINI l. c. p. 368. PITCARNE l. c. p. 192.
(*b*) WHYTT l. c. p. 108.
(*c*) LIEUTAUD l. c. p. 442.
(*d*) HILL l. c. p. 23.
(*e*) WHYTT l. c. p. 115. 137.
(*f*) WHYTT l. c. p. 84.

ſpecifica craſi deiiciuntur (*a*). Inter cauſſas remotas adeo eae referuntur omnes, quae denſitatem ſpecificam ſanguinis, naturalemque liquidorum tenuiorum craſin pervertunt; unde vaſorum viſcerumque functio, imminuta coctionis opera, partis ſolidae robur fatiſcit, viſque ipſa nervea, quae in ſingulis partibus definitis & ſpecificis ſenſationibus praeeſt, depravatur, facillimeque alienis oſcillat ſtimulis: quorſum haemorrhagiae nimiae per partum abortumve, vulnera, V. *Sies* nimis crebrae, it. vehementiores aliae per vomitum alvumque evacuationes referuntur; iisque de cauſſis a puerperio vel abortu frequens malum obſervavit FR. HOFFMANN (*b*), it. SYDENHAM (*c*). Eadem ratione diaetae vitia varia id agunt, ut defectu probae nutritiae gelatinae, tum ſpirituum materie depauperetur ſanguis, tum proba e craſi deficiat, tum fibrae ſolidae ner-

(*a*) HALLER *elem.* T. II. p. 97. 106. 114. 133. Sanguinem a febre ſaepe reſolvi. *Confer.* SENAC *de recondita febris natura* p. 250. Sanguinem reddi ſcorbuticum. HEUERMANN *Bemerck.* P. I. p. 73.

(*b*) *Fr.* HOFFMANN *med. rat. ſyſt.* T. II. p. 112. Teſtatur WHYTT p. 84. HOME *princ. med.* p. 222. Crebraque purgantia ad hunc morbum diſponere notat FR. HOFFMANN *med. conſult.* P. I. p. 292.

(*c*) SYDENHAM p. 536.

veaeque vires cadant: Diuturnam hinc a carnibus abstinentiam incusat SYDENHAM (*a*); diaetam mere vegetabilem CHEYNE (*b*); abstinentiam inediamque WHYTT (*c*), aliique: qua ipso vitali attritu dissolvitur compages sanguinis, acre salinum oleosumque evehitur: victu vegetabili liquida animalia, ipsamque crustam inflammatoriam sanguinis dissolvi, suis evicit experimentis Theoph. LOBB (*d*); ut perpetuum inde effectum in mole corporis imminuta (*e*), debilitate (*f*), imo paralytica adfectione inducta, viderit. Fructuum horaeorum eadem ratio ac noxa est, in dissoluto ab abusu sanguine (*g*), ipsoque naturali, quod a muco fibras involvente est, munimine nimis absterso (*h*), aucta sensi-

(*a*) SYDENHAM p. 504.
(*b*) CHEINE *act. Edinb.* T. VI. p. 28.
(*c*) WHYTT p. 312. HOME l. c.
(*d*) *Th.* LOBB *de calc.* p. 34. HALLER *elem.* T. VI. p. 200.
(*e*) *Th.* LOBB p. 131.
(*f*) *Th.* LOBB p. 234.
(*g*) Ex immodico fructuum horaeorum usu serum sanguinis viridissimum vidit HUXHAM P. III. p. 69. multi ex fructibus horaeis vim solventissimam testatur *Abhandl. der Naturforschenden Gesellsch. in Zurch.* P. I. p. 282.
(*h*) Hinc diarrhaeae a succo fructuum maxime saponaceo HUXHAM l. c. p. 64.

bilitate (a); queis affectibus, accedente aëris; qui copiosus inest (b), per fermentationem evoluti, immani distensione, hypochondriacis plurimum nocent (c); atque in plebe maxime, horum uti & musti pomacei abusui inhiante, ad hunc morbum producendum conferunt. Sacchari caedem noxae sunt, cuius vis insignis saponacea (d) eosdem in effectus (e) conspirat; atque uti a molliore vita vix abest, quin delicatioris gulae a teneris iamiam annis delicias perpetuo comitatur, ita merito has inter caussas pertinet (f): uti dulciariorum omnium, saccharatorum, mellitorum effectus nervis infestos, infantibus, feminis, hypochondriacis, hystericis maxime obesse, GAUBIUS testatur (g). Acidae ipsius acrimoniae, a cibo vegetabili natae, si liberior dominatur, is effectus constat, ut bilem aliosque influentes in digestionis operam succos enervet,

---

(a) Colica hinc saeva. TRONCHIN *de colic. pict.* p. 36. HUXHAM p. 60. 61.
(b) HALLER *elem.* T. VI. p. 222.
(c) BILGUER l. c. p. 186.
(d) GERHARD *m. m.* p. 215. 237.
(e) In sanguine soluto exp. SCHWENNII est *haematol.* p. 189.
(f) ZIMMERMANN *von der Erfahrung* P. II. p. 282. it. BICKER *vid. Goetting. Anz.* an. 1768. p. 143.
(g) GAUBIUS *pathol.* §. 470.

(*a*); fed & ultra primas vias, uti in debilibus fit (*b*) eluctata, ipfum fibrae terreae elementum diffolvat fenfim, cum dictae hactenus debilitatis, in folidis etiam invalefcentis, effectu (*c*). Varia alia diaetae vitia funt, quae, vel ventriculi vires enervando, vel eius fpecificam pervertendo fenfationem, vel ipforum liquidorum naturalem crafin turbando, agunt: Potuum certe nimiorum, fpirituoforum haec vis eft, qua tum a crebra diftenfione languet fibra mufcularis, tum papillarum nervearum fenfus crebro alienoque turbatur ftimulo, tum chylo, nimis diluto, hoc potuum gurgite, quin vires chylopoieticas expertus fatis fubactufque fuerit, in fanguinis orbitam praecipitato, crudo fanguis humore inundatur: quod vitium, licet Veterum Germanorum robore fubactum facile, aliena nunc Recentiorum mollitie, quae tantopere a Veteribus defcivit, retento bibendi more, abfque noxis demum hypochondriacis non perfertur; debilitatem faltem infignem tremulis manibus prodit, donec adfueto hefterni poculi fti-

(*a*) GAUBIUS *pathol.* §. 325. HUXHAM P. III. p. 66.
(*b*) HUXHAM l. c. p. 14.
(*c*) MACKBRIDE *Verfuch* p. 163.

mulo animetur: accedit nimia ingestorum moles, victus lauti opiparique genera (*a*), ac frequens ille maxime aromatum ac gelatinarum ex utrisque Indiis & omnium animalium edulium genere concentratarum usus; quo non tam intestinorum vasorumque omnium systema gravatur debilitaturque, quam naturalis sanguinis crasis pervertitur, atque intimius acrimoniae eo genere imbuitur, aeque composito, ac cibi solent arte coquinaria componi: Accedit vita sedentaria, plerumque accusata, quae exclusis circulationis venosae subsidiis, quae ab actione musculorum pendent (*b*), sanguinem in minoribus vasis congerit; naturales, quae a motu sunt, dotes pervertit; atque inertiori demum systematis VP. sinu adcumulat, vires chylopoieseos, porrecto ubique infarctu, adcumulata cruditate, enervat: qua eadem ratione ipsos etiam opifices, mulieres, hypochondriasis obnoxios reddi, BILGUERUS testatur (*c*). Potuum calidorum abusus huc spectat, quo insanum non tam teneritudinem caloris perpetuo quasi incubantis opera fovere, quam omnes fere in adultis aut ventriculi, aut

---

(*a*) FRACASSINI l. c. p. 306.
(*b*) HALLER *elem.* T. II. p. 326.
(*c*) BILGUER l. c. p. 131. 132.

aliarum partium morbosas adfectiones, atque frigoris potissimum in ventriculo sensum solari, atque calefacere in meliorem digestionem contendunt: sed certe, uti frigus illud a laxitate est; ita eo medelae genere eo increscit magis; quo certius constat, aquam calidam omni phoenomeno inter emollientissima remedia pertinere; quo effectu per totum demum corpus porrecto, fluor albus, cachecticus pallor, leucophlegmatica mollities, coctionis turbatae vires, ventriculi intestinorumque languor, flatuum obmurmurantium perpetuae molestiae, phlogoses hypochondriacae nascuntur: Coffeae abusus forte maiores noxas habet, dum acrimoniam ab oleo empyrevmatico, demum eliquato per ignem resinoso principio, genito, subtilissimam penetrantissimamque iungit, quae vasis minimis ipsisque nervis stimulos adplicat, vix eluendos; quos manuum tremor, singularis diffusa per corpus irritabilitas, phlogoses crebrae, sanguinis, ut vocant, ebullitio, aliaque & animi anxii phoenomena sat docent.

§. IX.

Quanquam has caussas inter remotiores pertinere, haud difficulter adpareat; unde solidarum partium maior sensim mollities, teneritudo,

debilitasque ingeneratur ; potissimae nihilominus sunt , quae genus nervosum proximiore feriunt iniuria ; absque qua varii quidem morbi , viscerumque abdominalium laesiones , vix veri illi , qui ad hypochondriasin pertinent , spasmodici adfectus gignuntur . Huc in primis acre illud refero , adeo nervis familiare , arthriticum podagricumque ; quod depositum , sedem in nervis figit amatque (*a*) ; ita vitali adhuc liquidorum orbita circumvolutum , nervos miris toties phoenomenis lacessit , eorumque officia turbat , adfectus nervosos ventriculi , coctionis turbas parit (*b*) : Inde hypochondriasis , erumpente podagra ,

---

(*a*) CASTELLI *exp.* §. *64. 65. 66.* TRALLES *de op.* p. 320. 322. HALLER *apolog. contr.* HAEN p. 20. HEUERMANN *chir.* T. I. p. 49.

(*) A solo ACRI ARTHRITICO , in nervos abdominis agente , neque ad externas corporis partes , ad articulationes , adhuc deposito , hypochondriacum malum , ut a caussa proxima , derivat ill. *Weikardus. Vermischte Medicinische Schriften* I. St. S. 175. *6.* — In quamplurimis saltem eiusmodi aegrotis , arthritici mali vel vestigia inveni , vel , post certum aliquod tempus , artuum dolor accedens coetera mala solvisse videbatur , donec cessante illo , haec denuo recruduerunt . Vix tamen simplicem adeo mali , tot diversis hominibus communis , caussam semper esse , affirmaverim .

(*b*) WHYTT p. 121.

mitescit (§. IV. n. II.) ; quam metastaticam PLATNERUS (*a*) considerat. Aliae ac potissimae ipsius mentis adfectiones sunt, quae in nervos primario, nervorumque origines agunt: Quatenus quotidianis lucubrationibus atque intensiore mentis adplicatione in artium ac scientiarum studio, vel quocunque alio munere vitam exigunt, continuo animi labore terendam: sed medullares fibras, encephalique compagem his mentis actionibus mutari patique, determinationem sanguinis huc augeri, incalescentis a studio capitis phoenomenon, tensionis sensus, gravitas percepta, defatigatio aliaeque molestiae, vim nervis illatam docent; quaecunque sit pro varia, quam fingis, hypothesi, seu nimiam fibrarum cerebri dilatationem, a maiori liquidorum impulsu factam, quam maior debilitas mollitiesque excipit, impressionibus minus resistens (*b*); seu tensionem in fibris medullaribus (*c*), aut arrectionem, partibus nervosis communem, aut tremorem, oscillationem, aut quae-

(*a*) PLATNER *art. med.* §. 463.
(*b*) HALLER *not. ad prael.* BOERH. §. 415. lit. p.
(*c*) FRACASSINI p. 297. 301.

cunque motus genera (*a*) concipias : adparet ſaltem , vim eam pro intenſione adplicatione ac diuturniore , ſummis demum gradibus intendi ; inde fibrae nerveae debilitas , facillima oſcillandi vis celeritaſque , mobilitas ingens , flexilitas nimia inducta , mutata in variis partibus ſentiendi ratio , & quae his iungitur , idearum , menti obverſantium , conditio , ſumma vivacitas , ſed & aberratio facilis , atque aliena combinatio conſequitur : Debilitatem nervoſam varioſque inde pendentes morbos , vires digeſtionis proſtratas (*b*), praematurum ſenilem maraſmum inde repetit LUDWIG (*c*) ; qui effectus eo promptiores nocentioreſque ſunt ; quo vehementior cogitationum in eandem rem intentio eſt , non interrupta ; qua pars una ſenſorii communis violentiam patitur haud minorem , quam muſculi ſingulares fortiter diuque contracti ; ſtamina eius tam pertinaciter arrigi , credit GAUBIUS (*d*), ut remitti dein nequeant , aut oſcillandi finem non faciant , acrius commota , aut nimium diſtracta , tenorem denique amittant .

(*a*) Senſus internos motu fibrarum exerceri , probabile eſt . ZIMMERMANN l. c. P. II. p. 502.
(*b*) ZIMMERMANN l. c. p. 505.
(*c*) LUDWIG *de ſtudiorum contentione* §. II. VIII.
(*d*) GAUBIUS *pathol.* §. 529.

Iidem huc pertinent, qui a teneris severioris disciplinae ac religionis praeceptis imbuti, absque rectiore boni malique iudicio, omnia tuta timent, perpetuis animum scrupulis flagellant, hominum consortia fugiunt, atque nonnisi propriae imaginationis ideis, ac suarum vigore imaginum pascuntur, quem nec doctioris demum Theologi consilia deleant. Similis aliorum animi adfectuum haec potestas est, praecipue quae tristitiam, moerorem diuturnum, metum ac diuturnas edaces curas spectant; quorum adfectuum, primarii in genere nervoso effectus iuculenta debilitatis nervosae phoenomena produnt; queis tum fracto motu cordis, ut necesse sit, suspiriis transitum per pulmones expedire, tum vasorum nervorumque languore adpetitus hebescit, perspiratio imminuitur (*a*); menses supprimuntur, vel nasci impediuntur (*b*), pallor inducitur, aliaque languentis circulationis, deiectaeque vis nervosae phoenomena increbescunt; queis tum contagium facilius suscipitur (*c*); tum febres malignas

(*a*) SANCTORIUS *sect. VII. aph.* 15. SWIETEN T. II. p. 38.
(*b*) Hist. morb. Vratisl. p. 313.
(*c*) DEGNER *de Dysent.* p. 80. ZIMMERMANN l. c. p. 851.

nervosas (*a*), maxime inde bellorum tempestate (*b*), atque in obsessis urbibus (*c*), frequentes generant; terrorque ac metus variolas peiores, lethales (*d*), ipsasque operationes chirurgicas infelices reddere (*e*), febrem incurabilem lethalemque accersisse visus est (*f*). Imo tanta moeroris vis observata est, ut subita quadam cordis paralysi, mortem subitam induxerit, cuius exempla collecta referunt cel. Viri (*g*): quales certe nervorum circulationisque iniuriae dum loca feriunt, praecipua nervorum vi gaudentia; primos in turbando ventriculo sensus (*h*), atque languescente sanguinis circuitu, praecipuas in vasorum abd. systemate moras hypochondriacas inferunt. Terroris iidem, sed magis subiti effectus sunt; queis novi virum, summo, a subita amici morte percepta, terrore perculsum, ac praecipuis inde supra dictis symptomatibus (§. II.

(*a*) HUXHAM *de aëre & morb.* p. 166.
(*b*) ROEDERER *de morb. mucoso* p. 22. 30.
(*c*) BAGLIVIUS *prax.* p. 150.
(*d*) HUXHAM P. II. p. 132.
(*e*) *Recueil periodique* T. II. P. II. Art. I.
(*f*) *Medicinische Anecdoten* P. I. p. 25.
(*g*) KAAW *de impetum faciente Hipp.* p. 431. GAUBIUS *serm. acad. II.* p. 26. ZIMMERMANN P. II. p. 474.
(*h*) HALLER *Elem.* T. VI. p. 158.

n. 2. 4. 6.) diu conflictatum. Amoris hic locus fere princeps est, seu desiderii rei concupitae longius protracti; sanguinem incitari, accelerari pulsus (*a*), saepe cum inaequalitate, quem admixto metui tribuas, refert HALLERUS (*b*); Vehementior amor summum calorem, palpitationem, ruborem, robur, pene cum tremore, & sensum quasi ignis, per vasa ipsorum artuum fluentis facit: bene CLAUDIANUS (*c*):

Hic habitat nullo constricta licentia nodo,
Et flecti faciles irae, vinoque madentes
Excubiae, lachrymae rudes, & gratus amantum
Pallor, & in primis titubans audacia furtis
Iucundique metus, & non secura voluptas.

Sed quantae hic simul nervorum totiusque vitalis atque animalis oeconomiae iniuriae comitantur! Mora vel adempta potiundi spes elegantulos toties adolescentes virginesque lurido pallore induit, tabe (*d*), oculorum vigore fracto ac senili prope intra orbitas sepultura, atra bile, chlorosi, erotomania conficit, crucemque medicis tacitos hos inter malorum fontes figit: Catalepsin

(*a*) Venam frontis ruptam adnotant *Medicinische Anecdoten* P. I. p. 199.
(*b*) HALLER l. c. T. V. p. 582.
(*c*) CLAUDIANUS *de nuptiis* HONORII.
(*d*) Sine hoste victus marcet, & veneri vacat reparatque amores. Senec. *Trag. Agamemnon* p. 429.

inde inductam refert ZIMMERMANN (*a*); sed & minoribus malorum gradibus variae generis nervosi turbae sunt; ut Veteres de ipso Iove dixerint, eum simul amare & sapere non posse: Recte servus ille apud HORATIUM (*b*):

O Here! quae res
Nec modum habet neque consilium, ratione modoque
Tractari non vult: Amoris haec sunt mala.

Ne odium parerent memoriae recentis exempla, plura ex antiquis Veterum monumentis recensuit GAUBIUS (*c*); sed recentia refert ZIMMERMANN (*d*). Licentioris vitae effectus aut matrimonii vel praematurius, vel seriore aetate, vel queiscunque imbecillioris constitutionis hominibus initi, praecipuae hae noxae sunt; queis toties infecta mascula imitantur, quae pleraque post Venerem intereunt (*e*). Nobilissimi humoris, qui cum secretione spirituum multa communia habet (*f*), iactura nimia uti in toto corpore vim nervosam deiicit, nervorumque morbos am-

(*a*) ZIMMERMANN l. c. p. 489.
(*b*) HORATIUS *serm.* L. II. S. III.
(*c*) GAUBIUS *serm. acad. II.* p. 33.
(*d*) ZIMMERMANN l. c. p. 490.
(*e*) HALLER *Elem.* T. V. p. 576.
(*f*) TISSOT *de febr. bilios.* p. 188. 208. GORTER *de perspirat.* p. 215. 219.

plissimo catalogo producit, ita debilitatis auctaeque irritabilitatis in ventriculo & inteftinis fymptomata procreat; ut inde morbi hypochondriaci potiffimam noftra aetate cauffam cel. Viri repetant (*a*), noftrique faeculi longaevitati obeffe, imminuere civium numerum videatur (*b*); ac regionum depopulationem plus minus fenfibilem exinde demonftret BILGUER (*c*); quod nimirum in peffimam illam mentis corporifque virium profufionem & propenfio, & contracta inde effaeminatio a progenie in progeniem defcendat, de quo iam fuo tempore HORATIUS lib. 3. Ode 6.

Damnofa quid non imminuit dies?
Aetas parentum peior avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiofiorem.

§. X.

Verum quid demum vifcerum, in abdomine fitorum, glandularumque obftructiones, vaforum

---

(*a*) FRACASSINI p. 306. ZIMMERMANN l. c. p. 392. WHYTT l. c. p. 84. BILGUER p. 56. BICKER *Goett. Anz.* an. 1768. p. 142.
(*b*) BALLEXERDE *phyf. Kinder-Erziehung.* p. 24.
(*c*) BILGUER l. c. p. 80. 81. 82.
(*) Hoc variis argumentis ulterius deduxi; Vid. *Medicinifche Polizey* I. Land.

atrabilarii infarctus ad hunc morbum producendum alendumque conferant, quaestio nobis discutienda. Atque latentibus hisce vitiis licet antiquioris, & nostri aevi complures pleramque morbi vim originemque adscripserint; ut in curando morbo etiamnum in has tollendas obstructiones totis medendi viribus connitantur; neque negari possit, ipsis cadaverum sectionibus toties palam eiusmodi demonstrari vitia (§. V.); ut sub spasmis hypochondriacis gravior saepe viscerum labes subesse visa fuerit, improviso aliquando lethali, adnotante MORGAGNO (a); quorsum omnino Veterum de atra bile observationes doctrinaeque conferunt, quae late in turbandis encephali mentisque functionibus, in commovendo nervorum systemate dominaretur; communique observatione constat, posita in primis viis caussa putrida, toties emoveri mentem non tam, quam sub ingenti vitae languore, spasticos illos tremulosque motus, in malignis putridisque febribus per universos diffundi nervos.

Sed si rem paulo accuratius consideremus, alia omnino morbi phoenomena sunt, alius exitus, facies plane alia morbi est; qui hoc viscerum infarctu vel atrabilario vel scirrhoso funda-

(a) MORGAGNUS l. c. Ep. XLV. n. 27.

tur. Sub varia functionum laesione chronica, lentis plerumque variorum morborum adfectionibus, nunc colicis doloribus, flatulentis etiam, adpetitus prostratione chronica, molesto pressionis sensu in hypochondriis, & circa ventriculi regionem, nunc in icterum, nunc cachexiae alia genera facessit; nunc leucophlegmatico corpus humore inundat; vel in varia demum hydropis genera desinit; nunc lentas inter miserias tabe conficit, nun febrilibus etiam motibus illudit; queis, ut saepius novi, gangraenam abdominalem evolvunt; qua iisdem fere, ac in malignis solent, phoenomenis moriuntur: sed plerumque spasmorum hypochondriacorum descripta facies abest; lienumque induratorum exempla sunt, absque ulla huius morbi suspicione (*a*): nisi quidem eadem hypochondriasis scaturigine, circulationis abdominalis vel a spasmis, vel debilitate turbetur tenor; indeque adgesto in vasis

---

(*a*) LITTRE habet *in act. A. R. S. c.* an. 1700. Obs. 7.

(*) Tam frequentem lienis obstructionem, quamvis Medicinam & in LOTHARINGIA fecerim, & in terris LAADENSI, SPIRENSI atque HANNOVERANA, nunquam vidi, quantam in agro TICINENSI hucusque observare mihi contigit; frequentiorem tamen, in his saltem aegris, Hypochondriasin non observare potui.

liquido, viſcerum infarctus, ſanguinis a ſtaſi mutationes atrabilariae, adeoque effectu morbi inducantur (*a*); unde infarctorum viſcerum, aut atrae bilis cum vera hypochondriaſi confunduntur ac complicantur ſymptomata: Atrae bilis certe plerumque accuſatae, quam e Veterum tenebris revocavit BOERHAVE, nulla alia ratio eſt, quam ſanguinis diuturna ſtaſi corrupti colliquatique, quam aliquando cadavera oſtendunt (§. V.) vel eius inter turbatas motuum leges, e vaſis in ventriculi inteſtinorumque cavo patentibus, ſenſim extorti, atque inter eorum numeroſas plicas detenti, varieque corrupti (*b*); quo per vomitum quidem; aut alvi deiectiones nigras, quas atrabilarias vocant, eliminato, morbi levamen fit (§. IV. n. VI.), haud vera curatio; dum manens ab obſtaculis ac debilitate ſentina facile priſtina ſanguinis corruptela ac colluvie exundat: Inde eſt, quod toties nullas viſcerum mutationes, niſi ſolam aliquando debilitatem flacciditatemque cadavera exhibeant (§. V.); id quod SYLVII obſervationibus (*c*) confirmatur, qui ſe ultra centum hypo-

(*a*) Varias viſcerum mutationes ad effectus morbi hypoch. reducit. WHYTT p. 168.
(*b*) Eandem rationem refert WHYTT p. 183.
(*c*) Adducit QUELMALZ *de liene* §. 26.

chondriacos partim, partim melancholicos, liene ſalvo & incolumi praeditos, diſſecuiſſe adfirmat; docent ii praecipue, qui ſummis mentis turbatae erroribus, melancholiae propriis violentas vitae propriae manus inferunt, cadaveraque relinquunt, quae omni labe vacua, atraeque neſcia bilis, ſolos nervorum ſpirituumque errores recondunt, quos fruſtra acie anatomica quaeſiveris: Inde eſt, quod ſolis animi vitiis morbus producatur ac foveatur, atque voluptatis flagellum, ſaepe & calcar exiſtat; quod quo plus inſtiget, eo magis noceat (§. II. n. 8.): Inde eſt, quod ſola aetate toties, quae teneriores nervos indurat, aut mutato vitae genere, quo facillimae in nervis oſcillationis ſtimulus hebeſcit, abſque relictis in corpore noxis, vel ceſſet omnino, vel ſopiatur (§. IV. n. I.), donec nova prurientis ideae occaſione, in priora vitia (§. IX.) animus redierit: Inde eſt, quod phthiſin ſaepe nervoſam (§. IV. n. IV.) continuato malo, relinquat; quae potiſſimum ſolidarum partium ſumma fracedine, liquidorum exhauſtorum aut penuria, aut peſſima craſi, a ſpirituum proborum indole alieniſſima, conſiſtit. Eadem haemorrhoidum ratio videtur, in qua toties praecipuam atque immediatam morbi hypochondriaci cauſſam referunt (§. II. n. 6.): Quae certe, uti vaſorum abd. debilitate, aut circula-

tionis venosae obstaculis generantur; quae plethoram abdominalem, cum vario vasorum, quoquoversum porrectorum, onere ac symptomate, accumulat: ita facillimo quidem huius nevropathiae effectu fiunt; dum cum debilitate nervosa necessario illa circulationis impedimenta coniunguntur (a): Verum dum similibus adeo, quae debilitatem inferunt, caussis nascuntur (b) haemorrhoides; aut eodem saltem fonte, nisi iuncta maiore nervorum iniuria, nevropathia scaturiet; aut inter caussas huius remotiores pertinent; uti plures dantur haemorrhoidibus (*), absque hypochondriasi, obnoxii; dum inter huius quidem

---

(a) Nullum iuvenem quidem haemorrhoidarium vidit *Ludwig*, nisi languidum, & variis affectibus spasticis obnoxium, *de haemorrhagiis ut caussa debilitatis* p. 10.

(*) Hoc quidem meae experientiae non semper respondit, & ego ipse exemplo esse possum contrario: ut qui anno aetatis DECIMO SEXTO, fortis, vegetusque, nec certe ulli spasmo subiectus iuvenis, copiosam evacuationem Haemorrhoidalem, primam &, in hos usque dies, ultimam, passus fui. Similia & in aliis plethoricis, licet sanissimis iuvenibus, observavi; neque alia mihi in illis Haemorrhoidum, quam narium Haemorragiae, huic aetati communissimae, ratio fuisse videtur.

(b) Nunquam bona solida, sed morbosas affectiones ab haemorrhoidibus vidit TRALLES *hist. Cholerae* p. 27.

ſymptomata frequentiſſimae eſſe ſolent haemorrhoides. Verum & ſimul adparet, ab earum fluxu etiam aut parum fiduciae ſolatiique, licet expectarint plurimum, aut nihil plane conſequi: Novi aliquos, qui quo ferociore turbarum nervoſarum paroxyſmo impetuntur, haemorrhoidum copioſiore ac quotidiano fluxu, media inter ſolatia medicorumque exſpectationes, laborant; qui haemorrhoides nunquam copioſiores, quam inſtantibus hiſce turbis, ſentiunt perinde, ac alios urinae aqueae copioſaeque ſtimulus admonet: Enimvero qui arterioſis finibus dilatatis funditur ſanguis, quod quidem tum a venoſi ſyſtematis immeabilitate ac reſiſtentia, tum retro urgente arteriarum nixu, frequentiſſimum eſſe ſolet, ſanguiniſque fuſi florida indole ac tenuitate cognoſcitur; commodi nil certe, niſi ab imminuta aliquantum in continuo vaſorum ſyſtemate preſſione, ſaepe plurimum damni adfert, continuatis ſanguinis arterioſi diſpendiis, maxime corporis robori nervorumque vigori inimicis (*a*): e venis, quae atrabilariam piceamque ſa-

(*a*) *Conf.* de HAEN *de haemorrh.* p. 35. LAMBSMA *de fl. ventr.* pag. 124. *Fraenck. Anmerck.* Vol. VII. p. 499.

burram educunt, rarius funditur; licet aliquando inter perversas motuum leges, contrariaque circulationis itinera, vigente spasmorum vi possit (*), levamen utique maximum malo adferet, sed manentibus caussis, in infarctu vel vasorum atonia positis, propediem redituro: licet & toties haec sanguinis atrabilaria conditio, quam concipiunt, plane absit, atque cum sequente nervorum malacia, cum disparente haemorrhoi-

(*) Saepissime venas esse, quae sanguinem haemorrhoidalem fundant, *condylomatum ani* natura docet & origo. Haec enim veros Haemorrhoidalium venarum dilatatos sistere ramos, qui, nisi mature rupti, sanguinem collectum atque retardatum regurgitent, in varices praegrandesque saccos excrescunt, dubium esse non potest. In multis vero hae venae (quod in praxi magni momenti esse credo) non tam ob sanguinis, per abdominalem morbum, circulationem impeditam; quam a solius tunicae intestinalis intimae laxitate & venarum ano vicinarum atonia speciali, a multis caussis facile explicabili, intumescunt. Hinc sola saepe saccorum eiusmodi tunicaeque ano propendentis & infiltratae, vel callosae, exstirpatio, intestinalem hunc morbum, recte monente ill. THEDENIO (Neve Bemerkungen und Erfahrungen, I. Theil S. 56. 59.) & secundum meam quoque in his experientiam, radicitus tollit: qui, si ab alia, *non locali*, caussa dependisset, alia nunc saltem & maiora forte symptomata produceret.

de, circulatio naturali ordini viisque nunc liberatis, absque relictis aliis noxis, restituatur.

§. XI.

Verum & suis Therapia difficultatibus laborat; dum eo tollendarum, quas vulgo concipiunt, obstructionum studio, omni remediorum aperientium, solventium conatu, omni genere conquisito intensoque, succurrere adlaborat. Eoque scopo salium diverso genere, sapone tum artificiali, tum naturali, gummi ferulaceis, succis herbarum recentium expressis, interpositis crebris catharticis, aquis mineralibus, animose epotis, imo & balneis, toties pugnat; eoque medelae genere, dum vel peius inde habent, vel nihil saltem emendantur aegri, mutatis formulis, omnia harum classium remedia successivo ac diutissimo usu convocat. Verum lustrato satis hypochondriasis mirabili ingenio, elucet potius, omnium solventium, fundentium colliquantiumque inanem, imo nocivam operam esse: salium certe, quae praecipue acido vitriolico componuntur, uti 🜔 Θlat. arc. dup. &c. difficiliusque solubilia sunt (a), continuatus usus stimulos

(a) SPIELMANN *elem. chem.* p. 49. 124.

plus minus rigidos infert ; queis perpetua irritatione & aquosa colluvie fibra debilitatur magis (*a*) ; atque in sanguinis etiam massam eluctatis, varii in eodem solvendo effectus prodeunt, qui a salibus quidem lixivis promptiores (*b*), neque a mediorum I. neutrorum genere absunt (*c*) ; ut suspecta merito ob vasorum stimulum, & acre, humoribus inductum habeat cl. MALOUIN (*d*), cautelasque inde ab humorum dissolutione repetat POHLIUS (*e*). Siqua vero, uti facile fit, a turbata coctionis opera, atque facili ingestorum fermentatione pleniore, copiosos ubique flatus eructante, aut ipsa vasorum, in intestinis exhalantium, debilitate (*f*), cruditas pituitosa copiosior subsit, quae glandulosos partium vicinarum glomeres facile infarcit; teneriorum salium facileque solubilium usus sat probus esse potest, dum roborantibus iungitur, uti ♀ solub. laudatur a WHYTTIO (*g*) it. BALDINGER

(*a*) LUDWIG *inst. cl.* §. 817. PLATTNER *art. med.* p. 105.
(*b*) SCHWENCKE *haemat.* p. 190.
(*c*) GERHARD *MM.* p. 166.
(*d*) MALOUIN *med. chym.* p. 255.
(*e*) POHL *de excretionum moderamine* §. X.
(*f*) WHYTT l. c. p. 146.
(*g*) WHYTT p. 393. form. probam componit. KLEIN *selecl. med.* p. 191. ex pulv. flav. cort. aur. rh, ♀r, sol. addito elaeosacch. cajeput.

(*a*); quique a solubilitate fere reliquis praefertur (*b*); licet & eas aliquando noxas adnotet cl. WHYTT, queis flatus augeat, ac deliquia accersat: Eaedem certe tum saponis veneti aut alicantini, tum saponum nativorum sunt cautelae; quorum virtute maxime gummata ferulacea, succique plantarum nativi scatent; sed uti in fundendis dissolvendisque coagulis, ita in naturali etiam sanguinis densitate destruenda vi pollent; atque ea, quam praedicant, abstergendi & nudandi virtute, abraso naturali mucoso tegmine, fibram attenuant, irritabiliorem sensibilioremque reddunt, & exorbitantes iamiam irritabilitatis auctae stimulos necessario exasperant; id quod copiosa observatione constat, nullosque non convincit, nisi eos, qui sinceritatem HIPPOCRATIS, SYDENHAMI aversantur, errores suos, ut doceant, palam profitentium. Diaetae vegetabilis fructuumque horaeorum noxas ex iisdem rationibus & cel. virorum observatis supra iam adduxi §. VIII. Sed & ex his simul pares fere aquarum mineralium cautelas intelligimus, quas teneriori praecipue sexui principiis

(*a*) BALDINGER *Kranckh. der Preussisch. Armée* p. 131.
(*b*) CARTHEUSER *elem. chem.* p. 200.

cipio ſcatentes, noſtris in oris Schwalbacenſes commendant, atque ut efficaciores reddant, ſingulo primo hauſtui ⊖ ſedlic. doſin adiiciunt: ſed ea certe, qua ſolent, aquarum ingurgitatione, ac ingenti velut cataclyſmo, tantum abeſt, ut vel infarctus demoliantur, vel acre eluant, vel robur fibris debilibus addant, ut potius obruant, ac quaſi ſuffocent vires ſuperſtites; quae validae ſatis requiruntur, ut eae excernantur copiae, quae intra corpus adſumptae, ſolis vitalibus viribus reguntur, ut ſuis excerni poſſint colatoriis (*a*): maior omnino tum a copia liquidi diſtendente, tum ab aqua relaxante, quam paucis dilutiſſimi & enervatiſſimi martis viribus, eſt effectus: quo debiliora certe & irritabiliora hypochondriaci vaſa laeduntur (*b*), adiecto praeſertim ſalium uſu, alvoque quotidie ſtimulata, iunctis adeoque noxarum utrarumque viribus (*c*):

(*a*) *Confer.* FRACASSINI p. 338.

(*b*) Debilioribus cavendas vult BOERHAVE *de morb. nerv.* p. 153. aquas minerales iis nocivas, quibus laxior corporis habitus, & atonia ventriculi & inteſtinorum, pluribus momentis probat TRILLERUS *de ſpecificorum remediorum fide dubia* §. XI. nocivas iis, qui imbecillitate laborant *Fr.* HOFFMANN *med. conſ.* P. I. p. 91. it. in debilitate ventriculi, viſcerumque abd. l. c. p. 193.

(*c*) Crebra purgantia ad hunc morbum diſponere. Conf. F. HOFFMANN. l. c. p. 292.

ſalubribus mehercle effectibus, quos ſpondent; contradicit experientia; neque ulla, niſi calidis matutinis potibus nunc ſubſtituto frigido, atque animo ad res, magis placentes, converſo, corporiſque ex lege & compotantium conſuetudine, facta maiori exercitationi ſalubritas eſſe poteſt; ſiquidem dictis aquarum noxis ſuperandis par eſt. Thermarum ac balneorum calidorum rarior quidem uſus ac ſolet eſſe commendatio, niſi qui viſcerum ſuorum obſtacula fibrarumque ſtricturas externa potius emollitione ſolari, quam curare velint; dum cum ea interim partium ſolidarum debilitas increſcit, auctaque externa preſſione, accedente a calore rarefactione motuque accelerato, impetus in viſcera debiliora, cum vaſorum toties laeſione rapitur, frequenti haemoptoes aut haemorrhagiae cuiuſcunque aut apoplexiae eventu. Balnea frigida, adparet, niſi hypochondriaca reſpueret mollities, maiore nervis vaſiſque robore reddito, omnino utiliora eſſe (*a*). Venaeſectionis porro, ad quam fere prae reliquis frequentius inter ſuos, quos animo agitant metus, confugiunt hypohcondriaci, regulas ex his haud difficulter ſtatuimus: Sed eam certe, quod cum

(*a*) Ea commendat, cautelaſque addit WHYTT p. 263.

mole imminuta , & ipsa specifica densitas sanguinis decrescat , auctaque feri ad globulos rubros proportione (*a*) , inde laxitas debilitasque cum necessario irritabilitatis & ataxiae augmento (*b*) inducatur , nocivam plerumque cum cel. Viris (*c*) adgnoscimus ; ipsique , si recte adtenderint , facile consentient aegri ; qui faciliore fere animi deliquio inde obnoxii , ventriculi turbatas functiones , adpetitum prostratum (*d*) , alias debilitatis auctae , ac ferocientium spasmorum effectus (*e*) sentiunt , vel eos , etsi mitigati visi fuerint , paulo post maiori violentia redituros . Nos ea in medendi methodo melius certe a diaeta , quam in medicamentis consilium petendum , cum cl. LIEUTAUD (*f*) , ipsoque FR. HOFFMANNO (*g*) aliisque iudicamus, ner-

(*a*) HALLER *elem.* T. II. p. 330.
(*b*) TISSOT *de febr. bil.* p. 123 126. 136. it. nov. act. N. C. T. I. pag. 81.
(*c*) FRACASSINI l. c. pag. 346. LIEUTAUD l. c. pag. 92. PLATTNER *art. med.* §. 467. BILGUER p. 923. nov. act. N. C. l. c.
(*d*) TISSOT l. c. p. 123. CARTHEUSER *diaet.* p. 26. UNZER *arzt.* P. X. p. 156.
(*e*) In morbis spasmodicis per VS. spasmos intendi observat FR. HOFFMANN *med. rat. syst.* T. I. p. 302.
(*f*) LIEUTAUD l. c. p. 93.
(*g*) FR. HOFFMANN l. c. p. 415.

vorumque turbas ac ipſos ſenſim iuventutis errores religioſa animi tranquillitas compeſcet facilius quam importunum medendi ſtudium, quod plerumque etiam hos inter metus fluctuans animi inquietudo turbat: Id agimus nimirum, ut animo ad placida obiecta, eaque ſaepe variata converſo (*a*), evitatis cauſſis omnibus, unde illa in nervis debilitas augeatur foveaturque, corpus vario ſenſim exercitationis genere roboretur (*b*), atque a ſua victus aërisque mollitie conſueta revocetur; corticis interim peruviani uſu, cuius tantae in eo genere laudes ſunt (*c*), nervoſum genus, fibras ſolidas roboremus, ſanguinis vitioſam tenuitatem corrigamus; utraque ratione tum coctionis inſtauretur opera, liquidorumque vitia, aucta vitali vi, ſenſim diſpareant; addimus pro re nata, vel interponimus lenes rhabarbari doſes, quod roborando non tam inteſtinales fibras,

---

(*a*) Animi recreationem optimam ſtatuit FRACASSINI atque praeſertim per concentus muſicos p. 348.

(*b*) Equitationis ſummos uſus obſervat SYDENHAM p. 522. ſolam hanc efficacem vid. in Hamb. Magaz. Vol. XI. p. 345.

(*c*) SYDENHAM p. 519. LOESECKE *MM.* p. 441. FRACASSINI p. 328. TORTI *Therap. febr.* p. 429. HEUERMANN *Bemerck.* P. I. p. 145. WHYTT infuſum vinoſum aut ſpirituoſum laudat & exemplis probat p. 254.

quam latentem ſaburram irritantem evacuando, eoſdem in effectus conſpirat: Martialium quoque hic ſummum uſum commendant, ipſaque in ſubſtantia (*a*); niſi ventriculus nimis adhuc irritabilis reſpuerit; Tinct. ⊖l.. ♂t. 🜿riſata Ludov. ſimileſque teneriore ♂tis ⊖lo conſtantes (*b*), vario encomio, virorumque cel. conſenſu celebrantur: adduntur extracta amara (*c*); quorum tum in maiore fibrarum robore, tum facillima illa, quae in ventriculo debili eſt, ingeſtorum fermentatione prohibita aut moderata, experimentis PRINGLII conſtat (*d*): dum ſpaſmorum interim ingruentium ferociam caſtoreatis, vel aſſa foetida, vel moſchi etiam doſi addita, vel leni cautoque opiato (*e*) compeſcimus: qua medendi ratione diu continuata, & malo demum & noſtrae tractationi imponimus

FINEM.

(*a*) WHYTT p. 259.
(*b*) Hiſt. morb. Vratisl. p. 24. pharmacop. pauper. Edinburg. p. 60.
(*c*) WHYTT p. 253. 288.
(*d*) PRINGLE p. 412.
(*e*) Crebrior uſus nocivus Fr. HOFFMANN T. II. p. 277. effectus noxios, debilitatem, atoniam refert WHYTT p. 271. licet ſaepe neceſſarium & utile ſit.

QUAESTIO

Medico-Legalis, an SECTIO ANATOMICA *in Cadaveribus de* AUTOCHIRIA *suspectis? praeside* FRANCISCO SCHOENMEZEL, *authore* IO. MICH. WINTER. *Heidelbergae* 1766. (*).

AEquissima, nec sat laudanda temporum nostrorum conditione invaluit, ut, cum gravia in tribunalibus etiam altioribus dubia obveniant, integrarum facultatum, prudentumque clarissimo-

(*) Digna haec fuit, quae proponeretur quaestio: cum ea, quae a legibus respectu SUICIDARUM imperantur, magna ex parte a medicorum PHYSICORUM depositionibus, vel sic dictis VISIS ET REPERTIS, dependere soleant, & multorum memoriae familiaeque, per id, macula iniusta sit, quod certis in cadaveribus Suicidarum inventis signis, plus aequo tribuerint Medici forenses. Statuunt autem leges AUTHOCHIRIS malitiosis SEPULTURAM sic dictam ASININAM, seu infamem: cum HONESTAM illis concedant, qui, ob morbum, vitae adfecti taedio, violentam huic ipsimet imposuerunt finem (Nemes. Carolin. tit. CXXXV.). Monstrat vero data hic ad quaestionem propositam responsio: signa Medica SUI-

rum, aut probatorum consilia, & responsa petantur. Hincque fit, ut, cum talia saepius moveantur, quorum disquisitio, & diiudicatio perfectam fabricae humanae, & medicae notionem scientiae requirant, Medici quoque in consilium vocentur; quibus fere in dies sectiones cadaverum demandantur, ut, si quae de perpetrato crimine obscuriora lateant, scrutinio diligenti anatomico perlustrando patefaciant. Verum, cum de instituenda sectione agitur, illam tunc tantum locum habere clarum est, cum, quae ad dubium, aut latens crimen evincendum conferant, in defuncti cadavere reperiri posse probabile sit.

Huc igitur tota dissertationis nostrae quaestio tendit, an in autochiria suspectorum cadaveribus quaedam reperiantur, quibus miseros praemeditato consilio, aut coacto furentis animi impetu violentas sibi iniecisse manus certo evincatur.

Fundata profecto in illos autochiriae suspicio cadit; qui sine apparenter praegresso delirium inducente corporis morbo propria nece concidunt, cumque autem quam repente melancholia, cuius saevus in propria affectorum viscera furor

---

CIDII CULPOSI in cadaveribus vix certa subesse, hinc longe alia requiri, quam quae, a Medicis forensibus hucusque allata, fecerunt saepe, ut, cum reum absolverent, innocentem leges prosequerentur.

nemini non est notissimus, quandoque quosdam invadat, multiplici probatissimorum virorum observatione constet, vixque â sanae rationis homine, non dicam christiano, tantum cuilibet propriae conservationis studium innatum est, voluntarie in suae vitae perniciem quid contulisse imaginari potest, merito autochiriae crimen, ne immeritam insons poenam luat, iudices in tali casu eo usque dubium habeant, â probatis donec Medicis, an defunctus melancholicus non fuerit, sint edocti.

An autem legalis ad id Medico instituenda sectio, anque talem praecipere iudici sit consultum, cum succinctam melancholiae disquisitionem praemiserimus, clarius apparebit. Primum igitur de morbi illius sede indaganda, postmodum de caussa proxima, atque remotioribus prosequendis laborabimus.

Ut autem morbi sedem determinare valeamus, illius praeprimis effectus sunt explorandi: atque inter miros melancholiae effectus, qui animam afficiunt, primam sane attentionem merentur; perpetui enim illi comites morbi huius ab omni alio differentiam constituunt.

Primum, quos malum invadit, maesti fiunt, & tristes, anguntur (*a*), grata, & laeta, imo

(*a*) SWIETEN T. 3. p. 480. LAZAR. RIVIER.

amicos fugiunt (*a*), loca solitaria quaerunt (*b*), soliloquium amant (*c*), uni eidemque cogitationi pertinacissime inhaerentes circa illam vere delirant, in caeteris licet sanae mentis, quin acutissimi quandoque ingenii (*d*), vitae finem optant (*e*), de vita aeterna quandoque dubitant (*f*), tristissima sibi ominantur, timore, ira, zelotipia, & quibuscumque fortioribus animi pathematis vel ex levissima, vel etiam nulla data caussa vexantur (*g*), de vita sibi aufferenda cogitant (*h*), sibi violentas applicant manus (*i*). Malo autem ad summum gradum evecto dementia, mania, convulsionibus corripiuntur, vigilias,

---

pag. 187. FERNEL. in Pathol. L. 5. c. 2. pag. 403.

(*a*) EBERHARD. Pathol. p. 464. FERNEL. p. 403. ALBERTI iur. prud. med. T. 5. p. 501. SYDENHAM oper. med. T. I. p. 260.

(*b*) EBERHARD quo supra. ALBERTI q. s. FERNEL q. s.

(*c*) TEICHMAYER inst. med. Forens. p. 136.

(*d*) SWIETEN T. 3. p. 459. ETMüLL. T. 2. p. 946.

(*e*) EBERHARD q. s. BüCHNER Miscel. phys. med. T. I. p. 147.

(*f*) TEICHMAYER q. s. SENNERT. T. III. pag. 90.

(*g*) SYDENHAM q. s. SENNERT. q. s.

(*h*) EBERHARD q. s.

(*i*) TEICHMAYER q. s.

inediam, frigus mire tolerant (a), aliis ut noceant, ſtudent (b), mortem intendunt, imo, quos aggredi poſſunt, occidunt (c). Quae vero iuxta BOERHAVIUM (d), alioſque in corpore contingunt, color externus, internuſque pallidior, flavior, magis fuſcus, liveſcens, niger cum maculis ſimilibus, reſpiratio lenta, ſe-& excretiones minores, tardiores, craſſiores, minor conſumptio, parcior appetitus, macies, pulſus lentior, circulatio per vaſa ſanguinea bona, ſunt. Reliqua viſcerum, aut functionum manifeſtior laeſio, quae ab authoribus melancholiae adſcribitur, affectioni potius hypochondriacae, quae aliquoties ut cauſſa remotior agere poteſt, tribuimus.

Quod, ſi nunc ea, quae ex authoribus retulimus, attente perpendantur, ad laeſum fere omnia ſenſum internum referenda videntur; quae enim ſine manifeſta cauſſa maeſtitia, triſtitia, anxietas, amicorum fuga, ſolitudinis amor, ira, timor, vitae faſtidium, pertinax ad eandam ideam applicatio &c. obſervantur, quid

(a) BOERHAV. de cogn. & cur. morb. aphoriſ. 1199. SYDENH. q. ſ. ALBERTI q. ſ.
(b) EBERHARD. q. ſ. LAZAR. RIVIER. q. ſ.
(c) ALBERT. Iur. Prud. med. T. 5. p. 394.
(d) Aphoriſ. 1094.

aliud, quam deceptam denotant animam, seu sensum internum male affectum, atque hinc in facie, circuloque humorum apparentia pendent, cui enim faciei, & circulationis cum animi motibus sympathia est ignota, quae pudor, tristitia, ira, metus, gaudium &c. faciebus imprimant, curiosioribus motuum animi scrutatoribus non latent, pulsusque mutationes iam pridem Medici observarunt. Est autem sensus interni organon sensorium commune, illius igitur laesio admittenda erit, atque huic opinioni authores subscribunt probatissimi. *Si crassi viscidique humores*, inquit FRIDERICUS HOFFMANNUS (*a*) *vi spasmorum ad superiores partes, atque caput maiori copia compelluntur, destruuntur etiam animales functiones, languescunt sensationes, vis memoriae, ingeniique laeditur, insignis est ad moerorem diffidentiamque proclivitas, vanae surgunt imagines, & inanes ideae, atque sic lentis tandem passibus appropinquat melancholia. Malo*, ait SENNERTUS (*b*), *cum Araeteo melancholiam definire, quod sit animi angor in una cogitatione defixus absque febre, & furore à phantasmate melancholico ortus, ubi tamen notandum, per*

(*a*) Med. rat. syst. T. 4. part. 3. c. 6. p. 215.
(*b*) T. 3. L. 1. part. 2. p. 90.

angorem animi non cordis passionem intelligendam esse, cum melancholia phantasiae, & facultatum principum laesio sit. Affici autem cerebrum, & quidem, ut pars similaris, extra controversiam est (*a*). *Caussa enim, a qua prima huius mali origo, est certa & occulta spirituum animalium dispositio, quam immediate, & proxime sequitur phantasiae depravatio* (*b*). *Melancholiam esse mentis alienationem* affirmat FERNELIUS (*c*) *qua laborantes vel cogitant, vel loquuntur, vel efficiunt absurda, longeque a ratione & consilio abhorrentia, eaque omnia cum metu & maestitia;* LAZARUS RIVIERUS (*d*) *Melancholiam esse delirium sine febre cum timore & maestitia* ſtatuit, illiuſque cauſſam proximam, & immediatam *esse spiritum tenebricosum nigro colore infectum; Cum enim* inquit *spiritum animales natura sua puri, tenues, & perspicui esse deberent ad actiones cerebri alacriter exercendas, si ab ea constitutione deiiciantur, & opaci & tenebricosi evadant, maestitiam & timorem inducunt.* Atque ſi BOERHAVIUM audiamus (*e*), melancholia

(*a*) Ibidem c. 8. p. 91.
(*b*) Ibidem.
(*c*) Patholog. L. 5. c. 2. p. 403.
(*d*) Prax. med. L. 1. c. 14.
(*e*) De cogn. & cur. morb. aphoriſ. 1089.

iuxta illum vocatur Medicis *ille morbus, in quo aeger delirat diu, & pertinaciter sine febre eidem fere cogitationi semper affixus*. In quem aphorismum commentans SWIETENIUS (*a*) addit, *esse delirium, cum idearum ortus non respondent caussis externis, sed ab interna cerebri dispositione mutata pendent nata praeter voluntatis imperium*. Hisce profecto omnes hos authores, quorum, ne prolixiores videamur, maiorem adducere numerum supersedemus, melancholiam in certa laesione quadam cerebri, â quo sensus interni pendent, posuisse, patere existimamus. Est autem illa cerebri pars sensorium commune, in parte igitur quadam exilissima, tenerrima, quae hactenus omnem Anatomicorum aciem effugit, melancholiae sedes est; quis enim indubie sensorium commune determinavit, non dicam, clare mirificam illius structuram, conditionemque exposuit. Melancholiam ergo pro male affecto sine febre circa quasdam ideas sensorio communi habemus, in quo vel certae rerum absentium ideae tanquam praesentes, vel aliter, quam naturaliter fieri deberet, animae repraesentantur. Hinc pertinax illa ad eandem ideam applicatio pendere, hinc inordinatá intelligi pathemata, hinc mirum

(*a*) T. 3. p. 459.

vitae fastidium, atque propriae libido destructionis explicari posse videntur (*).

F 2

(*) Angustos nimis limites ponunt *Melancholiae* Auctores tum alii multi, tum noster quoque, cuius Dissertationem non quidem ad ampliandam de hoc morbo doctrinam, sed ob utilitatem quam in *foro* habere potest, hic inserendam esse duxi. Interim ne quis miser, qui proprias sibi manus lethiferas intulit, ex *melancholicorum* numero, quibus mortis adeundae potiora sunt privilegia, ideo excludatur, quod animi quandam *laetitiam* in vita prodidisse hinc inde visus fuerit; monendum hic est cum ill. LORRYO: *moerorem* neque a summo BOERHAVIO, *Melancholiae* definitioni fuisse additum, neque addi posse a quovis alio: cum non ubique adsit, imo dentur, qui in effusos risus solvantur *Melancholici*, & ad obiecta vel leviora puerilem praetendant laetitiam. LORRY *de Melancholia & morbis melancholicis*, T. I. p. 2. In genere fatendum est, quod a cl. ARNOLDIO nuper assertum fuit: Veteres, huius morbi meliorem cognitionem habuisse, quam hodiernos medicos; *Observations on the nature, Kinds, causes and prevention of Insanity. Sect. I.* Quod quidem eo magis dolendum venit, quo maiores nunc ubique progressus facit insana mortis violentae cupido. Rationes huius miri atque tristissimi phoenomeni praecipuas, alibi exposui (Medicinische Polizey I. III. B.) & omnem certe tum Medicorum, tum *Magistratus* ipsius attentionem merentur. Neque enim hic officio suo satisfecisse sibi videatur, ubi in *Suicidae* cadaver famamque magis *familiae* insontis, quam demortui ipsius, saevierit: maior est enim

Senſorium commune ex confluxu omnium nervorum conſiſtere, ex quorum affectionibus anima percipiens diverſas acquirere ideas videtur;

---

vitae apud plurimos amor, quam, quid de mortuo dicant, metus: & qui illum ſuperare potuit Suicida, ab hoc vix unquam abſterrebitur. In *luxu* nimio —, in *vitiis* hominum, praecipue in *praematura Venere* crimineque *onanitico*, a quibus atra nimis Melancholia tandem inducitur —, in *ſenſibilitate animi nimia* & convulſiva quaſi, librorum, a luxuriante imaginatione editorum (*Romans* dicunt) lectionibus quotidianis enutrita —, in *coelibatus* ubique, non certe ob *morales* rationes, increſcentis, naturâ, & perverſa tum in corpora plurimorum, tum in animos actione — hinc in crudeli *parentum*, morumque in ſoboles *auctoritate*, qua utriuſque ſexus adoleſcentes, contra omnem ſaepe temperamenti rationem, reluctantemque naturae vocem, vel vi coacti, vel pie decepti, vitae *coelibi* conſecrantur; in praeconceptis de *religione* opinionibus, & incauta *Confeſſorum* in conſcientias delicatulas *auſteritate* — in populorum demum *miſeriis*, graviori hinc inde *Principum iugo* atque inſatiabili variarum in Republica *Sanguiſugarum* oppreſſione ad deſperationem uſque adauctis, hinc in omnis *hilaritatis* & laetitiae, *balſami* ſcilicet eximii, quo humanam ſortem demulcebant quondam mortales, totali fere extinctione, — in his, inquam, *Melancholiae taediique* ulterioris *vitae* apud plurimos ratio communiſſima conſiſtit; quam armis medicis incaſſum adgredimur, *Scalpelli anatomici* indagatione non detegimus, neque legum in *Cadavera* ſeveritate avertimus; niſi *Principum* cura ſanitatis publi-

quod si nunc nervus cuidam ideae destinatus male se habeat, obiectumque quoddam vehementius illi vel casu, vel animae ex imperio applicetur, quid mirum, si violentioris eiusmodi actionis vestigia in sensorio residua ideam impressioni annexam diutius animae repraesentent, anima autem ideam quandam vivide percipiens obiectum praesens credit, quoties somni ludibriis ludimur, quin de dolo expergefacti nosmet convincere nisi difficiliter possimus; hinc ille circa obiecta animae error, qui delirium dicitur.

Esse quendam sensum homini innatum, qui ab ideis obiectorum quorundam grate, ab aliis moleste afficitur, nemo, qui quasdam ideas sine intellectus concursu placere, alias displicere advertit, negabit: quem dies serena, regio amoena, suavis musices concentus &c. non delectant, quis autem aspectum funeris putrefacti, hominis morientis non horret? nauseosum medicamen, tetrum venenum non aversatur? ad fragorem insolitum, spissiores tenebras ipsi pussiones expavescunt, hic sensus, cum anima ap-

cae, educationis, morumque rationem habere maiorem velit, sicque praevenire magis, quam, sine magno discrimine adhibito, *Suicidium* punire contendat.

petat grata, ingrata aversetur, appetentia autem, & aversatio animi pathemata excitent, merito pro illorum origine habetur, ille autem ipse sensus in certo nervorum habitu, tensione, constitutione, & certa obiecti applicatione positus esse videtur, â naturali haec conditione ponas recedere, quae antea grate, aut nullo modo nunc moleste animam afficient. Cui caput dolet, & suavissima displicet musica, cui saburra in ventriculo, & primis viis latet, delicatiores quoque cibi nauseam creant, dulcissima amare sapiunt, unde anima, quae sensationis caussam ad obiectum refert, decipitur, & quae bona utilia, iucunda, horret, sique inordinatis maxime pathematis vexatur, eo ad illa proclivior, quo sensus ille ipse forsan ob nervorum nimiam tensionem mobilior erit.

Atque tali depravationi vitae fastidium, & autochiria adscribenda videntur; suae profecto vitae anima sensum habet, quae enim vitam constituunt viscera, nervos habent, qui â continua horum actione non possunt non affici, quo usque vita nervos, unde illius sensus, grate afficit, anima hanc dilectissimam habet, sed illis male plerumque constitutis, quidni â vita ipsa ingrate afficietur? vitam igitur molestissimam habebit, sicque illam aversabitur. Quam prompte autem ad sensum quendam ingratum

actiones illum avertendi pares excitantur ? cadentes brachia exporrigunt, cum quid ante oculos propius agitatur, nobis quoque reluctantibus clauduntur palpebrae, nauseosi, si quid ingeritur, vomitu reiicitur, manusque, quam ignis urit, quam prompte retrahitur ? simili melancholicos modo ad aufferendam sibi vitam determinari nonne probabile ? atque, cum male affectum sensorium commune melancholiam constituat, perversam illius affectionem pro caussa melancholiae proxima habemus.

Caussas, quibus sensorium commune perverse afficitur, iam remotiores, quae authoribus placent, si rimamur, quasdam immediate, mediate tantum alias, id est per consensum nervorum in parte remotiore constitutorum agere observamus, immediate sensorium commune, animi motus magni, vel ex ira vehementi, amore vesano, metu magno, iactura gravi, imo gaudio insigni &c. aggredi videntur (*) ; ex maxima

(*) Tres praecipue Melancholiae caussas esse dicit ill. & amicissimus ZIMMERMANNUS : *Viri* ex *superbia*, *feminae* ex *zelotypia*, *puellae* ex *amore* insaniunt. *Von der Erfahrung in der Arzneiwissenschaft*. Quod si stultorum visitemus habitacula, animi utplurimum pathemata in caussa morbi fuisse reperiemus ; & qui, post eiusmodi

enim fibrillarum ſenſorii communis agitatione oriuntur, cuius tanta teſte experientia vis eſſe poteſt, ut mortem quandoque inducat; his ſtudia protracta, intenſa, profundiora annumerari quoque debent, quibus actio ſenſorii, quod meditationum ſedes, longius protrahitur, validiuſque intenditur; eſt autem ea partium corporis noſtri conditio, validius, quod, ſi longiori tempore agitentur, debilitentur, & male ſe habeant, protractae huc ex eadem ratione vigiliae, quae ſpiritus conſumunt, pertinent. Mediate autem tantum motus corporis validi in aëre praeprimis calido, ſicco, Venus nimia, victus durus, auſterus, potus ſpirituoſus copioſior, vita ſedentaria, venena, febres male iudicatae, graviditas, puerperium, paſſio hyſterica, hypochondriaca agunt: haec enim omnia iuxta

---

occaſiones, in magnis viſcerum defectibus, poſt mortem quaeſiturus eſt, quid *Suicidam* vel culpoſum declaret, vel inſontem, morbique pronunciet victimam: is certe in rebus quam maxime dubiis verſabitur. Virgini 20. annorum, inter ſacras Virgines ſe recipere maximopere cupienti, cum id negatum eſſet, ilico ab audito repulſae nuncio, laborare mens coepit, & maniaca tandem facta eſt. MORGAGNUS, *de ſedib. &c. cauſ. morb.* Lib. I. Ep. VIII. Quid vero in hoc, aliiſque ſimilibus exemplis per *anatomen* detegere licebit?

BOERHAVIUM, & SWIETENIUM ad genesin atrae bilis conferunt, quae vel sanguini universo admixta varie circulum partialem, fluidique nervei secretionem vitiare, vel ad systema portarum demandata, plexus meseraicos, hepaticos, splenicos, gastricos diversimode irritare poterit, quibus sane sensorium diversis perverse modis afficietur, verum circa caussas hactenus enarratas, nisi vel in nervis, vel in ipso cerebro iam aliqua fuerit non determinanda dispositio, illas minime melancholiam inducere notamus. Sic in dies ab harumce caussarum pluribus, quin in melancholiam incidant, affectos, videmus.

Itaque, cum, ut hactenus monstravimus; melancholia partem cultrum anatomicum fugientem occupet, hacque ex ratione neque proxima in corpore caussa detegi possit, ipsae autem caussae remotiores sine quadam non perlustrandae partis dispositione haud agant, cuius usus institutae cadaverum sectiones ad cognoscendum illum morbum erunt? profecto, si quid valeant, vel ut partem morbosam, vel caussas indicent, partem morbosam summam ob tenuitatem non perscrutari posse concedes? qui caussam reperies proximam? caussas autem remotiores dubias esse, & incertas negare non potes (*).

(*) Qui aberrantis mentis caussas in corpore dete-

Esse quosdam, nos non latet, qui, cum caussam melancholiae proximam in bile atra ponentes, lienem pro huius officina constituant, ex lienis depravatione hunc morbum inferre velint, alios illum ex cerebri, aut aliorum viscerum, & partium corporis vitiis quandoque deducere, atque haec observationibus constare contendant. Verum quomodo illa pro caussa haberi possunt proxima, quae toties desideratum non producunt effectum, & licet caussas remo-

---

gendi gratia, *cultro anatomico* utentes, huic soli nimium confidunt; ii certe, uti iam innui, vel parum subtili de corporis animaeque commercio idea nituntur, vel oculis gaudent, quos natura MORGAGNIS & HALLERIS sat benigna negaverat aliisque summis anatomicis. Quantae non a paucis *solani furiosi* (Plantae a DIOSCORIDE *maniaca* dictae) vel *hyosciami* granis, idearum perturbationes, quanta deliria observantur, quam enormes animi motus *contagiorum* plurimorum in nervos actio producit, quamque stupenda phoenomena a quovis acri vel subtilissimo, ad cerebrum delato oriuntur, quin structurae in his mutationem aliquam insecutam, oculo anatomici vel maxime lynceo visibilem invenire liceat! Vereor, ne effectus vel huius vel alterius morbi, pro caussa Melancholiae saepissime habuerint Medici; Sed vereor magis, ne, ubi aberrationes a consueta partium structura forte non detexerint, in solam miserorum mentem reiiciant facinus, quod invisibilem quidem, non tamen ideo incorpoream semper agnoscit originem.

tiores quasdam in corpore visibiles quoque mutationes inducere concedamus, cum ipsae hae caussae melancholiam non necessario inducant, cum illae mutationes in melancholicis non sint constantes, qualem ex eiusmodi mutationum observatione certitudinem habebis? quod, ut apertius pateat, explosam, atque obsoletam de generatione atrae bilis in liene hypothesin mittentes, ad ipsas authorum observationes properamus. Nihil certi, ex quo melancholia inferri possit, innotescere profecto constabit.

Ut de liene ordiamur, Clarissimi BONETI anatomicarum observationes sectionum, cum evolvimus, de melancholico quodam (*a*), qui hypochondriacis symptomatis, & nephriticis doloribus crebro infestabatur, quod lien scirrhosus, iecurque floridum fuerit, legimus. Alibi (*b*) corpus lieni aliquo modo globosum, coloris diversi, in cuius medio digiti latitudine atra linea, in convexo venae varicosae, & crasso sanguine farctae, notat. Idem Melancholicae quoque feminae, in cuius cadavere nullus fuit lien repertus meminit (*c*). BLASIUS (*d*) prae-

(*a*) BONET. sepulchr. T. I. L. 1. Sect. 9. Obs. 25.
(*b*) Idem q. s. Obs. 27.
(*c*) Idem Obs. 22.
(*d*) Observ. anatom. p. 127. & Observ. medic. 22.

ter lienem quatuor libras ponderantem, & admodum durum in diſſecto melancholico nil obſervavit. Lividum, flaccidumque lienem, vaſa meſeraica nigro ſanguine referta in defuncto melancholico teſtatur WOLFRIGEL (*a*). Lienem ſcirrhoſum cum adnato tuberculo, humorem in meſenterio nigrum in defuncto melancholico reperta fuiſſe apud HORSTIUM (*b*) invenimus. TONNERUS (*c*) in quodam melancholico lienem admodum exiguum reperit. Cumque LAURENTIUS (*d*) quoſdam, in quorum familia melancholia haereditarie propagabatur, praematura morte ſublatos ſecaret, lienem admodum exiguum quoque vidit. Van Hornium melancholicum, qui fune ſe interfecerat, ſecaſſe, in quo ſolus peccaverat lien, qui, cum tunica illius removeretur, diffluebat, BARTHOLINUS (*e*) ſcribit. Debitam hiſce obſervationibus fidem nolumus infringere, quid autem hinc inferes? lienis depravationem produxiſſe melancholiam? vel in omni melancholico lienem eſſe vitioſum? Vitioſam enim ar-

(*a*) Miſcel. curioſ.
(*b*) Obſerv. anatom. 8.
(*c*) Epiſtol. 2. L. 6.
(*d*) BONET. ſepulchr. T. I. L. 1. Sect. 9. p. 192.
(*e*) Epiſtol. 97. Cent. 3.

gumentationem à particulari ad universale nosti, vel ad minimum, ubi lien vitiosus, ibi melancholiam esse concedas, quantum autem id à veritate sit alienum, fida observatio demonstrat.

Primum, quem testimonii caussa in medium proferam, sit GLISSONIUS (*a*). Lien, inquit, olim affectuum melancholicorum reus actus est potius, quam peractus, neque sententia illa nuperis est experimentis consentanea, plurimi enim istiusmodi affectionibus obnoxii, & post obitum exenterati, lienem ab omni culpa absolverunt, atque apud FRANCISC. SYLVIUM (*b*) legimus: illud idem corpori utilissimum viscus ab inexpertorum calumniis liberat dissectio, dum in affectibus melancholicis etiam diuturnis, & post multorum annorum vexationem ad mortem usque aegros comitantibus in cadaverum plurimorum perscrutatione, innoxium, & plerumque prae caeteris visceribus satis sanum nobis manifestavit lienem, non inflatum, non induratum, non obstructum, & vitiatus quoties lien, aut minor fuit detectus, quin vel minima melancholiae suspicio fuerit. Sic THOMAS BARTHOLINUS (*c*) in observationibus anatomicis rarioribus de

(*a*) Anatom. hepat. c. 45. pag. 411.
(*b*) Disputat. med. 5. p. 23.
(*c*) *Ungewöhnliche anatomische Geschichte durch Georg Fegern* Obs. 19.

viro febre lenta perempto, in cuius cadavere praeter alia lien coloris plumbei. Idem de phthisico (a), cui lien crassus nigricans cum tuberculo ovi columbini, de femina ex vomitu biliosо defuncta, in qua lien duplo maior, recenset idem (b), in iuvenis cadavere violenta morte extincti, lienem adeo parvum, ut duodecim vix unicas ponderaret (c), & in hydropico (d) quoque lienem admodum exiguum observavit. Habet commercium litterarium (e) sectionem mulieris ex hydrope defunctae: omnia abdominis viscera obstructa, lienem autem vix quartam naturalis magnitudinis partem aequantem, in externa superficie ad dimidiam partem cartilaginosum habuit, quae tantum, quo viveret, â melancholia abfuit, ut hilaris semper animi ad mortem usque cerneretur. In alio loco (f) lienis monstrosi quindecim librarum, & alterius exigui adeo, ut vix nucem avellanam aequaret, sine melancholiae notis mentionem facit. Nos quoque demonstrante Clarissimo Domino Praeside lienem

(a) Ibidem Observ. 76.
(b) Ibidem Observ. 81.
(c) Ibid. Obs. 5.
(d) Ibid. Obs. 2.
(e) Ann. 1734. hebdom. 29. p. 231.
(f) Ibid. ann. 1732. hebd. 33. p. 260.

ex febre hectica defuncti ad minimum viginti ponderantem libras, plerumque extus cartilagineum, intus partim puriformi, & sanguinolenta, partim recenti caseo simili materia repletum perspeximus, in quo nec ullum unquam melancholiae vestigium fuit observatum. Quid iam de sanguine adusto, de vasis epiploicis sanguine nigro infarctis, de omento nigro, friabili, putrido, de hepate oedematoso, fissuris affecto, de pituita in ventriculo reperta, de pyloro inflammato, de mesenterio scirrhoso, de intestinis flatibus distentis, ex quibus in defunctorum cadaveribus observatis, Medici quoque celebres melancholiam inferre voluerunt, dicamus; sanguinem ab obitu nigriorem, venas, in quas ex arteriis per mortem sanguis fere omnis cogitur, plurimum tumidas, crebriores quicunque sectiones instituit, facile observare potuit; quoties autem hepar obstructione, mesenterium scirrho laborent, quin melancholia aegrum infestet, omnes norunt practici, & tota die inflammatio, & sphacelus ventriculum, & omentum occupant, quin de melancholia somniare liceat. Haud pridem in Cadavere febre lenta defuncti, qui assumpta omnia vomitu reiiciebat, Clarissimus Dominus Praeses lienem magnum, induratum, omentumque in enormem mutatum scirrhum quindecim ad minimum libras ponderantem, to-

tumque exulceratum reperit, qui, cum totum obduceret pylorum, hunc ulcere quoque carcinomatoso affecerat, neque per quinque menses, quo malo hoc conquerebatur, vel minimam melancholiae suspicionem moverat. Quis autem unquam colicae flatulentosae, & tympanitidi, in quibus tamen intestina flatibus maxime distenduntur, melancholiam dixit propriam?

Aeque parum firmo pro asserenda melancholia ex cordis post mortem habitu sumpta talo nituntur: humorem nigrum in sinistro cordis sinu feminae, quae ex melancholia perierat, BLASIUS (*a*) vidisse asseverat; authori mehercle credo: sanguinem invenit, qui, quotiescunque sine aeris attactu in grumos secedit, colorem nigrum refert; quaeso, cum nil praeterea author notare potuit, nonne visibiles internarum partium mutationes in melancholia non semper existere potius inde defendamus. Hocque ulterius ROLFINCKII observatio confirmare videtur (*b*), nil ille in melancholica, quae laqueo se strangulaverat, quam cor exsuccum, & ventriculos sanguine destitutos notare potuit, quis autem haec pro melancholiae signis habeat? author in removendo sterno omnem attentionem, ne

(*a*) De palpit. cord. L. 2.
(*b*) Dissertat. de cord. c. 2.

vaſa maiora fuerint ſecta, adhibuerit, thoracemque prae abdomine, & cranio, prius aperuerit, quibus neglectis ex ſectionis vitio cor exſuccum, & ſine ſanguine reperiri facile potuit, attamen, cum compreſſis â laqueo iugularibus venis reditus ſanguinis interim per liberiores arterias vertebrales ablati ad cor interciperetur, idemque ob impeditam reſpirationem in pulmonibus congereretur, quid mirum, ſi cor exſuccum manſerat. Et quoties ventriculi cordis vacui reperiuntur, cum fibrae ſinuum muſculares pauciores, & debiliores prae ventriculorum validioribus, motum ad ſanguinem in ventriculos evacuandum, requiſitum amittant? quis denique ex veſicula illa ſanguine nigro repleta, cordi accreta, ac pituita, uti author dicere amat, in utroque cordis ventriculo reperta, quae in melancholicis BONETUS obſervaverat, melancholiam affirmet? pituita, illa concretio quaedam polypoſa toties poſt mortem contingens, & veſicula, anevriſmatica cordis dilatatio probabiliter fuere. In quantum nunc, quae ex habitu cerebri pro adſtruenda melancholia ab authoribus deducta, valeant, quoque videbimus.

Venas cerebri ſanguine nigriore plenas, limpidam in illius cavitatibus aquam in melan-

cholico BALLONIUS (*a*) deprehendit. In alio, iuvene melancholico epilepſia perempto piae meningis vaſa BONETO (*b*) multo ſanguine nigro, & concreto referta videbantur. In femina diro capitis dolore afflicta, notiſſimos & omnia timente, in ſylvas ſaepius auffugiente, ac ter violentam mortem ſibi inferre nitente, tandem mortua, eidem (*c*) vaſa piae meningis maiora, ſanguineque pleniora, ventriculorum lateralis ſuperficies lutea, quaſi rubigine, & muco obducta croceo apparebant. Haec vero ad indagandam melancholiam eo minoris ſunt ponderis, cum vix nunquam vaſa cerebri, gravis niſi praegreſſa fuerit haemorrhagia, in defunctis ſanguine non ſint plena, atque profecto in laqueo ſtrangulatis de autochiria ſuſpectis ſemper reperientur pleniſſima. Aqua autem in ventriculis cerebri eo minus incuſari poteſt, cum toties in ventriculis ſine melancholia obſervetur, quin, illam mortis potius effectum, quam alicuius morbi praegreſſi cauſſam cum LANCISIO exiſtimamus: *Magna interdum*, inquit (*d*), *ſeri copia ex coacto intra pulmonum, ac cerebri vaſa ſan-*

(*a*) Epid. & Ephem. L. 2. p. 244.
(*b*) Sepulchr. L. I. p. 182. Obſ. 3.
(*c*) Idem Obſ. 2.
(*d*) De mort. ſubit. L. 1. p. 24.

guine, violenter extruditur, & in thoracis, vel cerebri cavitatibus colligitur; hinc frequens erroris ansa apud minus in arte peritos, qui lympham in sinubus cerebri invenientes, illam ut caussam, cum plerumque fuerit duntaxat effectus, accusare solent. Verum, quam parum lympha eiusmodi extravasata, ipsaeque graviores cerebri affectiones pro melancholiae caussis haberi possint, observationes sedulo ponderatae optime docebunt, observationes autem praecipuas iam saepius laudatus BONETUS suppeditabit.

Quendam de capitis gravitate conquestum esse notat (*a*), ablato mortui cranio semilibram seri tenuioris in meningibus, & ventriculis reperit. In alius (*b*) de dolore gravativo, dum viveret, conquerentis cerebro extraordinariam aquae collectionem deprehendit. In alio (*c*) immani cephalalgia afflicto, febri demum correpto, qua iudicata cephalalgiae tamen reliquiae manserant; cum defunctus esset, non tantum cerebrum copioso humore irriguum, sed globum quoque glandulae ad instar cerebri substantiae inclusum invenit. In icterico (*d*) capitis dolori-

(*a*) T. I. L. 1. Sect. 1. Obs. 32.
(*b*) Idem Obs. 33.
(*c*) Ibidem Obs. 35.
(*d*) Ibid. Obs. 38.

bus continuo infeſtato, mortuo, meninges flaveſcentes, & in ventriculis ſat copioſum liquorem limpidum, ſubſalſum vidit. Laboraverat quidam (*a*) urinae ſuppreſſione, poſt mortem caput aqua plenum inventum. In muliere (*b*) ex colica paralytica, & epilepſia oppreſſa in plicis cerebri, & ventriculis aqua haeſit tenuiſſima. In muliere vertiginoſa, tandem ſubito extincta, & aquam, & abſceſſum, ovum gallinaceum magnitudine aequantem inventa fuiſſe fidem nobis WEPFERUS (*c*) facit. Et de vulnerato quodam in cranio, qui reſtitutus videbatur, domo iam, ut conſuetis fungeretur negotiis, egrediente, altera die epilepſia ſubito corruente, habet SALMUTIUS (*d*), quod dimidium in diſſecto cadavere cerebrum fuerit ſphaceloſum (*).

(*a*) Idem q. ſ. Sect. 11. Obſ. 2.
(*b*) Ibidem Sect. 12. Obſ. 12.
(*c*) Diſſert. de Apoplex. p. 398.
(*d*) Centur. 3. Obſ. 22.
(*) Virum mercatorem *Bruchſaliae* in Principatu *Spirenſi* vidi, qui iam per menſem, poſt acceptum capitis vulnus, ſanus videbatur & cum parvo admodum ad frontem ulcuſculo obambulabat ad ſuos nunc reverſurus. Cum *Aulae* Chirurgus, ſpecillo ulcuſculum necdum optime clauſum viſitaret, media illius pars, abſque omni vi adhibita, proprioque pondere in cavum cerebri illapſa, & dein a perterrefacto Chirurgo, quin aeger animadverteret, retracta eſt. Vidi hominem, ſaniſſimo in omnibus ſimilem, mo-

Quoties igitur aqua in cerebro, gravius quoties ipsum cerebrum affectum? quin melancholia nascatur. Quis igitur ex aquae in cerebro praesentia, quis ex diversis sensibilibus cerebri affectionibus melancholiam inferat? Sexcentas adhuc in afferti fidem observationes, nisi dissertationis limites excederemus, adducere possemus, unicam tantum coronidis loco proferre adhuc liceat: Vir triginta annorum pilis nigris, temperamenti melancholico cholerici, ictero laborabat (a), qui quartana exceptus in hydropem abiit, â qua tamen convaluit, subito epilepsia extinguitur, in defuncti cadavere hepar ingentis magnitudinis duplo naturali maioris, lien naturali triplo maior, flaccidus, friabilis, colore ad lividum accedens, epiploon, & mesenterium partim sphacelosa, cor flaccidum & molle, intra meninges, & cerebri ventriculos magna aquae

nuique ne itineri longiori se committeret: ea ipsa vero nocte *francofurtum* petiit, ubi per tres adhuc dies degebat, cum subito totum caput Erysipelate inflaretur, ac sub deliriis magnis sequenti die obiret aegrotus. Cadaver apertum non fuit; sed cui dubium esse potest, magnam in calvaria suppurationem latuisse, quin tamen vel minima abinde, nisi brevi ante mortem sequeretur idearum confusio!

(a) BONET. sepulchr. T. I. L. 1. Sect. 22. Obs. 13.

copia acris, subacidi, salsi saporis fuere deprehensa, quod si ille atroci impulsus scelere sibi ante terminum fune vitam ademisset, credo medius fidius! vulgi opinione ductus in illius melancholiam iurasses (*).

Quid igitur in defuncti eiusdem cadavere splenem maiorem, aut minorem, aut obstructum,

(*) Cerebrum delirantium modo *durius*, modo *mollius* invenerunt anatomici. Cl. LITTRE & GEOFFROY in duobus maniacis, cerebri substantiam invenerunt multo firmiorem. Universam cerebri substantiam solito compactiorem LANCISIUS vidit. Sic & MORGAGNUS in variis cerebrum ita firmum conspicuit, ut nonnulla perspicue magis ac commodo, & disquirere & dignoscere potuerit. Neque in omnibus stultis omnes cerebri partes aequali duritie inveniuntur: *molle* cerebrum in maniaco sane observavit LENTINUS *Beobachtung einiger Krankheiten*, *S.* 113. Profundiorem cerebri substantiam medullarem ex parte *valde mollem* in *quadraginta duobus* maniacis, & in aliquibus ita mollem, ut ab attactu, pultis instar, difflueret, vidit cl. GREDINGIUS. In 33. maniacis corticalis cerebri substantia naturalis erat, aliquando quidquam firmior. Substantia medullaris mox sub cortice naturalis, vel vix firmior. *Adversaria Medic. pract. Vol. II.* fatetur tamen & ipse ill. MORGAGNUS, nullius momenti in probanda stultitia observatam a se cerebri in stultis duritiem esse: cum in quibusdam, qui minime stulti erant, cerebrum non minus durum invenerit; & cum stultitiam sine cerebri duritie fuisse, quamplurimi viderint.

quid vaſa abdominis ſanguine nigriore turgeſcentia, quid cor exſuccum, & ſine ſanguine, quid cerebrum diverſimode affectum inveniſſe pro adſtruenda melancholia iuvet? Profecto, cum toties haec omnia ſine melancholia reperiantur, quoties dubiis hiſce nixus opinionibus perperam pro melancholicis quoſdam habebis? cum alios vere melancholicos, ubi nil tale reperies, ab hac labe abſolves? ne autem in plurimis melancholicis nil praeter mentem affectum eſſe, temerarium credas aſſertum, en, quae obſervatio docet: De melancholico in Iuriſprudentia medica MICHAELIS ALBERTI ex depravata mente ſe Sodomiticum credente legitur (*a*), quod quoad corporis ſtatum a Medicis ſanus declaratus, & per totam vitam nullo notabili morbo afflictus fuerit. De puella, quae ex protractiori balneo vaporis in melancholiam inciderat, nil aliud meminit BüCHNER (*b*), quam quod ſe damnatam haberet, & de femina, quae aquis ſe ſuffocaverat (*c*), quod praeter vehementem angorem Medicus nil ante mortem apud illam obſervaſſet.

(*a*) T. 5. p. 758.
(*b*) Miſcel. phyſ. med. T. I. p. 147.
(*c*) Ibidem p. 1195.

In commercio literario (*a*) melancholici casum habes cuiusdam, qui propter imaginarium cum diabolo pactum misere angebatur, praeter angorem illum nil observans Medicus brevi illum, postpositis exorcismis, ab hoc larga venae sectione liberavit. En melancholicos, in quibus certe praeter mentem nil laborasse videtur, quodlibet enim viscus in corpore determinatam habet functionem, quodsi igitur nulla praeter cerebri laesa appareat, reliqua nonne viscera ab omni absolvenda, quod autem & post mortem melancholicorum cadavera sine ulla visibili labe reperiri possint, ex observatione â Tropponecro conscripta (*b*) patet, accersitus ad iuniorem nobilis feminae ancillam, quae ex furore melancholico novacula iugulum sibi absciderat, in illius secto cadavere nec minimam invenisse labem testatur.

Verum, quo in casu autochiriae dubio melancholia dignoscatur? ex vita ante acta, & ipsa necis ratione: si quis enim diu sine manifesta caussa tristis, & moestus, magnisque animi motibus angore agitatus, aut, si â familia melancholica, quos ad hoc malum authores omnes habent maxime dispositos, aut si diutius

(*a*) Anno 1734. p. 129.
(*b*) Decis. med. forens. decad. 5. Cas. 10. p. 195.

gravi iactura, vel curis vexatus fuerit, quod si nece violenta non ad advertendam, quam arrogantiores vitae parem habent, infamiam, non ad ultrices iustitiae manus fugiendas se perimat, & tum quoque nisi vitam egerit perditissimam, illum pro melancholico habeas, etenim, cum â sanae rationis homine, quod membrum quoddam nobilius libere velit amittere, sit incredibile, quî, quod quis vitam humanorum praestantissimum, quousque sapit, sibi aufferat, credas? non tempore ethnicorum, quo homines perversis imbuti opinionibus inter maximum necem voluntariam heroismum referebant, cum Christianis vivimus, quibus non solum cum innato vitae amore, verum, cum metu ignominiae, cum metu inferni, qui tenerrimis iam animis imprimitur, colluctandum.

Cumque igitur melancholiae sedem in parte totius corporis tenuissima, & quoad fabricam penitus ignota ostenderimus, caussam, cum proximam acutissimam oculorum aciem fugere appareat, &, quae vulgo pro caussis cognitae, cum viscera, in quibus melancholiae sedem figere quibusdam placuit, toties sine melancholia reperiantur affecta, toties melancholici sine ulla visibili viscerum laesione sint, vix ullam fidem mereantur, in dubio autochiriae casu â sectione nonne abstinendum? abstinendum profecto, quod

fectio insonti semper aliquam infamiae maculam vulgo imprimat, ad eruendum sontis crimen nihil proficiat. Hisce sit studiis nostris imposita coronis, neutiquam vero quoad omnipotens vitam concesserit

F I N I S.

CHRISTIANUS FRIDERICUS LUDWIG

DE

SUFFUSIONIS PER ACUM CURATIONE.

(*Lipsiae* 1783. *cum Professorium munus ibidem in se susciperet Auctor clarissimus*.)

PRaeter istas, quae calculum e vesica extrahere, intestinum ex sede motum reponere, & capitis vulneribus mederi docent curandi vias, suffusionis curatio sine dubio in maxime celebratis semper fuit. Quod factum esse videtur & ob visus organi dignitatem & ob ipsius mali frequentiam. At vero non unam eandemque medendi adhibuerunt chirurgiae magistri methodum, sed duplicem, eamque omnino sibi contrariam, aliis ex oculi artificiosa capsa obscuratam lentem extrahentibus, aliis eiusdem mali caussam in oculo ipso deducentibus. Itaque primis temporibus ea medendi ratio praevaluit, quae visa est propemodum omnibus & quam maxime conveniens, neque adeo periculosa; usque dum medio, quo nunc vivimus, saeculo, celeberrimi chirurgi aliam proponerent curationem, quae, quamvis ab initio priori palmam praeripere videbatur, tamen

neque omnibus, neque recentissimis inprimis magistris omnino fuit probata. Etenim veteres & mediae aetatis scriptores & recentiores quoque chirurgi, deprimere inter oculi tunicas lentem crystallinam suaserunt. Nolo iam omnes scriptores, qui a primis chirurgiae initiis hanc curandi viam commendarunt, recensere; sufficiat, modo praecipuos nominasse, inter quos *A. C. Celsus*, (*a*), *Paulus Aegineta*, (*b*), *Avicenna* (*c*), *Albucasis* (*d*), *Arn. de Villanova* (*e*), *Guido Cauliacensis* (*f*), *Valescus de Taranta* (*g*), *Io. de Vigo* (*h*), *Pareus* (*i*), *Bartisch* (*k*), *Hier. Fabricius* (*l*), *Durantes Scacchius* (*m*), *Brisseau* (*n*), *Antonius Maitre Iean* (*o*),

---

(*a*) Lib. VII. cap. 7.
(*b*) Lib. III. cap. 22.
(*c*) Lib. III. fen. 3. tract. 4. cap. 20. p. m. 550.
(*d*) *Halleri* bibl. chirurg. I. 137.
(*e*) Breviar. Lib. I.
(*f*) Chir. magna tr. 6. doct. 2. p. m. 71.
(*g*) In philonio pharmaceutico & chirurgico edit. *G. W. Wedelii* Frf. & Lips. 1680. 4. p. 170.
(*h*) Chirurg. Lib. 4. c. 7.
(*i*) *Vffenbach* thes. chirurg. p. 356.
(*k*) οφθαλμοδουλεια 1583. fol. p. 60.
(*l*) p. m. 24.
(*m*) cf. *Halleri* biblioth. chirurg. I. 271.
(*n*) Traite de la Cataracte & du Glaucoma par Mr. Brisseau le fils à Paris 1709. 12.
(*o*) Traite des maladies de l' oeil a Paris 1722. p.

Franciscus Petit (*a*), *Laur. Heister* (*b*), *Duddell* (*c*), *Ferren* (*d*), *S. Yuesius* (*e*), *Günz* (*f*), *Pallucci* (*g*), *Troschel* (*h*), & plures (*i*),

---

170. seqq. & *Boerhave* de morbis oculorum Goett. 1750. p. 127. seqq. 8.

(*a*) Memoires de l' acad. R. des sciences a Paris 1725. 1726. 1730. & in variis epistolis seorsim editis cf. *Halleri* diss. chirurg. T. V. & Bibl. chir. II. p. 1.

(*b*) In variis scriptis cf. *Halleri* Bibl. chirurgica T. II. p. 5.

(*c*) A Treatise of the Diseases of the Horny-Coat of the Eye and the various Kinds of Cataracts London 1729. 8.

(*d*) Quaest. Quinam sint praecipui, quomodo explicentur & curentur lentis crystallinae morbi? Paris 1732.

(*e*) Traite des maladies des yeux Amst. 1736. 12. p. 219.

(*f*) *I. G. Günz* & *I. P. Schnitzlein* de suffusionis natura & curatione Lips. 1750. 4. c. f.

(*g*) Description d' un nouvel instrument propre a abaisser la cataracte avec tout le succes possible a Paris 1750. 12. — Histoire de l' opération de la cataracte faite a six soldats invalides par *Palucci* Paris 1750. 12. Methode d' abbattre la cataracte par *Palucci* a Paris 1752. 12. — Lettre a Mr. le Marq. de ** sur les operations de la cataracte faites par *Palucci* 1751.

(*h*) *Buchner* & *Troschel* de cataracta omni tempore deponenda. Hal. 1753. 4.

(*i*) *I. I. Wepfer* cf. *de Vigiliis* Bibl. chirurg. T. II. p. 1269. *C. Solingen* p. m. 83. *Ant. Benevolief de Vigiliis* p. 1290. *I Taylor* cf. ibid. p. 1297. *Petrus Idsma* & *Petr. Rahtlaw* ibid. p.

illam curationem prae caeteris explicarunt, emendarunt & perfecerunt. Erant autem medio saeculo hoc chirurgorum quidam, qui, cum illam operationem non ab omni difficultate liberam animadverterent, crediderunt lentem potius ex oculo educendam, inter quos *Freytag* & inprimis *Daviel* fuerunt sane primi & principes, quibus se multi adiunxerunt asseclae, ita, ut fere uno ore in omnibus chirurgiae scholis lentis extractionem eius depressioni praeferendam esse plurimi existimarent. Fuerunt tamen, ut fieri solet, semper doctissimi & exercitatissimi chirurgi, qui non semper fidem huic curationi temere tribuerent & potius alteram methodum in quibusdam saltem casibus anteponendam iudicarent, e quorum numero *Sharpium* (*a*), *Warnerum* (*b*),

---

1302. & 1306. *Io. de Gorter* chir. repurg. Lipſ. 1762. p. 247. *Walhom* in actis suecicis ad annum 1757. & seqq. *I. Fr. Henkel. Abh. der chirurg. Operationen* 1. *Stück Berlin.* 1770. 8. *A. F. Pallas Chirurgie. Berlin.* 1776. 8. *p.* 160. *seqq. H. Niemand.* de suffusione Arg. 1676. 4. *P. G. Schacher* & *G. F. Iaschke* de cataracta Lipſ. 1701. 4. *I. C. T. Wolf* de cataracta Giessae 1774. 4. &c.

(*a*) A critical Inquiry into the present state of Surgery Lond. 1761. 8. p. 264.

(*b*) Cases in Surgery with Remarks by *Ioseph Warner* London. 1754. 8.

Gendronum (*a*), *Zachariam Vogelium* (*b*), *Olof Acrel* (*c*), *Ianin* (*d*), & *Morand* (*e*), omiſſis aliis, modo nomino. Inter recentiſſimos autem chirurgos & in hoc genere claros ſcriptores nuper varii extrahendi artificium in dubium vocare auſi ſunt, iſtorumque lucubrationibus effectum eſt, ut priſca methodus plurimis denuo commendaretur. Eminent inter hos *Percival Pott* (*f*), *Henr. Calliſen* (*g*), *Stoll* (*h*), *Sichold*, uti ex amiciſſimo D. *Weidmann* comperi,

---

(*a*) *L. F. Dehais Gendron* Traité des maladies des Yeux à Paris 1770. 8.

(*b*) *Anatomiſche, chirurgiſche und mediciniſche Beobachtungen und Unterſuchungen Roſtock* 1759. 8.

(*c*) *Chirurgiſche Vorfälle Götting.* 1777. *I. Band. S.* 105. *ſeqq.*

(*d*) Precis d' operations de chirurgie par *le Blanc* Tom. I. p. 512. & Memoires & obſervations anatomiques-ſur l' oeil & ſur les maladies, qui affectent cet organe par *Iean Ianin* a Lyon, & a Paris 1772. 8.

(*e*) Opuſcules a Paris 1772. 4. II. p. 222.

(*f*) Works Vol. III. Lond. 1779. 8. p. 171. ſeqq. & Modern. Improvements in the practice of Surgery by *Henry Manning*. M. D. Lond. 1780. 8. p. 142. ſeqq. & *Richters* chir. Bibl. III. p. 567. ſeqq.

(*g*) Inſtitutiones chirurgiae hodiernae Hafniae 1777. 8. p. 551.

(*h*) Venerabilis noſter praeceptor in ratione medendi III. p. 443.

& *Mohrenheim* (*a*). Quae res, cum plane attentione omnium eorum, qui de rerum natura & morborum medela severius cogitant digna sit, eam disquirere & horum virorum rationes ponderare nostri nunc erit. In universum autem crediderim, illos, qui lentem extrahendam censent anatomen subtiliorem, illos vero, qui ipsam deprimendam iudicant, naturam potius consulere (*), atque sine dubio

(*a*) *Beobachtungen verschiedener chirurgischer Vorfälle Wien* 1780. *I. Band.* 8. *p.* 46. 56. 61.

(*) His adde, quod *crumenae* suae chirurgi, quos *oculistas* voce barbara dicunt, magis per *extractionem* consulant, quam per *depressionem*. Quamvis enim tam *subtilis anatomes* ad illam non requiratur semper, cum eadem fere felicitate a rudibus quandoque, & vix communis structurae oculi expertis hominibus, perfici noverim; est tamen maior operationis, & qui sanorum oculos magis percellat apparatus. Hinc enorme quandoque pretium a miseris extorquent *circulatores* illi, pro *extractione* non adeo difficili, cum parum admodum pro *depressione* cataractae solvi soleat; ut mirum sit a *Magistratu* his non prospici, & cuivis provinciae expertos & in his Chirurgos non conciliari, qui modico *utramque operationem* pretio, in se susciperent, neque, uti exteri solent, aegrotos, prima iam vel altera ab operatione suscepta die, postquam ante illam, pretium de quo conventum erat, extorquere quam optime didicerant, fato suo relinquerent.

plures depressione ; quam extractione curatos esse aegros .

Quae cum ita sint , liceat incommoda & commoda utriusque methodi ponderare atque ex his , quaenam optima sit & quibusnam casibus quaelibet sit accommodatissima , concludere . Enarrarunt eruditissimi viri depressionis incommoda & difficultates , inprimis *Tenon* (*a*), *Iussieu & Thurant* (*b*), *Quelmalz* (*c*), *Lander* (*d*), *Schurer* (*e*), *Guerin* (*f*), & celeb. *Richter* (*g*); a quibus recensentur varia & sat speciosa adversus suffusionis depressionem argumenta , quorum alia ab aliis iam refutata sunt , alia mihi refutanda sumo . Metuunt primum in hac chirurgia aponeuroseos musculi abductoris, nervorum ciliarium , processuum ciliarium , ligamenti ciliaris

(*a*) Thes. *Andouille & Tenon* de cataracta Par. 1757. c. f. 4.
(*b*) In Thesi cf. *Halleri* diss. chirurg. II. 165.
(*c*) Depositionis cataractae effectus Lips. 1748. 4.
(*d*) Diss. de cataracta Edinb. 1758. 8.
(*e*) *I. Lud. Schurer* num in curatione suffusionis lentis crystallinae extractio depositioni sit praeferenda . Arg. 1760. 4.
(*f*) Essai sur les maladies des Yeux par *Guerin* a Lyon 1769. 12. p. 351.
(*g*) De variis cataractam extrahendi modis Goet. 1766. 4. & in Fasc. Obs. chirurg. Goet. 1770. 8.

& vaſorum choroideae laeſionem: Qui haec affirmant, cogitent haſce partes laedi non poſſe, niſi vel acus iuſto proprius corneam introducantur, quemadmodum nonnulli perverſe faciunt, vel in ipſo oculo ita verſus anteriora ducatur, ut debeat haſce dilacerare partes. Quos errores & perverſas curandi methodos egregie perſtrinxit *Günzius* (*a*), qui locum inter finem proceſſuum ciliarium & ortum aponeuroſeos muſculi abducentis ad perforandam ſcleroticam omnium maxime idoneum cenſet. A laeſis choroideae vaſis non magna incommoda proficiſci mihi videntur, quia raro magna interius oritur inflammatio, Proceſſus ciliares porro & ligamentum eiuſdem nominis in rite inſtituta adminiſtratione ſalvos ſervari poſſe, & ex ipſo illo argumento patet, quo demonſtratur, lentem in ſtatu morboſo exſiccatam poſt pupillam minus occupare ſpatium ita, ut ſeiungatur a pupilla. Quod argumentum prae ceteris proponunt *Pouſſe & Gentil* (*b*). Porro affirmant poſſe acu iridem laedi; ſed hoc non niſi inepta encheireſi (*c*) fieri poteſt, & nonne idem in extractione evenire multo faci-

(*a*) L. c. Cap. II.
(*b*) In theſi cf. *Halleri* diſſ. chirurg. II. 183.
(*c*) *Günz* l. c. p. 36.

lius poteſt, & multo frequentius ſolet? Diſrumpi in varias particulas depreſſam ſuffuſionem alii enunciant. Atque hoc etiam nonnunquam ſane accidit, at tunc vel illae particulae, quae iam depreſſae ſunt, eo facilius ſolvuntur, vel particula in anteriorem cameram translata, in illa facile diſſolvitur, vel extractionis adminiſtratione ex ipſa eliminari poteſt. Legitur apud *Olof Acrel* curationis hiſtoria, in qua ſingulas cataractae portiones ſe demiſiſſe ſcribit (*a*). Poſſe lentem in ipſa operatione in cameram anteriorem propelli, vel ipſam depreſſam iterum reaſcendere, iidem monent. His vero reſpondeo in priori caſu extractioni adhuc locum eſſe (*b*) & in poſteriori depreſſionem iterum tentari poſſe & debere. Monent enim optimi ſcriptores inter quinquaginta caſus, ſi ſuffuſio rite demiſſa fuerit, vix unam vel alteram reaſcendiſſe. Aliis lens pondere ſuo vitreum humorem comprimere, circulum ciliarem retrahere & inflammationes procreare viſa eſt. At vero, quod inflammationes attinet, illae in interioribus non tam ſubito oriuntur & gignuntur, quemadmodum externis

(*a*) L. c. I. p. 125. *Mohrenheim* l. c.
(*b*) *Heiſter* Inſtitut. chir. p. m. 576.

in locis, & dein lentem depressam sensim exsiccari eiusdemque volumen imminui, atque dissolvi a multis observatum est, ita, ut humor vitreus & corona ciliaris non tantum detrimentum caperere queat, quod etiam ipsa circumspecta & curiosius peracta administratione praecavetur. Potest, aliis observantibus, acus cellulas humoris vitrei dilacerare; quod si evenit, non ita periculosum iudicandum est (*a*), atque idem saepissime in extractione atque multo maiore cum periculo accidere, quis est, qui nesciat? Restant autem & alia argumenta, quae haud minus pondus habere videntur. Nempe a plerisque affirmatur, locum habere non posse depressionem, si cataracta mollis vel semimollis sit. Sed huic observationi obiiciendum est, quamvis multam prae se ferat speciem, illam, quam nos commendamus, curandi viam, si suffusio vel mollis vel semimollis fuerit, multo felicius, quam extractionem adhiberi. Quodsi vero per infelicem curationem mollis cataracta defluit & cum aqueo humore miscetur, tunc illa in ipso humore mox dissolvitur ita, ut plerumque nullum omnino eius vestigium remaneat & camera anterior iterum pellucens appareat. Utitur in illo casu Cl.

(*a*) *Günz* l. c.

Mohrenheim vitriolo caeruleo in aqua ad collyrium soluto (*). Torquet *Pott*, si suffusionem mixtam curare suscepit, acum in ipsa cataracta saepius, & vulnere in capsulam lentis inciso, nihil se habere putat, quare impediat, quominus ipse semimollis lentis humor in cameram anteriorem defluat. Perpaucos ignorare multo plures difficultates in extrahendi negotio mollis sive semimollis cataractae obvenire, mihi credibile est. Obesse duram atque solidam cataractam & indissolubilem visui, est aliorum atque celeberrimorum chirurgorum & medicorum opinio. Hanc vero quoque duriorem, quamvis non semper, tamen saepe dissolvi, argumento sunt observationes, anatomica praeparatio, instituta experimenta, lentes post extractionem mox dissolutae. Factum vero est, ut cum perpaucae atque accuratae dissectiones cadaverum instituerentur, in quibus suffusionis depressio facta erat, chirurgi crederent, cataractam haud dissolvi. Credit *Pott* unamquamquam lentem obscuratam, duriorem quoque volumine imminui, dissolvi & evanescere, simulac e capsula exclusa fuerit, illosque errare, qui lentem duram atque solidam

(*) l. c. p. *61*.

cum lente cryſtallina piſcis coacta comparaverint (*a*). Sunt, qui credant ſemper internas oculi partes dilacerari depreſſa lente, ſed hoc ſe non ita habet, ſi modo depoſitio a chirurgo bene adminiſtratur, ſicuti iam ſupra a nobis dictum eſt. Superſunt & aliae difficultates & incommoda, quae velamenti lentis cicatrices, & uveae per lentem factam irritationem concernunt, quae utpote a *Günzio* examinata (*b*) & egregie expoſita brevitatis ſtudioſus praetereo.

Sed progrediar his examinatis ad expoſitionem difficultatum, quae cum lentis extractione coniunctae ſunt, quibus depreſſionis commoda ſubiungam. Sed brevis ero in iſtis commemorandis. Non quidem in omnibus, at tamen in multis caſibus extractionem reiicio atque improbo, ob iridis vulnus eiuſdem prolapſum (*c*), cuius plura vidi exempla, ob humorem vitreum effluentem, ob velamenti lentis & inde pendentem proceſſuum ciliarium laeſionem, ob corneae, quae viſum turbant, cicatrices, ob exſiccationem camerae anterioris poſt aquei humoris effluxum, ob nimiam ſaepe camerae anterio-

---

(*a*) l. c. p. 202.
(*b*) Diſſ. cit. cap. 2.
(*c*) *Gataker* cf. Comm. Lipſ. X. 696.

ris angustiam (*a*), ob aerem cum impetu violento irruentem (*b*), ob inflammationes, quibus saepe lippitudines nascuntur (*c*), ob staphylomata, quae a vasculis uveae laesis gignuntur, ob motum uveae laesum, quam mydriases incurabiles subsequuntur, ob oculi mobilitatem (*d*), ob pupillam saepe nimis arctam, ob situm oculi nonnunquam nimis profundum in orbita, &c. Interim tamen non ignoramus extractionis curationem interdum cum fructu administrari, uti infra susius explicabimus. Nollem enim talis videri, qui in universum extractionem damnaret, cum bene sciam & illam curationem sua habere commoda. Utraque enim methodus laborat quibusdam difficultatibus & utrique sua est propria praerogativa. Commoda enim depressionis non tam exigua & vilia sunt, quemadmodum statim videbimus. Conservatur nimirum hac curandi via pupilla, pars ex praecipuis oculi, uti mihi videtur. Si enim caute & circumspecte operatio administratur, tunc sine laesione ligamenti ciliaris, processuum ciliarium & uveae posterioris, quae partes pupillam spectant, depressio fit. Aliud, neque id minus,

(*a*) *Gataker* l. c.
(*b*) *Gataker* l. c.
(*c*) *Gataker* l. c.
(*d*) *Warner* l. c.

commodum est, quod neque omnis humor aqueus egrediatur, neque humor vitreus protrudatur, id quod in extractione curationi saepe obest. Porro vel omnino inflammatio & inflammationis symptomata caventur vel modo minuta aliqua suboritur. Exteriori enim vulnere acus perpauca laedit vasa, neque interiora vulnera ita periculosa censeri, cognitum est. Vidi Viennae in nosocomio S. S. T. feminam 45. annorum, cuius oculi tunica adnata ita irritabilis erat, ut modo digito admoto iam inflammaretur. Quae, si extractione curatio tentata fuisset, sane maxima affecta fuisset inflammatione, depressione autem egregie convaluit. Quod repetitio curationis locum habeat, id, quamvis plures aliter sentiant, haud leve commodum censeo. Deposuit *Warner* (*a*) quater reascendentem cataractam, usque tandem aegrum a malo liberaret; extant exempla plura apud *Valescum de Taranta* (*b*), *Ianin* (*c*) & alios (*d*), & vidimus ipsi similia. Et quidem eapropter repetitionem operationis tanquam commodum huius methodi praedico, partim, quia altera curatio, quae extractione fit, hoc non

(*a*) l. c.
(*b*) l. c. p. 171.
(*c*) l. c.
(*d*) *Olof Acrel.* l. c.

permittit, partim, quia; quamvis operationem repetieris, malum tamen nec increſcit nec augetur. Sic & in illo aegroto demittitur ſuffuſio ſecure, cui eſt pupilla arctior, camera anterior haud ſpatioſa, & oculus in orbita nimis profunde deliteſcens. Neque deſunt alia argumenta, quae commemoratae methodo favent. Sic obſervatione & experientia conſtat, cataractas ſponte deſcendiſſe, volumen lentium in oculo ipſo imminutum eſſe. Primum quod attinet, referuntur talia exempla a *St. Yves* (*a*), *Gendron* (*b*), *Eſchenbach* (*c*) & aliis (*) Lentes autem imminui & diſſolvi, probant anatomica praeparatio, extractio, obſervationes & experimenta noſtra. Quae diſquiſitio, quo magis ſpectat ad noſtrum argumentum, eo quoque accuratius examinanda eſt. Quando nimirum lens cryſtallina anatomica arte praeparatur & eiuſdem capſula integra circa lentem ſervatur, tunc quidem iſta non diſſolvitur, tamen eius volumen imminuitur. Quod ſi vero capſula ſeparata fuerit, lens vel tota vel ex parte defluit. Expertus ſum idem in lente

---

(*a*) l. c. p. 184. & *Halleri* bibl. chirurg. II. 74.
(*b*) *Richters chirurgiſche Bibliothek* I. 4. 128. ſeqq.
(*c*) C. E. *Eſchenbach* Obſervata anat. chir. med. Roſtochii 1769. 8. p. 38.
(*) *Henkel* l. c.

humana, equi, bovis, cuniculi leporis, anſeris & aliarum beſtiarum. Idem extractio probat, qua facta, ſi lens ex capſula eximitur, corpus cryſtallinum, ſi non fuerit nimis durum, diſſolvitur, quod unicuique notum eſt, qui eiuſmodi operationibus ſpectator interfuit. Videtur enim lentis figura & forma ab ipſius ſede ſolum pendere. Obſervationes doctiſſimorum virorum adhuc plura oſtendunt. Sic cataractam depreſſam vel in oculo omnino evanuiſſe, vel ſaltem eius volumen imminutum eſſe, obſervarunt *Deidier* (*a*), *Henkel* (*b*), *Ianin*, *Acrel* & *Richter*. Idem teſtatur *Boerhaave*, qui (de morbis oculorum p. m. 158.) dicit: *depreſſa hac ratione cryſtallina lens ſenſim adcreſcit uveae inferiori & tandem mole minuitur, quemadmodum extra corpus, ſi in aliquo liquore contineatur, mirifice minui deprehenditur*, Commemorat *Ianin* exemplum depreſſae atque iterum erectae lentis, cuius volumen ita imminutum erat, ut ſponte per pupillam in cameram anteriorem prolaberetur (*c*). Offert

(*a*) Conſultations & obſervations par *Ant. Deidier* Paris 1754. 12. cf. *Halleri* biblioth. chirurgica II. 16.

(*b*) l. c.

(*c*) Refert *Ianin* hiſtoriam cataractae, quae ter depreſſa aſcendit in cameram anteriorem, qua aperta minor vulgari lenti apparuit. Iournal de Medecine Tom. XXXIV, 1770. & l. c. p. 267.

Acrel sectionem cadaveris hominis, in quo olim suffusio demissa erat & humor crystallinus penitus dissolutus fuerat & evanuerat (*a*). Neque ab eiusmodi observationibus abhorret Cel. *Richter* (*b*). Confirmantur denique istae observationes experimentis nostris; quae in animalium brutorum cadaveribus instituimus.

Immisimus in lagenam vitream formae rotundae, quae bulbi oculi figuram imitaretur & forsan unam unciam fluidi cuiuslibet caperet, lentem capsula denudatam ita, ut inferiorem lagenae locum occuparet, cui humorem vitreum superfudimus, lagenae vero orificium vesica humida suilla clausimus. Vidimus post duos dies vitri interventu lentem in quatuor partes disruptam, & cum post quinque vel sex dies ipsam ex lagena parua emisissemus, spumae vel glutinis mollis adinstar facile in aquam immissa dissolvebatur. Repetiimus haecce experimenta saepius atque eadem semper observavimus. Alia experimenta ita institui, ut in capite mactatae ovis lentis depressionem susciperem, & post aliquot dies lentis naturam examinarem. Dissecui nimirum post quinque dies oculum, atque reperi lentem crystalli-

(*a*) l. c. I. p. 109.
(*b*) *Chirurgische Bibliothek* I. 4. 13. seq.

nam disruptam atque circum circa emollitam; in medio vero haesit nucleus, qui non facile solvebatur, quamvis ipsum aeri exponerem. Repetii & haec pluries & idem semper inveni. Sed alio tempore in alio mactatae ovis oculo demisi cum lente acum, eumque demum post duas septimanas dissecui atque tum lentem quidem dissolutam, sed reliquas partes iam putredine corruptas deprehendi. Denique in cuniculo vivo, cui oculus sanus erat, depressionem administravi. Sed experimentum ob motum animalis perpetuum non bene processit; deprimitur enim lens sana multo difficilius, quam quae suffusione corrupta est, & accedit dein etiam a laesione gravis & insignis inflammatio, quae in animali haud tolli potest & qua animal iusto nimis excruciatur. Quapropter ab hisce experimentis ulterius capiendis abstinui. Lubenter in oculis e. g. equorum, qui saepe suffusione laborant, similia instituissem experimenta, at cum mihi talis opportunitas nunc non contingerit, illa experimenta, aeque ac ea, quae cum diversis liquoribus alcalinis, saponaceis & aliis fluidis tentari possent, in aliud tempus differo.

Sed de instrumentis quoque dicendum est, quae a chirurgis ad depressionem idonea iudicantur. Sunt nimirum acus, quibus haec curatio suscipitur & forma & materia diversae.

Alii rotundis fubulatis (*) utuntur, alii planis (**) & attenuatis, alii acutioribus, alii obtufioribus. Aliae ex auro vel argento formantur, aliae ex calybe fiunt. Quas optimas cenfeamus mox declarabimus, fi prius praecipuas earum diverfitates indicaverimus. Scripferunt de hifce inftrumentis *Salmon* (*a*), *Garengeot* (*b*), *Heifter* (*c*), *Heuermann* (*d*), *Henkel* (*e*), *Perret* (*f*), *Brambilla* (*g*), & alii (***).

Bartifch commendat acum rotundam fubulatam ex argento confectam, apice inauratam, globo rotundo & manubriolo inftructam (*h*).

Hildanus proponit quoque acum rotundam fubulatam & fcamnum, in quod fuffufione laborantem dum curationem adminiftraret, federe voluit (*i*),

---

(*) *Guil. Cowper* anatomy of hum. bodies.
(**) *St. Yves* l. c. p. 224.
(*a*) Synopfis medicinae London. 1681. 8.
(*b*) Nouveav Traite des inftrumens de Chirurgie les plus utiles. Paris 1727. 12. T. I. ad p. 433.
(*c*) Inftitut. chirurg. p. m. 579.
(*d*) *Abhandl. der vornehmften chirurgifchen Operationen. Copenh. und. Leipz.* 1754. 8. *V. II. p.* 585.
(*e*) l. c.
(*f*) L' art du Coutelier -- par M. *Perret* Paris 1772. p. 359. feq. Tab. 116.
(*g*) Inftrumentarium chirurgicum Viennenfe Tab. X.
(***) *Schacher & Iaefchke* l. c.
(*h*) l. c. p. 64.
(*i*) Cent. IV. p. m. 297.

Brisseau acus est lata atque sulcata ; mucrone latiore atque acuto & globulo instructa, ne nimis profunde in oculum descendat, habet scapum paululum compressum atque in marginibus rotundiorem (*). Commendatur ab *Heistero* (*a*), *Günz* (*b*), & *Plenk* (*c*).

Solingeni & Nuckii acus ad perforandas oculi tunicas & suffusionem curandam ab *Heistero* expictae sunt (*d*).

Bern. Albini acus cuspidem planam & obtusiorem habet (*e*).

Ferreni acus plana in breve acumen desinit, globulo vel eminentia in utroque latere conspicua, ne nimis profunde in oculum decidat, instruitur atque habet manubriolum satis longum, octangulare, signo notatum (*f*).

Petiti obtusior est (*g*).

(*) l. c. T. I. Fig. 2. p. 202. seq. & *Perret* l. c. Tab. 116. f. 5.
(*a*) Instit. chirurg. p. m. 575.
(*b*) l. c. p. 50.
(*c*) De morbis oculorum. Viennae 8. 1777. p. 150.
(*d*) Instit. chirurg. Tab. XVII. 7. 8.
(*e*) *Bern. Albini* & *L. D. Gosky* Diss. de cataracta Ffti ad Viadr. 1695. 4. Fig. F. & *Halleri* dissertationes chirurgicae II. 47. & *Heister* l. c. Tab. XVII. 9. 10. 11.
(*f*) *Henkel* l. c. I. Fig. 1. & 19.
(*g*) *Henkel* l. c. I. Fig. 9.

Taylor utebatur, teſte *I. Z. Platnero*, acu, quae cum illa convenit, quam *Sharp* depinxit (*a*).

Invenit *Palucci* quoque ad depreſſionem cataractae duo inſtrumenta, quae tamen non ita conſtructa ſunt, ut promeruerint laudem doctorum in arte chirurgica magiſtrorum. Invenit nimirum ſiphonem cum acu abſcondita & anniſus eſt inprimis acum ita collocare in vagina aliqua, ut poſſet punctione facta reduci in ipſam, ne laederet partes oculi internas & in reliquis, quae facienda ſupererant, vagina uſus eſt. Perpauci autem & fortaſſe nemo praeter inventorem haec inſtrumenta in uſum vocarunt (*b*).

Pottii acum, cum nullibi depictam viderim, ſecundum exemplar, quod mihi ad manus eſt & quod ex Anglia apportavi, mihi deſcribendam ſumo. Habet manubriolum octangulare quatuor pollicum, tribus punctis albis eburneis in eo latere notatum, in cuius anteriori parte cuſpis eſt paululum elevata. Acus vero ipſius, quae chalybea eſt, longitudo eſt pollicum duorum, & qua partem poſteriorem rotunda eſt,

(*a*) l. c. Tab. X.
(*b*) cf. *Heuermann* l. c. II. p. 586.

qua anteriorem vero in cuſpidem excurrit, cuius una acies omnino plana eſt, altera vero ex duabus iterum componitur, quarum quaelibet lineas duas lata eſt. Vidi ipſe plus una vice, *Pottium* cum haçce acu ſuffuſionem curaſſe.

Una ex recentiſſimis eſt *Mohrenheimii* acus argentea, conica, ſubulato rotunda, quae cum illis, quibus olim utebantur oculorum medici maxime convenit (*a*). Vidi ipſum ope huius acus dextre ſuffuſionem demittentem. Propoſuit loco cochlearis Davieliani hamulum, quem ad tunicarum portiunculas removendas vel extrahendas adhibet, de cuius vel commodis vel incommodis *Richter* legendus eſt (*b*).

Sunt fortaſſe adhuc plures, quas, cum non magnopere fuerint celebratae, conſulto & ſciens omitto. Intereſt enim potius, quae ex iis, quas recenſui, optima ſit, ſcire. Anteponerem ſemper eas, quae ex chalybe fiunt, aureis & argenteis, quas, quamvis aerugine non obducantur, nimis molles iudicaverim. Laeviganda eſt vero ſemper acus chalybea, priuſquam oculo admoveatur, traiecta per pannum denſum, ne ſuperfices ipſius aſpera ſit. Rotundis, licet egregie perforent tunicam-ſcleroticam, tamen non

(*a*) l. c. Tab. I. Fig. 1. & 2.
(*b*) *Chirurgiſche Bibliothek V.* 720.

uterer, quoniam capſulam non bene ſcindunt; acutas reiicerem, quia facillime partes internas laedunt. Optima acus, teſte *I. Z. Platnero*, qui tamen aureas caeteris anteponit (*a*), iſta eſt, cuius mucro paululum tenuatus, latior, non vero nimis acutus eſt (*b*). Eligerem mihi ad curationem eapropter talem, quae haberet mucronem tenuatum latiorem, cuius margo inferior acutus, ſuperior vero obtuſior eſſet, cum inferiori ſcinderem lentis velamentum, dum obtuſior defenderet reliquas partes a laeſione. Ad figendum oculum non ita multis ferramentis ut, ſpeculis e. ſ. p. in hac, quam commendamus operatione opus eſt. Vel enim ſolo digito, qui cantho oculi, interno opponitur, oculus ſatis firmatur, vel nullo omnino adminiculo indiget chirurgus, qui habet manum ſtabilem.

Supereſt, ut breviter de ipſa per ferramenta curandi ratione dicam. Suſciperem ſane, quod fortaſſe plures autumabunt, poſt *Pareum* (*c*), *Heiſter* (*d*), *Platner* (*e*) & *Günz* (*f*) &

(*a*) Inſtit. chirurg. p. 896.
(*b*) Ibid.
(*c*) cf. *Vffenbachii* theſ. p. 356.
(*d*) Inſtit. chirurg.
(*e*) l. c.
(*f*) Diſſ. cit.

alios (*a*) inutilem laborem, ſi longus in explicanda huius curationis adminiſtratione eſſem, at cum mihi propoſuerim, modo breviter praecipua deſcribere & quae recentioribus temporibus ſunt prolata & obſervata adiicere, excuſationis alicuius locum me habiturum eſſe ſpero. Sunt autem in illa curatione alia, quae antequam eam ſuſcipias fieri debent, alia, quae in ipſa eius adminiſtratione attendenda, alia denique, quae poſt illam curanda ſunt. Maturitatem cataractae, quam dicunt, expectare, neceſſe non eſt, cum mollior ſuffuſio ſaepe melius deprimatur vel diſſolvatur, quam quae iam nimis dura eſt & cum velamento concrevit. Admonitiones aliquas poſtulat illud praeparandi aegrum conſilium, quod alii prorſus repudiant, alii vero commendant, iubentes, ut corpus purgetur clyſmate evacuetur & totum lavetur, pediluvia adhibeantur & aegro munditiei cura commendetur. Occupat etiam medentium animos aegri aetas, ſexus, humorum conditio eiuſque vitae genus. Saepe enim mul-

(*a*) cf. ſcriptores, quos pag. 4. laudavimus. Pater in inſtit. p. 302. *Wahlbohm* in actis ſuecicis ad annum 1757. qui *Yveſii* methodum ſequitur, *Olof Acrel*, qui ſecundum *Ferren* curat. *Chandler* in a treatiſe on the diſeaſes of the Yye and their remedies &c. London 1780. 8. *Henkel* l. c. I. §. 14. -- 24. & plures alii.

to felicius in fene deprimitur lens cryftallina, quam in iuvene, atque folliciti chirurgi femper fluxum menftruum, fluxum haemorrhoidalem, plethoram, acrimoniam quamlibet, & opificii genus, quod tractat aeger refpicientes, oculum, qui a manu curam poftulat, non prius curare annituntur, quam fluxus fanguineus quilibet defederit vel plethora in corpore praevalens fracta fuerit, vel ipfi acres humores temperatiores effecerint, vel de aegri genere vitae poft curationem cogitaverint. In adminiftratione ipfa temporis faciendae curationis, fitus aegri & inftrumentorum delectus habendus eft. Vernale & autumnale reliquis plerumque anni temporibus anteponunt, attamen quodcunque tempus mihi convenire videtur, fi modo aegrum in tali cubiculo curare poteris, quod nec nimis frigidum, nec nimiis folis aeftibus expofitum eft. Debebis porro talem eligere diem, qui fit ferenus neque caliginofus, ita, ut poffis acus progreffum & iter in oculo ipfo perfpicere; tamen neque ante meridiem, meridianus fol, neque poft meridiem occidens fol in oculum aegrotantem irruat. Sedeat aeger in fedili dimiffiori, in altiori autem medicus ocularius & ita, ut lux non ex adverfo, fed a latere in oculum incidat. Habeat miniftros duos, alium, qui caput teneat & alium, qui inftrumenta porrigat. Inter inftru-

menta mihi, ut iam innui, inprimis *Briſſavii* & *Pottii* acus placent; ſed priorem Pottianae etiam praeferrem. Praeter acum vero ad manus habeat chirurgus & illa inſtrumenta, quae ad extrahendi artificium ſunt idonea, ut ſi illud factu neceſſarium iudicetur, ſtatim praeſto ſint, & lintea ad deligationem apta. Quibus bene compoſitis ad curationem ipſam accedat chirurgus. Obtegatur oculus alter, in quo nulla nunc curatio peragenda, ſive ſanus fuerit, ſive ſuffuſione & ipſe affectus, linteo duplicato, perfricetur oculus curationi mox ſubiiciendus, ut venae oculi eo melius appareant, quas laedere iuſto plus noxium foret, admoneatque aegrum chirurgus, ut dirigat oculum verſus naſum; mox teneat oculum aegrotantem inter pollicem & digitum indicem manus ſiniſtrae, ne oculus moveatur vel utatur oculi ſpecillo, quo tamen inſtrumento carere poteſt quilibet chirurgus, qui manu firma gaudet. Tum manu dextra apprehendat acum inſtructam manubrio ſigno aliquo diſtincto, ut prouti inverterit acum, exterius conſpiciat & immittat ipſam paulo infra medium oculum, loco duabus & dimidia linea a cornea diſtante (*a*),

(*a*) *Petit* ll. cc. *Pouſſe* & *Gentil* l. c. *Olof Acrel* l. c. I. 114. *Günz* l. c. p. 51. *Ianin.* ap. *le Blanc* l. c.

ducat eandem ex superioribus versus posterio a & inferiora lentis, ut possit capsulam lentis posterius aperire, qua aperta demittat lentem obscuratam versus inferiora humoris vitrei ita, ut anterior lentis facies ad interiora, posterior autem ad superiora spectet, tandem educat acum ex oculi camera posteriori, commissis oculi palpebris lente & circumspecte. Si autem suffusio in varias particulas divisa fuerit, singula particula deducatur (a); vel si suffusio omnino mollis fuerit, capsula anterius aperiatur ita, ut turbida in anteriorem cameram defluat, in qua vel sua sponte vel adhibitis medicaminibus plerumque ita dissolvitur, ut nullum omnino remaneat impuritatis vestigium. Si reascenderit depressa lens denuo curatio administranda est, donec fixa humori vitreo inhaeserit. Curari sinister oculus dextra manu, dexter sinistra debet.

Manuum artificio sic peracto, convenit scire, qui situs aegro conducat, quae sint evitanda, quae deligatio instituenda & quoties ea repetenda. Oculo nimirum linamenta, medicamento, quod inflammationem coercet, tincta, imponenda sunt, quae quavis quarta vel tertia hora, si sicca evaserint, iterum madefacienda

(a) *Olof Acrel* l. c. I. p. 125.

ſunt, ne comprimant oculum, & ſuper haec datur pannus conduplicatus & faſcia circularis, quae capitis velamini affigenda neque nimis arcte conſtringenda eſt. Inter medicamina, quae oculis applicari poſſunt varia ab *Olof Acrel* (*a*), *Plattnero* (*b*) & *Mohrenheimio* (*c*), enumerantur. Septimo poſt curationis adminiſtrationem die, reſolvenda eſt faſcia in loco obſcuro, & ſimulac aegrotus animadverterit tenebras, ſperandum eſt, curationem ex voto ſucceſſiſſe; quapropter tunc luci exponi poterit ſenſim oculus, ita tamen, ut plures radii ab oculo removeantur charta viridi, quae capitis velamini ſuperne affigenda eſt. Situs inprimis conveniens poſt operationem ille erit, quo aeger in lecto erecto capite, tanquam ſederet, tranquillus tenetur. Inter ea, quae vitanda ſunt, pertinet hoc, ut caveatur, ne aeger tuſſiat, rideat, ſternutet, vomat vel ob cibum duriorem maxillam inferiorem nimis frequenter moveat, quae omnia efficere poſſent, ut depreſſa lens denuo erigeretur. Quapropter curet medicus priuſquam curationem adminiſtret, ne ſuffuſione qui laborat, morbo afficiatur catarrhali, & ut aër, in quo vivit, purus & quie-

(*a*) l. c. I. 117.
(*b*) l. c. p. 897.
(*c*) cf. p. 8.

tus ſit. Emetica omnia evitentur; ut & ea; quae membranam ſchneiderianam poſſent irritare; immo propinentur antemetica, ut, laudanum liquidum cum oleo amygdalarum dulci e. ſ. p.

Sed ſub finem huius proluſionis exponendum eſt, utrum in omni ſuffuſione depreſſio locum habeat, an interdum extrahendi artificium quoque conveniat & a nobis commendatae curandi methodo praeferendum ſit: Sunt nimirum alia ſuffuſionis genera, in quibus lentem deprimere convenit, alia, in quibus cataractam extrahere neceſſe eſt, & examinandi ſunt aegri ſedulo, priuſquam curandi methodum elegeris (*a*). Oportet autem deprimere lentem inprimis, ubi camera oculi anterior nimis anguſta eſt (*b*), ubi pupilla parva, & coarctata, ubi cornea nimis laxa aut nimis rigida eſt, ubi ſuffuſio mollis eſt, ubi oculus profunde in orbita delitefcit, neque protuberat. In hiſce enim caſibus multum detrimenti, ſi lentem extrahere conareris, metuendum eſſet. Simili ratione praeferatur depreſſio extractioni tunc, ubi aeger aliqua humorum acrimonia detinetur. Namque ſi iis, qui vel acri-

(*a*) *Ianin* ap. *le Blanc* l. c.
(*b*) *Richters chirurgiſche Bibliothek* ſeqq. *V.* 717.

monia podagrica, vel ſcrophuloſa vel ſiphilitica laborant, lens ex bulbo extrahitur, facile cataractae ſecundariae atque diuturnae inflammationes ſuperveniunt (*a*), quae omnem turbant viſum neque partes diſciſſae illico conſolidantur. Sic nec convenit cataractam extrahere iis, qui vina copioſius bibunt, qui dentes carioſos habent, (!) qui cephalalgiis, ophthalmiis, lippitudinibus, eryſipelate, hyſteria, convulſionibus &c. detinentur. Tales ob cauſſas plures aegros viſu privatos vidi. Sic in viro ſexaginta circiter annorum, cui una lens extracta, altera in altero depreſſa erat, ille oculus, qui lentis extractione curatus fuerat, adhuc lacrymabat, atque inflammatione, quamvis exigua, vexabatur, cum e contrario oculus, in quo lens depreſſa fuerat, neque lacrymas funderet neque inflammatus eſſet. Saepe etiam, ſi ſuffuſio ex bulbo oculi educitur, humores maligni ad oculum feruntur. Eſt enim, uti notum eſt, haec materiae podagricae & fere cuiuslibet morborum cauſſae indoles & natura, ut tranſmigret quaſi ex una ſede in alteram. Sic igitur accidere poteſt, ut talis acrimonia feratur ad lentis velamentum, uveam, retinam vel aliam oculi partem, unde mydriaſes,

(*a*) *Gendron* l. c. Tom. II. p. 274. ſeqq.

inflammationes, amaurofes hypopya & alia eiuf-modi mala oriuntur. Aliorum oculi tam funt irritabiles, ut vix poffis eos afflare, quin oriatur inflammatio, cuius generis exemplum fupra retulimus (*a*). In tali cafu quoque melius eft, lentem deprimere, quam extrahere. In aliis hominibus tanta fanguinis copia deprehenditur, ut neque venaefectionibus, neque diaeta minui poffit, e quo genere plura vidimus exempla. Et in tali cafu deprimendi artificium, ei, quo lens extrahitur, praeferatur.

At enim vero nollem de quocunque fuffufionis genere affirmare, depreffionem extractioni femper, effe anteponendam. Nonnunquam enim extrahendi artificium optime fuccedit & in illis imprimis aegris: qui nulla acrimonia, nulla idiofyncrafia irritabili neque nimia laborant plethora, in iftis, quibus eft cornea elatior, mollis neque tamen laxa, camera anterior fpatiofa, pupilla magna, oculus protuberans, bono cum fucceffu extrahendi artificium adhibetur. Intereft itaque multum fcire, quibus in cafibus depofitio lentis inftituenda & quibus aegris extractione vifus fervandus eft.

Quae cum ita fint, vellem quemlibet chirurgum in utraque methodo exerceri ita, ut,

(*a*) p. 10. Idem notat *Ianin* ap. *le Blanc* l. c.

prouti diverſitas ipſius ſuffuſionis & reliquarum conditionum poſtulaverit, val hac vel illa uti poſſet. Hoc enim certiſſime mihi perſuaſum habeo, ſymptomata, quae depreſſionem ſubſequuntur mitiora eſſe iis, quae a lente extracta oriuntur. Et conſcripſimus hanc brevem diſſertatiunculam eum modo in finem, ut referremus, quid de utraque hac curandi methodo & inprimis de depreſſione iudicandum ſit, utque chirurgiae dediti priſcam curandi rationem adhiberent eamque denuo diſcerent. In quolibet enim oculo extrahendi artificio uti, cum anatomicis obſervationibus & ſectionibus, tum experientiae adverſaretur. De chirurgia manuali enim in univerſum valet, quo plures methodos chirurgus cognoverit & in uſum convertere didicerit, eo felicius eum in adminiſtrando munere ſuo poſſe verſari. Singulis enim morbis atque curandi modis apparatum accommodare, methodum idoneam eligere & ipſam, ſi neceſſe eſt varie mutare, chirurgi exercitati atque ingenioſi eſt. Neque enim quaevis chirurgia eadem ratione effici poteſt.

Sed haec quidem hactenus, ne iuſto longiores ſimus. Nunc enim progrediendum eſt ad ea; quae mihi huius ſpeciminis ſcribendi occaſionem praebuerunt. Monet autem me officium, ut id, cuius cauſſa haec ſcripta ſunt exequar, iubetque pietas. Quum enim nuper SERENISSIMO

Principi Electori Friderico Augusto, Domino meo indulgentiſſimo eiuſque amicis pro ſumma, quam veneramur clementia placuerit, ut Medicinae Profeſſoris munus extra ordinem mihi in hac Univerſitate demandaretur, pro clementiſſimo hoc beneficio decentiſſimae iam agendae ſunt gratiae.

Quapropter peragam, quod pietas praecipit atque, uti a maioribus inſtitutum eſt d. XXII. Febr. novum munus ſolemni oratione auſpicabor.

Quem diem meum, ut praeſentiae ſuae beneficio ornare velint Rector academiae magnificus Principes celsissimi illustrissimi Comites utriusque Reipublicae Proceres generosissimi atque nobilissimi commilitones ea qua par eſt, obſervantia rogo. P. P. Dom. Septuag. A. R. S. cIↄIↄcclxxxiii.

ARNOLDI WIENHOLT

BREMA-SAXONIS

DISSERTATIO

DE

INFLAMMATIONIBUS VISCERUM

HYPOCHONDRIACORUM OCCULTIS IN FEBRIBUS BILIOSIS PUTRIDIS.

GOTTINGAE 1772.

§. I.

INflammationem occultam tunc adesse dico; cum ex signis essentialibus quibus se manifestare solet, unum aut plura, aut omnia deficiant, vel si haec ita obscura sint, ut pro alio vitio potius quam pro inflammatione haberes. Tales inflammationes revera dari, post accuratissimas summorum virorum, *Morgagni*, *Swietenii*, *Pringlii* (*a*), *Haenii*, extra omnem dubitationis aleam positum esse videtur. Interea non inutilem ope-

(*a*) the Diseases of the army. edit. novifs. a clar. *Brande* german. edit. p. 182.

ram me suscepturum esse iudico, si quasdam de istorum observationibus in praesenti repetam, forte & alias addam, tum ad probabiliora reddenda tum ad confirmanda, quae postea de inflammationibus occultis in febribus bilioso-putridis dicenda habeo.

Febris ergo ab omnibus quidem, ut essentiale inflammationis signum consideratur; & tamen non una exstat observatio, quae docet, omnia reliqua inflammationis signa adfuisse, & gravissimam post mortem visceris cuiusdam inflammationem inventam esse, licet medicus per totum morbi decursum nullam febrem animadvertere potuerit. Ex *Simsone* allegat *v. Swieten* (*a*), locum in quo absque febre se fixos ventriculi & intestinorum dolores ab inflammatione oriundos ut & pleuritides spurias observasse testatur, quae antiphlogisticis tantum debellandae erant. Similem observationem *ill. Schroederus* de viro mihi narravit, qui acuto & vehementi dolore in regione diaphragmatis cruciabatur, & aliis inflammati huius musculi symptomatibus afficiebatur, in cuius cadavere summam post mortem diaphragmatis inflammationem inveniebat, quanquam nec pulsum febrilem, nec ca-

(*a*) Commentar. T. I. §. 371.

lorem auctum animadvertere potuerit. Similem casum describit *Cl. Rosa* (*a*), de gravissima intestinorum inflammatione, in cadavere inventa, quae quanquam acutissimo dolore aegrum affecisset, tamen nec pulsum auctum, nec ullos febriles motus concitavit (*).

Aliud inflammationis symptoma, quod omnes fere comitatur, & plerisque proprium esse videtur, est *dolor* fixus cum aestu coniunctus, diversus secundum varias, quas inflammatio obsidet partes, qui & eam ob caussam ad praecipua & essentialia inflammationis signa pertinet, quia praecipue nos ducit ad suspicandum alicubi

(*a*) A. N. C. Vol, 8. Observ. 47.

(*) *Febrem*, inflammationis comitem, continuam acutamque plerumque requirit BOERHAVE, Aphorism. 371. pluresque alii. Quodsi per *febrem*, pulsus frequentiam intelligamus, in qua tamen illius naturam non agnoscimus, certum est, omnino permultas inflammationes sine *febre* incedere, & pulsu potius debili, nec frequentiori, nec duro comitari. Ipse SWIETENIUS Pleuritidem spuriam, epidemicam observavit, qua, per plures menses, *absque omni febre*, continuabat, nisi mox venae sectio institueretur & methodus adhiberetur antiphlogistica. *Commentar.* T. I. §. 371. Post magnas *contusiones* & laesiones sclopeto illatas, toties magna & in gangraenam mox abitura inflammatio adest, quin pulsus periculo sua frequentia respondeat. Sed haec ulterius ex infra dicendis patebunt.

inflammationem. Plura tamen exempla collegit, ſuiſque obſervationibus auxit, *Ill. de Haen* (*a*), quae ſatis probant, in graviſſimis inflammationibus, & quidem talibus, ubi acutiſſimus alias adeſſe ſolet, dolorem prorſus defuiſſe. Pluries ſe vidiſſe ait herniam incarceratam abſque doloris ſenſu, quanquam vomitus, tumor inguinalis, inflammata & gangraenoſa inteſtina in cadavere deprehenſa, ſatis morbi naturam indicarent. Sic *Morgagnus* (*b*), poſtquam exempla quaedam graviſſimae enteritidis abſque ullo dolore aegrum trucidantis adduxerat, *nec*, inquit, *quando aut vehementem dolorem aut acutam febrem abeſſe aut vix eſſe invenies, continuo putabis, aut levem adeſſe, aut nullam inflammationem*: id quod idem *Valſalvae*, *Riverii* & *Albertini* teſtimonio confirmat (*).

(*a*) Ration. med. P. XIV. cap. de dolore & inflammatione membranarum.

(*b*) De ſedib. & cauſſ. morb. Ep. 29. n. 15.

(*) Inſignes fixoſque, cum aeſtu & anxietate *dolores* ventriculi & hypochondriorum ſaepiſſime in *gaſtricis febribus* a ſola *ſaburra* obſervavi, ita ut nec attactum digiti nec ipſa lecti ſtragula perferrent aegroti, quin *inflammatio* ulla adfuerit: eademque fuit cl. MERTENS *de febr. putrid. P. I.* aliorumque repetita, nec HIPPOCRATI negata, obſervatio. Saepe vero contrarium obtinet & ſine ullo *dolorum* ſigno graviſſimae & lethales

Tertium quod in omnibus inflammationibus viſcerum adeſt, & quod ab iis non ſeparari poſſe videtur, eſt *functionis ipſius perturbatio*.

---

omnino *inflammationes* in viſceribus latent: & in hoc demonſtrando utiliſſime verſatur praeſens Diſſertatio. Omenti, meſenterii, & peritonaei inflammationes ſine praegreſſo dolore plures adducit ill. LIEUTAUD, *Hiſtor. anat. Med.* §. I. Obſ. 229. Pleurae, ſine lateris dolore inflammationes, peripneumonias, quod communiſſimum eſt, ſine pectoris, acuto ſaltem, dolore, exempla copioſa refert MORGAGNUS, *de ſed. & cauſſ. morb.* Ep. XVI. n. 30. 40. Ep. XX. n. 51. 52. 56. 57. Ep. XLV. n. 16. In dextro cerebri Haemiſphaerio viri, qui vix de aliquo capitis dolore quondam conqueſtus fuerat, tam magnum abſceſſum obſervavit PORTAL, ut ovo gallinaceo recipiendo fuerit capax. *Hiſtoire de l' Académie Roy. des Sciences année* 1780. p. 324. Similem obſervationem propriam in praecedentibus tradidi. Quanti non abſque ullo pectoris dolore *phthiſici*, magnis licet pulmonum ulceribus praediti, e vita, de illorum integritate ſibi gratulantes, ſecedunt! Dolores etiam pectoris in uno latere ſummos, punctorios, neque tamen cum eiuſdem loci phlogoſi coniunctos fuiſſe, cum interim in alia & *indolente* pectoris parte, ſumma lateret inflammatio, plura exempla proſtant. Aegrotum, vidit ill. SARCONE, qui attactum lateris in pleuritide dolentis perferre non potuit: cum tamen aperto cadavere, non niſi pulmones, neque tamen in loco dolori correſpondente, erant inflammati. *Hiſtor. morb. Neapol. ann.* 1764. *graſſat.* §. 131. -- 141. Atque ob ſimilem eventum, quondam in Regia Galliae *Delphinâ*, quae

Cum enim inflammato viſcere, parenchyma ſanguine multum oppleatur, nervi variis modis laceſſantur, vaſa ſecretoria praecludantur, non aliter fieri poteſt, quin omnium ſecretionum contingat perturbatio, & functionum laeſio. Verum & hic aliquando experientia contrarium docuit. Talis obſervatio exſtat apud *Ill. de Haen* (*a*), ubi tertio ante mortem die ad mortem uſque omnes functiones ventriculi exercere poterat aegrotus, edebat, bibebat, optimum appetitum oſtendebat, poſt mortem autem valde inflammatus & gangraenoſus inveniebatur ventriculus. Aliam obſervationum (*b*), idem vir egregius habet de ventriculo inflammato & gangraenoſo, qui ad mortem uſque optime officio ſuo fungebatur, adeo ut veſperi ante obitum, ius ſuum egregie ſibi ſapuiſſe aeger adfirmaret (*).

dum ad *Hepar* doleret, cum pulmones eſſent affecti, erroneam morbi diagnoſin inſtituerat a morte demum correctam, ill. TRONCHIN. PORTAL l. c. p. 326.

(*a*) Rat. med. T. IX. p. 24.

(*b*) Rat. med. T. VI. p. 258.

(*) Idem vir, cuius hiſtoriam ſupra exhibui, p. 90. 91. & qui magna cerebri ſuppuratione diu laboraverat, nullum omnino vel *delirii*, vel *ſtuporis* ſignum prodidit. Alium aegrotum anno 1766. in patria mea tractavi, qui cum ex altiſſimis

§. II.

Plures adhuc obſervationes producere poſſem, quae ſatis docerent, ita in omnibus viſce-

---

rupibus in profundam vallem cecidiſſet, atque ad diverſos rupium angulos capite allidens, non ſolum dimidiae calvariae tegumenta ad aurem uſque ſuper iugulum dependentia, ſed & cranium, ſic denudatum, in ſeptem partes diffractum, habuiſſet, per *octo* tamen dies ſibi ſemper fuerat praeſentiſſimus, donec *nono* tandem, delirio paulo ante mortem affectus, mortem obivit.

Sed & alia inflammationis conſueta ſigna deeſſe poſſe, inflammatione licet magna praeſente, hic breviter ſubiungam. *Febris*, *dolor*, *functionis laeſio*, quae hucuſque conſideravimus, dein *calor*, *rubor*, *tenſio*, *tumor*, *pulſatio*, praecipua inflammationis phoenomena ſiſtunt. Haec quidem ſi externis partibus contingant, dubium de ipſarum *phlogoſi* relinquere non poſſunt, aſt internis inflammationibus ſaepe deeſſe vel ſaltem in illis non obſervari, plane conſtat. Ex *calore* maiori externo, ad *profundas* partium *inflammationes* ſaepe ſecure ſatis concludunt *Chirurgi*; aſt quot non *inciſarum* ab iis partium exſtant exempla, in quibus nulla puris veſtigia ſcalpello detecta fuerunt! Puellam decem annorum *Bruchſaliae* in Orphanotrophio obſervavi & eiuſdem dein Sectionem publice inſtitui: dolores inſignes miſera ad crus dextrum diu perpeſſa erat, qui pro *arthriticis* habiti, nec ullis inflammationis latentis ſignis coniuncti fuerunt. Os femoris a ſuo cum tibia articulo uſque ad collum fere corroſum & ex parte liquatum ſectione detexi. *Rubor* partium, ubi de

rum inflammationibus notas essentiales defuisse, nisi prolixior foret tractatio. Magis id fini meo respondet, ut morbos quosdam in medium producam, quibus saepius se adiungere solent inflammationes, quae vero signis suis vel omnino destitutae sint, vel adeo clam obrepant, ut propter morbum ipsum negligantur, nec non eiusmodi, ubi symptomata inflammationis cum iis, quae morbum comitantur, ita congruant, ut si tantum ad solita phlogoseos signa attendas, vix illam adesse tibi persuaderes.

Praecipue vero hic referri meretur febris sic dicta lenta nervosa, a veteribus, forte, *Hippocrate*, *Aretaeo*, *Celso*, iam descripta, recentiorum autem praesertim Anglorum industria, *Lan-*

internis inflammationibus sermo est, in considerationem venire non potest; neque *tensionem*, *tumorem*, symptomata maioris fiduciae esse, ex eorumdem communitate cum aliis morbis, elucescit. Neque *pulsationis* in loco affecto, maior est semper auctoritas, cum & in *cephalalgia* & in *doloribus dentium*, absque inflammatione, vehementissimae saepe pulsationes sint; &, si in *phlegmone* hae semper observentur, non tamen *Erysipelaceis inflammationibus*, cuius naturae, *internae* viscerum *phlogoses* tam saepe esse solent, propriae ideo observentur; atque in ipsa quoque *externa* chronicaque oculorum inflammatione desiderari soleant.

grishii, *Manninghami*, *Homii* & praesertim summi *Huxhami* magis illustrata, & a reliquis febrium generibus rite distincta. In hisce febribus saepe occurrit inflammatio cerebri, plerumque clam incedens, omnibus fere phlogoseos signis destituta, & cognitu difficillima. Accuratissime cum hac febre convenit, quam sub hecticae febris nomine describit *Willisius* (*a*), de qua dicit: *ita post mortem sanguine cerebrum turguisse, quasi tota eius massa hic congesta esset: membranas cerebri insigniter sanguine extravasato suffusas & colore atro purpureo insignitas fuisse* licet nulla adessent signa, ex quibus tam diram inflammationem aliquis suspicari potuisset. Idem de hisce febribus *cel. Home* plurimis locis confirmat: Non una vice vidit cerebrum & cerebellum sanguine, vel pure impleta: verum per totum morbum levis tantum aderat capitis dolor, mitissima febris, nec ulla symptomata inflammati cerebri (*b*). Inflammationem cerebri, quam in semetipso animadvertebat Vir cl. (*c*) cum febre lenta nervosa laboraret, non nisi ex sensu quodam proprio, & analogia morbi cum aliis coniiciebat, & de veritate huius coniecturae ex antiphlogi-

(*a*) De morbis convulſ. c. 8.
(*b*) Medic. facts and experim. P. I. S. I. c. I.
(*c*) Ibid. P. II. S. XVII. p. 196. ſeq.

sticorum optimo effectu, & excretione multi puris post finitum morbum certior demum factus est (*).

Sic in catarrhis pulmonum saepe inflammatio huius visceris adest. Testimonia summorum virorum, praesertim *Pringlii* (*a*) & *Tissoti* (*b*), vomicae quae toties post catarrhos remanent, sanguis ex vena missus, qui tunc temporis sae-

K 3

(*) Quam inique caput a Medicis accusatum fuerit, cum in aliis plane visceribus caussa mali lateret, ex historia *Phrenitidis* abunde patet, in qua vel rarissime caput ipsum idiopatico affectu laborare, docuit quamplurimis argumentis ill. SCHROEDERUS, *de indole ac sede phrenitidis & paraphrenitidis*, Goettingae 1765.: ita ut nulla omnino inflammationis in utroque morbo signa saepissime defuerint, cum tamen a morte, cerebri substantia inveniretur integerrima. Certe a *contagio* in systema nervosum potentius agente, & a *saburra* nervos gastricos irritante, quamplurimae *phrenitides*. Quare iam CAELIUS AURELIANUS: „ Aliqui *cerebrum* pati dixerunt, alii eius fundum, sive basin, — alii membranas, alii & cerebrum & eius membranas, — alii diaphragma, — *Nos* igitur *communiter totum corpus* pati accipimus, etenim totum febre iactatur “. Lib. I. Cap. VIII. Merentur quoque summam attentionem, quae ill. STOLL *de sede phrenitidis* tradidit. *Ratio medendi T.* 3.

(*a*) the Diseases of the army. ed. germ. cl. *Brande* p. 194.

(*b*) Avis au peuple T. I. §. 125.

penumero denſo corio pleuritico obtectus, ſimulque admodum ſpumoſus invenitur, levis pectoris oppreſſio, ſpiritus brevis, anxietas, reſpiratio, ſi erecti ſedent, minus difficilis, ſatis id probant. Verum nonnunquam ita mitia ſunt haec ſymptomata, ut vix ad ea aeger attendat, nec Medicus inflammationem certe ſuſpicaretur, niſi ad morbi naturam, & conſtitutionem aegri ſimul reſpiceret, & accuratiſſime in ſigna modo adducta inquireret. Simili modo cum haemoptyſi comparatum eſt, ubi etiam nonnunquam, omnia inflammationis pectoris ſigna adſunt, pectoris oppreſſio, difficilis decubitus in uno vel altero latere, dolores leves gravativi, ſaepe ſimul punctorii, ſanguis phlogoſin prodens. Saepe vero ita clam incedunt haec ſymptomata, ut, niſi ad omnia attendas, occulta tibi manſura ſit inflammatio, quam tamen revera adſuiſſe eventus ſaepe docebit (*).

(*) Interim omnis medicorum fere cohors ſemper in eo verſatur, ut quamprimum id fieri poſſit, quocunque modo, ſanguinis ſputa, tum gelidae potu multo, tum adſtringentibus remediis, ſupprimat. Quodſi aliarum haemorrhagiarum rationes conſiderem: evidens ſaepiſſime eſt earundem mox primis initiis ſuppreſſarum damnum, & cum ſemper aliqua viſceris ſanguinem fundentis ſubeſſe

Nonne hic quoque, quae in puerperio ſaepenumero evenit, uteri inflammatio referenda? quae ſolita ſigna, dolorem in regione pubis &

ſoleat praeternaturalis repletio, patet, cur toties inflammatio eiuſmodi praematura conamina ſubſequatur. Verum eſt, a venaeſectione revulſoria, ſuppreſſi fluxus aliquando poſſe praecaveri effectus; aſt vero, ſaepe vaſa viſceris affecti infarcta, non niſi topica ſanguinis miſſione poſſunt depleri, & licet magnum ſit periculum, ne natura ipſa hanc evacuationem ex pulmonibus ita ſuſcipiat, ut futura mala praegreſſis non fiant peiora; vereor tamen ne, dum in hoc opere incaute nimis illa turbatur, longe maiora in pulmonibus damna inſequantur. Noverunt chirurgi, quod ſi poſt vulnera inflicta ſanguinem pauliſper effluere ſinant, longe minor eorundem inflammatio futura ſit. Idem vero & in leviore *haemoptyſi* contingere credo, ſi non tam ex violenta vaſorum pulmonalium laeſione, quam ex lento ſanguinis in iiſdem decubitu & plethora locali ortum duxerit. Notum eſt, in pleuritide & leviori pulmonum inflammatione, *ſtrias ſanguineas* in ſputis apparentes, benignum ſaepe, inceptae reſolutionis ſignum eſſe: quam adhibitâ mox venaeſectione cum evidenti noxa ſupprimeremus: eadem vero & in chronicis quandoque ſanguinis ex pulmone reiectionibus obtinent, & niſi tales ſint, ut ex ſanguinis erumpentis copia periculum inſtare poſſit; magna prudentiâ medica opus eſt, ne in ſupprimendo ſanguinis fluxu operoſiores ſimus, & inflammationis lentae in pulmonibus ſic geneſin promoveamus.

lumborum, inflationem abdominis, stimulum ad urinam & alvum, mictum difficilem cet. saepenumero non comites habet, sed ex lochiorum suppressione, febre maiori, perturbatione systematis nervosi, oculorum mutatione, imminuta hilaritate animi, eiusdemque abiectione suspicanda est (*).

(*) In *uteri* a puerperio *inflammationibus*, ob structuram eius spongiosam & vasculosam, situm visceris singularem, mutationesque in eo contingentes varias, febris adeo vel nulla est vel parva admodum observatur, atque haec inflammatio lento & clandestino gradu saepe procedens, solo tantum genarum & faciei rubore, vaga phlogosi, & aliqua tantum versus vesperam exacerbatione, cum pulsu aliquomodo celeriore sese manifestat. MATH. GATTENHOF, *inflammationis ratio*; *Heidelb.* 1773. p. 5. KIESLING, *de utero post partum inflammato*; p. 37. ROEDERER, *de non damnando perforatorii ob capitis paragomphosin usu*; *Obs. IV.* Saepe ob praegressos ad partum dolores vehementissimos, atque obstetricum in extrahendo foetu labores improbos, aut ob nimiam quoque, tum a foetu maiore, tum ab aquis copiosioribus, *uteri extensionem*, *atonia* huius visceris inducitur, quam utplurimum quidem haemorrhagiae lethales insequuntur; multoties vero, si haec non succedant, ab effuso in spongiosam visceris substantiam sanguine, & a quadam nervorum uterinorum paralysi, *clandestina* inducitur *inflammatio* vix febrem productura, sed pauco tempore, insequente mox gangraenâ, in mortem ipsam, vix cogitante de periculo medico, terminanda.

§. III.

Nunc mihi via patet ad illas ipſas viſcerum hypochondriacorum inflammationes conſiderandas, quae in febribus bilioſo putridis eveniunt. Non neceſſe eſt, ut fuſius notionem explicem, quae cum hocce febrium genere coniungi debet. Neminem fugit, tunc praeſertim hoc nomen febri convenire, ſi a ſordibus varii generis, praeſertim bilioſis, in primis viis & viſceribus hypochondriacis haerentibus accenſa fuerit, & putrida ſimul, quae adeſt diatheſis, ab hacce colluvie ſola dependeat. Hae febres, quae apud *Baglivium* meſentericarum, & apud *Ballonium* gaſtricarum nomine veniunt, varias quidem formas induere poſſunt, unde & ab illis autoribus, qui febres ſecundum ſymptomata dividunt, variis nominibus inſigniuntur, & modo febris catarrhalis maligna, modo ardens, modo petechialis, modo leypiria & ſic porro audiunt (*a*); ſed in eo tamen omnes hae febres conveniunt, quod ſemper colluvies in primis viis haerens princeps febris, & ſymptomatum febrilium ſit

(*a*) Confer. *Tiſſot* de febr. lauſan. edit. Ien. 1770. p. 15. *Bagliv.* opera cap. de febr. meſenter. *Brendel* Diſſertat. de paraphren. & febr. malignar. cognatione.

caussa. Hoc febrium genus plurimis aliis febribus complicatum esse potest. Saepe nimirum accedunt vel putredo massae humorum, vel perturbationes systematis nervosi, haud oriundae a sordibus circa praecordia congestis (*); haud

(*) Quid sibi velit haec exceptio, minus patet, neque veri quid inesse potest. Perturbationes systematis nervosi in febribus gastricis saepenumero a sordibus circa praecordia collectis originem ducere, quotidiana certe experientia docet: cum saepe unico vel vomitorio, vel evacuante remedio mox cedant symptomata morbi, quorum, a genere nervoso summe affecto, natura, *malignitatem* summam febri inesse aut imposuisset, aut morbo revera conciliasset. Saepe a solo emetico omnia *malignitatis* symptomata, quae certe in systematis nervosi perturbationibus consistunt, paucis horis disparere testatur SYDENHAM, Oper. omn. Sect. I. c. IV. & summi practici fatentur. Quam funesta non a commestis mytulis, fungis suspectis, ab assumpto veneno, in toto nervorum systemate phoenomena! Atqui saburram in praecordiis collectam eosdem plane effectus edere, ex historia *cholerae* patet, quam vix venenum mediocre produceret; producit autem bilis, aestivis caloribus & victûs, praecipue animalis, erroribus, acrior reddita. Sed, ne his diutius, quam par est, immorer; fatebor, utplurimas tamen *putridas-nervosas* aut a *contagio* esse, aut saltem a subtiliori *miasmate*, in genus nervosum agente, dependere; quam ut ex primis viis originem eius derivares. Utplurimum enim *epidemice* grassantur hae febres, atque caussas longe maiores illis, quae a paucissimis, in rebus sic dictis sex non naturalibus committantur, sibi requirunt.

raro etiam ſimul adeſſe deprehenditur diatheſis illa ſanguinis, quae ſub phlogiſticae nomine venit (*a*): ita ut nunc ad putridas ſanguineas, nunc ad nervoſas, nunc vero ſimul ad inflammatorias, illa de qua hic loquimur febris pertineat.

(*a*) Talis indolis videtur fuiſſe febris quam *Kloeckhoſius* in hiſtoria febris Culenburg. 1741. deſcribit, & *Tiſſot* in epiſtola ad Ill. *Zimmerm.* ſur l' epidemie courante; & *Pringlius* l. c. p. 200. ſub nomine febrium autumnal.

(*) Frequentiſſima certe inflammationis cum gaſtricis morbis combinatio verno praecipue & hiemali tempore exiſtit, atque in hoc videtur vera *ardentis febris*, quae & Καῦσος veteribus dicebatur, natura conſiſtere, cuius praecipuum characterem nihil aliud, niſi febrim bilioſam cum diatheſi inflammatoria fuiſſe, patet. Certe & ill. QUARINUS, ſymptomata febris ardentis enarrans, ſaepe quoque de amaritie oris, nauſea loquitur: ex quo patet, celeberrimum hunc Medicum ſaepe etiam febrim *bilioſo-inflammatoriam* pro *Cauſo* habuiſſe. *De curandis febribus & inflammationibus commentatio; p.* 25. 29. HIPPOCRATES evidenter, febrim fuiſſe ex inflammatoria & bilioſa combinatam, teſtatur; *de morb. lib. I. Sect.* 27. copioſam talem obſervavit GRANT; *Obſervations on fevers;* atque mihi, dum in *Rhenanis* Provinciis praxin medicam exercerem multoties obvenit.

§. IV.

Saepenumero nulla ſymptomata inflammationis in hiſce febribus obſervata, nec ulla eius poſt mortem in cadaveribus deprehenſa ſunt veſtigia (*a*). Non raro autem ſymptomatice accedunt (*b*), & tunc nonnunquam ſolitis ſignis ſe

---

(*a*) Conf. *Tiſſot* febr. lauſ. p. 21. ubi & alios, qui idem affirmant, laudat.

(*b*) Abſque ratione Illuſtr. *Ludwigius* inflammationes in febribus putridis obvenientes e numero inflammationum eximere annititur. Vid. Adverſ. med. vol. I. p. I. p. 52. Ad veram inflammationem requirit ſanguinem denſum per minimas arterias non niſi aucta vi cordis urgendum, ideoque ſtaſin ex ſanguine reſoluto putrido in vaſa minima pulſo, & a debilitate vaſorum, & ſpaſmo per acrimoniam inducto, pendentem, qualem in febribus putridis ſemper contingere autumat, non inter inflammationes referendam eſſe exiſtimat. Verum nonne haec definitio nimis arbitraria eſt? Num ita iam conſtituta eſt vera inflammationis indoles & cauſſa proxima, ut certo dicere poſſimus, quid & in febribus putridis & non putridis inflammationem producat? Num iam extra omne dubium poſitum eſt, in inflammatione cum febre non putrida coniuncta, ſemper adeſſe ſanguinem denſiorem? num verum eſt, nunquam hic inflammationem, irritamento ſpaſmos faciente, produci? Num omnes illae inflammationes quas, *v. d. Boſch*, *Sarcone* & alii deſcribunt, & quas cortice Peruviano tollebant, eam ob cauſſam non in-

produnt, saepius autem ita clam incedunt, ut medicum nisi ad omnia attendat, gravissima licet & mox lethalia symptomata inducentes facillime fugiant. Tales autem viscerum hypochondriacorum phlogoses saepe hisce febribus se adiungere, descriptiones earum, sectiones cadaverum, & natura illius magmatis primas vias obturantis, satis probant. Ita in Diario medico *cl. Vandermonde* (*a*) a *cl. Moucet* febris describitur, quae omnes characteres putridae biliosae habebat: Sapor amarus, nausea, vomitus biliosus, aeruginosus, foetor oris, alvi fluxus, qui morbi vehementiam debilitabat, & optimus successus evacuantium, satis indolem biliosam probabant, & in tribus cadaveribus a Viro cl. incisis, pleraque viscera abdominalia inflammata & sphacelata inveniebantur. Aliam epidemiam in eodem Diario (*b*) *cl. Darlue* describit, quam febrem bilioso-putridam fuisse, ex dissoluto sanguine, fluxu alvi bilioso, aeruginoso, vomitu eiusdem materiae, urina cruda, cet. satis con-

ter inflammationes numerandae sunt, quia cum febre putrida coniunctae erant, cum tamen in omnibus reliquis symptomatibus ut inflammationes vere tales se manifestarent?

(*a*) Iournal de medecine. T. XI. p. 61.

(*b*) Recueil Periodique. T. VI. p. 69.

ſtabat. Sectiones vero cadaverum, eodem clar. Viro teſte, perſpicue monſtrabant, omnes quos e medio ſuſtulerat morbus, cb inflammationem viſcerum mortuos fuiſſe. *Spigelius* de febre ſemitertiana, quae ut plurimum eiuſdem cum illa, quam modo deſcripſimus, indolis erat, idem plurimis locis confirmat (*a*). *Quoties*, uno loco inquit, *mecum repeto, quae in diſſectionibus mortuorum a ſemitertiana & in curatione febrium tertianarum obſervavi, toties nil aliud potui agnoſcere, quam putredines in vaſis conſtitiſſe. Erant enim in diſſectis cadaveribus inflammationes ex ſanguine bilioſo & pituitoſo factae, circa iecoris partem concavam, in ventriculo, meſenterio, inteſtinis, liene.* Idem de febre flava Americanorum, the yellow fever, *cl. Lind* (*b*) aſſerit. Dicit nempe: *Upon opening the body, we find the ſtomach and liver, and adjoining parts full of livid blackish, mortified, ſpots, and ſometimes gangrenes.* Denique & *F. Hoffmannus* in febre petechiali, quam in Medicin. ration. ſyſtemat. (*c*), & in alia febre, quam in propria

(*a*) De febre Semitertiana. L. II. c. 19.
(*b*) Eſſay on the diſeaſes incidental to europeans in hot climates.
(*c*) Medicina ration. ſyſtem. T. IV, P. I. S. 1. c. 11.

Diff. (*a*) descripsit, (utraque vero vitiosae in primis viis colluviei signa prae se ferebat), post mortem stases inflammatorias ac sphacelosas se invenisse testatur. Plures aliae observationes, quae idem confirmant apud *Bonnetum*, *Lieutaud*, & in Diario medico & apud alios autores occurrunt, quorum nonnullos adhuc adducere, ulterior huius materiae pertractatio mihi occasionem dabit.

§. V.

Nec est quod miremur, toties hic inflammationes viscerum evenire, cum tot adsint caussae, quae eas producendi occasionem praebere possint. Sanguis acris & dissolutus, qui eo facilius in vasa minora & cellulosam adigitur, cum viscerum hic adsit laxitas e putredine orta (*b*), unde sanguini irruenti minus resistunt, saepe quoque adsit diathesis illa phlogistica sanguinis, quae illum ad inflammationes propensiorem facit. Hisce accedit caussa illa, quae toties sola phlogoses viscerum accendit: nempe acre, corruptum, atque biliosum magma, irritans, spasmos

---

(*a*) Diff. de febre maligna, Halae 1699. grassante, in Supplem., ad opera T. II. P. II. p. 60.
(*b*) Conf. *Pringle* l. c. p. 502.

inducens & maiorem ſanguinis cumulum alliciens. Inde collegium Medicorum Rothomagenſium in epidemia illa, quam *cl. Malouin* (*a*) deſcribit, iubebat, ut quamprimum acris illa materia e primis viis educatur, & inflammatio viſcerum, quam frequenter poſt mortem obſervabant, impediatur. Idem confirmat *v. Swieten* (*b*), *ubi bilis acrior facta eſt mora vel per calorem aeris aeſtivi ad putredinem vergere incipit, & vicinum hepar peſſime afficere poteſt. Hinc poſt aeſtates fervidiſſimas autumnali tempore oriuntur febres bilioſae, hepatitidem ſaepe comitem habentes*. Praecipue vero audiamus de hac re diſſerentem *Valcarenghium* (*c*) ita inquientem: *Si tertianae febres a furentis bilis variis tumultibus derivantur, magna ex parte praeſto eſt ratio, propter quam luctuoſae hae inflammationes in lypiria huic febri accedunt. Bilis haec tenax partim hepatis colatoriis ductibus, partim cyſtidi felleae, partem inteſtinorum parietibus & rugis, atque ipſi ventriculo adhaerens, membranaceas fi-*

(*a*) Mem. de l' Acad. des ſciences de Paris 1753. p. 56.

(*b*) Commentar. T. III. p. 96.

(*c*) Medic. rational. S. I. c. 3. §. 52. confer. & eiuſd. egreg. viri contin. epid. crem. Sect. II. c. 2. §. 32.

brillas corrugat , atque in fortes corrugationes cogit , eas fortiter irritando , quare pacto est canalium constrictio , & sanguinis impeditus motus , eiusdem concretio , & affectarum partium inflammatio . Hisce caussis plures aliae saepe se adsociare possunt , quae reliquas in stasibus inflammatoriis producendis adiuvent . Quoties enim , quaeso , non contingit , salubres diarrhoeas , & vomitus adstringentibus aut similibus cohiberi , & irritantem materiam retineri , diaeta vero & regimine , calefacientibus , & medicamentis sudoriferis novum igni oleum addi ? Quoties emeticis fortioribus , vel intempestive datis , colluvies acris , tenax , minusque involuta prolicitur , unde magis irritantur fibrae , viscera in fortiores contractiones coguntur , & inflammatio producitur ?

§. VI.

Reliquum est , ut probem , inflammationes , quas saepe hisce febribus se adiungere dixi , occulte evenire . Difficillimum esse , symptomata colluviei biliosae ab iis , quae accedente inflammatione contingunt , distinguere , facile , puto , quotus quisque mihi largietur , qui consideret , plurima utriusque affectionis phoenomena inter se convenire . Verum & id probare annitar , signa inflammationibus propria , vel prorsus hic , de-

fuisse, vel levissima fuisse, quanquam gravissima inflammatio adfuerit. Ut vero eo melius hic procedamus, & qua in re occulta harum inflammationum natura consistat, tanto clarius perspiciamus, praecipuas inflammationes hic obvenientes speciatim contemplemur, signa eorum essentialia cum iis symptomatibus, quae in febribus hisce veras inflammationes comites habentibus, contigerunt, comparemus oportet: tunc enim sponte sua patebit, num ab iis ad praesentiam inflammationum concludere licitum sit: signa denique quaedam adducemus, ex quibus inflammationes adesse, probabiliter saltem colligere liceat.

§. VII.

Omnium, quae febribus putridis biliosis se adiungere solent, inflammationum frequentissima est, & maximam attentionem meretur, illa, quae in hepate existit. *Galenus* (*a*), *Forestus* (*b*), *Riverius*, *Sennertus*, & praesertim *Bianchius* (*c*), & *Valcarenghius* (*d*), principes facile illi in morbis hepaticis autores, illam hepatis inflam-

(*a*) De locis affect. L. V. c. 7.
(*b*) Observat. L. 19.
(*c*) Histor. hepatic. P. III. p. 340.
(*d*) Continuat epidem. Crem. S. II. c. 2. §. 40.

mationem, quae in parte convexa contingit, ab illa, quae in parte concava, distinguunt, & hanc divisionem propria experientia confirmant (*a*). Illa, quae in parte gibba evenit inflammatio, secundum horum virorum observationes, praesertim se manifestat tussi sicca, & dolore acuto tensivo, qui per singulas respirationes crescit, immo saepe ad iugulum usque assurgit. Febris vehementior, pulsus durus atque fortis est, & tumor inflammationem prodit, nisi haec sub costis spuriis lateat (*). Illa e contrario, quae par-

(*a*) Vid. *Boerhav.* eiusque commentator v. *Swieten commentar.* T. III. §. 915. qui existimant quoque, inter illam hepatitidem, quae cum magno & tensivo dolore, & illam quae cum parvo & gravativo tantum coniuncta est, distinguendum esse. Verum illam quam veteres in parte concava ponebant, in ramulis venae portarum sedere, & illam partis gibbae in ramis arteriarum hepaticarum. Verum haec opinio nonnisi hypothetica esse videtur, quae nulla vera observatione nititur, & plurimis simul dubiis obnoxia est, cum e contrario illa veterum divisio magis experientia fundata sit, sectionibusque cadaverum confirmetur, quin & cum diversis symptomatibus optime conveniat.

(*) Dolorem acutissimum in *hepatitide pleuritica*, cum pulsu vix 79. ictus minuto primo habente, comitatum observavi: interim & sano quondam Homini pulsus erant tardiores. Tumorem, quamvis adsit, saepe in carnosis admodum corporibus,

tem concavam afficit inflammatio, dolore potius exiguo, gravativo, & ab aegroto saepe non percipiendo, nisi tangatur pars affecta, se manifestat: (*a*) minus turbatur respiratio, magis urgent ventriculi & intestinorum affectiones, nausea, vomitus, inappetentia, cet. Rarior accedit in illis, de quibus hic loquimur, febribus biliosis putridis inflammatio partis gibbae hepatis,

---

vel quae iam hydrope laborare incipiant, vel si ille, vel ad *posticam* & superiorem sub diaphragmate, aut ad inferiorem & dorsalem sub costis latentem partem haereat, non senties. Si adfectum hepar neque costis, neque peritonaeo adhaereat, neque, ob maximam stasim, praeter modum turgeat, ideoque, vi ponderis, diaphragma secum haud trahat: frustra, monente iam ill. VALCARENGHI, in inflammationibus eiusdem, dolores usque ad humerum & iugulum distendi expectabimus; quamvis nervorum varii decursus, & praecipue *diaphragmatici* & *sympathici magni ex cervicali medullâ* origo, tum *dolores* illos ad claviculam & humerum, tum vero *torporem brachii dextri* ab ill. HOME observatum, alias sat facile excitent. Apparet ergo neque in hoc morbo adeo claram semper inflammationis notitiam existere, ut non saepius, ubi de ea non cogitatur, possit adesse.

(*a*) *Valcarenghi* l. c. S. 2. c. 2. §. 34. *Bianchi* historia hepat. P. III. p. 340. v. *Swieten* commentar. T. III. §. 918. *F. Hoffmann* Diss. de morbis ex hepate oriundis §. 17. & *de hepatis inflammatione vera rarissima, spuria frequentissima*.

frequentior autem illa, quae in parte concava eiusdem sedem figit, ut unanimi fere consensu testantur auctores, qui febrium epidemicarum descriptiones reliquerunt. Ita nempe *Brendelius* (*a*) se in cadaveribus paraphrenitide & febribus malignis mortuis, inflammationes potissimum in parte hepatis concava invenisse testatur. *Spigelius* (*b*) in multis, qui semitertiana occubuerunt, intestina inflammata vidit cum parte iecoris concava. *Cl. Boucherus* (*c*) in descriptione febris putridae biliosae, *viscera*, inquit, *inflammata & gangraenosa erant, hepar, praecipue vero eius pars concava*, cet. In febre flava Americanorum *cl. Lind.* (*d*) hepar hac parte gangraenosum & putridum observavit: *resembling an honey comb*. Nec mirum in hac parte hepatis potissimum inflammationem accidere, cum haec, acris illius materiae, quae turbas inflammatorias producit, sit sedes. Quodsi igitur inflammatio hepatis hisce febribus accedit, ac in parte concava potissimum occurrit; minus facile

(*a*) Differt. de paraphr. & febr. malign. cognat. p. 4.
(*b*) Tr. de semitertiana L. II. c. 16.
(*c*) Journal de Medecine T. X. p. 455.
(*d*) Essay on diseases incidental to europeans in hot climates p. 89.

a Medico deprehendi poterit. Pleraque enim ſymptomata, quibus ſe indicat, acri quoque ſaburra biliofa producuntur, uti nauſea, vomitus, appetitûs defectus, reliq. Icterus, quem nonnulli putant cum hepatis inflammatione coniunctum eſſe, ſaepius hic abeſſe poteſt, ſecundum optimorum autorum obſervationes, & ſaepenumero a multis aliis cauſſis in hiſce febribus originem trahit (*a*). Nihilo magis inflammationem hanc produnt febris & pulſus, quae in inflammatione huius partis hepatis non multum creſcere ſolent, nec dolor ille parvus & gravativus. Plerumque enim inflammationes viſcerum hypochondriacorum, praeſertim hepatis, caput obnubilare, mentem abalienare & varias ſyſtematis nervoſi perturbationes producere ſolent, unde nec quaeruntur aegri, etiamſi dolorem aliquem ſentiant (*b*). Sectiones cadaverum idem confirmant, in febribus

---

(*a*) Conf. v. *Swieten Comment.* T. III. §. 918. *Valcarengh.* l. c. & alii.

(*b*) Veteres iam obſervaverunt, hanc ſaepenumero cauſſam eſſe: quare dolores acutos in hiſce febribus non animadvertant aegri. Sic *Aetius* L. V. c. 129. de inflammation. & ſuppurat. iuxta os occygis, ait: *Inflammantur & exulcerantur ſaepe hae partes in febribus malignis, ſed in his mens quoque violata eſt, ut neque dolorem percipiant, neque ad ardorem attendant.*

de quibus loquor tales hepatis inflammationes exstitisse, quanquam nullus dolor ipsas prodere (a).

§. VIII.

Prius vero, quam ad signa veniamus, è quibus, num inflammatio hepatis adsit, nec ne, probabiliter diiudicari possit, in inflammationes ventriculi & intestinorum, quae non raro hic accidunt, inquiramus, & quomodo occultae dici possint, ostendamus. Inflammationes horum viscerum, quae alias satis manifestis signis se prodere solent, in hisce febribus haud facile cognosci, & cum signis colluviei biliosae commutari posse, improbabile forsan non nemini videri possit. At vero rem extra omne dubium ponit experientia, quae characteres, quibus se ab omnibus aliis imi ventris vitiis distinguunt, haud raro defuisse docet. Inter signa pathognomonica, quae has inflammationes comitari dicuntur, febris est cum pulsu magno & duro coniuncta, dolor in parte affecta fixus, urens, acutissimus, obstructio alvi, nausea, vomitus, tumor abdominis. De fe-

(a) Cl. *Lieutaud*. in Histor. anat. med. L. 1. Obs. 602. & 604. & L. 3. obs. 270.

bre tamen haud inter omnes constat ; cum nonnulli dicant , febrem in hisce inflammationibus saepius mitem esse, cum pulsu parvo , debili (*a*). Quod ad dolores attinet , hos inter signa essentialia primo loco numerandos esse , nemo facile inficias ibit . Hi vero saepius in illis defuerunt , quanquam haec viscera post mortem gravissime inflammata , & sphacelata apparuerint . Ita *Spigelius* (*b*) intestina tenuia , in febribus continuis ardentibus malignis , (quas , si viri clariss. descriptiones cum signis febris biliosae putridae conferas , eiusdem indolis fuisse , invenies) inflammata & sphacelata , & ventriculum maculis lividis plurimis locis insignitum deprehendit , etiamsi aegri de dolore non sint conquesti . Describit

---

(*a*) *Glass.* observat. de febr. comment. de sanguinis detract. *Brendel* Diss. de febr. divis. p. 32.

(*) Pulsus in ventriculi & intestinorum inflammationibus saepe omnino & duritie & plenitudine caret , quae alias febribus inflammatoriis propria sunt ; utplurimum vero subdurus , contractus , frequens & parvus esse solet . Hanc pulsus conditionem ex eo derivat ill. WHYTT , quod , ob magnam *nervorum ventriculi* , cum illis *cordis* , sympathiam , huius ita hic aucta sit irritabilitas , ut contrahantur cordis ventriculi , antequam sanguine venoso hos alluente , repleti sint . The Works of Robert WHYTT , p. 241.

(*b*) De febre semitert. L. I. c. 14. 16.

etiam *F. Hoffmannus* (*a*) febrem putridam gaſtricam, quam malignam vocat, in qua viſcera poſt mortem inflammata & ſphacelata vidit. Verum inter ſymptomata nullius doloris mentionem fecit. *Cl. Malouin* duas deſcribit epidemias febrium eiuſdem indolis, in quibus graviſſimas poſt mortem viſcerum inflammationes obſervavit. In deſcriptione unius, dolorem pectoris tantum, cum reſpiratione difficili & tuſſi commemorat, (*b*) in deſcriptione alterius, Rothomagenſis nempe, expreſſis verbis dicit, inflammatum & tenſum fuiſſe ventrem, verum nec a contactu doluiſſe (*c*). Attamen ſapienter medicorum colle-

(*a*) Diſſertat. de febre maligna *1699*. in ſupplem.

(*b*) Memoires de l'acad. des ſciences de Paris 1753. p. 52.

(*c*) Ibid. p. 56. Eorum cauſſa, qui exiſtimare poſſent, has inflammationes vel ſtaſes potius a debilitate venarum ortas, & in agone productas eſſe, aliis argumentis omiſſis id tantum urgere mihi liceat, in hiſce cadaveribus, quae cl. *Malouin* ſecuit, ulcuſcula plura in inteſtinis conſpicua, & cruſta illa gelatinoſa inteſtina obtecta fuiſſe, quam ill. *Haenius* & alii egregii viri in inflammatis partibus poſt mortem ſaepe viderunt, *ils etoient*, dicit cl. *Malouin*, *parſemés des ulceres*, *& leur partie veloutée*, *etoit*, *fardue d' une eſpece de glaire*, quae ſatis manifeſte teſtantur, veris inflammationibus annumerandas eſſe, & diu iam ante mortem adfuiſſe.

(*) Ex ſummo dolore ventriculi ad inflammationem

gium praecepit, purgantia aegris propinari, quibus acris saburra educeretur & viscerum inflammatio impediretur. Quid caussae fuerit, cur haec viscera in illis febribus doloris essent expertia, pro certo affirmare equidem haud ausim. Verisimillimum tamen mihi videtur, eandem hic subesse caussam, quam supra de inflammatione hepatis adduxi: ita nempe sensorium commune ab hisce inflammationibus affici, ut non ulterius afficiant aegrum. Forte & id aliquando ita insensibilia

illius concludendum necdum esse, supra dictum est, sed & recentissimo exemplo id in aegroto *Ticinensi* observavi, qui, cum ex febre perniciosa emetica laborare videretur, atque, ob ingentes ventriculi dolores, nec minimam tum potus, tum medicamentorum copiam sine mox insequente vomitu, anxietate magna & intensis cruciatibus, posset deglutire, mox ab omnibus his paucarum horarum tempore liberatus est, cum emplastrum vesicatorium stomachi regioni, donec ruberet, adplicari iussissem. Sed & mirae varietates in situ ventriculi, in uno eodemque homine, prout magis vel minus flatibus aut ingestis repletus est, observantur: ut & ex hac regione huius visceris inflammatio facile occultetur, & *gastritis muscularis* seu *deceptiva* SAUVAGESII, pro vera habeatur. Gastritidem quoque absque vomitu describit ill. HALLERUS, *Opuscul. patholog. Obs. XIV. Hist. III.* sine signis praegressis consuetis, inflammatum vidit ill. STOLL, *Rat. med. T. 3. p.* 383. 4.

viſcera facit, quod nempe tunc, cum inflammatio accedat, iam paralyſi perculſa ſint (*a*). Tanto magis probabilis redditur haec coniectura, cum in aliis quoque partibus ſaepe ſyderationes in hiſce febribus contingant, veluti in lingua, faucibus, ſphinctere ani & veſicae, quidni ergo etiam in inteſtinis? Sin autem minus placeat haec coniectura, lubenter confitemur, nos cauſſam huius phoenomeni, uti tot aliorum, quae in humano corpore contingunt, ignorare. Si ad reliqua ſigna reſpicias, quae in inflammationibus inteſtinorum & ventriculi obveniunt, ſunt nauſea, conatus vomendi, & ipſe vomitus. Verum, haec a bile abundante, acri, corrupta, etiam produci poſſe, nulla indiget probatione. Obſtipationis alvi, quae princeps harum inflammationum conſtituit ſignum, vel nulla in laudatis deſcriptionibus ſit mentio, vel expreſſis verbis monetur, diarrhoeam largiorem adfuiſſe.

(*a*) Conſentit *Morgagnus* de ſedib. & cauſſ. morbor. epiſt. 29. n. 11., qui eandem cauſſam ſubfuiſſe putat, in graviſſima quadam, quam deſcribit, enteritide: quae etiam abſque ullo dolore lethalis evadebat.

§. IX.

Cum igitur ita occulte saepe hic inflammationes accidant, quaestio oritur, annon alia quaedam signa dentur, ex quibus, probabiliter illas adesse, nobis concludere liceat. Solebat optimus praeceptor b. *Schroederus*, in egregiis suis praelectionibus, talia adducere, quae, cum viri accuratissimi auctoritas maiorem fidem dictis meis sit factura, cumque ego ipse plurimis observationibus, unde haec signa abstrahi debent, destituar, hic loci, una cum aliis, quae alio tempore ex ore summi viri hausi, proferam. Quodsi itaque morbo longius iam durante symptomata acrius urgent, appetitus pertinaciter deficit, nec acidis nec lenibus catharticis se revocari ullo modo sinit, vomitus etiam nullam affert levationem, sique congestio ad caput, & symptomata quae inde eveniunt, post venaesectionem, temperantia, evacuantia, cedere nolunt, si porro lingua simul fuscam, lividam, nigram, aridamque induit superficiem, si spiritus simul brevior & cum maiori anxietate trahitur (*a*), quam secundum caussas manifestas. & circum-

(*a*) *Valcarenghi med. rat.* S. I. c. 3. §. 78.

ſtantias trahi debeat, ſi denique ſingultus accedit, tunc omnino timenda erit viſcerum hypochondriacorum inflammatio. Praecipue vero hic ad hypochondria attendere oportet; aliquando enim, quamvis manifeſtus haud adſit dolor, aeſtum tamen & ſenſum quendam circa has partes iniucundum, moleſtum, gravativum, fixum tamen & non tranſeuntem, quem ipſi ſatis deſcribere nequeunt, aegri experiuntur. Interdum ipſi quidem de nullo eiuſmodi ſenſu conqueruntur, ſed ſi accurate inquiras, tunc demum hunc ſenſum moleſtiae tibi fatebuntur. Saepe vero omnem doloris ſenſum negantes imo ſibi circa haec loca bene eſſe dicentes, nihilominus hypochondria ſi tetigeris, aut ſono emiſſo, aut vultu, aut denique levi concuſſione corporis, doloris ſenſum quaendam produnt. Praeterea num dura, vel tenſa vel alio modo affecta ſint hypochondria, probe inveſtigandum. Ulterius vero has inflammationes adeſſe, varia affecti ſyſtematis nervoſi ſymptomata confirmant (*a*). Si hilaris

(*a*) Inde venire videtur, quod plures auctores malignitatem in inflammatione viſcerum poſuerint, ut *Valcarenghi* Med. rat. S. 3. c. 2. §. 305. *Bagliv.* Oper. L. I. c. 9. de febr. malign. & meſent. *Brendel.* Diſſ. de ſerior evacuant. uſu in febrib. malignis, & de cognatione paraphrenit. & febr. malignar. diverſis locis.

& serena sit facies, si oculi haud immutati, non facile timenda est circa haec loca inflammatio. Si vero oculorum obtutus acris sit atque intentus, si aegrotus quasi cogitabundus, ad omnia inattentus, nihil eorum, quae coram ipso fiunt, curat, & animo est abiecto, si praeterea plures affectiones spasmodicae adsunt, tunc verisimillima erit inflammatio (*a*). Si vero soporosus aeger existit, & admodum debillis, si pulsus parvus & inaequalis, si affectiones capitis & systematis nervosi valde increscunt, si denique nec audit, nec videt, necsuarum perceptionum sibi conscius est, tunc in gangraenam transire inflammationem, statuendum est (*).

(*a*) Conferri hic inprimis meretur *Morgagnus* de sed. & causs. morb. Ep. 35. n. 21. *Pringle*, qui idem confirmat l. c. p. 182.

(*) Praeclara est haec signorum inflammationem ventriculi & intestinorum constituentium enumeratio; sed nisi *Epidemicus morborum character* facem accendat, in multis casibus errori locus est: cum vix unquam singula illa in uno aegroto collecta videas. In *Dysenteria*, febre biliosa, toties observavi dolores ventriculi a minimo attactu intolerabiles, cum vomituritione perpetua, ardore regionis epigastricae & aliis signis inflammati ventriculi; haec tamen a porrecto emetico, & eiecta copiosa saburra biliosa protinus sedabantur; quae certe cum STOLLII observationibus egregie correspondent. Ante paucos hos menses ad Virginem *Ticinensem* febre biliosa & summo dolore cardialgico laborantem

§. X.

Quod curationem harum inflammationum attinet, Medicum peritum aegro hic succurrere posse, nullum est dubium: verum & grave, auxilium si differatur aut minus opportunum adhibeatur, instat periculum. Hinc illa de hypochondriis tensis, praevulsis, duris, dolentibus, cet. sapientissima dicta Hippocratica. Ita vero procedendum hic esse opinor, ut primum blandis, lenibus purgantibus, acres illas & biliosas sordes, quae caussam harum inflammationum con-

---

pro consilio vocatus, non dubitavi & nono quoque morbi die emeticum porrigere; quin dolorum atrocia, cum caussam novissem, absterruisset. Emeticum vero, opii virtutem exseruit, & eiecto hoste, cardialgiam facile sanavit. Attentionem merentur signa, ab ill. CULLENIO, ad dignoscendam subinde praesentem *gastritidem* praecipue *erysipelaceam*, tradita. Erysipelas sc. aliquando ad oesophagum ipsum dispergitur, & tam in pharynge, quam in ipsa oris cavi superficie, *rubore* suo adparet. Quodsi tunc maior adsit ventriculi ab acribus sensibilitas, frequensque vomitus, non dubium erit de morbi natura. *First lines of physici* §. 400. Tria esse potissimum signa, ex quibus verosimiliter occultam inflammationem adesse, cognosci queat, *linguam* nimirum *rubram*, *aridam*, *dolorem fixum in ventriculo*, *& pulsum celerem*, *durum*, testatur BODE, Diss. *de gastritide*; p. 8.

ſtituunt eaſque alunt, reſolvere atque imminuere annitamur. Huic ſcopo tinctura rhei mihi inprimis inſervire videtur: quae ſimul vim reſolventem & evacuantem habet & ſpaſmos ſopit potius, quam inducit; quacum acida & ſecundum varias indicationes, alia remedia coniungere vel ſeorſim propinare ut nitrum, camphoram, liquorem anodyn. min. H. & ſimilia, poſſumus. Externe optime emollientia cum diſcutientibus e. g. olea at unguenta emollientia cum camphora, cataplaſmata vel ſacculi ex flor. ſambuc. herba malvae, & ſimilia applicantur (*a*), quae ad ſpaſmodicas viſcerum affectiones tollendas, ſtricturas imminuendas, ſtaſes inflammatorias incipientes repellendas, egregie inſerviunt, quanquam modum, quo id faciunt, ignoremus. Simul nec negligendos eſſe duco clyſteres, qui balnei inſtar omnia inteſtina relaxant, ſtricturas e ſpaſmo ortas auſferunt, & ad acres ſordes eliminandas multum conferunt. Venaeſectio a multis auctoribus hic diſſuadetur, utpote quae raro admodum bonum hic producere poſſit effectum, cum plerumque

(*a*) In febre leipyria cum intenſis hypochondriis laudat *Hippocrates* cataplaſmata ex ſemine lini & oleo, ſuper hypochondria imponenda. L. *de victu in morbis acut.* Confer. & *Valleſii* commentar. in hunc locum p. 554.

corpus ſit debilitatum , vires imminutae , pulſus debilior , multaeque tunc temporis adeſſe deprehendantur ſyſtematis nervorum perturbationes . Verum tamen iſtam non diſſuaderem, ſi non admodum immutata ſit craſis ſanguinis , ſi pulſus & vires non multum debilitatae , & reliqua venaeſectionis contraindicantia deficiant . Verum & hic ſummam cautionem neceſſariam eſſe , nec in larga quantitate mittendum eſſe ſanguinem , facile largior . Optimum auxilium hoc in caſu praecipue nobis promittunt veſicatoria . Credo equidem plurimis hoc remedium non arriſurum eſſe , qui *Tiſſoti* (*a*) , *Valcarenghii* (*b*) , *Bianchii* (*c*) , & aliorum auctoritate , ſuaque forte propria experientia nixi , omnem veſicatoriorum uſum in febribus hiſce damnant . Verum non poſſum horum virorum experientiae adſtipulari , cum contra a ſummis in arte viris , *Hoffmanno* (*d*) , *Pringlio* , *Huxhamo* (*e*) , *Hillario* , *Monroo* , & pluribus aliis , tot laudibus ſecundum experientiam extollantur , iuſtis modo ſub cau-

(*a*) De febre bilioſa Lauſ. p. 50.
(*b*) Medic. rat. S. 3. c. 2.
(*c*) De morbis hepatic. p. 308.
(*d*) Diſſ. de veſicantium uſu .
(*e*) Oper. T. 2. p. 115.

tionibus applicata : Quum enim tam potenter omnis generis inflammationes resolvant, ut quotidiana experientia id satis confirmat, praecipuum quoque locum in febribus putridis gastricis tenebunt, si inflammationes viscerum hypochondriacorum repellendae sint. Accedit, quod plerumque, supervenientibus his inflammationibus, symptomata adesse deprehendantur, quae per se haec remedia desiderant. Ita nempe uti iam dixi, tunc plures affectiones spasmodicae hic adesse deprehenduntur, simulac extremorum refrigeratio, internorum calor, circulationis languor, & comatosum quid adesse solet; quibus symptomatibus optime conducunt vesicatoria. Igitur si inflammmatio urgeat, &, ut modo praecepi, lenibus purgantibus, externis emollientibus & discutientibus cet. usus iam fueris, & tamen inflammatoriae stases cedere nolint, duo vesicatoria suris applices; sin ulterius urgeat, aut si ab initio cum accesserit, iam gravius affligat, tum ipsis hypochondriis imponas vesicatorium (a).

(a) In febre lenta nervosa, in qua post mortem magnas corruptiones viscerum imi ventris inveniebat cel. *Home*, ob dolores hypochondriorum vesicatorium loco dolenti imposuit. *We applied*, inquit, *a blister to the part, which always removed the pain*. Medic. facts and experiments. P. 1. S. 1. p. *6*.

Non facile errorem hic committes, si etiam nulla adesset visceris alicuius, inflammatio, cum etiam spasmos & stricturas viscerum egregie tollant ista (*a*), si alias caussae evidentiores antea remotae fuerint. Auctoritate & frequenti experientia *b. Schroederi* hoc remedium hic commendavi, qui saepius se absque noxa, & felici cum successu eodem usum fuisse mihi testabatur. Ante unum mensem similem casum egomet ipse observavi, quem breviter hic enarrabo. Femina annorum circiter quinquaginta, febre biliosa putrida laborabat, & multum iam erat progressus morbus. Aderat extremorum frigus, & plures aliae affectiones spasmodicae. Pulsus erat parvus & duriusculus. Mens obnubilata erat. Nullum dolorem abdominis querebatur, sed e contrario sibi

(*a*) Non possum, quin hic memorabilem sane observationem apponam, quam mihi *b. Schroederus* narravit. In pleuritide quadam epidemica biliosa, medicus summo cum successu emetica dabat, quae vero saepenumero solummodo alvum solvebant, &, si vomitus non concitaretur, moriebantur fere semper aegri. Ad hoc igitur praecavendum, in regione epigastrii, priusquam vomitorium propinaret, vesicatorium imposuit, & in omnibus, quibus hoc applicatum erat, emesin civit vomitorium, & aegri servabantur. Nonne hoc probabiliter a spasmis veniebat, qui vomitum impedirent, quos vesicatorium auferebat?

bene esse dicebat; verum si tangerentur hypochondria, voce & vultu dolorem significabat. Applicabatur abdomini vesicatorium, & ecce! sequenti die caput serenum, & pulsus maior erat, abierant hypochondriorum dolores & discussa esse videbatur inflammatio (*).

(*) Multa his addenda essent, quae vero prolixiorem nimis dissertationem redderent; pauca circa venaesectionis & vesicatoriorum in *gastrica inflammatoria* usum, monebo. Non raram esse inflammatoriae febris cum biliosa combinationem, certum esse dixi: hinc patet venaesectionem in hominibus praecipue succiplenis & iuvenibus aliquando omnino requiri, & evacuantibus, ne stimulo suo inflammationis metum augeant, esse praemittendam. Magna tamen inter solitariam puramque inflammationem, & bilioso fomite commixtam phlogosin, differentia iacet: neque enim in utraque idem est remedium *venaesectio repetita*. Certe saepe nimis *adparens* tantum huius evacuationis necessitas in febre putrida est, & observante cl. MERTENS, singula symptomata, quae in huius initio saepe inflammationem mentiuntur, post primos morbi insultus absque venaesectione, in plerisque nocivâ potius, sponte disparent; atque si *primum* febris istius stadium a detracto sanguine videatur brevius reddi atque mitius: *tertium* certe, ob vires aegri nimis fractas, periculosissimum redditur. *De febr. putrid. P. I.* Neque, si *venaesectionis* necessitatem, praesente simul inflammatione, fateantur practici summae auctoritatis, celare potuerunt, eam non liberali nimis manu esse suscipiendam. Primis diebus,

§. XI.

Nunc cautiones quasdam haud supervacaneas, sed necessarias omnino, atque utiles ad-

cum pulsum in eiusmodi epidemica febre plenum, frequentem, capitis dolorem magnum observaret DONALDUS MONRO, optimo effectu sanguinem emisit; raro autem repetita, aut sera venaesectio profuit, aut noxam non attulit. *Observations on the means of preserving the health of soldiers. The second Edition*, *Vol. I. p.* 241. HUXHAMUS, quamvis venaesectionem saepe necessariam esse dixerit, fatetur tamen, a secunda mox venaesectione saepe insigniter deprimi pulsum. *Essay on fevers*, *chap. VIII.* Atque PRINGLIUS, qui venaesectioni in *primo* morbi stadio, si cum symptomatis inflammatoriis incederet morbus, locum dedit, quamvis pulsus adpareret utplurimum oppressus: monuit tamen, in *secundo* stadio, largam sanguinis evacuationem fere semper fuisse fatalem, atque, sub pulsu summopere depresso, delirium auxisse. *Observations on the diseases of the Army*, *part. III. ch. VII. Sect.* 5. Neque tamen & haec semper & sine exceptione vera esse, monuit experientia sua edoctus MONRO, dicens: „ When the patient was strong, the pulse quick and full, the eyes looked red, and the breathing was difficult, after the *petechiae* appeared, j took away more or less blood before giving the bark. Most practitioners of late years have been against bleeding in this stage of the disorder; but trusting to the assurances giving by *Dr.* HASENOEHRL.

dere mihi liceat. Prima nempe concernit vomitoria. Quanquam de summa utilitate, saepe etiam necessitate horum remediorum adeo convi-

---

of its being safe, nay of advantage to bleed ad this time, if the symptoms required it, j ventured upon it, and found it to be of the greatest service, in many cases". *L. c. p.* 259. Idem fere cl. ROUPE dixerat: „Cum vanum, ait, timorem erga venaesectiones, in his morbis (febri putrida cum petechiis) putredinem augentes, mihi initio formatam, seposueram, nemo amplius in navi obierat. *De morbis navigantium*. Videantur quoque de hac tam seria materia, ill. BURSERII *Institut. Medicinae pract. Vol. I.* §. 390. Dict. APFEL, de phlebotomiae, inprimis in febribus biliosis, recta administratione; Helmstadii 1779. in ill. BALDINGERI *Sylloge Opuscul. Med. pr. Vol. VI. p.* 330. — Henr. Car. God. BODE, *de sanguinis detractionis recto usu in morbis biliosis*. *Goettingae* 1782. — Magna interim prudentia medica, & adcurata omnino epidemicae constitutionis consideratio requiritur ad determinandum, quid in singulis casibus venaesectio vel prodesse queat, vel nocere. In genere observavi, crudeles venaesectionis in putrido-biliosa incaute nimis adhibitae effectus esse, atque plus certe in hâc, quam in illius ommissione peccari. Quae vero sub *finem* putridarum, oriri solent viscerum inflammationes, eae maiori adhuc difficultate premuntur, si sanguinis missione eisdem mederi coneris. Ab acrioribus & corruptis humoribus vasa, tono suo iam fere destituta, infarctus sanguinis patiuntur, qui a cruore *phlogistico* utplurimum diversissimus est, & defectui potius virium vitalium, atque spasticis va-

ctus sim, ut credam, plures aegrotos multo difficilius absque emetico, morbum superaturos, imo multos morituros esse, qui, iusto tempore

sorum irritatorum crispationibus stagnationem suam adscribit. In his ergo circumstantiis venaesectioni locus non datur; sed in caussam morbi convertenda est omnis attentio, & decocto tamarindorum potius, aut, quod putredini potentius resistit, *corticis peruviani*, cum leni *rhabarbari* dosi, atque mucilaginis, vel & *emulsionis arabicae* additione symptomatis adaptatis, intestino adfecto succurrendum est.

Quod ad *cantharidum* in hisce circumstantiis usum pertinet, hunc, non obstante *theoria*, qua sanguinem in putridis *resolutum*, magis adhuc abinde resolvi dicunt; ubicumque inflammati visceris adest suspicio, quin illi venaesectione possit securri, egregium esse, si ipsi parti dolenti imponerentur, observavi, neque desunt argumenta etiam *theoretica*, quae *experientiae*, si opus esset, rationem redderent. Gaudeo & in his consentientem habere, praeter alios, ill. MONROUM, dicentem: „ A late author has affirmed that blisters, instead of being of service, allways do mischief in that Kind of fever (putrid and petechial); from a notion that they introduce a very acrid salt into the blood, wich is a most powerful solvent of its textur; but this opinion is certainly founded *on mere theory* and not on practice and observation; for j have seen *many hundred exemples* of their good effects in such fevers „. *L. c. p.* 247. Interim & linimentum volatile toti abdomini illinitum, & fomentatio-

emetico dato, morti eripi potuissent (*a*); nullus tamen dubito, quin, in eo statu, de quo hucusque locutus sum, noxia imo lethalia evadere possint. Tanto magis vero hoc circa vomitoria monitum necessarium esse videtur, cum inflammationes viscerum, nauseam & conatum vomendi saepe producentes, colluviem biliosam mentiri possint, quae emetico quamprimum educenda esse multis videatur. Verum male aegro consuleres, si id ipsi propinares. Si enim eas mutationes, quae inde in visceribus abdominalibus producuntur, consideres, omnia nempe haec viscera valide tum hic concuti & agitari, sanguinis circulum augeri, istumque maiori impetu in vasa minora irruere, unde stases augeantur & novae oriantur necesse est, tum nullum est dubium, quin omnia mala augeant emetica. Simul autem novo hoc irritamento vel hyperemesis producetur, vel cum ob affectus spasmodicos, qui cum inflammationibus coniuncti esse solent, vomitus excitari nequeat, per inferiora agit emeticum &

---

num emollientium, antisepticorum usus, comendanda veniunt in hoc periculoso rerum statu, cui medendo vel optima methodus parum satisfacere observatur.

(*a*) De usu vomitoriorum in febribus biliosis vid. *Huxhamus* Oper. T. 2. p. 158. *Tissot* de febre bil. Lausan. variis locis, praesertim p. 25.

hypercatharſin producit. Non video igitur quomodo probari poteſt, quod *Brendelius* (*a*) dicit, cum de vomitorio dando in febribus ſuis malignis praecipit: *Non timendas eſſe praecipites adeo ventriculi inflammationes, niſi ſingultus iam adſit*. *F. Hoffmannus* (*b*) in malignis & petechialibus febribus cavendum ſummopere ſuadet, ne vomitus concitetur, ſi inflammatio ventriculi iam adſit. *Valcarenghius* (*c*) in febre bilioſa, quam deſcribit, vomitoria quidem laudat, hac vero cum admonitione prudenti, antequam lipyria, quae ſaepiſſime in hac febre ex inflammatione viſcerum oriri videbatur, adſit. Saepius optimus Praeceptor, qui alias tot encomiis vomitoria in hiſce febribus extollebat, praeſentibus hiſce inflammationibus lethalia eſſe poſſe pronunciabat. Memorabile eſt, quod *Cl. Hillary* (*d*) de febre flava american. memorat, nauſeas & vomitus ſaepiſſime indicare emeticum, cum vero latera ventriculi ſaepius acri materia violenter iam irritata, & nonnihil inflammata eſſent, leniſſimi etiam emetici doſin vomitum ſaepe producere,

(*a*) Diſſert. de ſeriori evacuantium uſu.
(*b*) Medic. rat. ſyſtem. Tom. IV. P. III. p. 505. confer. & Tralles de Opio P. II. p. 181.
(*c*) Medic. ration. S. I. c. 3. §. 55.
(*d*) Diſeaſes of Minorca p. 159.

qui omne remedium respuat, & maiorem inflammationem & gangraenam producat. Nonne hinc etiam evenit, quod plures medici sinistrum vomitoriorum eventum in hisce febribus querantur, cum ea viscere aliquo iam inflammato propinarent? Non satis igitur circumspecti medentes esse possunt in dando emetico & ad omnia signa attenti, ita, ut si inflammatio adsit, eam prius resolvere studeant, cum postea summo cum fructu emeticum saepe propinari queat (*).

§. XII.

Magni usus plerumque in hisce febribus corticem esse peruvianum, multi Medici putant, nec ego saepius utilem esse, si iustis sub cautionibus detur, negabo. Verum id quoque mihi persuasum habeo, summum huius remedii hic subesse contraindicans. Magis enim impingere videtur stases inflammatorias, bilis corruptae liberum exitum impedire, & sanguinis motum in hisce partibus adaugere: cum ergo caussam ha-

(*) Videatur de his sequens *de larvis morborum biliosis* tractatio, quam, ut incautos a *nimio* emeticorum usu absterrerem, *Goettingae* conscripsi, & praesenti dissertationi, ob materiarum affinitatem, non sine utilitate adiungendam esse credidi.

rum inflammationum, bilem acrem, non corrigere, multoque minus educere queat, difficiliorem potius reddet resolutionem. Crescere tunc solet calor, mens magis obnubilatur, & omnia symptomata capitis & nervorum exacerbantur. Illae inflammationes, quas viri praestantissimi largiori corticis peruviani dosi feliciter curabant (*a*), non erant eiusdem indolis cum illis, de quibus hic sermo est; sed potius ex dissoluto ac putrido sanguine, non ex acri & corrupta bile originem traxisse videntur.

§. XIII.

Aliud adhuc, quoad hasce inflammationes mihi diiudicandum restat remedium, nempe epithemata frigida & haustus aquae frigidae. Inter omnes constat, quantis encomiis in hisce praesertim febribus a veteribus aeque & recentioribus efferantur (*b*). Putredini enim resistunt,

---

(*a*) V. d. *Bosch* Historia constit. vermin. p. 252. & diversis aliis locis & cl. *Sarcone* de morbis epidemicis Neapolit. diversis locis p. 212. 223. cet.

(*b*) De usu aquae frigidae in febribus legi merentur, qui & plures alios auctores adducunt, *Tissot* de febre bil. Laus. p. 92. *Kloeckhof.* in opusc. p. 18. *Lommius* de febribus continuis, denique cl.

fluida & solida densiora reddunt, systema nervosum roborant, & aestum febrilem imminuunt. Verum cum plurimae harum virium etiam cortici peruviano insint, idem quod modo de cortice adduximus, etiam de aqua frigida valebit, nec igitur hac unquam secure uti poterimus (*).

Kirkland, essay towards an improvement in the cure of those diseases, which are the cause of fevers, qui vero nimis audax est in usu eiusdem, & eam in omnibus fere febribus laudat.

(*) Defuit auctori tunc adhuc iuveni, nunc vero claro apud *Bremenses* practico, experientia sufficiens, ut de tantis remediis, in tam magnis angustiis adhibendis vel fugiendis, absolutum ederet iudicium. Datur certe & hic persaepe *cortici* locus, datur quoque *glaciei* subinde & frigidis fomentis, dummodo ab experta in his manu porrigantur. Longior esset conditionum enarratio, atque has in Clinicis nostris occupationibus ad lectos aegrotantium potius demonstrabo.

IOANNIS PETRI FRANK

Ph. & Med. D. Magnae Britanniae Regis Consiliarii Aulici & Medicinae practicae in Academia Goettingensi Professoris P. O. &c. prolusio

DE

LARVIS MORBORUM BILIOSIS.

GOETTINGAE 1784.

Artem falutiferam iifdem ac humana quaecunque fubiacere conditionibus, eam a temporum iniuria dependere & a cauffis tam phyficis, quam moralibus, quibus fubiugatas dolemus omnes fere alias fcientias, hinc illam, pro fiderum vitalium pofitione diverfa, & fluxum pati & refluxum, nemo mirabitur, qui bene intellexerit, mundum hunc, fine exceptione, regi opinionibus, quarum ubique fabri aluntur innumerabiles. Aft ad fatalia artis medicae pertinet, a coecis ipfis, quafi fola coecutiret, notari, atque cum oculos revera habeat fubinde obductos caligine, paucos invenire iuftos, qui id non arti, non artifici tribuant, fed opinionum falfarum torrenti vix evitabili, quo vel agri fertiliffimi

ingrato ſterilique ſabulo cooperiuntur. *Adducite mihi artem ſine Medico*, exclamat I. I. ROVSSEAV, *& fiduciam dabo*! . . . quaſi vero id non fere de omni ſcientiarum claſſe exclamari poſſet, in qua humani quid patimur omnes & errores vendimus viciſſim!

Pauca haec ad excuſationem medicorum prolata ſunto! Aſt dum culpam omnem a nobis avertere nequeamus; dum fatales adeo errores noſtri effectus in genus humanum edere ſoleant: quare non, cum ex opinionum vel novarum vel abſque ſerio examine ſuſceptarum affluxu, tam frequens inundatio imminet, quare non hinc inde turres erigimus, quas patres noſtri luſtratorias appellabant, e quibus reipublicae medicorum acclametur, hoſtem prae foribus eſſe & novae invaſionis periculum?

Occaſio autem acclamandi mihi videtur adeſſe, quotieſcunque magna quaedam in receptis ſemel ſententiis revolutio imminet, quas, etſi in multis erroneas, raro non commutamus cum peioribus, niſi cautiſſimi eſſe velimus: vel quod nova ardenter nimis appetant homines, vel quod his cito ſatis examinandis impares ſint, vel demum quod & medicis ſuae ſint mutationis dulcedines, neque ſolus ſexus ſequior nunc hoc, nunc alio incedere praeferat amictu.

Heu fatum hominum triſte! ſub paſſionum

iugo prae animantibus caeteris degere & colla medicis submittere malunt, quam naturae sequi vocem paucisque contentam vitam vivere facultate salutifera inegentem! obiurgant, nec corriguntur ab errorum conscientia quibus nos subiectos noverunt! nos interim saeculo hoc secamus venas, altero urimus, tertio stimulamus aluum, prout saeculi genium iusserit, nec nisi elapso hoc, fatemur, neque tam ferociter urendum, neque tam abunde mittendum sanguinem, neque stomachum, neque aluum tam pertinaciter movenda, sed omnia pro naturae indigentia magis, quam saeculi more instituenda & moderanda fuisse. Quodsi hae meditationes non minimam felicitatis publicae partem concernant; merentur sane in considerationem duci omnes praxeos medicae praecipuae mutationes & regulis certis mox submitti: ne, quod boni ab illis exspectare licet, ob generaliorem applicationem in generis humani detrimentum abeat.

Nos nostro nunc aevo, abiecta, uti pridem decuisset, sanguinem in morbis omnibus fundendi insatiabili cupidine, in *bile* horum originem quaerimus & in *intestinorum sordibus*; nec me Hercle valdopere fallimur! Corporis culina stomachus est & ab oesophago ad anum usque canalis ducit, per quem ingesta varie mutata, cruda, semicruda, cocta, crasso flumine se-

runtur & derivatis per vaſa bibula ad omnes corporis partes liquidioribus, tandem ſecernuntur corrupta & foetentia. Si canalis mortui ideam tibi formares; mox ex fluminum hiſtoria tibi perſuaſum haberes, impuritatum continuo allatarum, fundum canalis implentium copia eiuſdem capacitati quidquam detrahi, ingeſtis poni obicem, at retardata in putredinem abitura eſſe, cuius peſtifera exhalatio viciniam & mox univerſam inquinaret machinam. Aſt vero in vivo corpore canalis mortui idea exulat, & totus tubus, quem materia alimentaria habet percurrendum, vi gaudet contractili fibriſque propriis brevior redditur, mox incurvatur, mox conſtringitur, mox in ſe ipſum ſuſcipitur. Extenſionis capax eſt & ſenſu gaudet, quod ex doloribus colicis bene novimus & ex vermium irritationibus, exquiſitiſſimo. Vaſorum innumera ſerie pingitur inſuper canalis hic longiſſimus & mille modis contorquetur. Ex hinc facile quivis perſpiciet, ingeſta a ſtomacho in chymum tranſmutata, non tam proprio pondere & a tergo urgente nova materia, quam vi canalis alimentarii propria protrudi, aſcendere, mox in deſcenſum venire, nunc moram trahere, nunc celeriori curſu exitum moliri.

Nec in hac de inteſtinorum functionibus idea acquieſcendum nobis erit. Receptaculum

eſt, e quo corpus; ceu plantae ex radicibus ſuis, vires amiſſas reſarcit; aſt & caminum nobis ſiſtit, in quem ex humorum maſſa corruptae & noxiae partes exhalant & in certis morbis eximio cum fructu, praegreſſis variis tumultibus, eiiciuntur. Haec tamen ita ſe non habent, ut non praeter optimos ſuccos ex inteſtinis corpori affluentes, non & perverſa ſubinde reſorbeantur liquida &, quod radices plantis non faciunt, venena ipſismet fatalia praeparentur ſanguinem lente inficientia. Ex altera parte, irritatis ſtomacho & inteſtinis, affluxus humorum & vaſorum repletio in hiſce partibus, hinc & liquidorum exhalatio, augentur; quin corruptionis ullius notam incurriſſent: quemadmodum lacrymas morboſas nullus dixerit, quas Tabaci pulvis oculo inſperſus alicit & per genas copioſius devoluit. Quod vero maximi momenti eſt, imperium nervorum infimi ventris in caeterum corpus ſummum exiſtit, uti & cerebrum & reliqui corporis nervi regium in partes & viſcera abdominis dominium retinent: ſic ut reciproce ſibi tranſmittant irritationis affectus, quin cauſſae indagare vel in his vel in illis ſedem, tam facile ſit.

En originem malorum quae digeſtionis vitia & corruptorum humorum accumulatio vel motus ſegnior producunt, & quorum numerum

pro mutata hodiedum vivendi ratione auctoque in omnibus luxu, quin & ob transmutatum in mitius patrium clima fibrasque hominum relaxatas, incredibili modo auctum esse novimus.

Ast & lapsis iam saeculis haec corruptae digestionis vis morbifica in omnes corporis partes, notissima fuit, quamvis in ipsa explicanda non eadem fuerit felicitas. Oculorum morbos a stomacho derivare nonnisi attenti caussarum scrutatoris erat, cuius vices GALENUS implevit, postquam de capitis morbis locutus esset, *qui a bilioso humore in ventriculo contento proveniunt, qui per vomitum eiecta bile, protinus quiescunt*, addens: *Similia suffusioni accidentia oculos infestant, cumulatis in ore ventriculi excrementis* (*a*). Alibi refert: *in universum Visa ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta utrique oculo similiter accidere*, valdeque accuratus est in eo auctor, ut signa exhibeat, quando e ventriculo, quandonam ex ipso oculo nascatur suffusio, docetque in primo casu stomachi evacuationibus curare oculum & restaurato per amara remedia ventriculo, ac restituta concoctione, quod in diversis terris obtinuerit, visum restituere. De capitis dolore ait: *frequentissime videmus, flava in ventriculo bile contenta, caput dolore affici, mox*

(*a*) De locis affectis, lib. I. c. 1.

ea per vomitum eiecta, illico dolorem mitigari; quibus ſubiungit: *Huiuſmodi dolorum genera mordendo, exedendoque infeſtant, quemadmodum alia gravitate, alia tenſione, alia cum mentis delatione moleſtare videntur. Atque inter optimos medicos convenit, non ſolum haec accidentia, verum etiam morbum comitialem capiti a ventriculo procedere* (*a*).

Neque certe, ſi aliquando a vaporibus ad caput aſcendentibus, haec explicare aniſi ſunt Veteres, veram ideo experimenti cauſſam ignoraverunt. *Cerebrum*, ait idem vir magnus, *ventriculo & ventriculus cerebro, ſuas affectiones tranſmittit, idque propter nervorum a cerebro ad os ventriculi deſcendentium magnitudinem, per quos etiam ſenſus huic particulae, quam ulli reliquarum corporis partium acutior eſt. Quocirca capitis fracturas, cum ad membranas uſque perveniunt, bilioſus vomitus, ac interdum dolores capitis, quomodcunque fiant* (en philoſophiam Viri egregiam!) *ſubuerſioque ſtomachi & morſio comitatur* (*b*).

De Angina medici antiquiores non aliter cogitabant. ARCHIGENES ait: " *Occultae an-*

(*a*) L. c. lib. III. c. 7.
(*b*) L. c.

ginae caussam esse in quibusdam nervos, qui ad stomachum deferuntur, dum male afficiuntur & post inferioribus membris, pulmoni inquam & cordi respirandi principium inflammant. Hinc eis ea conveniunt, quae vomitoriam vim obtinent „ (a).

Si in hac caussarum morbificarum cognitione subsequentia tempora continuassent, in tam stolidos certe nunquam errores cecidissent, nec tantam tamque inanem sanguinis iacturam genus humanum hucusque fecisset. Ast quod in hisce, ad nostra usque tempora peccatum fuerit, & praecipue in pestifero conatu, per cutis poros sudoris ope eiicere peccantem in corpore materiam, id nobis ansam dare non debuisset, omnes fere morborum caussas biliosa snbmittendi imperio & omnem fere artis operam in solis fere collocandi abdominis evacuationibus. Nescio certe, quam sibi futura tempora de Saeculi decimi octavi genere humano ideam formabunt, & vereor ne *biliosam* in nobis maculam videant: ut quorum omne fere morborum genus ad hanc classem a medicis reducebatur totaque horum scientia in copiosa emeticorum porrectione constitisse videri posset.

(a) AETII tetrabibl. secund. serm. IV.

Interim non desunt omnino viri, quos genium saeculi a severiori morborum examine non absterruit, vivuntque plures, qui amplitudinem morborum biliosorum & a primarum viarum sordibus oriundorum agnoscendo, aliis caussis non minores in corpus humanum effectus tribuunt (a), dolentque tam multos novitatis titulo deceptos, in omnibus bilem quaerere & dum vel e longinquo detegunt, omnem symptomatum in hanc caussam coniicere. Opposuerunt se torrenti plures primae notae medici, nec tamen id obtinere potuerunt, ut ulterius larvam permultis morbis biliosam detrahendi conamen censeri possit superfluum. Paginae hae tam magno sane argumento non sufficient; liceat tamen, quae temporis penuria nunc permittit, paucissima super his monere, quorum repetitio iunioribus saltem medicis utilitatem quandam afferat & ab epidemico fere errore hos tandem absterreat.

De bilis natura, secretione & utilitate nihil hic monebo, contentus illis, quibus se liquidum hoc animale vel copia, vel excretionis viis, vel

(a) DE HAEN rat. med. PLATNER in versione huius operis germanica, 1. B. S. 373. CLIFTON WINTRINGHAM in den Samml. auserl. Abhandl. zum Gebr. praktischer Aerzte, 8. B. 2. St. S. 206. 7.

coloris varietate, ut signum offert practicis, ex quo falso ad ipsius morbi caussam biliosam concludi possit.

Et primo quidem nervorum in hanc oeconomiae animalis partem summum & mobile adeo imperium est, ut turbae in excretione bilis & in eiusdem varietatibus maximae, a sola, & leviori quidem, quam quod morbus dici mereatur, cerebri nervorumque irritatione nasci soleant. Sanissimam mulierem rheda vehi & mox ingentem bilis, seu biliosi liquidi copiam vomitu excernere videbis: quin, pro tanto symptomate, ad praegressam huius humoris morbosam accumulationem vel stagnationem concludere queas. Idem illis contingit, qui se primo navi comittunt marisque fluctibus. Vidi solam imaginationem malo in puella posuisse obicem, quae facie ad anteriora conversa in rheda nullos patiebatur vomitus: quandocunque vero aliter sedebat, ut loca relicta aspiceret, copiosissime bilem vomebat. Atqui haec ipsa sibi primum semper in rhedis locum expetebat, nec in eo vomitus patiebatur, quod retro sedenti communissimum erat. Ad locum venitur, à quo, post brevem moram, domum erat retrovertendum, rheda interim hunc in finem conversa. Hanc puella mox intrat oblita mutationis & peiori se loco nunc esse commissam. Amicae, experimentum capturae silent,

mox ſubrident ; vomitus ſequitur nullus : mirantur , interrogant , num bene habeat ? quin optime , reſpondet , quandocunque mihi in rheda non eſt retrovehendum . Exſpectant deceptae puellae querelas : ſed pro prima vice nunc bilem non reddit , ut quae ſe de periculo ſecuram credebat , & errorem magno tandem amicarum cachinno agnoſcit , dum iter ſana perfeciſſet .

Novi in permultis locis quondam matres illegitimas , inſtrumento rotatorio , in poenae locum fuiſſe comiſſas , quo in orbem violentiſſime movebantur , ingrato bilis & aſſumptorum mox ſupra & infra eiectorum ſpectaculo. A quacúnque re ante ſenſibiliorum mulierum oculos in gyrum acta , ortos novi bilioſos vomitus , & vir fortis pridem , ſed a morbo acuto reconvaleſcens , pauper , cum maiores labores ſuſcipere necdum poſſet , domeſticis inſervit & glomerando incipit : vix rhombum aliquoties circumduxerat , dum bilioſi vomitus copioſi ſubito inſequuntur ; cauſſam ignorans , poſt horam ad opus recedit : novi tumultus & ſtomachi bilioſi ſubverſio ! quae dum in tertiam vicem inſecuta vidiſſet , rhombum a ſe proiicit nec ſe huic natum eſſe labori foemineo ſuſcipiendo ſanus declarat . A venaeſectione , etiam non copioſa , vomitus ſaepe vidi in delicatulis eſſe inſecutos .

Fere omnis Lypothymia nausea incipit, vomitu vero frequentissimo finitur bilioso. Vomitus sequiori sexui instantibus mensibus familiaris, & quis non seminis virilis in quam plurimas mulieres effectus noverit, quae paucis a foecundo coitu diebus, bilem in tam immensa quantitate eiiciunt, ut nec biliosissimam febrem maiorem eiecisse noverim. Ad mediam graviditatem utplurimum cessat nervorum hoc symptoma ad omnia rebelle; tantumque abest ut a bile malum ducat originem, ut purissima existente & humidiori lingua, appetitus interim vigeat, subsequente forte abortu mox turbae cessent, & vomitus compescatur. Ab ira pluribus mox incedit vomitus. A levi faucium per plumulam irritatione, vel & a digito in illis emetici officium praestante, in sanissimis bilis praesto est & largo mox flumine assurgit. Quod faucium in stomachum imperium & in semimortuo adhuc existit, irritabilitatis diutissime & dum in caeteris partibus, corde forte solo excepto, plane obmutescceret, retentae exemplo. A sola lucis vividioris, a solis aspectu, vomitus in aliquibus oboritur caeterum sanissimis & in proverbium abiit vomitum nobis cieri, ubi rem horrendam spureamque vel videmus, vel narrando in nobis illius renovatur idea.

Haec & multa similia in sanissimis observare cuivis attento facile est, videturque vomi-

tus bilem magis, quam bilis vomitum hic movere, qui a sola nervosi generis irritatione & ab affecto stomacho, vires partium, illius evacuationem adiuvantium, in consensum trahente, ortum ducit, spongiosum hepar & felleam vesiculam comprimit, a bile liberat, hancque cum affluente aquoso latice copiosissimo (*a*) intime miscet, donec totam massam, quam incauti pro corpore delicti habebant, reiiciat, spasmique sedentur, sub quibus ex duodeno intestino, cursu inverso, liquida gastrica regurgitant in ventriculum, viaque per quam intraverant, impetu facto evacuantur.

Nunc & morbosi vomitus non a bilis vitio vel copia derivandi, facienda mentio.

Summa hic dolorum & irritati nervi in bilem vis est. A vulnere toties biliosi vomitus, quos lenientia & mollientia superimposita tollunt. Sub dolorum partus ultimorum invasione vomitus frequentes & biliosos norunt obstetrices, partum egregie promoventes. In cephalalgia & hemicrania vomitus biliosi tunc etiam obtinent, ubi in

(*a*) Singularis est nauseae in fauces viasque salivales actio, sub qua liquida hic secerni solita, longe maiori copia affluunt & secernuntur, ita ut sputa frequentia, si aliquando consuetudini adscribenda erunt, quam saepissime laborantis stomachi iudicium sint. Eadem & in hoc fieri, analogia & experientia confirmatur.

ventriculo mali ſedes non eſt & a quacunque ſtomachi evacuatione non levatur. Iunioris foeminae exemplum habet WILLIS, quae hemicrania periodica laborans, illius acceſſum ex fame canina diem invaſionis praecedente, praedicere potuit: ſequebantur vomitus acidiſſimi & ſimul amariſſimi ſubinde liquidi (*a*); quam violentiam magis quam cauſſam mali demonſtrare recte aſſerit ill. TISSOT (*b*). Caput vel contuſum, vel fractum, vel & caeteri corporis valida concuſſio, bilem movet ſaepius aeruginoſam, copioſam. In inflammationibus vel ipſius ſtomachi, vel inteſtinorum vel uteri, continui bilis vomitus. Obſervavi in colica cum diarrhoea, quod cum caeterum non adeſſet vomituritio: adfuerit tamen, dum in inteſtinis dolores urgerent. Inteſtini herniam formantis ſtrangulatio enormes cauſſat vomitus; & pungente vel renes, vel ureteres calculo, vomunt bilem aegri copioſiſſimam. In doloribus hyſtericarum & hypochondriacorum ſpaſticis ſaepenumero ſtomachus ſubvertitur, & copioſa egeruntur viridiſſima, herbacea. Vermium effectus in ventriculum notiſſimi: ſed hi ſaltem materiem ſiſtunt evacua-

(*a*) De anima brutorum, Part. II. c. 1. p. 174.
(*b*) Abhandl. über die Nerven und ihre Krankheiten, 3. Band. 1. Theil. p. 531.

tioni aptam ; non ita erosio a quocunque acri, emeticis haudquaquam obtemperante, qua praesente vel guttula liquidi stomacho allata, dolores renovat & cum iis fatales vomitus ; &c.

Contagiorum natura stomacho insensissima est, primosque fere hic effectus edunt vel deglutitae cum saliva vel aliter admotae illorum particulae. Et primo quidem ab omni febrili accessu ventriculus mobilissimus redditur. Quanti non vomitus singulos intermittentium epidemicarum paroxysmos concomitant, cum, insecuto hos sudore, saepe nulla latentis bilis indicia observantur ! Inde vidit celeb. GRANT cum periculo a neglecta distinctione, sub larva *biliosarum*, autumno haerere febres intermittentes, quarum paroxysmi continuas remittentes mentiuntur (*a*). Vidi saepissime sub intermittentium frigore enormes vomitus nullis praecaveri potuisse emeticis vel evacuantibus remediis, &, signis cruditatis in primis viis plane absentibus, singulis paroxysmis repetitos. Quodsi ex his ad latitantis in visceribus infimi ventris & in ventriculo hostis conclusissem praesentiam : vanam certe morbi curam suscepissem, quam tamen mox praestare solebat corticis peruviani usus,

(*a*) Beob. über die Fieber, f. 351.

a quo, ut summo tunc antiemetico, caussa morbi, certe non biliosa, mox est sufflaminata. Sic variolarum suscepto contagio & a pluribus aliis contagiorum speciebus, vomitus familiarissimi. SYDENHAMUS, ubi vomitio, ut in peste ac febribus pestilentialibus saepissime accidit, interpellaret; medicamentum sudoriferum tantisper propinare distulit, donec solo tegumentorum pondere (nisi quod linteaminis pars subinde ad colligendos halitus vultui superinduceretur) sudor promanare inciperet. Nam, cum materiae morbificae radii versus ambitum corporis sese exporrigant, illico alvi profluvium & vomitiones eisdem introrsum reflexis ac in ventriculum & intestina decumbentibus provenientes ultro sedantur: adeo ut quantacunque stomachi subversio praecesserit, assumpta deinceps medicamenta probe retineantur, ac ad sudores ex voto proliciendos conducant (*a*).

Sed & alia nervorum in bilem actio est coloris in herbaceum & viridissimum nitorem mutatio. Neonatis commune symptoma est a ventris torminibus convelli & postea alvum habere aeruginosam. Ab acido in primis viis derivant, experimentis non quidem refragantibus, colo-

(*a*) De febre pestilentiali & peste.

rem; quem tamen & ab urinoſo ſalis ammoniaci ſpiritu ortum vidit cl. SCHROEDERUS (*a*), & quam deeſſe novimus ubi ſumma acidi in primis viis indicia adſunt. Quare tam varios bilem per morbos colores inducere, ut in ſyſtema vix conſentiant, recte monuit ill. HALLERUS, & idem homo ab admiſtis contentis ventriculi & inteſtinorum bilem colore tam diverſam eructat, ut ex ordine nunc pallidam, nunc vitellinam, nunc aeruginoſam, nunc demum iſatoden revomuiſſe viſus ſit (*b*). In febribus intermittentibus mali moris, febribus malignis, peſte, phrenitide, hydrophobia, dyſenteria, cholera morbo, in morbis ab ira, a capitis percuſſione, in colica pictonum, a calculo, ab arthritide retrogreſſa, viridem bilis colorem induit, quin ipſa ſemper morbum fecerit.

Quam dubia igitur erit in multis certe caſibus a bilis ſic dicta turgeſcentia deſumpta indicatio (*c*). Videntur & antiquiores medici ſenſiſſe difficultatem: cum vel plurimae bilis artificiali

(*a*) De alienata bilis qualitate, ubi viridis alvo excretorum aut vomitu reiectorum color.

(*b*) Element. Phyſiolog. Tom. VI. lib. XXXIII. Sect. III. §. IV.

(*c*) Monebat circa haec ill. DE HAEN, qui tamen in aliis emeticorum utilitatem non recte perſpexerat. Rat. med.

eiectione morbum ; quem a bile deduxerant ; discussum non videbant , vel & sub bilis in stomacho haerentis indiciis praesentibus , datoque ad vomendum remedio , nullam insequi eiusdem excretionem conspiciebant . Sic GALENUS ait : *Si humor quispiam* (flava bilis) *in ipsius ventriculi tunicis contineatur , nausea quidem vexabit , sed inanis & sine vomitu , & quae turbat & convellit duntaxat , nullum humorem evacuans , quemadmodum fieri solet , ubi secundum internam spatii latitudinem in ventriculo humor continetur* (a) . Certe ab arthritica materia ad ventriculi parietes retrogressa & pertinaciter haerente , vel ab acri quocunque viscus hoc erodente & inflammante , enormes vomitus emetico nequaquam ausculantes sed quamplurimum exasperandi . Toties observatum est , & ipsemet novi , ex longa ad regionem epigastricam oppressione , appetitu deiecto , nausea , vomituritione fere perpetua , ad emetica uti ad sacram anchoram confugisse medicos : cum interea malum a vasorum ventriculi sanguineorum turgescentia & a crassi atrique sanguinis in iisdem stagnatione proveniens, in funestos cruoris vomitus ab emetico converteretur &

(a) De locis affectis , lib. I. c. 4.

arti maculam inureret; circa quod cl. KLOEKHOF monebat omnes, ne vaſorum ventriculi obſtructionem cruditatibus adſcriberent (*a*). Ipſe ego ardore laborans ventriculi perpetuo & appetitu depravato, repetito ingeſſi emeticum, bilem ſat copioſam quidem eiiciens; ſed malum ab acido ortum duxerat, in quod nullae emeticorum vires eſſe poterant & cui debellando abſorbentium optimorum uſus vix non erat impar. Communis litteratorum fere omnium morbus eſt ſtomachi debilitas viſcerumque digeſtioni inſervientium inactio: ſub his quotidiana fere ad ciendum vomitum naſceretur indicatio; a quo tamen remedii genere malum quam plurimum exaſperabitur. Commutata vitae ratione & moderatis animi contentionibus redit ſua iterum ventriculo virtus &, quod capiti nimis affluxerat vitalium virium, hoc digeſtionis operi impenſum, omnia mox incommoda aufert a nullo emetico auferenda; quamvis non ita raro ab accumulatis his ſordibus vera vomitionis artificialis naſcatur indicatio ſuaſque tunc utilitates habeat experientia comprobatas.

In ventriculi inteſtinorumque occultis inflammationibus, ubi toties pulſuum ſumma eſt

---

(*a*) Hiſt. febr. epid. Culenb. in opuſc. p. 79.

fallacia, quamplurimos novi leto traditos, cum ex nausea, vomituritionibus, oppressione stomachi, quin & ex oris amaritudine & linguae viscositate ad bilis turgescentiam concluderent incauti. Quantas non strages ederet medicus, qui in cholera morbo non demulcentibus magis & antispasmodicis remediis aegro subveniret, quam bilem moventibus medicamentis, cuius motus iam tanti sunt tamque saepe a bile ipsa originem non trahunt, ut quodcunque acre iisdem producendis par sit, & in specie quidem diversam, in genere vero consopientem nervorumque tumultus nimios moderantem medelam requirat. Vereor, ne in dysenteriis malignis ob nimias in hoc morbo emeticorum laudes, saepissime peccetur: cum a solo intestinorum dolore, nervorumque ventriculi consensu, & nausea & vomituritio facillime producantur, inflammatio vero iamiam intestinalem tubum occupans, omnem certe, nisi haec abacta fuerit, emeticorum usum intercludat.

In periculosissimis peripneumoniis, summe inflammatoriis, a solo consensu non raro vomituritionem observari est, quem & vomitus insequitur & hunc oris amaror. Atqui exitialis erit in symptomatico hoc vomitu emeticorum (nisi in minima & refracta dosi & resolvendi scopo porrectorum) actio: a quorum usu iuniores medi-

cos recte absterret cl. VOGEL (*a*). Quodsi in herniis incarceratis, praesente iam validiori intestini prolapsi inflammatione profuerit aliquando vomitorium remedium: id quidem sub certis circumstantiis non omnino negaverim; ast in malo, cuius exitus in Ileum tam frequens est, quodve tam imanes semper vomitus habet comites, nisi omnis inflammatio iam cesset & regressus impedimenta sublata sint, emeticorum usum maxime dubium ego quidem habuerim, donec non per unius sed plurimorum experimentorum fidem convictus fuero. Hepatis, renum, uteri & vesicae inflammationes bilioso persaepe stipantur vomitu & funeste illos decipiunt, qui systematis biliosi auctoritate capti, symptoma a morbo ipso non separant, illique medendo, caussam istius exasperant &c.

Quemadmodum vero incerta saepenumero sunt turgescentis bilis indicia: ita morbi dantur biliosae revera indolis, in quibus materia turgere non videtur, summa tamen est emeticorum mox a principio porrectorum utilitas. Perdifficilis est in hisce morbis diagnosis; nisi epidemicus eorum character & nota anni constitutio lucem

(*a*) Handbuch der practischen Arzneywissenschaft. I. Th. p. 314.

afferat & ad bilis excretionem, antequam diarrheam ulterius progresso morbo afferat taediosissimam, moveat. Sic in biliosa pleuritide venaesectio dolorem haud leniebat, quamvis morbus fuisset ex rheumatico inflammatorius. Signa bilis iam non amplius aderant, nec nausea, nec vomituritio: cum interim morbi genius epidemicus mihi ex multis aliis aegris iam notus fuerat, cum genae ruberent intense, circa labiorum oris commissuram vero ex livido pallescerent, aegraque a primis morbi diebus vomitum passa fuisset spontaneum; praesente respiratione perdifficili & dolore lateris atroci, dedi sexta morbi die, qua primum vocatus eram, emeto-catharcticum, a quo bilis multa ore & alvo reiecta est. Siluit abhinc dolor lateris fere omnis, aegraque somnum recuperata est ecusque amissum & transpirationem maxime proficuam, moderatam, quae non minima emeticorum in corpus humanum virtus est. Inter potiora diagnostica redundantis intra praecordia bilis reposuit & ill. STOLL hunc ruborem genarum quasi minio affrictum, dum ad oris labiorum commissuram & narium pinnas procurrit, ruborem pallor excipit ex flavo virescens, & praecipue dum splendor quidam oculorum, quasi lacrymis innatantium accedat (a).

(a) Ratio medendi, T. II. p. 129.

Similes meis, quae copiosae sunt, observationes adduxit Vir hic egregius, ubi nec minimo bilis turgescentis praesente signo, eandem tamen adesse, felici omine concludebat morbumque ex voto curabat.

Cum ergo tot sint tantaeque bilis in morborum decursu fallaciae: certe non supervacuam censeo brevem circa haec admonitionem illis saltem dicandam, qui artis necdum cum inimico vires coram lecto aegrorum metiri didicere satis, & a symptomatum biliosorum cohorte ad biliosum hostem concludere se pronos nimis sistunt. Labor hinc erit summae in genus humanum utilitatis, biliosi fomitis, ipsum morbum proxime occasionantis, & symptomaticae tantum effervescentiae naturam & signa propius investigare, quod sane non levioris momenti obiectum erit & cui hae pagellae furtim adeo conscriptae non sufficiant. Alia nempe mihi supersunt *oratione publica* prosequenda, quam, dum Professoris Medicinae ordinarii officium Clementissime mihi demandatum legibus Academicis auspicari iubeor, *de instituendo ad praxim Medico* habebo, eaque occasione singulare *Regis Maximi* Beneficium gratumque ob id animum publice effari & pro *Augustissimo Rege Summisque Georgiae Augustae Mecaenatibus* piissima Vota facere contendam. Cui Orationi Die XXII. Maii hora locoque con-

fueto habendae ut intereffe velint *Princeps Sereniſſimus*, *Magnificus Academiae Prorector*, *Illuſtriſſimi S. R. I. Comites*, *Patres* Academiae & *Profeſſores* honoratiſſimi, denique *Comilitones* atque omnium ordinum *Fautores* generoſiſſimi nobiliſſimique, ea qua decet pietate, obſervantia ac humanitate rogo atque obſecro. Scrib. in Academia Georgia Auguſta die 15. Maii clↄ Iↄ CCLXXXIV.

IOANNES IACOBUS SCHAERTLICH

SCHWARZBURGO - RUDOLSTADIENSIS

DISSERTATIO

DE USU OPII

IN FEBRIBUS INTERMITTENTIBUS.

Goettingae 1783. (*).

§. I.

Opium opponere febribus intermittentibus novi nil eſt, nam iam antiquiſſimis temporibus Opium inter febrifuga eſt relatum. GALENUS vomitu excitato, ac die ſequente ſucco abſinthii pro

(*) Perutilem compilationem ſiſtit haec diſſertatio, atque experientias cum heroico medicamento inſtitutas, novas etiam, neque ulli certe practico non utiliſſimas, ſuccincte collectas tradit. Eſt vero *opium*, unum ex illis Medicae artis inſtrumentis potiſſimis, quod, ſub tyrannico *opinionum* iugo, iniquiſſimam ſortem ſemper expertum, atque mox ad aſtra elatum, mox vero infami ma-

potu dato, theriacam duabus ante accessum horis praebuit. Plerosque aegrotos, quartana laborantes hoc modo a febre liberavit, nec morbus postea invasit (*a*). ALEXANDER TRALLIANUS tradit Antidota quotidianae, quae ante invasionem dat, hisque Opium inest (*b*); variaque illius Antidota quartanae Opium ingreditur (*c*). AETIUS theriacam maximae quartanis conducere, si perfecta coctio in urinis apparet, contendit (*d*). AEGINETA hoc remedium etiam laudat (*e*). ARABES etiam theriacam in febribus intermittentibus adhibuere.

---

cula notatum est; donec, consulta rerum magistra experientia, aequiorem tandem iudicem nactum esset. Hoc demum duce sperandum est, remedii, quod in *mortalium solatium* floret, post paucos forte annos, longe aliam futuram esse historiam, quam a solertissimo TRALLESIO, licet eximio doctrinae Medicae ornatu, exarata fuit. Illustrissimorum Virorum, LINDII, ODIERI & HOFFMANNI experientiae insignem certe hic lucem accendunt & in uno eodemque medicamento contrarias omnino virtutes esse docent, de quibus soli quondam theriae nec in somno quidem cogitare licuisset, & quas omnibus quantocyus innotescere publica exposcit utilitas.

(*a*) De Theriaca ad Pisonem cap. 15.

(*b*) L. XII. c. 7.

(*c*) L. c. c. 8.

(*d*) Tetrabibl. IV. Serm. I. c. 96.

(*e*) L. II. c. 23.

§. II.

Nec ſequentibus temporibus defuere medici, Opium in febribus intermittentibus exhibentes. PLATER Opium in febribus intermittentibus commendari tradit (*a*). RIVERIUS theriacam in tertiana ante acceſſionem adhiberi & frequenter praeceptorem ſuum VARANDAEUM, tanquam ſpecifico, illa uſum eſſe, memoriae prodit (*b*); & in quartana theriacam hora ante paroxyſmum cum vino, decocto chamaedreos, ſed non cruditatis ſtadio dandam eſſe, dicit (*c*). RIVERIUS multas febres tertianas longiſſime durantes, phlebotomia purgationibuſque frequenter repetitis, theriacae drachma mane per triduum data, ſanavit (*d*); ibique Laudano opiato in acceſſu ob Choleram febri intermittenti aſſociatam dato, febrem haud rediiſſe (*e*), tertianamque duplicatam aqua theriacali una hora ante invaſionem data, ſublatam legimus (*f*). HORST theriacam febre in quartana, ſed non ante vigorem prodeſſe,

(*a*) Prax. medic. T. II. p. m. 138.
(*b*) Prax. med. L. XVII. c. 3. de Tertiana.
(*c*) L. c. de Quartana.
(*d*) Obſerv. Centur. II. Obſerv. XLVI.
(*e*) L. c. Cent. II. Obſerv. XLII.
(*f*) L. c. Centur. IV. Obſerv. XL.

(a) quartanamque theriaca atque purgantibus sanatam, refert (b). HEURNIUS in febre quotidiana ac quartana theriacam & mithridatium ante paroxyſmum praebet (c). ZACUTUS LUSITANUS theriacam cocto morbo datam, admirabile in quartana nominat auxilium (d). SYLVIUS Opiata febrium intermittentium vehementiam minuere, illaſque interdum propellere dicit (e).

§. III.

ETMULLER opiata praemiſſis digeſtivis evacuantibuſque brevi temporis ſpatio tollere febres intermittentes, inprimis ſi acceſſiones ex charactere nervis impreſſo magis quam ob fomitem morboſum pertinacius redeunt, & ſi graviora quaedam ſymptomata in paroxyſmo apparent, refert. Illa autem nunquam ſola, ſed aliis febrifugis coniuncta & ante inſultum febrilem porrigit. Opiatis frigus febrile mitigari ſtatuit. Affirmat, ſuccum abſinthii ad unciam dimidiam cum

(a) Problem. therap. Dec. I. Qu. 9.
(b) Obſerv. ſingul. L. 1.
(c) Oper. omn. T. II. c. 23. & 25.
(d) Oper. omn. T. I. p. m. 612.
(e) Oper med. p. m. 783.

theriacae drachma una in haustu vini, tribus ante invasionem horis datum, certo a quibusvis febribus intermittentibus liberare (*a*). W. WEDEL affirmat, Opiata optime convenire febribus intermittentibus, si materia praeparata evacuataque, febris remanet, accessionesque saeviores evadunt, atque febris magna cum sanguinis ebullitione, maxima virium resolutione, dolore ac vomitu est stipata; hoc in casu opiata saepe propellere febres nullo alio remedio proficiente, seque haud raro febres intermittentes esse medicatum, testatur. Casum tertianae ex simplici in duplicem mutatae, quae nullo remedio auferri poterat, a ROLFINGIO Laudano opiato, quo aeger obdormivit, curatae, narrat. Ipse WEDEL felicissime brevissimoque tempore plerasque febres intermittentes, recidiva haud subsecuta, pulvere suo antifebrili ante paroxysmum exhibito depulit (*b*).

§. IV.

PIENS etiam Opiata in febribus intermittentibus & cum successu adhibuit (*c*). COLE Opium

---

(*a*) Prax. L. 1. c. 2.
(*b*) Opiologia p. 95. 96.
(*c*) De febribus in specie p. 260. 274. 277.

etiam inter febrifuga refert (*a*). BLANCARD praegressis vomitoriis vel purgantibus expulsa saburra, diaphoretica quibus Opium annumerat ante accessum dari suadet; electuarium antifebrile sudoriferum, cui Opium inest, quo plusquam mille aegros a febribus intermittentibus liberavit, tradit (*b*). TALBOT saepe Opium cortici peruviano addidit (*c*). SYDENHAM pilulas cochiae maiores & theriacam cum aqua vitae in tertianis autumnalibus, sudore iam quatuor ante invasionem horis sero lactis cerevisiato, cui salvia incocta est moto, dedit, ac sudores continuo elicuit, donec aliquot horae ab illo tempore elapsae sint, quo accessio ingruere debet. Multas febres intermittentes hac ratione vicit (*d*). In tertiana duplicata eodem remedio omissis tamen pilul. cochiae usus est (*e*). FR. HOFMANNO aqua theriacali & cardui benedicti purgatis primis viis, tribus quatuorve ante insultum febrilem horis, & post accessum data, innumeris experimentis in quartana comprobata est (*f*).

(*a*) MORTON opera medic. T. II. p. 74.
(*b*) Oper. p. m. 71. 72. 74.
(*c*) Blegny, le remede anglois pour la guerison des fievres p. 82.
(*d*) Opera medic. T. I. p. 54.
(*e*) L. c. p. 55.
(*f*) Medic. systém. rational, c. de febre quartana.

FREIND febrem intermittentem Opio folvi credit (*a*). PITCARNE laudano cortici peruviano coniuncto citius ac perfectius febres intermittentes fanari ait (*b*). NIGRISOLI corticem peruvianum centaurio, ac mithridatio coniunctum nunquam irrito effectu dedit (*c*).

§. V.

Ex fententia Ill. VAN SWIETEN febres intermittentes potibus diluentibus, fudoriferis, ac leniter narcoticis, quibus etiam Opium additur, fudore duabus tribusve ante paroxyfmum horis excitato &, donec binae ultra tempus initii accessionis fint elapfae horae, continuato, faepiffime tolluntur, fin minus, haec curandi methodus eft repetenda (*d*). Haec methodus raro in febribus tertianis fallit, interdum & quartanas tollit. TRALLES Opiatis, imitatus DE HELWICH, mediocri dofi aliquot ante frigus horis datis, fuperpotis lignorum decoctis, febres intermittentes tertianas, breviores infultus habentes, praecipue nec aeftu infigni nec dolore capitis graviori co-

(*a*) Emmenolog. c. 14.
(*b*) Element. medic. L. II. c. 1. §. 47.
(*c*) Febris China Chinae expugnata p. 44.
(*d*) Commentar. T. II. §. 761.

mitatas, sanavit; sed haud raro diaphoretica leniora haec praestiterunt (a). TRALLES tamen profitetur, Opio cortici admisto febres intermittentes citius certiusque vinci: ipse Cortici peruviano diascordium FRACASTOR. & theriacam duce DE HELWICH saepiuscule effectu cum insigni admiscuit. Praesertim hoc connubium illi arridet, si febris absque omni materia solo animi a pathemate ortum ducit, nullo vitio humorum existente. Exemplum simul annectit, febris intermittentis ex terrore & nausea ortae, cuius nullus accessus cortice peruviano Laudano liquido consociato exhibito, comparuit (b).

§. VI.

Iam vero experimenta, quae BERRYAT cum Opio in Febribus intermittentibus instituit, sunt tradenda. Is sex annorum spatio experimenta fecit. Plurimum praestitit Laudanum liquidum in infuso summitatum centaurii minoris datum; hora hoc remedio administrato praeterlapsa, pulsus maior evadit, cutis relaxatur ac humida fit, & paulo post somnus accedit. Si

(a) Usus Opii salubris & noxius Sect. II. §. 3.
(b) Sect. II. §. 4.

febris haud statis aggreditur horis, hoc remedium statim prodromis apparentibus est dandum; si vero prodromi deficiunt, exhiberi nequit. Raro huius remedii repetitione est opus. Aliquot horarum spatio caput grave est, siccitas linguae lenisque sitis remanet, & omnes excretiones sudore excepto, ad tempus supprimuntur. Multi aegrotorum radicalem ad curam aliis remediis haud indiguerunt; generalioribus tamen remediis haud exhibitis, postea illa adhibuit, ac aliquot per dies corticem peruvianum dedit. Quo vehementius est frigus, eo plus Laudanum liquidum effecit, ac quo minus adfuit frigus, eo difficilius febris abigi potuit; nullum si adest frigus, hoc remedium est inutile. Plures tertianas ac quartanas hoc remedium vicit, quae magno corticis peruviani ponderi, vario modo exhibiti haud cesserunt; quartanas quindecim ac octodecim mensium hoc remedium curavit. Plures infantes, ac illos, quibus cortex debile ob pectus non est datus, primum secundumve huius remedii praebium sanos reddidit. Id etiam commodi hoc remedium affert, ut si illo utimur, magna corticis quantitate carere possimus. Dosis vehementiae morbi est accommodanda; dedit a guttis decem ad triginta; plerumque adultis guttas octodecim seu viginti in patera infusi Centaurii minoris praebet. Hoc remedium una hora ante fri-

gus febrile propinat (a). Infans triennis febre tertiana duplicata rebelli laborans; quae nullo remedio auferri poterat, Laudani liquidi guttis quindecim una ante frigus febrile hora datis, indormivit, sudavit ac febris hoc unico praebio est victa (b).

§. VII.

Nec silentio cl. SENAC est praetereundus; referens, medicum sibi notum opium cum camphora coniunctum dedisse, effectusque felices huiu remedii magnopere praedicasse Nec dubitat, quin opium, si cum croco exhibeatur, febres intermittentes praecaveat. Sed addit, maxima cum cautione haec remedia esse danda, illa ... nihil praestare, nisi evacuantia, ac resolventia fuerint administrata; & magis prodesse in febribus ad quoddam tempus iam durantibus. Ill. HEVERMANN capitis doloribus, calore nimis vehementi ac Cephalalgia etiam diebus liberis praesertim, Usione adhibita, omni secunda tertiave vespera extracti opii thebaici granum

(a) Memoires presentés à l' Academie royale des sciences T. II. p. 255. 260.
(b) Memoires de l' Academie royale des sciences 1757. p. 31.

unum aut Laudani liquidi SYDENHAMI guttas viginti dedit, ſimulque ſpecifica adhibuit; diebus tribus ſeu quatuor his remediis adminiſtratis capitis dolor evanuit, nec calor febrilis fuit nimius. Extractum Opii thebaici ipſi multa in febribus intermittentibus praeſtitit, nunquam tamen illud remedium ſolum, ſed ſemper cum febrifugis coniunctum dedit; attamen febres intermittentes curari hoc remedio poſſe, ac febribus inveteratis, aegri viribus iam valde fractis uſum remediorum anodynorum perneceſſarium atque utilem eſſe, exiſtimat (*a*). Pluribus quam centum aegris illa remedia praebuit, ac fere ſemper bonos exinde vidit ſucceſſus. Eius ex ſententia ea haud brevi temporis ſpatio ante febris acceſſum danda ſunt (*b*). Cl. QUARIN admiſtionem Opii cortici peruviano, in febribus intermittentibus a terrore aliove animi pathemate ortum ducentibus, praeſertim in hypochondriacis ac hyſtericis, laudat (*c*). Cl. GRANT belgio in gallico corticem peruvianum theriacae, rhabarbaro ac ſale abſinthii coniunctum, multo cum emolumento datum, ſeque hoc medicamento multo

(*a*) Von Wechſelfiebern p. 269. 270.
(*b*) Vermiſchte Bemerk. und Unterſuchungen der Arzneykunſt Th. I. p. 34. 35.
(*c*) De febribus & inflammationibus p. 173.

cum fructu esse usum, tradit (*a*). FORDYCE quartanam biennem pulvere sudorifero DOVERI, bihorio ante accessionem dato, paucorum dierum spatio sustulit, variis remediis cortice peruviano ipso antea frustra datis (*b*). Cl. RAHN combinationem Opii cum cortice peruviano egregie convenire, si febris a terrore & animi pathematibus, ex sola nervorum perturbatione, sine caussa materiali oritur, tradit (*c*). DUCHANOY aegros duabus horis ante frigus febrile in lectum calefactum reponi, eosque plus quam illis est moris, stragulis operiri, tranquillos iacere, nec illis potum praeberi, curat. Una hora ante paroxysmum guttas XX., XXV. aut XXX. Laudani liquidi in patera infusi calidi florum chamomillae aut centaurii minoris exhibet. Sudore proveniente infusum dictarum plantarum idque calidum abunde praebet. Prima huius remedii dosi exhibita, accessio permitis, sed sudores sunt abundantes. Sequentibus paroxysmis hoc remedium est repetendum, donec perfectam curationem praestitit. Numerus dosium huius remedii

(*a*) Beobacht. über die Natur und Heilung der Fieber p. 98.

(*b*) Medical Commentaries of Edinburgh. Vol. VI. in ill. Murray med. pract. Biblioth. B. III. p. 408. 409.

(*c*) Adversar. medic. Vol. I. p. 145.

constitui haud potest, aliquoties multa praebia sine omni malo eventu aegris exhibuit. Eius ex arbitrio melius haud existit remedium praecavendi obstructiones. Prodromis paroxysmi hora aut tertia horae parte ante frigus febrile apparentibus, hoc remedium administrari, suadet; accessione iam praesente haud exhibendum, ac semper plena dosi, casu contrario magnum effectus vim perdi, esse dandam, tradit. Usionem, emetica ac purgantia, illorum si adsint indicationes, esse adhibenda, declarat. Propinavit hoc remedium, & praemissis & postea adhibitis remediis generalioribus, praefert tamen Usionem, illius si sit necessitas, instituere, antequam detur Laudanum liquidum; emetica, & purgantia narcoticorum usu meliores ac leniores praestare effectus, testatur. Dicta decem documentis illustrat (*a*).

§. VIII.

Nunc vero methodus, Opium in febribus intermittentibus exhibendi, quam cl. LIND in-

(*a*) Memoire sur l' usage des Narcotiques dans les fievres intermittentes, in gazette salutaire de Bouillon 1780. X. L.

venit, quamque recentiores quidam medici, inter quos summos in arte viros conspicimus, sententia comprobarunt ipsorum, effectusque, quos iam dictus LIND ab Opio, hac methodo dato, ortos vidit, sunt indicandi. Is Opiatum ex aquae fontan. ℥iß. aq. alexiter. spirit. syrup. e Mecon. ana ʒij. Tinct. thebaic. gut. XV. ad XX. plus trecentis aegris dedit. In apyrexia sumtum hoc remedium ne minimum quidem praestitit, nec praecavendo, nec levando accessionem subsequentem; tempore frigoris, si propinatum est, una alterave vice frigus propellere, videbatur. Quodsi vero *dimidio horae post inceptum calorem* exhiberetur, plerumque proximum efficit levamen. Si Opium tempore caloris febrilis administratur, accessionem praecidit atque imminuit, allevat caput, aufert calorem febris urentem, sudorem efficit grata cum mollitie cutis coniunctum, & semper copiosior est his aegris sudor, quam illis, qui Opium haud sumsere; saepe recreantem procreat somnum, ex quo madidus sudore & maxima ex parte molestiis solutus aeger evigilat. Nullus aegrotorum, cui Opium est datum, hydrope aut ictero afflictus est. Si opium haud proxime symptomata febrilia diminuit, tamen illa vehementiora haud reddidit; quodsi delirium in accessu adsit, Opium aegro mentis compote facto demum est dandum,

hoc in casu maxima ex parte debilitatem & languorem, delirium plerumque insequentem profligat. Intermissionem perfectam efficit, & perexigua quantitate corticis peruviani est opus. In infantibus initio paroxysmi spinam dorsi tinctura thebaica & linimento saponaceo illinendam curavit; hoc saepe accessionem avertit. Quodsi vero hoc effectum optatum haud praestiterit, Syrupi e Meconio cochlearia parva duo aut tria in stadio caloris data, plerumque minuunt symptomata. Ad morbum penitus propellendum, magnesia alba ad alvum purgandam data, Clysmata e corticis extracto ac guttulis aliquot tincturae thebaicae iniicienda curat (a).

§. IX.

Hunc cl. virum secutus ODIER quoque Opium idque Laudani liquidi guttas viginti quinque dimidio horae post initium caloris febrilis exhibuit. Symptomata ex eius narratione minuuntur, atque paroxysmus brevior redditur. Quidam hoc remedio solo sunt sanati, in uni-

(a) Von den Krankheiten der Europäer in heissen Climaten p. 297-301.

versum tamen paucae quaedam doses corticis peruviani & evacuantia requiruntur. Vehementi etiam praesente delirio opium exhibet. Haec experientia GENEVAE saepius est repetita. Si aeger sudat, paroxysmus penitus evanescit, sin autem non sudat, accessio tamen hoc remedio minuitur (*a*). Cl. WITHERS Opium Usione antea instituta initio frigoris calorisve febrilis maximo cum emolumento administrari posse, illudque symptomata mitigare, durationem accessionis praecidere, humores ad cutis superficiem propellere, spasticam vasorum cutaneorum constrictionem auferre, sudoremque calidum ac lenem totius corporis promovere, affirmat (*b*). Illustr. DAHLBERG se aliquoties veritatem usus Opii a LIND praedicati vidisse, in stadio caloris datum antecellere omnibus notis remediis in levando capitis dolore & accessum tolerabiliorem reddendo, dicit. Effectum huius remedii hoc modo dati, tam securum ac praestantem existimat, ut illud remedium se didicisse haud satis gaudere possit (*c*). Cl. GREGORY etiam Opio

(*a*) Medical and philosophical Commentaires of Edinburgh Vol. VI. in Gl. MURRAY medic. pract. Biblioth. B. III. p. 408. 409.

(*b*) Bemerk. über die Fehler im Gebrauch der Arzneymittel p. 295. 296.

(*c*) Cl. MURRAY l. c. Vol. III. p. 321.

in febribus intermittentibus eſt uſus, ex huiuſque experientia Opium quidem & ante acceſſionem & ſtadio frigoris febrilis cum fructu adminiſtrari poteſt; initio ſtadii caloris autem exhibitum, eſt efficaciſſimum (*a*). Alio libro idem cl. GREGORY Opium remediis febres intermittentes profligantibus, uti & remediis calorem mitigantibus ac recidentibus, atque ſudorem promoventibus, annumerat (*b*). Cl. CULLEN Opiata remediis recurſum paroxyſmorum praecaventibus refert, illaque caloris ſtadio adhibita, febres intermittentes tollere pronunciat (*c*). DESAIVE in tertiana vehementi, Opium parca manu aegro exhibitum, brevi inſecutos eſſe ſudores copioſos ac criticos, febremque haud reddiiſſe, narrat (*d*).

(*a*) BRANDRETH Diſſ. de Febribus intermittentibus Edinb. 1770. in Götting. gelehrte Anzeigen 1771. Zugabe XLIV.
(*b*) Anfangſgründe der Behandlung der Krankheiten p. 34. 36.
(*c*) Anfangſgründe der pract. Arzneywiſſenſchaft p. 226 - 228.
(*d*) Gazette ſalutaire de Bouillon 1777. N. VII.

§. X.

Sunt etiam medici, qui Opium in febribus intermittentibus, quae *soporosae* dicuntur, administrarunt. Hoc quidem primo intuitu temerarium videtur consilium, nam quis est, quem fugiat, Opium somnum conciliare, nec desunt tristes casus, ubi Opium in febribus intermittentibus exhibitum, soporem procreavit. Cl. MORTON dicit, Opiata initio accessionis exhibita, multum periculi afferre, ac paroxysmum febrium intermittentium legitimum haud raro in funestam Apoplexiam vel Coma mutare. Adiicit casum, quo instituta Usione, purgante ac vomitorio exhibito aegro sub initium invasionis haustus ex aqua theriacali propinatus, aegerque stragulis est tectus; paulo post somnus profundissimus ac sudores colliquativi sunt secuti, & aeger spatio viginti quatuor horarum apoplectice periit (*a*). ELLER a Laudano instante accessione exhibito, Coma somnolentum, & die sexto mortem phreniticam vidit (*b*). Attamen Opii effectibus accuratius perspectis, a ratione abhorrere haud videtur in fe-

(*a*) Pyretologia p. 39. 40.
(*b*) Observationes de cognoscendis & curandis morbis Sect. IV. p. 103.

bribus ſic dictis ſoporoſis Opium adminiſtrare; nam character harum febrium intermittentium ſpaſmus eſt, & Opium maximum antiſpaſmodicum habetur, nec experientia deeſt, Opium ſolvere ſpaſmum, qui character eſt febrium intermittentium ſoporoſarum. Iam RIVERIUS narrat, in febre intermittente ſoporoſa Laudani granis tribus ante paroxyſmum exhibitis, acceſſionem quidem apparuiſſe, duabus autem horis tranſactis, omnia ſymptomata remiſiſſe, aegrum tota nocte ſe bene habuiſſe & poſtridie apozema hyſtericum, ac purgans datum curationem perfeciſſe (a). Cl. HOFFMANN, qui dicto iam morbo Opium aliquoties optimo cum ſucceſſu adhibuerat, aegrae, febre intermittente ſoporoſa laboranti Laudani liquidi guttas quadraginta quatuor in os infudit. Minutis aliquot praeterlapſis pulſus maior & reſpiratio liberior eſt facta ac intra horae dimidium ſopor ceſſavit. Die tertio iterum paroxyſmus ſoporoſus apparuit, etſi cortex peruvianus larga copia clyſteribus eſt iniectus, ſed Opio eſt victus. Sequenti paroxyſmo hoc remedium ante acceſſionem eſt datum; febrilis quidem paroxyſmus ſecutus, ſed

(a) Obſervat. Centur. II. Obſervat. 26.

sopor accessionem haud est comitatus (a). Etiam WIRTENSOHN utilitatem Opii in febribus intermittentibus soporosis aliquoties vidit, ac duo refert exempla (b).

§. XI.

Opium corticis peruviano esse addendum, si diarrhoea corticis peruviani usum insequatur, quod interdum accidit, aut si diarrhoea se

(a) WIRTENSOHN Diss. Opium vires cordis debilitare §. 62.

(b) L. c. §. 64.

(*) Eadem fere cl. BERRYAT observaverat, quae de Archiatro *Monasteriensi*, ill. HOFFMANNO, refert WIRTENSOHN. Accedens enim ad aegrotum sexagenarium febre *perniciosa* detentum, sub prima visitatione invenit illum sine omni sensu, oculis distortis, ac ore obliquo decumbere; pectus erat pituita repletum aegerque stertebat; contracta cutis, pulsus tactum fugiens. Praescribebat tunc cl. BERRYAT confectionem de *Hyacintho*, a qua pulsus quodammodo insurgebat. Ut vero futurum paroxysmum praeveniret, horâ ante eiusdem ingressum una, *Syrupi diacodii unciam unam* exhibuit, a quo remedio (certe debilissimo, & cui in his circumstantiis nequaquam in adultis erit confidendum) febris omnis praescindebatur. Interim *Laudanum liquidum* SYDENHAMI a X., ad XXX. guttas in centauri minoris infuso, in his circumstantiis largiri non reformidabat. *Mémoires presentés à l' Academie des Sciences T.* 4.

febribus intermittentibus associat, auctores uno ore atque consensu affirmant. Sufficiat igitur quosdam tantum nominare qui connubium corticis peruviani ac Opii commendant, cl. SYDENHAM (*a*), MORTON (*b*), hic etiam in febribus intermittentibus rheumatismum pleuritidem, ac peripneumoniam, colicam, choleram, diarrhoeam, scarlatinam, erysipelas mentientibus in paroxysmo Opium & accessione finita corticem peruvianum cum Opio praebet (*c*), atque exempla harum febrium intermittentium hac methodo curatarum refert (*d*); WERLHOF, etiam cortici Opium coniunxit, tussi doloribusve praesentibus (*e*); CLEGHORN qui etiam vomitu apparente Opium cortici peruviano addit (*f*), & Laudanum cum tinctura castorei ad singultum compescendum, porrigit (*g*); PITCARNE, hic etiam vomitu febri intermittenti accedente, cortici peruviano Opium admiscet (*h*); SENAC,

(*a*) Opera Medica p. 189.
(*b*) Pyretologia p. 71.
(*c*) L. c. p. 40.
(*d*) L. c. Histor. 3. 4. 6-9. 12. 13. 15-19. 21. 22. 27.
(*e*) Opera Medica p. 133.
(*f*) Beobacht. über die epidem. Krankheiten in Minorka p. 209.
(*g*) L. c. p. 211.
(*h*) L. c. §. 47.

etiam cortici peruviano Opium associat, si vehementes artuum, ventriculi, viscerum & intestinorum dolores, vomitusve adsunt (a); TISSOT (b); LIND (c); QUARIN (d).

§. XII.

Iam usu Opii in febribus intermittentibus experientia demonstrato, mihi Opii in febribus intermittentibus administrationem rationi haud contrariari sed illam Opii exhibitionem postulare, est probandum. Persuasum mihi habeo, febres intermittentes morbos ad spasticos esse referendas. Argumenta huius assertionis primo repetam a symptomatibus febrium intermittentium. Accessionem plerumque oscitatio, languor ac pandiculatio & dolores in dorso praeeunt. Mox frigus vehemens accedit, pori cutanei sunt contracti, cutis aspera ac interdum insensibilis est, adest pallor faciei, quin immo labia interdum evadunt livida, ungues livent, omnes partes gracilescunt, pulsus perceler ac parvus, intermittens digitis tangitur, spirandi difficultas ma-

---

(a) L. c. p. 373.
(b) Avis au Peuple p. 339.
(c) L. c. p. 293.
(d) L. c. p. 173.

gna, respiratio parva ac celeris est; adest pulsatio cordis, siccitas oris, sitis, anxietas, magna praecordiorum oppressio, tremor; urina pallida ac limpida est. Frigus interdum unum duntaxat membrum occupat. Quandoque spastica thoracis constrictio aegros afficit, quae sensum pectoris laqueis obstricti exprimit, eaque saepe tam valida est, ut respiratio impediatur; interdum horror tam validus est, ut ipsum lectum, in quo aeger iacet, concutiat. Quandoque graviora symptomata sese febribus intermittentibus associant, febres intermittentes ad spasticos affectus esse referendas, demonstrantia; huius generis sunt, cardialgia, icterus, haemoptysis, tussis vehemens, convulsiones, tetanus, vesicae urinariae spasmus, singultus, sopor, vehementes dolores colici, contractio abdominis, spasmus maxillae inferioris. In cadaveribus in stadio frigoris febrilis mortuis, cor, cerebrum ac pulmones sanguine quam maxime repleta, reperiuntur. Haec symptomata mea ex sententia spasmum cutis arteriarumque minimarum, stadio frigoris febrilis adesse, probant. Etiam stadio caloris febrilis spasmus cutis ac minimarum arteriarum adest, id quod cutis arida, sitis, exsiccatio fonticulorum aliorumque ulcerum manantium, lotium minori copia emissum, anxietas, ac alvi obstructio demonstrant.

Febres intermittentes esse spasticam affectionem (*), etiam caussae praedisponentes ac occasionales quas vocant, confirmant. Nam ad caussas proegumenas praegressae febres intermittentes, debilitas, ac nimia irritabilitas referuntur, & caussis procatarcticis dictis vehementiora animi pathemata, permagna defatigatio, multae vigiliae, nimiae excretiones, sudores suppresi, exanthemata retrograda, dolores vehementes annumerantur; frequentissima vero febrium intermittentium caussa bilis est, hancque frequentissimam esse morborum spasticorum caussam, cuilibet notum est. Febres intermittentes sublata caussa non semper cessant, praesertim si febris intermittens diutius adfuerit, id quod etiam spasticis morbis est commune.

Saepius febres intermittentes sub specie aliorum morborum latent, pluresque horum morborum sunt spasmodicae indolis v. c. epilepsia, catalepsis, tremor, mania, melancholia, malum hypochondriacum, paralysis, haemorrhagiae, cholera.

Febres intermittentes spasticis esse annume-

(*) Eodem fere argumento utebatur cl. BERRYAT, atque auctor noster, CULLENII insuper in explicanda febris natura theoriam adhibet, quae forte eodem, quo febrium theoriae omnes, defectu laborat.

randas morbis, Opiumque dicto morbo magno cum emolumento adminiſtrari poſſe, oſtendunt denique remedia febres intermittentes profligantia; varia enim antiſpaſmodica in febribus intermittentibus magna cum utilitate ſunt exhibita. Corticem peruvianum, ſpectatiſſimum in febribus intermittentibus remedium, vires febrifugas etiam exparte a virtute, quae ei ineſt antiſpaſmodica, nec ſolum a vi roborante acceptas referre, ex eo colligi poteſt, quod nullum medicamentum roborans tam certo febres intermittentes vincat, ac externe cuti applicatus quoque febres intermittentes ſanaverit. Emetica una hora ante paroxyſmum exhibita ſaepius acceſſionem depellunt, quin immo quandoque acceſſus haud redeunt, etiam ſordibus haud praeſentibus, hunc effectum a viribus antiſpaſmodicis exoriri, emetica alio tempore data hunc effectum minime certo praeſtare, & una hora ante acceſſum etiam ſordibus bilioſis non praeſentibus interdum omnem febrem tollere, probant; mihi ipſi hunc emeticorum uſum iterata vice in noſocomio academico, quod auſpiciis Ill. conſiliarii RICHTER ad cineres uſque colendi, cuiuſque maximum in me collatum favorem ſemper grata agnoſcam mente, regitur, animadvertere obtigit occaſio. Oleum animale Dippelii febribus intermittentibus felici cum ſucceſſu eſt oppoſitum; nec minus Valeriana in fe-

bribus intermittentibus est administrata; flores chamomillae egregio cum eventu a viris experientissimis in arte medica sunt adhibitae in febribus intermittentibus; etiam nucem vomicam magno cum fructu adhiberi posse, recentioribus temporibus quidam statuerunt. Castoreum magna dosi exhibitum etiam quartanas sustulit. Praecipue vero radicis Ipecacuanhae exigua dosi exhibitae, vim ac efficaciam in febribus intermittentibus paulo prolixius referendam esse, credo. Cl. WICHMANN radicem Ipecacuanhae, eadem qua cortex peruvianus administratur methodo, pauperibus, quibus cortex peruvianus nimis est pretiosus in febribus intermittentibus praebuit. Is evacuantibus rite praegressis Ipecacuanhae radicis granum unum cum saccharo vel magnesia in florum chamomillae infuso aegris exhibuit. Scrupulis duobus hac ratione datis, febris intermittens plerumque propellitur, etiam si evacuationes nec sursum, nec deorsum sequantur; octavo, sublata intermittente febre die radicis Ipecacuanhae scrupulum tertium praebuit. Si necessitas urgeat, corticis peruviani unciam unam roborandi caussa subiungit. Magna in epidemia annorum 1777. & 1779. numerosas febres intermittentes hac methodo vicit. Febrem tertianam per plures menses aegrum vexantem, quam varia remedia ac cortex peruvianus ipse tollere non

poterant, ſubinde recidivantem, nocturna cum tuſſicula & macie corporis coniunctam iam dictus WICHMANN Ipecacuanhae, ſupra dicto modo exhibitae, elapſis aliquot hebdomadibus ſanavit; febre iam profligata, corticem roborandi cauſſa aegro dedit (a). MEYER Ipecacuanham quoque in febribus intermittentibus bono cum eventu exhibuit. Aegrum febri intermittente longo iam tempore laborantem, leucophlegmatia totius corporis ſtipata, Ipecacuanhae granis duobus quovis trihorio adminiſtratis, quatuordecim dierum ſpatio, ſenſibilibus excretionibus non inſequentibus, liberavit; octo diebus praeterlapſis per octiduum iterum eadem ratione Ipecacuanhae radicem praebuit. Aeger infuſum florum chamomillae ut adiuvans bibit (b). Cum igitur febres intermittentes morbis ſpaſticis eſſe annumerandas, ſpaſmum cutis ac arteriarum minimarum in paroxyſmo dicti morbi adeſſe, ac remedia antiſpaſmodica maximo cum emolumento exhibita eſſe ex ſupra dictis lucide appareat, Opium, ut maximum antiſpaſmodicum, in febribus intermittentibus adminiſtrari poſſe, concludi poteſt. Accedit, Opium etiam gaudere vi diaphoretica qua

(a) MEYER Diſſ. de eximio Ipecacuanhae refracta doſi exhibitae uſu §. 23.
(b) L. c. §. 23.

eo melius ſpaſmum cutaneum & minimarum arteriarum removere poteſt, quam alia antiſpaſmodica remedia quae nil diaphoretici habent. Effectus Opii etiam ex parte a vi diaphoretica dependere, ex eo colligi poteſt, quod Opium experientia cl. ODIER, uti in antecedentibus indicavi, ſi aeger opio dato ſudet, plus commodi praeſtet, & etiam alia diaphoretica ſaepe febres intermittentes ſanarint.

§. XIII.

Attamen triſtem interdum eventum Opii intermittentibus in febribus adminiſtrationem eſſe inſecutum, paſſim apud auctores legimus. GALENUS iam commemorat, theriacam non legitimo tempore in quartana datam, acceſſionem vehementiorem reddidiſſe (*a*); quam tamen quartanam GALENUS poſtea theriaca legitimo tempore data profligavit (*b*). Opii infelicis uſus caſum, quem MORTON memorat, ſupra iam tradidi. TULPIUS improvidum theriacae uſum febres intermittentes in continuas ſaepe mutare refert (*c*). TRALLES, Opio in frigore febrili

(*a*) De Praenotione, cap. 2.
(*b*) L. c. cap. 3.
(*c*) Monita medica N. XXX.

ſummo convulſivi quid habente exhibito, parum abſuiſſe quin verae paene convulſiones ſummos inter angores accederent, tradit (*a*). ELLER Opio aromaticis iuncto, largiori doſi ad frigus febrile arcendum ante acceſſionem exhibito, acceſſum quidem non apparuiſſe, ſed praecordiorum inflammationem ſecutam, ac febrem intermittentem in febrem paraphreniticam eſſe mutatam, affirmat (*b*). Ill. STOERK Opium methodo BERRYAT multis aegrotis magna cum attentione praebuit; duo tantum poſt profundum ſomnum ſunt curati, ſed debiles & ſtupidi deinceps manſerunt, nec appetitus rediit; unius tantum aegri acceſſiones minus violentae evaſerunt, febris tamen non tota eſt propulſa. In omnibus aliis aegris Opium temulentiam, paroxyſmos longiores, ac alvi obſtipationem effecit. Interdum ſymptomata quaedam in acceſſu apparentia, hoc remedio mitigari ſi prudenter adhibeatur, febreſque mere nervoſas Laudano liquido SYDENHAMI una hora ante paroxyſmum ſomno moto, propelli profitetur (*c*). Ap-

(*a*) L. c. Sect. II. §. 2.
(*b*) L. c. Sect. IV. p. 103.
(*c*) Annus medicus primus p. 77. 78.
(*) Hinc *palliativum* tantum remedium eſſe in *opio*

paret igitur ex damnis Opii in febribus intermittentibus usu exortis, illud non semper in dicto saepius morbo cum spe successus boni praeberi posse, sed rationem praeceptorum quorundam esse habendam, si illud remedium cum emolumento dare velis.

§. XIV.

Quodsi igitur Opium in febribus intermittentibus cum fructu administrari velimus, leges quasdam observemus necesse est, quas iam determinare annitar. Sciendum igitur est, Opium tantum dari posse, si caussa materialis deest. Quodsi vero caussa quaedam materialis v. c. bilis, pituita, cruditates primarum viarum, vermes, obstructiones viscerum, adsit, illa tollenda est, antequam Opium aegro exhibeas. Namque

---

inquit cl. MORISOT DESLANDES, a quo aeger ad meliora aut securiora remedia praeparetur: quamvis non diffiteatur, & a se ipso perniciosas febres quasdam feliciter opio fuisse impugnatas. *Palliativum* adpellet remedium, sine quo ipse *cortex* saepe nullam virtutem habet, nihil interest: dummodo *palliativo* hoc medicamento rectius uti ex tantis effectibus tandem addiscamus. Vid. *Séance publique de la faculté de Médecine de Paris tenuë le 9. Decembre* 1779. *Paris* 1780.

Opium, uti & Cortex peruvianus in febribus intermittentibus, caussa quadam harum febrium praesente, administratum, maximum aegro potest inferre detrimentum atque casus, in quibus Opium magnae fuit aegroto calamitati, ab illegitimo huius remedii usu ortum trahere videntur. Opium enim his in casibus, caussa febrium intermittentium nondum sublata, adhibitum esse, ex eo colligi potest, quod in plerisque documentis in quibus Opium aegrotis obfuit, alia remedia esse exhibita, non legimus. Opium igitur tantum dictis in febribus cum commodo administrari potest, si character nervis impressus sola febrium intermittentium est caussa; in febribus tamen intermittentibus malignis, quas inter soporosae eminent, Opium caussa materiali adhuc praesente, vitae ob periculum maximum est praebendum, & caussa materialis propulsis demum his febribus est tollenda, uti & cortex peruvianus etiam his febribus intermittentibus malignis, caussis materialibus nondum sublatis, est adhibendus. Opium in omnibus quidem febribus intermittentibus, servatis modo dictis conditionibus, exhiberi potest; praecipue vero illius usus dictis in febribus, si quae sequuntur res in promtu sunt est suadendus. Si febris intermittentis paroxysmi aut nullo aut perpauco finiuntur sudore; Opium enim, uti in antecedentibus

est dictum ; copiosum elicit sudorem, haecque ratione febrem tollit. Accedit, quod cortex peruvianus intermittentibus in febribus, earum si accessiones sudore haud terminantur, administrari nequeat, Opium hoc in casu solum aegris praebendum est. Si febris intermittens diutius adfuerit, ac character febris nervis firme fuerit impressus, hoc in casu magna corticis peruviani praebenda est quantitas, & tamen hae febres intermittentes interdum cortice peruviano abigi non possunt; his in febribus combinatio Opii cum cortice peruviano est suadenda, maxime si hae febres saepius recurrunt. Dantur interdum epidemiae febrium intermittentium, in quibus omnes fere febres intermittentes difficulter cortice peruviano tolli possunt, ac saepius maximae corticis peruviani doses dictas febres propellere haud valent ob morem harum febrium epidemicum; his in febribus etiam ad augendas corticis peruviani vires Opium datum, multum ad tollendas has rebelles febres conferre, sperare possumus. Quodsi transpiratio suppressa febres intermittentes gignat, administratio Opii quoque praecipue suadenda esse videtur, cum egregium sit diaphoreticum & hac ratione transpirationem suppressam restituat. Si aegroti febribus intermittentibus laborantes, nimis irritabili sint praediti corpore, id quod inprimis apud hypochon-

driacos ac hystericas invenimus, commendanda quoque est Opii administratio. His quidem ut iam dixi in casibus, Opii exhibitio maxime est suadenda, attamen etiam intermittentibus in febribus, dictis conditionibus haud praesentibus, Opium dari posse cum emolumento, ex supra enarratis auctoribus apparet. Dissuaderem autem huius remedii usum saepius dictis in febribus si harum febrium paroxysmi multis terminentur sudoribus, cum sit timendum, ne Opium hoc in casu sudores adaugeat, ac vires aegroti magnopere deiiciat. Suaderem, Opium methodo cl. LIND dimidio horae post inceptum calorem administrari, cum experientia & huius cl. Viri & cl. GREGORY Opium plus efficaciae praestet, si hoc tempore exhibeatur quam si in apyrexia stadiove frigoris febrilis detur, id quod iam supra dixi. Cortex peruvianus, quem simul dare proderit ad citius ac perfectius curandas saepius dictas febres, excipe, si febres intermittentes sudore haud finiantur, quo in casu Opium solum est dandum, in apyrexia est exhibendus. Cortici peruviano Opium est addendum, si diarrhoea corticis usum insequatur. Sopor qui febribus intermittentibus interdum accedit, a congestione sanguinis ad caput ac pulmones oritur, cuius caussa vehementior est spasmus. Nam iam in antecedentibus, spasmum cutaneum atque mi-

nimarum arteriarum frigoris ac caloris febrilis ſtadio adeſſe, teſtimoniis confirmavi. His in febribus intermittentibus ſoporoſis Opium in acceſſione eſt adhibendum, idque magna doſi, cum aegroti maximo verſentur in periculo; quavis tertia parte horae Opium eſt dandum, donec ſopor ceſſaverit. Quodſi vero hoc ſopore afflicti deglutire non poſſint, Opium forma clyſmatum eſt praebendum, & id quidem magna doſi (*);

(*) Periculoſum eſt, *vago* adeo *termino*, remedii, cuius tanta activitas eſt, doſin determinare. Studioſum Medicinae novi, qui, cum a Praeceptore ſuo audiiſſet, anginam quondam ſanatam fuiſſe, cum ex errore Chirurgi *magna* laudani liquidi *doſis* ano fuiſſet iniecta, *magnam* & ipſe *doſin*, & brevi quidem tempore ultra *unciam integram* huius ſomniferi remedii clyſteribus tam infelici exitu morbi inflammatorii curavit iniici, ut aeger mox ſoporoſus e vita miſer decederet. Cum vero duplex ad abdominis viſcera via, una per *oeſophagum* ducat, altera per *inteſtinum rectum*, atque frequenter obveniat, primam illam, vel ob ſpaſmos, lipothymias, vomitum continuum, vel mechanicas ob rationes, vel demum ob aegroti reſiſtentiam, eſſe impeditam: optandum eſſet, ut maiori diligentia, quam hucuſque praeſtitum fuit, diverſi effectus variorum medicamentorum in corpus humanum, prout hac vel illa via eidem inferuntur, adnotarentur. Quamvis enim *craſſorum inteſtinorum* non eadem ſemper ſit irritabilitatis & ſenſilitatis, ob mucum magis vel minus tenacem, vel ob maiorem vel minorem faecum hic

Laudanum liquidum SYDENHAMI medullae spinali est illinendum, ac charta bibula Laudano

---

stabulantium quantitatem, ratio; cum tamen ante *clysteris medicinalis* exhibitionem, lex sit, *simplici* prius *clystere* intestinum rectum deplere atque eluere: posset certe, repetitis desuper institutis experimentis, calculus iniri, ex quo *differentia* utriusque viae, tum *superioris*, tum *inferioris*, aliqua maiori certitudine determinaretur, atque ex ea, dosis medicamentorum, prout per hanc vel illam ingerantur, erueretur. Aliquid in his praestitum est ratione febrium cortice chinae in *clysteribus* porrectae curandarum, atque eximias certe regulas tradidit ill. KAEMPFIUS, de actione clysterum resolventium in morbis viscerum abdominis; sed neque haec doctrinam de possibili *clysterum medicinalium* virtute exhauriunt, atque multum adhuc abest, ut exactam dosium notitiam habeamus, quâ diversa medicamenta, dum per alvum ingeruntur, cum spe aliqua certioris effectus, debeant praescribi. Nullus dubito, hanc viam saepe nimis a Medicis negligi, quam salus aegrotorum sibi expeteret: vel quod ridicula horum pudicitia illis obsit; vel quod illi ipsi minus quam par sit medicamentorum in has partes actioni confidant. Sed sufficiant haec, ad iuvenes medicos, arreptâ sic mihi occasione, excitandos & hortandos, ne *turpem* medicinam esse putent, quae toties servandae adhuc miserorum vitae inservire poterit, neque credant, ipsorum laboribus nihil remanere excolendum, quod non anteriorum industria iam satis fuerit elaboratum. Ingens certe *opii* dosis, ob maxillae tetanum, &c. saepe ano debet iniici, & non ita pridem aegroto, *rabie canina*, *duobus iam*

liquido madefacta ſcrobiculo cordis eſt ſuperimponenda. Paroxyſmo febris intermittentis ſoporoſae finito, ſtatim cortex peruvianus addito Opio, iſque magna doſi ac parvis intervallis eſt adminiſtrandus, propterea quod aegri in ſummo ſint diſcrimine. His in febribus intermittentibus ſoporoſis ac malignis in univerſum, Opium in acceſſione ac cortex peruvianus Opio iunctus praeſente etiam cauſſa materiali, acceſſione finita, eſt adminiſtrandus, cum hic indicatio vitalis ſit, ſi enim cauſſam materialem tollere vellemus, aeger moreretur (*). Si uſus Opii in morbis ve-

---

ab infectione menſibus elapſis, *adfecto*, *octo* etiam *opii grana*, mox vero *duos integros ſcrupulos*, totidemque Moſchi *per clyſterem* iniecit clariſſimus & amiciſſimus mihi *Placentinus* Chirurgiae Profeſſor D. MORIGI, quin a tanta *opii*, etiam oeſophago largiter propinati, doſi, in lethali morbo, vel minimus ſomnus vel quies induceretur. Sed neque in his *regula* deeſt, quam morbi tantum gravitas & experientia dictare poteſt, ignota vero remediorum in hanc partem corporis actio, ſatis ſaepe reddit perdifficilem.

(*) Nollem ego in omnibus *ſoporoſis* febribus, quas *malignas* dicunt, *in univerſum* & abſque cauſſarum conſideratione, *opium* ſuadere, in quantum infelix illud *malignitatis* vocabulum a practicis tam vaga ſignificatione accipitur. Certe ſi *ſaburra putrida* ventriculum onerans, hunc ſoporem generaverit; *emetici* maior neceſſitas erit, noxiamque *opium* vim exercebit. Si in plethorico

nereis, quod his in morbis summo cum successu est adhibitum ac radicalem morborum variorum a caussa venerea ortum ducentium curationem perfecit, ut cl. MICHAELIS (*a*), & SCHOEPFF, quique posterior plures aegros ab ulceribus venereis liberavit & ex decem mensibus nulli aegrotorum mercurium praebuit & affirmat, se nondum coactum esse permutare Opii admini-

homine annique constitutione *inflammatoria* eiusmodi febres obrepant, pulsusque sint magni, fortes, facies rubra, livida, tumida, &c.; nemo prudens, ante celebratam ex venis praecipue *iugularibus* sanguinis missionem, *opium* administrabit. In universum ergo ad *nervosas* potius *febres intermittentes*, tam *simplices*, quae v. g. ab animi pathemate, vel a nimia corporis sensilitate, originem ducunt, quam *perniciosas* TORTII, quae ad eandem omnino classem pertinent, sed maioribus stipantur symptomatis & periculo, *opii* usum cum cortice coniunctum esse restringendum putaverim. Legi vero & relegi merentur, tum quae Illustris Eques & amicissimus quondam mihi Collega MURRAY de virtute opii tradidit in *Apparatus Medicaminum*, *Vol. II. p.* 212 -- 300., tum, quibus vera in *opio* agendi ratio cordi est, Ill. Collegae mei & Professoris Ticinensis BASSIANI CARMINATI, *de animalium ex mephitibus, & noxiis halitibus interitu, eiusque propioribus caussis, lib. p.* 132--166.

(*a*) Ill. RICHTER chirurg. Biblioth. B. VI. St. I. p. 139. 140.

ſtrationem atque Mercurium exhibere (*a*) , nobiſcum communicarunt , pluribus amplius morborum a cauſſa venerea provenientium curationibus erit confirmatus; hoc remedium etiam intermittentibus in febribus a materia venerea natis eſſe exhibendum , cenſeo . Hoc in caſu id remedium , cauſſa materiali nondum remota , eſt adminiſtrandum ; cum Opium cauſſam ipſam materialem nempe miaſma venereum tolleret , ac ſimul characterem nervis impreſſum removeret , egregium ſane remedium his in febribus intermittentibus eſſet . Sed ut iam dixi ; pluribus primum Opii morbis in venereis uſus experimentis eſt firmandus , antequam illius adminiſtratio in febribus intermittentibus venereis ſuaderi poterit (*) .

(*a*) SCHOEPFF von der Würkung des Mohnſafts in der Luſtſeuche p. 1 - 10.

(*) Attentionem merentur novae obſervationes de *virtute opii in lue venerea* , quamvis minus eidem faveat recentiſſimus Auctor , in utiliſſimo libro : *Practical obſervations on the more obſtinate and inveterate venereal complaints . By* I. SCHWEDIAVER *M. D. London*, *pr. for Johnſon* 1784., qui liber gallico nunc idiomate prodiit ſub titulo: *Obſervations pratiques ſur les maladies Vénériennes*, *traduites de l'Anglois de M.* SVEDIAUR, *par M.* GIBELIN , &c. *a Paris* 1785. — Quaedam hinc experimenta aliorum , in commodum

eorum adducam, qui libros, qui de hac materia tractant, non possident, vel cum linguae germanicae cognitione destituantur; legere nequeunt. Primus quidem in *Germania*, cl. SCHOEPFF, casu quodam improviso, sanatum *venerea lue* laborantem aegrotum vidit, huiusque rei per litteras ad ill. DELIUM transmissas, cognitionem dedit, quam dein ill. TODE in *Bibliotheca* sua *Medico-Chirurgica*, Eruditis communicavit. Sed & *America*, teste ill. MICHAELIS, tunc ibidem degente Proto Medico, nunc *Archiatro Hasso casselano*, casui fortuito medicamenti novi experientiam debuit. Vir enim iuvenis, qui per longam moram ulceribus venereis, & doloribus nocturnis atrocibus, magnam *mercurii* copiam opposuerat, tandem vero pertaesus remedii, ob insignes cruciatus, grana *quatuor ad quinque opii* quotidie, absque ullo alio medicamento, assumsit. Praeter exspectationem ulcera sanata fuerunt aegerque sanitati omnino restitutus est. Incepit hinc D. NOOTH aegrotis syphilide laborantibus *opium* exhibere, atque virtutem remedii obstupuit. Vidit ab eo tempore plures aegrotantes MICHAELIS, hoc solo remedio curatos fuisse, qui pessimis ulceribus venereis, carie inveterata, & atrocissimis doloribus nocturnis cruciabantur. Somnum hoc medicamentum, in aliis nullum, in aliis paucum, promovebat, alvum vero potius solvebat, quam obstruebat, atque sudorem utplurimum excitabat. *Briefe von Herrn General-Staabsmedicus D.* MICHAELIS, *zu Neuyork*, *in Ill.* RICHTER *Chirurgischer Bibliothek VI. Band.*, *I. Stueck*, *S.* 139. 40. Confirmavit hanc opii virtutem apud ill. TODE, iuvenis 24. annorum ulcusculis cancrosis venereae naturae (Chancres) male tractatis affectus. Adiunxerat se malo, febris, quae ad vesperas invadebat, mane vero cum sudore cessabat, & dolor capitis vehemens, qui

somnum omnino impediebat. Adparebant simul ad cranium multae exostoses atque tandem fauces quoque exulcerabantur. Per varia itinera maritima impeditus, medicinam nullam faciebat aeger, donec *Havniam*, praeter enumerata mala, cachectico habitu praeditus, revertebatur. Praescripsit ill. TODE Pilulas ex mercurio dulci, alias vero ex *opio* & succo glycyrrhizae. Ex illis bis de die grana tria, eodem vero tempore *opium*, primo ad granum unum, dein quotidie ascendendo per granum, tandem ad grana tria, assumebat. Ob multum vero, quem iam in corpore gerebat mercurium, & quod transpirationem minus curabat validam passus est salivationem. Fauces quidem incipiebant depurari, sed salivationem aeger ulterius sustinere non poterat. Alteri hinc lecto commisso aegroto, mercurium suspendere illum iussit, *opium* vero ob difficultatem deglutitionis in aqua solutum ita sumebat, ut tandem sex eiusdem grana tam mane, quam ad noctem adhiberet. Cessabat mox salivatio; sequebatur sudor copiosus & foetens, alvi excretio non immutabatur, caput, praeter levem soporem, nihil patiebatur, & ulcera faucium quasi ex miraculo sanabantur. Gradatim ergo usum *opii* imminuebat, evacuans denique remedium & confortantia adhibebat, & sanitati integrae ita restitutum observabat TODE, ut post sex menses vegetiorem ac unquam iuvenem conspiceret. *Medicinisch-Chirurgische Bibliothek*, *IX. Band.* 3. *Stück*, *Coppenhagen* 1781. *p.* 565. 6. Paulo post in *Actis Regiae Societatis Medicae Havniensis Vol. I. p.* 424. *seqq.* Idem Vir cl. varias observationes de eximia opii virtute antivenerea cum Regia Societate communicavit atque docuit, se propriis oculis perlustrasse duos aegrotos hac medicina a cl. SIBBERNIO in Sophronisterio *Havniensi* curatos in optima convalescentia iam constitutos, atque

ſic de egregia *opii* in ſanandis malis ſyphiliticis efficacia certiorem & *inſperati* , *quinimo inauditi & vix credibilis eventus* teſtem ſe ſiſtebat . Cum vero cl. SIBBERNIUM ad nova & accurata in hac re experimenta excitaviſſet , mox plurimos aegrotos lue venerea affectos , ab eodem , praedicta methodo curatos ipſe quoque ill. TODE perluſtravit . Elapſo denique anno (1784.) cl. nunc Profeſſor Medicinae *Goettingenſis D.* FISCHER, in litteris ad ill. RICHTER *Londini* datis , teſtatus eſt , ſe aegrotum obſervaſſe , qui , ob varia & pertinacia ſymptomata venerea, praecipue vero ob ulcera in regione pubis & perinaei, variis iam mercurii praeparationibus , ad ſalivationem uſque binis vicibus tractatus fuerat , cum autumno demum dyſenteria affecto *opium* a D. *Van* EMMINGEN proſcriberetur. Vix per tres , quatuorve dies hoc uſus erat , cum non modo dyſenteriâ curatus eſſet , ſed & ulcera eius pertinacia longe meliorem iam faciem praeſeferrent . Hinc *opium* continuabatur , & eiuſdem *grana quatuor* , de die *quater* aſſumebat , quin ſopor aut alvi obſtructio inſequerentur . Tempore vero quo cl. FISCHER aegrotum hunc conſpexit , ſanationi integrae proximum fuiſſe fatetur . RICHTER , *l. c. VII. Band.* , 4. *St. p.* 768. Tandem & poſt duos annos , novorum experimentorum cum *opio* in *America* inſtitutorum rationem reddidit MICHAELIS . Confirmabat effectus , quos in multis aliis aegrotis venereis ab eo tempore cum D. NOOTH in ſyphilide curanda *opium* praeſtiterit , & hos aliquando votis non reſpondiſſe fatebatur quidem ; ſed in raris his caſibus , ait , ſaepe apud medicum in porrigendo opio non ſatis audacem , culpa iacebat . Mox huic aſſueſcit corpus remedio & poſt paucas ſeptimanas aliquando duos etiam eiuſdem porrigebat ſcrupulos raroque ſopor aliique effectus *opii* in aliquibus obſer-

vabantur. Neque secretiones alias omnes, praeter illam cutis, ab *opio* debilitari, ex eo vidit MICHAELIS, quod raro alvum siccam, apud plures quotidie ter quater motam, apud quosdam vero laxam omnino & sat fortiter evacuatam observaverit. Saepe *salivationis* lenioris speciem produci vidit ab opio; apud plurimos vero urinam movebat, ita ut quarta parte potus assumti quantitatem superaret. RICHTERS *Chirurg. Bibliothek VI. Band.* 4. *St. S.* 737. 8. Experimenta quoque *Haunienfia* docebant, ab *opio* sudorem potentissime, praecipue matutino tempore, moveri, qui simul ingratissimum spiret odorem. Idem quoque de urina monetur, quae coeteroquin non raro valde mucosa existeret. Interim somnus totam noctem & omne tempus antemeridianum aegrotos occupasse dicitur, ita tamen ut facili negotio inde excitarentur. De dolore capitis, excepta unica filia, nemo conquerebatur; alvi vero beneficio nunquam non omnes gaudebant. TODE in *Act. Societ. Med. Reg. Havnienf. l. c. p.* 430. Hoc vero modo sat brevi tempore, & in primis iam quidem *octo* diebus, bonos *opii* effectus experiri aegrotos, qui nullo modo ad austeras diaetae tenuioris regulas adstringantur, monet MICHAELIS.

Haec celeberrimorum Virorum experimenta omnem practicorum mox in se animos converterunt; neque tamen magnos hucusque inter nos progressus fecit inventum novum, ut vel ulterius confirmatum fuisse hucusque noverim. In *tumore* quidem *testis venereo*, remedium maxime proficuum esse *opium* laudabili dosi porrectum, vel clysteris ope iniectum, fatetur quoque cl. SCHWEDIAUR *Ch. IV.* In *Ischuria* etiam *venerea*, necdum penitus distenta vesicâ, evacuatis primum, *clystere simplici*, alvi foecibus, *Enema* ex olei lini & aquae hordei partibus aequalibus cum sat lauta

Laudani liquidi dosi, utilissimum ad urinae evacuationem promovendam esse remedium, testatur idem. *L. c. Ch. VI.* In *Ophthalmia*, inquit, *venerea*, *Laudanum* oculo instillatum lenimen aliquando evidentissimum producit. *L. c. Ch. XVI.* Hoc idem confirmatur a cl. & amicissimo HUNCZOWSKY de *Ophthalmiis non venereis*, quas *Londini*, si chronicae essent, neque tamen ab acredine humorum orirentur, egregiam a *tinctura thebaica* opem accipere refert. A principio aliquot tantum eiusdem guttulae cum aquae rosarum uncia una commiscentur, dein vero augetur successive *thebaicae tincturae* dosis. Iam pridem cl. WARE ipsam sine aqua *tincturam* oculo instillabat; sed dolores haec *sola* in oculo excitare solet; & hoc sibi proprium habet utraque methodus: ut si non mox auxilio esse videatur, ab eadem sit desistendum. *Medicinisch-Chirurgische Beobachtungen auf Seinen Reisen durch England und frankreich*. In *arthritide venerea*, a longiori iam tempore, magno cum effectu, *opii* & mercurii partes aequales porrigere solebat cl. DE PLENCIZ, *acta & observata* medica. *Prag. & Vien.* 1783. — Interim haec singula *opium* necdum videntur ad *mercurii* in lue venerea auctoritatem elevasse. Fatetur ill. RICHTER, neque suas, neque amicorum experientias novo huic remedio favere: quamvis mox addat, se in *tam magnis dosibus*, *opio uti non ausum fuisse*. *L. c. p.* 741. in qua forsan omissione experimentorum latet differentia. Concludit vero Vir hic clarissimus, ab *opio* levamen quidem atrocium dolorum, quos *lues* gignit, posse exspectari; luem tamen ipsam nequaquam curari, atque sic *palliativam* potius esse virtutem remedii. Hoc ab aliis quoque *sudoriferis* impetrari, & aegrotos ad *calidiores* regiones peregrinantes, saepe per sat longum tempus a *lue* apparere liberos, donec, in

frigidiores reverfi , nova eiufdem patiantur fymptomata , monet , atque , donec experientia plures aliter doceant , nonnifi communes *fudoriferis* aliis vires *opio* attribuit . Videntur tamen inftituta hucufque pericula maiorem aliquanto auctoritatem *opio* largiri , quam coetera fudorifera vix habeant. Saepe certe *mercurius* , ob nimiam ventriculi irritabilitatem , & fenfibilitatem aegrotantium fummam, virtute fua deftituitur; faepe cito nimis tam per alvum , quam per vias falivales corpore elabitur , quam ut fufficienti dofi in humores agere poffit . Nota hinc eft methodus *mercurium cum opio* ita combinandi , ut fine magno nunc incommodo remedium perferatur , & infelices hinc vocat aegrotos cl. CRUICKSHANK , qui , cum opium ipforum naturae repugnet ; hac combinatione *mercurii cum opio* uti non poffunt . Vid. CLARE , *Effai on the cure of abfceffes by cauftics aud of the treatement of Wounds and ulceres* , *with obfervations on Some Improvements in Surgery* , *alfo a new method of introducing Mercury into the circulation for the Cure of Lues venerea* . *London* 1779. Quare & cl. SCHWEDIAUR , fi fub ufu *mercurialium* , inquit, fymptomata oriantur *irritationis generalis* , fufpendenda funt illa per quofdam dies , & *opii* dofis ingerenda , vel fi *inflammatoria* diathefis obfervetur , venaefectio inftituenda eft . *L. c. Ch. XI.* Cl. quoque FABRE ait : „ Il ya des malades , dont le tempérament eft tel que le mercure ne peut pas déterminer en eux le mouvement de la Crife , & les évacuations qui en font les fuites , dans la jufte proportion qu' il faut , pour opérer la dépuration de la maffe du fang . Dans les uns , ce mouvement & ces évacuations font trop lentes & inparfaites ; dans les autres , elles font tumultueufes & trop abondantes . Dans ces cas particuliers , on éprouve fonvent que des reme-

des pris dans le regne végétal, réussissent beaucoup mieux que les mercuriels. La guérison du Baron de HUTTEN, dont la maladie, aprés *onze* traitemens infructueux par les frictions mercurielles, céda au bois sudorifiques, en est un exemple ". *Traité des maladies vénériennes*, *par M.* FABRE, *quatrieme Edition*. *Paris* 1782. *p.* 274. Hinc & MICHAELIS, *opio* prae *mercurialibus* fidendum esse apud *scorbuticos venereos* monet, quos ob temporis moram non semper a scorbuto curare possumus, antequam ad luem curandam descendamus. Quidquid sit, in eo positi sumus, ut mereatur *opium* ulterius a Medicis practicis in experientiam trahi, & cum huius mihi in *Clinica Ticinensi* copia data sit quamplurima; suo tempore, quid haec nobis magistra responderit, cum Lectoribus communicabo; quibus praesentem disgressionem, brevemque *opii* in morbis venereis historiam non ingratam fore confido.

BURCHARDUS FRIDERICUS MÜNCH

CELLENSIS

DE

BELLADONNA

EFFICACI IN RABIE CANINA
REMEDIO.

Goettingae 1781.

SECTIO I.

Belladonnae, in rabie canina, historia, usus, & quibus morbi stadiis, & quae Plantae partes adhibitae sint.

§. I.

QUum a tot tantisque in hac re viris, distinctissimisque characteribus planta, de qua hic acturus sum, iam descripta sit, multis illam verbis denuo describere, non e re mea putavi, potius brevibus tantum commemorare, eam me hic intelligere plantam, quam LINNAEUS *Atropam Belladonnam* appellat, *cauleque herbacea*,

foliis ovatis & integris praeditam esse dicit (*a*) quam & alio loco (*b*), nec non HALLERUS (*c*) describit. Inter veteres quoque iam a CONR. SICELIO (*d*) ut inter recentiores, a Cl. FRID. GMELINO (*e*) clare & distincte descriptam habemus, neque Commentationem *Viri exper.* RULINGII (*f*) silentio praetermittendam esse censeo, ita ut his dilucidis muniti descriptionibus, eo minus solliciti simus, ne quis illam cum aliis similibus commutet plantis, quod quidem GATAKERO (*g*) accidit, qui illa cum *Solano nigro Linn.* commutata, hoc in ulceribus cancrosis, aliisque dolorosis affectibus, nec sine fructu usus est.

§. II.

Verum enim vero, quanquam veterum libros, quos de usu huius *Belladonnae* adversus

R 2

(*a*) In Systém. vegetab. p. 185.
(*b*) Speciebus Plant. p. 260.
(*c*) Enumerat. Plant. Helvet. p. 507.
(*d*) Diatribe Botan. med. de Bellad. sive Solano furioso.
(*e*) *Allgemeine Geschichte der Pflanzengifte Nürnb.* 1777. pag. 289. & *Abhandlung v. giftig. Gewächsen* &c. Ulm. 1775. pag. 118.
(*f*) *In den Goetting. gemein. Abhandl. Ann.* 1773. *Stück* 74. seq.
(*g*) Observ. on the internal use of the Solanum.

rabiem caninam & hydrophobiam egisse suspicarer, saepius evoluisse non nego: non possum, quin fatear pauca tantum me reperisse, indeque iure quodam colligi posse mihi videtur, antiquioribus temporibus rarum huius remedii adversus hunc morbum fuisse usum, cum alias verosimile non sit, plane nullas super hac re observationes in veterum scriptis reperiri, praesertim cum iste morbus omnium omnino hominum, imprimis medicorum, oculos nunquam non in se converterit.

§. III.

Auctorem huius remedii ignotum esse, non adeo mirum videbitur consideranti, plurima nova remedia casu quodam fortuito esse inventa, ut auctores ipsorum de iis gloriari non possint; quamquam altera ex parte similitudines etiam quorundam morborum inter se comparatae occasionem, inveniendi remedia, praebere poterant, quibus medici ex nota remedii in certis morbis virtute aliam nondum cognitam in simili morbo efficere adducerentur. Quae quidem forte etiam fuit caussa, quam ob rem *Belladonna* adversus rabiem caninam adhiberetur. Morsus enim serpentum veneno armatorum, scorpionum, aranearumque quodam modo cum morsu canum ra-

bidorum comparari poteſt ; adverſus illum vero, PLINIO (*a*) & APULEIO (*b*) referentibus, iam tum *Belladonnae* foliis cum oleo contuſis, externe & quidem optimo cum ſucceſſu uſi ſunt, eodem PLINIO (*c*) narrante, *aſpides*, *Serpentum venenatorum ſpecies*, *modo Belladonnae herba contactae*, *ſtatim necatae ſunt*. Ab externo vero eius uſu, quam facile erat tranſire ad internum!

Eadem quoque via ſimilitudinem quandam hydrophobiam inter & melancholiam atque maniam detegere licet. Primo prioris morbi ſtadio omnia ſymptomata cum poſterioribus ſunt communia. *Suſpiria*, *triſtitia*, *ſolitudinis amor*, SWIETENIUS inquit (*d*) *ſunt omnia ſymptomata melancholica*, atque in *Ephemerid. nat. cur.* (*e*) caſum relatum legimus, quo hydrophobia, hydrophobiae ex contagio ortae omni reſpectu ſimilis, melancholiam, ſolam praecedentem, excipiebat. In curanda vero melancholia & mania iam dudum *Belladonnae* vim novimus ſalutarem,

(*a*) In Hiſtoria Plant. Vol. I. pag. 679.
(*b*) De Herbis Cap. 22. & 74.
(*c*) L. c.
(*d*) In Comm. ad Aphoriſ. BOERHAVII T. III. p. 573.
(*e*) Obſerv. 220. p. 455.

ideoque & *Ill. Equ.* MURRAY (*a*) *praeceptor pie colendus*, *cognationem rabiei caninae cum melancholia & mania*, *ansam dedisse in utroque morbo Belladonnam explorandi arbitratur*.

§. IV.

Sed ne iusto diutius in his morer, cum plures adhuc viae excogitari possint, quas quis ingressus in usum huius remedii incidere potuisset, ista pauca tantum, quae de usu huius remedii in hoc morbo certa atque explorata habemus, afferam.

THEODORUS TURQUETUS DE MAYERNE, regis Magnae Britanniae Archiater, sub initio saeculi decimi sexti florens, medicorum primus fuit, qui usus huius remedii in hydrophobia mentionem fecerit. Is enim *specificum*, ait (*b*), *contra hydrophobiam decoctum baccarum aliquot Solani maniaci dicitur*.

Hoc vero remedium inter alia, quae contra hunc morbum suadet, leviter tantum attingit, neque magis auctor illius esse, quam ipse experimenta cum eo instituisse videtur. Cognoverat

(*a*) Apparat. Med. tam simpl. quam compos. Vol. I. pag. 440.

(*b*) In Praxi Med. syntag. alt. Tract. de morb. ext. pag. 136.

forte tamquam remedium empiricum, quod a nonnullis utiliter exhibitum erat.

Hoc excepto, alios eo usos esse, nulla in libris apparent vestigia. Quod si vero alii auctores in libris practicis idem adducunt, omnes omnino MAYERNE auctoritatem sequuntur. Atque haec quidem sunt, quae de veterum huius remedii usu referenda habeo. Forsan vel a multis aliis specificis, quae deinde laudabantur, expulsum, vel ab aliis, non recte, ideoque sine ullo levamine, in hoc morbo curando adhibitum, tanquam inutile reiectum est. Veritati vero proxime accedere videtur ea opinio, qua postea singulis hominibus id nequaquam ignotum fuisse, putatur, qui quidem sui ipsius utilitate, quam inde capere studebant, commoti celarent, uti saltem ex ratione, qua iterum retectum in vulgus manavit, satis certo patere videtur. Nam remedia saepius per multa saecula eodem modo arcana esse habita, usque dum in honesti viri manus inciderent, illa longius abscondere nefas putantis, aut dum cuiquam sive fraude sive pecunia, illa expiscari atque divulgare contigerit, pluribus exemplis docemur.

§. V.

Eodem quoque modo *Belladonnae* usum contra rabiem caninam denuo retectum, omni-

busque notum esse factum, ea, quae ignotus quidam in *Hannoverano promptuario* (a) refert, testantur; sunt fere haec:

Metallifossorem quemdam (Bergmann zum Schichtenhäusern am Osterwalde im Amte Lavenstein) iam multo inde ab XXXIII. annis cognitum habuisse arcanum, quo & homines & animalia, canum rabidorum morsu laesa, contra insaniam & hydrophobiam inde timendam tueri potuisset, eiusque remedium fuisse quemdam pulverem, quem, ne innotesceret, secrete praeparatum, unicuique postulanti, pro parata pecunia distribuisset. Saltuarium quemdam in tractu Göttingensi familiariter cum illo metallifossore viventem, arcanum ex ipso elicere studuisse, finemque propositum, magno adhibito studio, tandem nactum, simulque expertum esse, illum, Belladonnae radicem circa St. Ioannis festum investigatam praeparare; cui quidem saltuario nos debere, hoc remedium publici iuris esse factum, auctor huius commentationis sibi persuadet.

Equidem vero eadem fide lectoribus nuntiare possum, illud remedium iam anno 1728. ab eodem fodinarum operario cuidam machinarum directori Clausthaliensi *Hansen*, dono aliquo

---

(a) Ann. 1768. pag. 601. seq.

dato, eodem modo, quo postea in *promptuario Hannoverano* 1763. ann. descriptum fuerit, monitum, ne hac radice, quippe quae venenum esset uteretur, nunquam rem ipsam experiri ausum esse. Quam quidem notitiam *Patri meo optimo*, cum *quo* iam mortuus Director HANSEN anno 1769. per litteras communicaverat, debeo, indeque etiam didici, metallifossori huic RICHTERI nomen fuisse.

§. VI.

Quibus ex relatis itaque apparet, huius remedii usum contra hunc morbum, iam sub initio huius saeculi in nostris regionibus fuisse cognitum, neque tamen a medicis ipsis tentatum esse, sed in paucorum privatorum hominum notitia occlusum mansisse, usque dum, uti iam commemoravi, in promptuario Hannoverano, anni 1763. a vener. SCHMIDT, verbi divini ministro tunc Luttienschneensi, vulgaretur, qui quidem, unde acceperit, non professus est, haud dubie tamen vel ab ipso fodinarum operario, iam saepius nominato, vel per alios ab eodem resciviste videtur. Dubius adhuc est in ista commentatione, quodnam nomen plantae tribueret, tandem *Solanum maius* appellat, radicisque internum commendat usum, dosin vero satis incerto modo,

mensura parvorum cochlearium vel adhuc minori, non pondere, definit. Ad infinitum quidem observationum numerum provocat, quarum tamen nullas singulas allatas esse, vehementer dolendum est, in quibus id remedium in canina rabie, & ad avertendam eam, optimo cum successu exhibitum fuisset. Sequenti deinde anno eadem commentatio inserta est in *den Studtgardtischen ökonomischea Auszügen* (*a*). Anno 1768. (*b*) *idem* remedium iterum commendando, plantaeque verum nomen *Belladonnae* imponendo, priores eius effectus confirmat, aliaque experimenta in hominibus & animalibus instituta, subiungit, neque tamen *singulas observationes*, vel *dosin mutatam* invenimus.

Exinde quidem, huius remedii efficacia ususque magis magisque innotuit atque diffusus est, nec alia res, nisi dosis haud satis certo definita, metusque, ne plantae virus noceret, multos ab illa propinanda retinuit.

§. VII.

Cum *Pater meus optimus*, tunc temporis iam in aliis morbis cum Belladonna tentamina

---

(*a*) Ann. 1764. B. 4.
(*b*) *Hannöv. Magazin.* 33. *Stück* pag. 513. seq.

instituisset (*a*) atque eius vim ita expertus esset, ut de ipsius utilitate, dubitare nullo modo posset, neque contra rabidorum canum morsus, eiusque vires explorare neglexit; nec defuit occasio, quippe *qui* in regione habitet, ubi ille morbus saepius canes invadit, quaeque inter paludes multamque arenam sita ob maiorem longiusque durantem aestivi caloris vim, imprimis hunc morbum promovere videtur. Prima quidem experimenta anno 1767. instituta, deinde, occasione oblata, continuavit, denique in promptuario Hannoverano (*b*) primas in lucem edidit observationes, ubi non solum *radicem*, sed etiam *folia Belladonnae* commendans, utriusque dosin, & hominum & animalium aetatis ratione habita, pondere constituit, rationemque utendi praescribit, certis singularibusque observationibus additis, secundum quas id remedium optimo cum effectu contra hunc morbum exhibuerat. Multo frequentiorem deinde occasionem continuandi ex-

(*a*) Haec Tentamina memoriae mandata sunt in *Hannöverschen Magazin*. ann. 2767. *Stück* 64. & 65. ann. 1768. *St.* 67. & 105. ann. 1769. *St.* 14. 15. 62. 90. 94. 95. ann. 1770. *Stück* 25. 80. 81. 82. ann. 1773. *Stück* 46. 47. ann. 1774. *Stück* 51. 52. 53. & ann. 1775. *Stück* 68. 69. & 70.

(*b*) Ann. 1768. *Stück* 38.

perimenta nactus est, paucisque mensibus interiectis, ea quae porro fecerat, in eodem promptuario retulit (*a*).

§. VIII.

His experimentis, & medicos, & alios adductos, eadem post hac imitatos esse, probe scimus, quorum vero nullus observationes edidit, *viro exp.* RULING (*b*) excepto, qui puellae, canis rabidi morsu admodum vulneratae, ex Belladonnae foliis praeparatum pulverem tanta cum utilitate propinavit, ut postea valetudine uteretur prospera.

Experimentorum, quae *Patri venerando* litteris nuntiata sunt, ea tantum commemorabo, quae b. SCHROEDER *Archiater* d. octavo mens. Ianuar. & d. nono August. anni 1770. cum *ipso* communicavit, qui quidem *Belladonnae radice* in quatuor hominibus sanandis, quorum tres a rabido cane, unus a fele vulnerati erant, eo successu usus est, ut omnes sani periculo evaderent.

Quae feliciter iam facta experimenta *Pa*-

(*a*) Eod. anno *Stück* 103.
(*b*) *In Goettingschen gemeinnütz. Abhandl.* ann. 1773. *Stück* 78. pag. 618. seq.

trem, ne ab iis ceſſaret, admonuerunt, neque tamen prius *ipſi* contigit, ut ea publici faceret iuris, quam anno 1779., quo *Ill. Archiatri* RICHTERI *praeceptoris pie colendi*, bibliothecae chirurgicae (*a*) infererentur, in qua undecim obſervationes una cum accurata huius remedii praeparandi, applicandi, & exhibendi deſcriptione expoſitae ſunt, ubi non ſolum tamquam praeſervationis, ſed etiam curationis remedium optime ſe praebuerat. Obſervationes, quarum graviſſimae & dilucidiſſimae tantum enumeratae ſunt, iam tum centenarium longe exceſſerunt numerum.

§. IX.

Atque haec ſunt, quae de uſu & efficacia, huius remedii contra adeo peſtiferum morbum hucuſque, & in priſca & in recentiori aetate, notata ſunt, ex quibus facile apparet, noſtris demum temporibus id remedium inprimis adhibitum eſſe; nec longiori defenſione uſus eius indigere videtur, cum iam tot experimenta, optimos eius effectus declarantia, ſatis ſuperque defendere poſſint. Quae quidem cum ſaepius meis

(*a*) V. *Band. Stück* 2. pag. 377. ſeq. & *Stück* 3. pag. 557. ſeq.

viderim oculis; tanto magis meum esse duxi, adiuvare diffusionem remedii, quod contra morbum, ex omni parte atrocem, certo tuetur, eidemque etiam medetur.

§. X.

Ad hoc usque tempus *Belladonnae* vires contra rabiem caninam empirico tantum modo tentatae erant, atque plurima, quae cum ipsa instituta sunt, experimenta, eo spectaverunt, ut hydrophobiam ab iis, qui a cane rabido aliove animale morsi essent, arceret, ideoque remedii prophylactici instar fuit, neque tum haud insignem famam assecuta est.

Nec vero semper hoc tantum modo, sed interdum etiam sanandi caussa, exhibita est Belladonna. Atque *Pater* quidem *optimus* quosdam, in quibus morbus fere iam eruptus ac in primo stadio esset, periculo eripuit, quarum observationum duas in *Ill. Archiatri* RICHTERI bibliotheca chirurgica (*a*) dedit.

Neque tamen eadem remedii vis salutifera tum, cum morbus ingravesceret, horrendaque hydrophobiae signa iam apparerent, cognita est, aut nullae saltem a quodam litteris consignatae

(*a*) V. *B. St.* 3. p. 563.

funt obfervationes, praeter eas a venerando SCHMIDT (*a*) commemoratas, ubi affirmat, nec iis, qui iam tanto correpti erant furore, ut vinculis conftricti tenerentur, Belladonnam, quamvis vi ingeftam, defuiffe immo plene redintegraffe fanitatem, quanquam haud certo indicatur, num vera hydrophobia adfuerit. *Venerandus* quidem *pater* finem, in quem intenderat, in duobus miferis haud attigit. Quatenus vero vel in hoc morbi momento aliqua fpes, Belladonna nec fine fructu utendi, concipi poffit, in alium locum, ubi in huius morbi naturam eiufque curationem paululum accuratius inquirere animus eft, differam.

Experimenta vero huius remedii bene cedentia non modo ad cavendum morbum, fed ad ipfum etiam morbi momentum, quo iam haud mediocribus veneni perturbationibus affectum erat corpus, extendi, inde confpici licet.

§. XI.

Omnes huius Plantae partes, femine, cuius ufus nullibi commemoratus reperitur, excepto, ad eundem finem adhibitae funt. *Baccas*, earumque quidem *decoctum* commendavit *de* MA-

(*a*) *Hannoev. Magaz.* ann. 1768. *St.* 33. p. 513.

YERNE, neque tamen earum numerum, vel decocti menſtruum, eiuſque quantitatem, nec magis, num baccae unacum ſemine, vel eo ſeparato, adhibendae eſſent, praeſcripſit; quae quidem, coniuncta cum baccarum imprimis venenoſa vi, quarum incautus uſus iam multum noxae adtulit, denique omnis obſervationum, cum hac plantae parte inſtitutarum, penuria, me impediunt, quo minus ad experimenta cum eadem proſequenda ſuadeam.

Sed *radicis* in hoc morbo fuit praecipuus & creberrimus uſus, quam ſupra nominatus *metallifoſſor*, iam optimo cum ſucceſſu propinavit. Qui deinde experimenta coeperunt, fere omnes *radice* uſi ſunt, ac *Vener.* SCHMIDT refert, permulta fauſte experimenta, quibus, in ea commendanda, nititur, cum hac eſſe facta. Eodem modo *Parens optimus* non ſolum ſtatim ab initio, ſed poſtea quoque *ea* uſus eſt, atque bono eventu, quem experimenta habuere, aliorumque narrationibus, qui eundem experſi erant, eo adductus eſt, ut hanc plantae partem contra hunc morbum adhibendam imprimis ſuaderet.

Sed praeter *radicem* plurimum contra hunc morbum exhibitam, eadem quoque experimenta cum *Belladonnae foliis* inſtituta ſunt, nec minorem exſeruerunt virtutem. Notabile vero eſt illud, *Belladonnae foliis haud pares cum radice*

inesse vires. Quod si igitur utrisque eadem efficere vis, folia altero tanto maiori dosi, quanto radicem, praebeas necesse est. Semper quidem hanc rationem *in foliis utendis* secutus est *Parens optimus*, nec eo fine proposito aberrasse, nonnulla probant experimenta. Quod idem etiam *vir. exper.* RULINGII experientia confirmat, qui a puella, canis rabidi morsu in superioris brachii parte usque ad os laesa, Belladonnae foliis adhibitis, omnem sequentem morbum avertit.

SECTIO II.

Vires & effectus Belladonnae singulares in hoc morbo.

§. XII.

CUm autem *Belladonnam* acre in se continere virus ignoraret nemo, magnaque exemplorum copia, ubi haec planta & ipsa incaute, tamquam medicamentum, adhibita, & eius baccarum usus imprövidus quam maxime nocuisset, litteris consignata esset: haud mediocris inde usque ad nostra tempora, illa utendi, exortus est metus. Nec sane inficiandum est, pravum atque incautum huius plantae usum multum detrimenti attulisse, neque illi eatenus, ut multis

aliis usitatis iisque efficacissimis medicamentis, veneni nomen immerito tribui. Ex quo vero remediorum, quae venena vulgo putabantur, virtutes accuratius contemplari atque diiudicare licuit, ex quo convicti sumus, his cum prudentia ac diligentia applicatis, omnium esse efficacissima; etiam in Belladonnae usum vanum & nimium timorem abiicere sensim coepimus, atque tantum abesse, ut detrimenta hinc inferrentur, ut potius magno cum fructu exhiberi possit, optimi satis superque ostenderunt successus.

Enim vero cum mihi persuasum sit, chemicam plantae analysin parum lucis ad eius sanandi vires atque efficaciam indagandam afferre, hanc ut instituem, omnino nullam dedi operam, idque eo magis, cum iam GEOFFROY (*a*) atque OETTINGER (*b*) fere omnia, quae ad hanc rem pertinent, confecerint, ad quos igitur lectorum eos, qui accuratiorem huius rei notitiam acquirere cupiunt ablego.

§. XIII.

Belladonna itaque cum omnium medicorum testimonio *planta sit narcotica*, atque propter

(*a*) In Materia Medica.

(*b*) In Differt. de Bellad. tamquam Specifico in Cancro. Hal. 1739.

vires narcoticas ſtupefacientes, circa omnes eius partes diſtributas, maximos producat effectus; eadem, nimia doſi vel ſecundum falſas indicationes data, omnia iſta mala, a multis iam notata, imprimis vero ab *celeb.* GMELIN (*a*) MATHIAE (*b*) DARIES (*c*) aliiſque collecta concitare poteſt.

Noxiis vero his effectibus, qui non niſi ex perverſa utendi ratione originem ducunt, plane omiſſis, eos tantum in medium proferam, qui Belladonnae & radice & herba rite adhibita, obſervati ſunt.

§. XIV.

Remedio ſcilicet ſumpto, plerumque aliquot horis poſt, in aliis forte citius, in aliis ſerius, ſequentes hoc quidem ordine ſe exerunt mutationes. Et primum quidem aegroti ſingularem quamdam oris, linguae imprimis & faucium ſiccitatem ſentiunt; in deglutiendo gravantur, nec ipſa fluida ſine omni moleſtia abſorbent, ſiccos vero cibos non niſi permoleſte

(*a*) Geſchichte der Pflanzengifte pag. 289.
(*b*) Hannöv. Magaz. 1771. St. 25. ſeq.
(*c*) In Diſſ. de Atropa Belladonna. Lipſ. 1776. p. 20.

deglutiunt. Quam oris siccitatem fere semper sitis, saepius magna & ad bibendum multum incitans, comitatur. Oculi sunt rigidi, immobiles, protuberantes, omnia quasi nebula aliqua offusa cernunt; res singulae ac propiores quasi duplices, remotiores contra clariores apparent; interdum oculorum ardor, interdum pressio, ut ab inspersis arenulis, rarius dolor totidemque rubedo adest; pupilla fere semper dilatata. Crebro sentiunt vertiginem, imprimis corpore erecto. Respiratio plerumque libera nec impedita, interdum vero anxietatem quamdam, mox praetereuntem, percipiunt. Pulsus est parvus ac celer. Paulo post languescunt, lassi fiunt, ad somnum proni; membra ipsis sunt gravia, omnesque motus magna cum opera peragunt. Haec symptomata augentur, somnus illos occupat, plerumque placidus & reficiens. Initio horripilationes experiuntur vagas, pallor faciem occupat, mox calescunt, vultusque rubore suffunditur. Tunc temporis, magna dosi data, interdum delirant, nec mentis compotes. Cutis, antea dura & sicca, fit mollis & madens, pulsus plenus, & transpirationem auctam *copiosus* nunc sequitur *sudor*, cum quo omnia, modo commemorata, symptomata decrescunt, somnusque levamen novasque vires adfert.

§. XV.

Sudor, qui huius remedii usum fere semper excipit, *est princeps atque frequentissima excretio*; praeter illam etiam *urinae se = & excretionem crebro auctam* invenimus, quam quidem saepissime *Pater venerandus* observavit, atque ex medicis, qui vires huius plantae tentabant, inter alios, *quam plurimum* inquit GREDING (*a*) *crebrius largiusque urinae profluvium excitavit Belladonna*, & GATAKER (*b*) *quum Belladonna urinae profluvium & perspirationem valde augeat, adversus hydropem feliciter adhiberi posse putat*, & DARIES (*c*) asserit *qualitatem diureticam cum omnibus Solanis communem habet Belladonna*. Interdum *diarrhoeam* inde excitari observatum est, cuius rei nonnulla GREDING (*d*) nobis suppeditat exempla, *levis diarrhoea*, inquiens, *brevi plerumque transiens*, *saepe observabatur post usum Belladonnae*, *interdum sic & alvi notabilis laxitas per totam curam perspicua erat*; neque

S 3

(*a*) Ludwigii Adverf. med. pract. Vol. I. P. IV. pag. 695.
(*b*) Observ. on the internal use of Solanum, p. 82.
(*c*) Differt. de Atropa Bellad.
(*d*) L. c. pag. 697.

in *Parentis optimi* observationibus hanc evacuationem omissam, immo saepius commemoratam invenimus. *Excretio*, quae rarius occurrit, cuiusque praeter GREDING (*a*) mentionem fecit nemo, est *salivae aucta*, quam nunquam vero nimiam in tribus tantum aegrotis, nec ullas insignes mutationes efficientem, observavit.

Atque hi sunt vulgares post Belladonnae usum notati effectus, qui quidem nec tum, cum adversus caninam rabiem adhibeatur defuerunt. Praeter hos saepe etiam *tumor* eius partis, cui canis rabidi venenum admotum erat, apparuit, cum vago atque tensivo dolore coniunctus, ad proximas usque partes saepe se diffundens. Singulare ac huius symptomatis notabile, ex quo etiam verisimile fit, non veneno solo, sed simul Belladonnae vi id effici, illud est, quod tunc remedium hoc, sudorem nunquam excitavit, quamvis magnis dosibus, datum esset; continuatis vero Belladonnae dosibus tumor semper evanuit, eoque non amplius apparente, recurrit sudor. Symptoma autem hoc plerumque tum demum, cum venenum per salivam soli epidermidi, sine alia laesione, applicitum esset, *Parens optimus* vidit. Quodsi

(*a*) L. c. pag. 646. 656. & 684.

vero tumor iam antea adesset, *Belladonnae* prima quidem dosis eundem semper auxit, sequentes *autem rursus imminuerunt*, ac tandem sudor rediit. In nonnullis etiam infantibus; quibus canis rabidi saliva venenata in diversis corporis partibus admota erat, Belladonna adhibita, praeter tumorem *idem* observavit ruborem, qui una cum tumore totum corpus occuparet, Belladonnae vero continuo usu rursus evanesceret nec optimos effectus impediret.

SECTIO III.

Miasmatis hydrophobici origo, communicatio, prophylaxis qualis, & quid valeat Belladonna.

§. XVI.

In tanta observationum copia, quae efficaciam Belladonnae contra rabiem caninam luculenter satis demonstrant, quanquam, quo tandem modo eadem in hoc morbo effectus producat, explicare supersedere posse videor: tamen commemorando, quinam sint verisimiles huius medicamenti in hoc morbo effectus, qualesque eius vires imprimis requirantur ad ea efficienda, quae usus eius nos docuit, egregiam Belladonnae virtutem magis confirmari persuasus sum,

ac ſaltem magis probari ſpero, dum illam non ſolum, tanquam remedium empiricum, commendari poſſe, ſed etiam indicationibus, quae in huius morbi curatione adeſſe ſolent, convenire oſtenderim. Quantam igitur & in indicatione prophylactica & curativa utilitatem adferre poſſit, exponere ſtudebo.

§. XVII.

Cura prophylactica in eo quidem verſatur, ut arceat *hydrophobiam*, adeoque ubi ipſa locum habere poteſt, *curativam* reddat ſupervacaneam. *Cauſſa proxima*, quae morbum, brevi aut ſero ingruentem minatur, eſt *miaſma ſui generis*, cuius vero naturam non, niſi ex effectu, cognoſcimus. Primum virus hoc in quorundam animalium corporibus, praeſertim canum, eorumque, quae ad idem genus pertinent, v. c. vulpium, luporum &c. rarius in alius generis animalibus paratur, in quibus morbum quemdam, vulgo *rabiem*, *ſeu hydrophobiam* dictum, excitat, quod virus ab iis etiam multis modis transferri poteſt in homines aliaque animalia, quae omnia, cum primum morbus eruperit, aliis eundem inferre valent. Atque in canibus ſaepiſſime ille morbus ſponte naſcitur, qui quum ob commoda, quae hominibus praebent, & ob

focietatem inter eos frequentius verfentur, plerumque cum illis communicant venenum.

Modorum vero, quibus id fieri folet, magna eft varietas, quorum frequentiffimus omniumque periculofiffimus eft *morfus*, ubi faliva, cui venenum imprimis ineft, immediate vulneri recenti inferitur, adeoque veneni fufceptio certiffima; quamquam & *recens faliva, modo epidermidi applicata*, contagio inficere poteft, quoque tenerior eft eius loci epidermis, eo facilius venenum recipit; ideoque maximo cum periculo ori applicatur. Sunt exempla, quae per ofcula hunc morbum propagari tradunt, quorum unum SCHENCKIUS (*a*) refert, *virum ex patricia gente prius ofculatum effe canem rabidum, quam in aquam immergeretur, pofteaque hydrophobiae correptum, mortuum effe*. PALMARIUS (*b*) commemorat *rufticum quemdam, brevi fe moriturum morbo hydrophobico cognofcentem, unicum hoc folatium ab illis, qui vinculis tenebant eum, obnixe rogaffe, ut ante mortem liberos ofculari liceret, quod cum conceffum effet, paulo poft periiffe hoc morbo; verum liberos eius feptimo die poft eodem morbo correptos effe omnes*. Sed &

(*a*) Obferv. Med. Lib. VII. p. 848.
(*b*) Morb. contag. p. 266.

aliarum partium epidermidi recens animalis rabidi saliva applicata contagionem efficere potest, de quo observationes *in Ephemerid. nat. curs.* (*a*), *in Phylosophical Transactions abrigd* (*b*), *in Donato* (*c*), nec *venerando Patri* idem observandi occasio defuit (*d*). Sed & saliva iam exsiccata aliquantum temporis hanc vim retinet, cuius rei exemplum nobis dat SCHENCKIUS (*e*). *Puer abstergebat gladium rubiginosum, quo ante plures annos canis rabiosus confossus fuerat. Mala fortuna digito suo infligebat vulnusculum, atque inde periit hydrophobus.* HILDANUS (*f*) de *sartrice* narrat *quae lambendo humectaverat futuras chlamydis, morsibus rabidi canis iam longe ante scissae, in hac autem simpliciter filum, per vestes, saliva huius animalis infectas, adactum mordendo abruperat, tertio die ex post in rabiem incidit.*

Quanquam SAUVAGES (*g*) *sola saliva* neque aliis humoribus inquilinis hunc morbum pro-

(*a*) Decur. 1. ann. 6. & 7. Observ. 142. p. 204.
(*b*) Tom. V. p. 366.
(*c*) De Med. histor. mirab. p. 589.
(*d*) Ill. RICHTER *Chirurg. Bibl. V. B. 3. St. pag.* 557.
(*e*) Obs. med. L. VII. Obs. 87. fol. 116.
(*f*) Obs. Chirurg. Cent. I. Obs. 86. p. 62.
(*g*) Diss. sur la Rage p. 32.

pagari posse, contendit, tamen aliae eaeque crebriores observationes huius rei contrarium probare videntur, quarum nonnullas tantum recensebo. Sic post *lac hydrophobicae vaccae* gustatum hunc morbum propagari viderunt Timaeus a GULDENKLEE (*a*), & BUSCHER (*b*). *Canis, hominis hydrophobici sanguine hausto, eodem morbo correptus est* (*c*); porro *ab esu carnis animalis, quod rabie defunctum erat* (*d*). Rarissima vero omnium contagia, si modo fides ipsis est habenda, sunt ista, *ubi sola inspiratione venenum illatum ac susceptum* esse dicitur, quae quidem nobis in *Recueil period.* (*e*), *Journal de Med.* (*f*), *&* *a Coelio* AURELIANO narrantur.

Ex his igitur diversas contagii rationes intelligere licet, quarum tamen semper *ea*, *qua rabiosi animalis morsu virus infertur manet frequentissima atque usitatissima*.

(*a*) In Cas. med. Lib. VII. Cap. 23. p. 327.
(*b*) *Hannöv. Mag.* 1763. *St.* 89. p. 1419.
(*c*) Vide LEMMERY in Hist. acad. reg. Scient. Paris. ann. 1707. pag. 31.
(*d*) Vid. FERNELIUS de abdit. rer. caus. Lib. II. Cap. 14. p. 223.
(*e*) Tom. VII. p. 413.
(*f*) Tom. VIII. p. 316.

§. XVIII.

Simul ac vero *vulneri iniectum est virus ; nervos irritat*, ex quo spastica fibrarum muscularium, ab ipso contactarum, oritur contractio, quo spasmo illud vulneri quasi infigitur. Haec autem specifica eius est qualitas, ibi aliquamdiu commemorari posse, priusquam corporis humoribus se assimilat, in ipsum penitius penetrat, adeoque dirissimum gignit morbum. Virus autem *stimuli vim habere*, testantur effectus spastici qui succedunt. Initio quidem imbecilliorem exerit vim, sed mutationes, quibus obnoxium est, priusquam furere incipit, ignoramus; illud tantum certo dici posse videtur, nunquam iners atque otiosum corpori inhaerere quanquam primi effectus adeo leves sunt, ut nec aegrotus, nec alii eos animadvertere queant. Magna vero est temporis, circa quod atrocia progignit symptomata, diversitas; interdum statim aliquot diebus vel mensibus interiectis, vel ut alii volunt, post multos demum annos (*a*). *Diversitas haec*, BOERHAVE (*b*) inquit *pendet a calore tempestatis anni, a temperie hominis morsi, a diverso victu, medicamentisque adhibitis*. Atque

(*a*) In Miscell. Curios. Decur. I. ann. 9. pag. 117.
(*b*) Aphorism. §. 1137.

hac veneni qualitate, qua per aliquod tempus ſine notabili effectu corpori ineſſe poteſt, inprimis cura prophylactica nititur.

§. XIX.

Quod ſi certum atque exploratum habemus, virus quamdam ad nervos vim exſerere, illosque ſtimulare: malis illius effectibus quadruplici modo occurri poſſe videtur.

Primo, *Nervos contra veneni impreſſionem obdurare*, *obduratoſque ſervare conando*, quod quidem per medicamenta narcotica, nervos ſenſu privantia, effici poteſt, quibus etiam dolores, cauſſis eorum nondum remotis, leniri ſolent.

Secundo, *Venenum eiuſque partes irritantes adeo involuendo*, ut nervos irritare nequeant; quam ad rem externa involuentia remedia, atque imprimis oleum olivarum adhiberi ſolet.

Quod ad *primam curae methodum* ſpectat, quiſque facile intelliget, illam *palliativam* tantum eſſe poſſe. Stuporem enim nervorum continuum ſi quis inferre vellet; via ad corpus deſtruendum uteretur aeque certa, ac ſi venenum libere agere pateretur, accidit quod neque internis neque externis remediis ad propoſitum perveniret.

Nec minus *palliativum* erit, ſi *venenum*

oleosis remediis involveretur ; quis enim posset venenum semper his vinculis constrictum cohibere? Attamen posterius remediorum genus aliquam habere vim., probant observationes, secundum quas contra serpentum ac ipsum canis rabiosi morsum ea valuisse reperta sunt (*a*). Haec vero duo remediorum genera, palliative adhibita, prodesse possunt, quatenus tempus atque occasionem praebent, utendi cura radicali, quae in eo versari posset, ut.

Tertio, veneni natura ita everteretur, ne ullam vim atque effectum ad corpus, qualem alias venenum producit, amplius exserere posset, eodemque quasi modo, quo acidum per alcali, & vice versa, mutaretur; cui remedio iure meritoque *specifici nomen* imponi posset; sed tale quidquam excogitare usque ad hoc tempus contigit nemini, & sane ardua res esse videtur, usque dum propriam huius veneni naturam, cuius vero admodum tenuem habemus notionem, penitus cognoscere licebit. Omnium vero tutissima, unica & commodissima ac necessaria ea videtur methodus, qua.

(*a*) Vid. Abrahami Vateri Diss. de antidoto novo adversus viperarum morsum praestantissimo, in Anglia detecto, & Eiusdem Progr. de Olei olivarum efficacia contra morsum canis rabiosi, experimento Dresdae facto, adstructo.

Quarto, id imprimis efficere studemus, ut venenum, quam celerrime potest, ex corpore rursus eliminetur. Brevi enim post, veneno applicato, & interdum etiam diutius, certo adhuc vulneri ipsi inhaeret, adeoque illud ex eodem loco tollere optimum est. Quod quidem semper etiam propositum habuerunt omnes medici, diverso modo viam ingressi eo, quo vellent, perveniendi. *Alii* enim *externis* ut remediis venenum ex vulnere eiicerent, operam dederunt, *alii internis* idem efficere tentarunt, quo quidem studio duplex curandi methodus exorta est, *altera quae internis, altera quae externis eundem finem persequitur*.

In adhibenda autem *cura externa* eo tendunt scriptorum consilia, ut vel *remediis externis excitantibus maiorem humorum copiam versus vulnus agant, simulque ipsum venenum eliciant*, vel *externis cauteriis potentialibus venenum deleant* vel *continuato externorum remediorum excitantium, stimulantium usu maiorem inflammationem & profusam suppurationem moveant, ut una cum pure venenum evacuaretur*, vel *ligatura veneni resorptionem caveant, infectaque parte resecta, venenum quoque a corpore separent*.

Ut vero maior humorum copia in loco affecto contrahatur, varia excitantia tam veteres, quam recentiores commendant medici, ideoque

vulnus scarificare, nec non cucurbitulas adhibere, ut simul cum sanguine venenum extrahatur, suaserunt, idque iam a GALENO, DIOSCORIDE, AEGINETA, atque AETIO factum esse videmus. Inter alia etiam muriam salis marini, acetum, aquam nitrosam, urinam, vinum tepidum, in quo sal ammoniacum solutum erat, eam ob caussam praeceperunt, ut his vulnus totum irritaretur, indeque largior affluxus & effluxus efficeretur.

Cauteria potentialia iam a DIOSCORIDE (*a*), tamquam princeps ac tutissimum veneni destruendi remedium, commendata sunt, tum ab HILDANO (*b*) qui vero etiam exempla, quibus omnino nihil profuerunt, commemorat.

Vulnus vero excitantibus remediis ad vehementem adducere inflammationem, profusamque ciere suppurationem, recentiorum medicorum probant & suadent plurimi; nec aliam ob caussam iam DIOSCORIDES cantharidum pulverem externe adhibendi consilium dat, quo quidem remedio nostris temporibus iterum uti coeperunt, una cum mercurio praecipitato rubro, qui forma unguenti vulneri inferretur; ideo

---

(*a*) Theriac. Cap. 11. pag. 424.
(*b*) In Observ. Chirurg. Cent. 1. Obs. 86. pag. 62.

Angli quidam vulnus pulvere pyrio explere, eumque incendere iubent. Inter recentiores cl. SCHMVCKER (*a*) imprimis hac methodo feliciter usus est, illamque laudavit, atque observationes & *ab ipso* & ab *Exper.* OPITZ, *doctiss.* HOFFMANN & HORN factas adiecit. Atque *ipsius* curandi methodus fere haec est; *ut vulnus scarificet, sanguinis fluxum crebris aquae tepidae lotionibus promoveat, posteaque cantharidum pulverem exhibeat.* Suppurationis quidem quatuor hebdomadum, SWIETENIUS (*b*) vero sex mensium terminum constituit. *Cl.* SCHMUCKER simul interne camphoram & nitrum, quamquam minori dosi, propinavit.

Infectarum vero partium *ligatura*, qua veneni resorptio praecaveatur, iam GALENO, post ipsum CELSO, nostra denique aetate HEISTERO admodum probatur. Partium quae ad vitam sustentandam non necessario requiruntur, vel quibus sine maioribus incommodis careri potest, *resectionem* inter ceteros imprimis SAUVAGES (*c*) & SWIETENIUS (*d*) adhibendam esse vo-

(*a*) In chirurg. Wahrnehmungen. Th. II. p. 544. seq.
(*b*) In Comment. ad Aphor. Boerhavii Tom. III. pag. 570.
(*c*) L. c. pag. 43. & 44.
(*d*) L. c. pag. 568.

lunt — Atque his variis, adhibitis remediis medicos saepius optimum successum esse nactos, neque itaque omnes has methodos esse reiiciendas, ex locis librorum adductis satis patet. Quamquam vero illae omnino omnes eo tendunt, ut corpus a veneno liberent, tamen magis aliae, aliae minus probandae esse videntur. Methodus, qua ferro candenti venenum in vulnere ipso destruere tentatur, adeo dura ac crudelis est, ut nostrae aetati nullo modo conveniat; neque semper ea uti licet, eamque ob caussam iam reiicienda, quoniam minus saevis ac lenioribus remediis idem obtinere licet.

Partium ligatura, qua veneni resorptio caveatur, nullo modo admittenda est; primum enim fieri non potest, ut venenum tam subtile cohibeatur ligatura, tum eadem arcte adstricta, quod quidem necessarium esset, noxam adferret, neque tamen scopus ea attingeretur. Ut vero pars aliqua resecari possit, non medici modo consilium, sed aegroti etiam consensus necessario requiritur, quem vero saepius renuet. Quod si autem vulnus faciei vel alii nobiliori parti inflictum esset, nequaquam ista methodus adhiberi posset.

§. XX.

Ideo methodus, quam prosperis experimentis iterum instauravit *Cl.* SCHMUCKER omnium maxime digna esse videtur; *ipsius* enim aliorumque observationes efficaciam eius satis superque declarant. Attamen vel haec nunquam non variis adhuc vitiis magnisque incommodis laborat. Sane enim inter medendi rationes, maximis cum doloribus coniunctas, referenda est ea, qua vulnus saepius ac profunde scarificetur, tum cantharidum pulvere expleatur, sui saepius, etiam si parce, ac ne laesis quidem partibus applicatus, iam saevos dolores excitat; nimium teneris certe ac irritabilibus corporibus eum propinare nequit is, qui vehementissimas convulsiones evitare studet. Qui vero eadem methodo, facie, vel pluribus partibus simul vulneratis, vel denique vulnere, praecipuis nervis aut magnis arteriis contiguo, uti cogeretur, quantum auderet? ne deformitatem, nullo modo evitandam commemorem; & quamvis summa in scarificatione cura ac diligentia, uti fas esset, adhiberetur, postea tamen laesae hae partes corrosivis cantharidum viribus haud subtraherentur. Cantharidum pulverem, largiter laesis partibus applicatum, saepius atrocissimos in urinae vias produxisse effectus, *strangurias*, *vesicae tenesmos*,

pidum balneum missos esse narrat , atque ut ipse dicit , ut ibi patientes desudarent dum vires corporis sinunt , vulnere adaperto , quo magis ex eo quoque virus destillet . SWIETENIUS (*a*) ad eundem CELSI locum haec addit , *manifeste patet , balneum tantum adhibitum fuisse ut vulnus humesceret , & foveretur ; simulque , per sudorem excitatum illud virus , quod vulneri inhaeserat , expelleretur* . Eandem ob caussam BOERHAAVE acetum aromaticum , sal marinum , aquam calidam commendat , *ut omni mane sudet aeger ;* & *commentator eius , aromata blanda , ait , copia aquae diluta , prodesse possunt ; quatenus perspirationem & sudorem movent , & alio loco* (*b*) dicit *idem , movere humores versus corporis superficiem convenit , ut sic venenum susceptum per eamdem viam , qua applicitum fuerit corpori , expellatur* . Atque historia , *quae in Philosophic. Transact. abridgm* (*c*) commemoratur , idem confirmat . *Duorum puerorum , manus in canis rabiosi collum , morbi cognoscendi caussa , immittentium , alter non multo post hydrophobicus mortuus est , alter , qui nullo quidem remedii usu ,*

T 3

(*a*) Comment. l. c. p. 570.
(*b*) L. c. p. 173.
(*c*) Tom. V. pag. 366.

magno tamen corporis motu , multum sudoris profuderat , pristinam sanitatem eo servavit .

Specifica , ad hunc morbum praecavendum crebro commendata , quum altius scrutemur , frequenter eiusmodi esse remedia invenimus , quibus *vires* insunt *diaphoreticae* , quaeque eodem modo ipsorum vim producunt ; talis nempe est *famosus ille pulvis antilyssus* , *qui Lichenis terrestris* , *moschi , piperis nigri , aequales partes in se continet* , porro *Pulvis Cobii* , alias *Tunquinensis* dictus , *XVI. grana Moschi , ac XX. cinnabaris nativi & factitii complectens* , & ut res postulant , pluribus vicibus *cum hausto spiritus fermentati , ex oryza praeparati (Arrack) sumtus teste* SWIETENIO (*a*) *eundem habuit effectum , ut plerumque intra trium horarum spatium somnus blandus , auctaque perspiratio sequeretur . Le* CAMUS idcirco *Alcali volatile , ut virtute eius , sudorem movente , virus e corpore eiiciatur , commendat ; & balnea calida cum herbis aromaticis parata , egregiam inde opem tulisse , videri potest in comment. de rebus in scient. natur. & medicina gestis* (*b*) .

(*a*) Comm. l. c. pag. 581.
(*b*) Tom. IV. pag. 57.

§. XXII.

Quae quidem omnia nos docent, medicos inde a remotiffimis temporibus hoc miafma hydrophobicum externis remediis e corpore expellere iam contendiffe, illifque diaphoretica huic rei accommodatiffima vifa effe; nec vero illa omnia hic prodeffe, neque ea, quae vehementi motu nec minori corporis exaeftuatione id efficiunt, fini propofito ullo modo congruere arbitror, in quorum numerum omnes potus fpirituofos, omnia aromata, calefacientia, omnemque nimium corporis motum refero. Ut vero convenienti hanc indicationem modo expleamus, non id folum fpectandum eft, ut fudor excitetur, uti iam fupra commemoravi; *virus* enim in vulnere inftar *corporis excitantis* agit, fpafmoque, quem late circum diffundit, altius fe infingit. Quod fi quis igitur id internis remediis evacuare vult, fimul antifpafmodica det, neceffe eft, quae illud in vulnere movent, ut fudor inde fequens idem virus fecum auferre valeat. Quam quidem fententiam iam NUGENT (*a*) fovet, *princeps regula prophylactica*, inquiens, *in eo confiftit*,

(*a*) Effays on the Hydroph. p. 171.

quo leves isti spasmi virulenti in laesa parte, & *circa eam prorsus exstinguantur*, *id quod fit sopiente*. *Eiusmodi itaque remedium vi & sopiente & diaphoretica instructum esse deberet*, cum quo indicationi satisfieri atque canis rabidi morsu laesus prorsus a periculosissimo morbo tueri posset, idque eo melius, quam solis externis remediis, quo minus, his internis adhibitis, quisque valde sollicitus sit necesse est, num etiam virus, in vulneris superficie remanserit nec altius intraverit, illo enim tantum posito, idem ab externis arreptum auferri posset. Quae quidem remedia etiam tum, cum contagium non vulnere, sed aliis modis, cute per salivam venenosam tacta, ortum sit, ubi externa remedia applicari nequeunt, multum valent neque a scopo aberrant.

Quod si vero id, quod volumus, virus scilicet ut e corpore expelleretur, consecuti sumus; tamen erat, cur malos effectus a *charactere nervis impresso* derivandos, metueremus. Nervi enim stimuli impressionem vel aliquantum post, eoque iam sublato, saepius percipiunt; eodem modo febres intermittentes crebro continuant, quamvis febrilis materia e corpore depulsa est. Quod idem etiam hoc loco iure timendum esse censemus, praesertim cum virus, diu corpori inhaerens, nervis fortius impressum esset, vel effectibus haud mediocribus

iam apparentibus, peiores etiam poſtea verendi eſſent, quos ad cavendos remedia antiſpaſmodica continuare oporteret, quibus omnis omnino nervorum impreſſio deleri poſſet.

§. XXIII.

Atque hac quidem poſteriori ratione *Belladonnam*, ut remedium praeſervativum, contra rabiem caninam cum fructu exhiberi poſſe opinor. Neque vero perſuadere mihi poſſum, illam *per ſe eſſe ſpecificum quoddam* contra canis rabioſi virus. Quae autem ſecundum indicationes, hoc loco obvias, ipſi neceſſario ineſſe debent, minime deſunt, ideoque eſt *prophylacticum remedium indicatum*. *Virium* enim *antiſpaſmodicarum* ope, quae haud ab ullo medico ipſi denegantur, quaſque per bonos effectus, multis in ſpaſticis morbis proditos, ſatis ſuperque monſtravit, ſpaſmos, veneni ſtimulo in vulnere excitatos, lenire, ac eadem vi obſtupefaciente nervos contra veneni ſtimulos torpidos reddere poteſt. Quam quidem vim etiam ſemper exſeruit, ubi vulnerati canis rabidi morſu dolores in ipſo vulnere & circa ipſum ſentirent, qui ſtatim poſt huius remedii uſum evaneſcerent.

Tum igitur nihil amplius requiritur, niſi, ut humorum verſus vulneratum locum incre-

mento, atque ſudore virus eliminetur; quod quidem *eadem Belladonna* effici poteſt. Effectus, quem vulgo producit, in eo conſiſtit, uti iam ſupra memoravi, ut, paucis horis praeterlapſis, profuſum excitet ſudorem, cum quo ſimul virus expellit; continuatus vero eius uſus characterem nervis impreſſum penitus extinguit. Quod ſi igitur una cum interno huius remedii uſu ſimul ea externa adhibentur, quae cum minima moleſtia coniuncta ſunt; ſane abſolutiſſima omnibus regulis accommodata utemur ſanandi methodo, quae quidem eo efficacior erit, quo crebriores probant obſervationes, *Belladonnae ſolius uſum* fere ſemper optimo cum ſucceſſu fuiſſe coniunctum.

SECTIO IV.

Primum morbi ſtadium. Morbi natura. Indicationes, & quo modo Belladonna eas expleat.

§. XXIV.

IAm eo progredior, ut doceam, *qua ratione Belladonnae vires etiam tum valere poſſint, cum morbus iam erupit*; atque primum quidem, quo modo indicationibus, quae *in primo huius morbi ſtadio* occurrunt, ſatisfacere poſſumus.

Stadium primum incipit, cum primum perturbationes, a veneni effectibus profectae, in corpore sentiuntur. Cum vero inter huius morbi, & melancholiae symptomata maxima intercedat similitudo, omni iure huic stadio *melancholici* nomen imponitur. Miasma hydrophobicum nunquam, uti iam commemoravi plane iners corpori inhaeret, sed inde a spasmis lenibus, quos statim ab initio in vulnere & circa idem excitat, adeo mite, ut animadvertere nequeamus, agere pergit, usque dum effectus ad tantum vehementiae gradum assurgunt, ut perturbationes in corpore aperte cognosci possint; eamque ob caussam haud facile est, verum temporis momentum, quo stadium initium capit, accurate constituere, adhuc magis, quum interdum & hoc ipso stadio tam minori gradu symptomata molestiam exhibeant aegrotis, ut vix se aegrotare sentiant, quare quidam medici illa omnino non observarunt, quod quidem eo facilius evenire poterat, quo minus illi aegroti statim post infectionem a peritis medicis observati sunt. Frequentissime vero eadem satis manifeste apparebunt, atque tunc temporis eorum decursus est qui sequitur.

§. XXV.

Aegrotus in vulnerata, atque a veneno infecta parte obtusum sentit dolorem, cuius acerbitas sensim increscit, vicinas partes invadit, atque sensum distentionis aut ictus a vulnere usque ad collum & cerebrum movet. Vulnus saepius iterum se inflammat, atque una cum proximis partibus tumet. Eius labia livescunt, indurantur, atque se extollunt. Interdum recrudescit atque virulentum ichorem emittit, non nunquam exoriuntur pustulae rubicundae, eaedem se aperientes eundemque humorem eiicientes. Interea dum vulnus se hoc modo immutat; aegroti singularem sentiunt inertiam atque membrorum gravitatem, quae omnes labores molestos ac taediosos ipsis reddunt. Saepius oscitare atque pandiculare coguntur. Simul fiunt tristes, afflicti, ingemiscunt, timidi evadunt, facile perterrefiunt, vel ob res levissimas. Ut moestis curis indulgere queant, petunt solitudines, atque hominum consuetudinem fugiunt. Quidam imprimis omnia statim aegre ferunt, ad iram proclives, offenduntur vel rebus minimis, perpetuo sunt inquieti, atque saepius anxietatibus vagis invaduntur. Somnus eorum nunquam non est inquietus, neque recreans. Surgendo magis languescunt quam cubitum eundo; dormientes

ſaepius excitantur, atque ſomniis terribilibus vexantur. Ciborum appetitus evaneſcit. Atque ii, qui non ignorant, ſe ob canis rabidi morſum in periculo verſari, maximum adverſus haec animalia prae ſe gerunt metum, quippe quae ipſis vigilantibus atque ſomniantibus adſunt. Raro quidem, interdum tamen amentes loquuntur. Nec vero temporis ſpatium, quo aegroti his malis premuntur, certo quodam modo definire licet, in aliis enim quoſdam dies, in aliis totidem hebdomades permanent. Quod ſi longius continuant, oculi ipſorum concidunt, pallor ora obducit, ipſique marceſcunt. Omnia hic memorata ſymptomata ſunt vaga & inconſtantia, tum ratione numeri, tum ratione perpetuitatis atque vehementiae.

§. XXVI.

Quae ſi quis accuratius exquirit, ad nullum aliud, quam ſpaſmodicorum genus revocare poterit. Atque eorum inconſtantia, magnaque decurſus varietas id quidem ſatis declarant; praeter ea etiam in eo omnes conſentiunt ſcriptores. A ſolo enim in nervos ſtimulo — quum humores adhuc ſemper incorrupti neque depravati reperti ſint, — omnia ſymptomata derivari poſſunt. Venenum ipſum non amplius in eo tantum loco,

quo applicatum eſt, inſidere videtur. Aliquam huius veneni partem ſemper in iſto loco remanere, ut NUGENT contendit ſatis probant vulneris iſtae mutationes remediorumque topicorum hic adhuc ſalutaris effectus. Nec autem minus veritati conveniens, ea opinio eſſe videtur, alteram eiuſdem veneni partem iam profundius in corpus penetraſſe, nervoſque plurimis locis irritare. Quod ſi enim fieri etiam poteſt, ut ſtimulus; vel in minimam nervi partem agens, atrociſſimos ſpaſmos in toto corpore excitare poſſit, ut in tetano & ſpaſmo maxillae inferioris conſpicitur; tamen nullo modo mihi perſuadere poſſum, miaſma hydrophobicum ſtimulo, quem in nervos habet, ſolo in vulnere, omnia iſta ſymptomata excitare, praeſertim cum id ſtadium tam arcte cum ſequenti cohaereat, in quo omnis corporis humores tanto veneno impregnati ſunt, eiuſque naturam prorſus induunt, ut minima eorum pars morbum in alios transferre valeat. Quare veneni particula iam in hoc ſtadio corporis vaſa ingruiſſe, minus quidem principio, maxime vero brevi, antequam hydrophobia erumpit, aſſerere nulli dubito.

§. XXVII.

Indicatio igitur hic *maxima neceſſaria* eſſet, *ut ſpaſmi mitigarentur ac ſedarentur*, atque *ve-*

nenum e corpore expelleretur ; utrumque vero ad solidam curationem necessario requiritur. Ad nervorum autem systema rursus componendum, adhibenda sunt *antispasmodica sopientia* , NUGENT (*a*) magnas *opii* , *assae foetidae* , *camphorae* ac *moschi* doses commendat, cuius methodo WHYTT (*b*) plane assentit. Nervorum itaque systemate remediis sopientibus sedato , id imprimis est agendum , ut venenum , malorum caussa , e corpore exturbetur ; quo vero neglecto non possunt , quin iterum redeant omnia symptomata . Verum enim vero cum veneni pars aliqua in vulnere adhuc lateat ; ut illam eadem quidem via , quam in cura prophylactica cum venenum certo tandem loco inhaereret , sequendam esse docui , ex eodem tollamus necesse est. Neque vero venenum, corpori iam altius infixum , in eo retinendum , immo expellendum est , in quo quidem fere omnes conveniunt medici , modo in via , quam evacuationis caussa ingressuri erant , inter se discrepantes .

Quorum *alii* , cum virus magnam imprimis ad salivales glandulas habeat vim , per easdem id eiicere , facillimum rati , propinarunt *mercu-*

(*a*) L. c.
(*b*) *Säm. l. zur pract. Arzneyk. gehörig. Schriften. übers. Leipz.* 1771. *p.* 55.

rialia, mercuriumque vel *externis inunctionibus*, vel interne *mercurii dulcis forma*, aut *turpethi mineralis*, in corpus ingesserunt, atque *salivatione instituta*, virus simul eliminare putarunt; illum enim tamquam resolvens, primum humores resolvere, ac deinde virus separare atque expellere posse existimarunt. Enimvero salivationis via in hac re neque iusta neque commmoda esse videtur, cum plures observationes exilem eius efficaciam produnt. FOTHERGILL (a) *puellam aliquam duodecim annorum, a cane rabido morsam, narrat, inunctionibus mercurialibus a chirurgo quodam Massiliensi adhibitis, ut in lue venerea, ad magnam salivationem redactam esse, inter ea tamen hydrophobia correptam periisse*. *Alii* mercurium eo modo, ut nulla inde oriretur salivatio, interdum quidem cum successu, saepius vero frustra, adhibuerunt (*).

(a) Medical Observ. and Inquir. Vol. V. Apend. pag. VII.

(*) Recentissimum exemplum *Rabiosi* supra, p. 238. adduxi, cui magna *opii* dosis, eo morbi stadio, quo *hydrophobia* iam conspicua erat, cum ipso *moscho* inutiliter adhibita est. Morbi atrocis & ad optima saepe remedia rebellis natura meretur, sane, ut singulae observationes probe adnotentur, quae tandem collectae, Medicos in diiudicanda meliori medendi methodo reddant feliciores. En ergo brevem facti illius enarrationem, prout per

Medicorum *alii*, imprimis MEAD (*a*) venenum cum urina emovere arbitrati sunt, ideo-

---

litteras a cl. MORIGI ad me exaratas, ante paucas septimanas mihi innotuit. Canis nempe Viri perillustris *** aegrotare visus, venatui tamen adhuc interesse aquamque lambere continuans, morosior evasit, ita ut, cum hero minus obediret, durius hinc ab illo correctus, eundem morsu laederet & manum dentibus vulneraret. Paulo post, viri rustici praetereuntis manum *ferocius* adhuc dilaceravit, dein vitulum adgressus est & similiter sauciavit. Canis hic, qui pridie adhuc aquam, saltem non horruisse, si non vere bibisse, observatus, quamvis vacillans & debilis, alio tamen morbo laborare videbatur, ob tanta facinora praemature, *quod dolui*, trucidabatur. Mox idea de suspecto canis morbo nata, atque meum super his consilium petitum fuit. Canem fuisse *rabidum* mihi credibile adeo non videbatur. Cum, quamvis iam aegrotans, venatui tamen non defuisset, aquam e fossa sponte lambisset, & per quasdam adhuc dies non omnem cibum recusasset, sed sui generis more medico, gramine vescendo aegrotans delectatus esset. Interim fatebar ingenue, rem hanc *dubiam* posse videri: enectus enim canis erat, antequam morbi finis observatus fuisset. Quod si aquam revera eadem etiam die bibisset: non repugnabat tamen, in secundo *rabiei* statu canem haesisse, in quo *hydrophobia* non semper iam praesto est, sed serius aliquando accedit; quid quod *rabies* sine *hydrophobia* aliquando adesse possit; & in animali ad hunc morbum adeo prono, *morositas* in herum cum morbo iuncta, saltem

que hanc excretionem diureticis augere studuerunt. Ipse iam AVICENNA eo consilio commen-

---

suspecta videri queat. Suasi ergo, ut, methodo ab ill. SCHMUCKERO commendata, *cantharides* vulneri, iam prius probe eloto, inspergerentur; dein ut hoc idem, *Emplastro vesicatorio* obtegeretur, & sic larga procuraretur suppuratio. Praeter haec vero quotidie circa vulnus unguentum mercuriale infricari, balnea tepida adhiberi & potus diluentes, refrigerantes copiose ingeri curavi, quin tamen ad ipsam usque *salivationem* procederetur. Singula haec cum *Viro perillustri* ***, & cum ipso denique *rustico* ad nosocomium recepto, ita observata sunt, ut in hoc per *triginta*, in illo vero per *quadraginta quinque* iam *dies*, vulnus adpertum teneretur, atque tunc sanationi sponte insecutae committeretur. Interea *Vitulus* morte obiit, quin *rabiem* in caussa fuisse nunciaretur.

Post duos denique menses per litteras cl. MORIGII, sequentia mihi nunciantur. „ Rusticus me accessit, in quo prima *rabiei* signa iam conspiciuntur. A *decem* hinc diebus dolorem senserat *in manu & brachio* per canem pridem vulnerato: dolor usque ad *collum* & *nucham* ascendebat; & ab eo tempore tristis, adpetitu atque somno carebat, & nocte inquietus erat. Nosocomio tamen se committere, prout iubebam, heri nolens, hodie saltem ad noctem sese commisit. Altero mane *rabiei* declaratae & *hydrophobiae* signa in misero invenio. Consilia tua pro hoc, ego nunc non petiturus sum: neque enim his amplius locum esse doleo; sed quid cum alio aegroto, viro nobilissimo, suscipiendum sit, quamvis optima adhuc sanitate fruatur, de hoc quantocyus ut tuam mihi

davit cantharides ; quod vero remedium poſt ipſum multos per annos abiectum, noſtra recen-

V 2

opinionem tranſcribas enixe precor, atque interim quaſdam *frictiones mercuriales* repetendas eſſe credidi. De *Vitulo* pridem iam defuncto referunt, eum ex pectoris atque hepatis affectu obiiſſe ". Suaſi, ut *inunctiones mercuriales* moderatae quas de novo iam in *perilluſtri* aegroto inſtituere coeptum erat, *decem* ad minimum vicibus, non omiſſo balneo, continuarentur, dein, ut potu copioſo colatoria corporis, tranſpirationis, urinae, aperta ſervarentur. Vulnus clauſum adaperiri non conſului, eo quod, ſi ſuſceptum ad maſſam ſanguinis eſſet contagium, hac methodo non foret eliciendum, neque credendum eſſet, *ſub cicatrice* venenum tamdiu, quin ad ſanguinem reſorberetur, latere. Nunc etiam radicem *Atropae Belladonnae*, quae pridem ad manus non erat, eo modo adhiberi ſuadebam, quo in praeſentis diſſertationis fine tradetur. Interim poſt octo dies ulteriorem *ruſtici* hiſtoriam accepi ſequentibus: „ Cum ergo *metum aquae* iam proderet aegrotus, neque, praeter pauculam *iuſculi*, quidquam ab eo potuiſſet deglutiri, pilulas tamen eidem ex *moſchi* granis XV., & *opii* granis IV. compoſitas, volumine minores ingeſſi. *Veſicatorium* quoque brachio affecto adplicui. Ad veſperam Enema iniiciebatur cum *moſchi* gr. XXIV., & *opii* gr. VIII. Noctem inquietiſſime peregit, neque per momentum ſomno gaudere potuit. Sequenti mane *convellebatur* aeger & ſaepiſſime *ſalivam*, ſed parca copia *ſputabat*. Pilulam ex *moſchi ſcrupulo uno*, & *opii granis octo* aliquomodo adhuc deglutire poterat. Videns vero, opio in nervos necdum con-

tiore demum aetate, praesertim WERLHOFII

---

cedi effectum, omnem autem nunc deglutitionem esse praepeditam: clysterem iniici curavi cum *moschi scrupulis duobus*, *eademque opii dosi*. Sed post septem demum horas, miser sub iisdem *convulsionibus*, sub *clamoribus*, & *magnam* ubique *salivae quantitatem exscreans*, vitam amisit ".

En fidam morbi truculenti historiam, cuius non absque fructu erit attenta consideratio. De *Vitulo* quaerenti mihi, num *certissime* etiam constaret de peracta eiusdem nunc defuncti, atque de alterius canis bene adhuc valentis, ab *eodem animali rabido*, laesione? Adiungitur, eandem viro clarissimo, ac mihi ipsi, cum hanc rem *propriis oculis* non conspicuisset, *incertitudinem* superesse. Interim in hanc usque diem, quae vigesima quarta a morte *rustici* est, perillustrem aegrotum bona omnino valetudine gaudere, & *frictionibus* quidem praedictis, necdum vero *radice Belladonnae* usum esse, experior. Altera tamen in medendi methodo differentia non iacet, nisi quod, cum *rusticus* in rabiem delapsus, 30. tantum diebus eadem uti voluisset; Vir natu altior per 45. dies hanc ipsam sedulo adhibuerit. — In alio viro a cane rabido demorso, ante quatuor hos annos methodo SCHMUCKERIANA a me pertractato, eiusdem me non poenituit, suntque plures aliorum experientiae, quae optatos effectus habuerunt. Videmus tamen, *rusticum* nostrum hac ipsa methodo, dein, cum *rabies* ipsa erumpere visa sit, & *opio* & *moscho* in magna dosi usum esse, quin mortem tamen auffugere datum fuisset; ut igitur semper certioris in his methodi superesse debeat desiderium.

(*a*) Op. omnia. Goetting. 1749. T. II. p. 123.

cura, iterum in medium prolatum est (*a*), qui quidem pilulas ex dimidio camphorae scrupulo, uno pulveris cantharidum grano, uno ac dimidio mercurii dulcis grano, ope mucilaginis Tragacanthae componendas curavit, quas per sex menses omni vespere propinavit. Atque hoc remedio, urinae effluxum semper copiosum producente, a multis morbum illum averruncavit vel iam eruptum sanavit. Ob virtutem diureticam postea nonnullae *aliae scarabaeorum species* commendatae sunt. Iussu *Regis potentissimi* patefecit anno 1771. *Collegium medicum Berolinense* medicamentum quod maxime Meloën proscarabaeum & Meloën maialem L. complectebatur. Iudicium de hoc remedio ingeniosissimum vid. in *Ill. Equit.* MURRAY *Biblioth. med. pract.*, atque usus horum remediorum historiam nobis dedit nuper *exper.* STOKAR *a* NEUFORN (*b*).

Permulti quoque medici ea remedia, quae aucta diaphoresi, venenum, ad interiores corporis partes transgressum, educerent, tutissima ac certissima esse crediderunt. Qui enim diaphoretica, tanquam praeservativa, suaserunt, iidem

(*a*) Op. omnia Edit. Wichmanni Hannov. 1775. pag. 699.
(*b*) Diss. inaug. de usu Cantharidum interno. Goetting. 1781. p. 28. seq.

illa in hoc ſtadio in ipſa curatione adhibenda eſſe praeceperunt. Verum enim vero, quanquam aliorum remediorum nulli efficaciam quamdam in hoc morbo denegare audemus, tamen diaphoreticis id certiſſime ac facillime effici poſſe videtur. Nam illo quod ſimul venenum topicum ex vulnere eliciant omiſſo, etiam alteri veneni particulae, altius in corpore inhaerenti, diaphoreſis aucta, viam aperit planiſſimam, latiſſimam atque proximam. Sane quidem fieri poteſt, ut per alias excretionum vias ſemper aliquid veneni ſimul expellatur, neque igitur dubitare poſſum, quin e medicamento, quod omnibus his indicationibus ſimul ſatisfacit, maximam utilitatem capere, iure exſpectare liceat.

§. XXVIII.

Belladonnae vero ſecundum omnes indicationes, quae huic morbi ſtadio adſunt convenienter agit. Ope enim virium eius narcoticarum ac ſedantium auctam ſyſtematis nervorum irritabilitatem comminuere, atque perturbationibus, in eodem excitatis rurſus mederi valet. Virium autem eius diaphoreticarum ope venenum, quod vulneri adhuc ineſt, humorum impetu verſus idem vulnus aucto, eliminare poteſt, idque eo magis, cum hic effectus externis remediis ſuſtineatur; quod vero iam altius

corpori infixum est, per auctam diaphoresin; ac sudorem evacuare eodem potest.

Neque a mercurio, tantopere contra hunc morbum laudato. Belladonnae vires multum discrepant, sed quodam modo idem efficiunt. Mercurium magna resolvendi vi praeditum esse, inter omnes constat; neque vero medicamento, quod, stases alvi pertinacissimas, scirrhos, tumores chronicos resolvere valet, id quod Belladonna saepius effectum est, vires resolventes iniuria tribui possunt. Quod si itaque resolventem virtutem adversus venenum exseruit mercurius, nec aliud quidquam a Belladonna sperare debemus. Mercurio autem aliquid specifici inesse, non magis asseverari potest, quam, aucta salivae excretione, venenum ab ipso expelli, quum tam saepe frustra usurpatus sit, contra vero interdum sine salivatione profuerit. Nonnunquam etiam salivae excretionem *Belladonna* auxit; cum vero id rarius fieri soleat, nil certi atque constantis inde colligere licet.

Quemadmodum vero Belladonnae in melancholia egregius ac frequens fuit usus, uti *celeb.* EVERS (*a*) aliorumque experimenta testantur:

(*a*) In SCHMUCKERS *vermischt. chirurg. Schriften. B. I. p.* 173.

ita vel in hoc morbi ſtadio, quod melancholiae proxime accedit, multum valere poteſt. Neque in malo hyſterico eadem ſine optimo ſucceſſu plerumque exhibita eſt. Omnino vero eius efficaciam demonſtrant obſervationes, ſecundum quas in hoc ſtadio, nec ſine maximo fructu propinata eſt.

Ac quidem *Belladonnae radicis uſu Pater optimus* ſanavit virum, cuius manus a cane rabido vulnerata, paululum poſt, inter acerbiſſimos dolores intumuit; qui ſemper inquietus, mentis anxietate vexatus, in intervallis modo furens, omnia, quae ipſi obvenerunt, dentibus frangebat, cuſtodibuſque elabi tentabat; modo aliquantum temporis ſanus erat; in quo denique omnia fere huius morbi ſymptomata, hydrophobia excepta, apparebant. Prima Belladonnae radicis doſi ſumta, ſymptomata increverunt, ſecunda vero data remiſerunt, iam aegrotum oppreſſit ſomnus, cui ſudor profuſus ſuccedit, atque poſtea omnino convaluit.

Feminae annorum quinquaginta, quae poſt vulnus, a rabioſo cane inflictum ſaepius capitis dolore, tremore artuum, horripilationibus, & vehementi artuum motu tentabatur, Belladonna, venaeſectione praevia, propinata eſt, quae eundem effectum produxit priſtinamque valetudinem reſtituit.

SECTIO V.

Secundum morbi stadium. Ratio eius & Indicationes. Num Belladonna frugi?

§. XXIX.

SEcundum vero *stadium* incipit, ex quo aegrotus primum liquida deglutire non potest. Inde morbus ab antiquissimis temporibus *Hydrophobiae* vel *Hygrophobiae* nomen accepit; stricto autem sensu hoc tantum stadium ob unum constans, atque pathognomonicum symptoma ita appellari meretur (*).

Aegrotus quidem non statim ab initio liquida abhorret, sed plerumque tum, cum potus

(*) In *rabie*, quae male *canina* dicitur, cum a cuiusvis alterius animalis *rabie* laborantis morsu, in hominem queat communicari, subinde *hydrophobiam* deesse, — & vice versa in eodem morbo a *rabidi* animalis morsu exorto, cum *hydrophobia* adsit, *rabiem* tamen ipsam saepe non apparuisse, exempla innotescunt. SELLE, *Medicina Clinica* p. 377. KEMME, *diss. de nonnullis ad rabiem caninam & hydrophobiam pertinentibus Halae* 1767. in ill. BALDINGERI, *Sylloge Opusc. Med: Vol. I.* p. 297. V. GILDEN, *Cent. I. Obs.* 86. IAMES, *on canine Madn.* p. 21. BAGARD *on the bite of a Mad. dog.* p. 34. &c.

ipſi porrigitur, primum ſpaſticam oeſophagi conſtrictionem experitur, qua ſaepius tam celeriter increſcit, ut mox inde difficilis ac plane impedita liquidorum deglutitio oriatur, quam ſubitam mutationem aegroti ipſi valde mirari ſolent. Simul ingens eos premit ſitis, quo autem ſaepius bibere conantur, eo magis difficultas augetur, quae denique in omnium liquidorum averſationem tranſit, ac poſtea animum adeo occupat, ut ſine concuſſione & convulſionibus, ſicut antea, neque liquida videre, neque, ut nonnulli obſervarunt, eorum nomina audire poſſint. Omnia prioris ſtadii ſymptomata exacerbantur. Omnis deficit appetitus, quanquam frequentiſſime ſiccos atque ſolidos cibos deglutire poſſunt. Porro ſomnus eos prorſus fugit, perpetua inquietudine aguntur, in lecto ſe iactant, neque locum, in quo parumper quieſcant, reperire poſſunt. Frequentiores ac vehementes imprimis circa praecordia oriuntur anxietates, difficiliſque reſpiratio. Nervorum ſyſtema quam maxime concitum eſt, omni re vehementiſſime afficiuntur, omnem liquidorum contactum, in quacunque corporis parte, omnes etiam res ſplendentes, quae oculis eorum incurrunt, averſantur, ne aëris quidem motum miſerrimi ſuſtinere poſſunt; itaque, vicino cum ipſis loquente, ſe vertunt; lumen fulgens, fumus ac pulvis, corpori admotus, denique quivis

ſtrepitus ita eos afficit, ut horreant, concutiantur, convellantur. Quidam nunc delirant, omnia perverſe loquuntur & agunt; qui morbum a canis rabioſi morſu ortum eſſe ſciunt, eorum menti iſta animalia ſemper obverſantur, atque ſaepe ita impreſſa ſunt, ut nunquam ea cogitare ceſſent. Plerumque in intervallis ſolummodo furunt, alii nunquam, potius ad mortem uſque recte ſapiunt. Proxime adſtantibus nocere nunquam eorum animus. Saliva autem, cuius ob deglutiendi difficultatem magna in ore copia colligitur, valde onerat, ideoque eam exſpuunt, neque vero eo conſilio, ut alios laedant. Nec eam ob cauſſam, quemadmodum multi incuſant cum ore captant, ut alios mordeant, ſed maxillae tantum, ſpaſticus neque voluntarius eſt motus. Nam ſi furoris aliquem impetum praeſentiunt, eos, qui cum ipſis ſunt, ut caveant, monere ſolent, etiam rogant, ut ligentur. Saepe eoſdem miſeros inter haec mala febris invadit, quae pro diverſa corporum indole, diverſum quoque aſſumit characterem; neque tamen magis conſtans eſt, quam delirium.

Plura adhuc ſymptomata in his aegrotis obſervarunt medici, quae tamen non admodum frequentia adeſſe ſolent, e. c. vomitus glutinoſos, fuſcos, bilioſos; priapiſmos; ſatyriaſes; [illegible] aphoniam, dyſurias, ſtrangu-

rias , frequentem micturitionem . Atque haec quidem sunt praecipua huius stadii symptomata , quae vero omnia , ut in priori stadio , timore aquae excepto , minime fixa ac perpetua esse probe tenendum est . Neque minus diversus est morbi decursus eiusque duratio. Morbus quidem plerumque die quarto finitus est , cum frigidus , tenax ac viscidus sudor totum per corpus erumpit ; atque plurimi inter convulsiones vitam efflant .

§. XXX.

Omnes quicunque tandem naturam huius morbi investigarunt , nil nisi spasticum esse morbum , affirmant , quorum NUGENT imprimis dignus est , qui nominetur , qui in commentatione quadam singulari (*a*), morbi naturam multo cum acumine disquisivit, doctrinaeque, quam proposuit , plane consentientes habuit , FOTHERGILL , MACBRIDE & WHYTT. Quod si prioris stadii symptomata cum his comparemus , ea , praeter hydrophobiam , gradibus solummodo

(*a*) Essay on the Hydrophobia ; to which is prefixed the Case of a Person , who was bit by a Mad. Dog , had the Hydrophobia ; and was happily cured. London 1753. 8.

differre animadvertimus. Sunt enim aeque instabilia, eorum decursus & duratio eodem modo ac in priori variat. Atque vel hoc, morbum non nisi spasticum, huncque characterem nervosum in toto morbi decursu praecipuum esse, luculenter probat. Corporis systema nervorum ad tantum sensibilitatis gradum erectum est, ut vel minimus stimulus, qui in statu sano solas sensationes producit, nunc vel vehementissimos ac perturbatissimos gignit motus. Sic lenis aurae afflatus, exemplo ut utar, caussa fuit vehementissimorum convulsionum, uti in *Philosophical Transactions abrid.* (*a*) & *actis acad. Mogunt.* (*b*) commemoratur. Quin *ipsa hydrophobia* est symptoma, ex solo incitato nervorum systemate originem ducens. *Si ulla ex caussa*, ait WHYTT (*c*) *faucium, oris & ventriculi nervorum talis orire potest sensibilitas, qualis a natura nervis asperae arteriae data est, statim vehementissimi convulsivi motus inde nascantur necesse est, licet eos lenissimum fluidum attingat.* At in hydrophobia faucium & oris nervi etiam modo sensibiles esse videntur; aegri enim liquida sola tangere, ferre non possunt, siccos contra cibos

(*a*) Vol. V. pag. 336.
(*b*) Tom. I. pag. 341.
(*c*) *Prackt. Schriften.* pag. 344.

plerumque ſine ullo impedimento deglutire poſſunt. In ſtatu naturali autem arteria aſpera pari modo & a ſiccis & a liquidis rebus afficitur. Rariores denique obſervationes declarant, hanc ſingularem adverſus liquida ſenſibilitatem etiam cum inteſtinis craſſioribus interdum communicari, ita ut aegri nec liquida, clyſtere in ventrem illata, perferre poſſint. Nec ab iiſdem liquidorum applicationem in externo corpore factam tollerari poſſe, nemini latet.

Ipſa etiam mortuorum cadavera ſecta maximam praebent probabilitatem, morbum, qui mortem ipſis afferebat, vehementem tantum ſpaſticum fuiſſe. Tum ſumma, quam BONETUS aliique in iis obſervarunt, varietas docet, nullum conſtans ac determinatum vitium, cum in ſolidis partibus, tum in humoribus fuiſſe.

Alii eundem morbum ſumme inflammatorium eſſe opinati ſunt, inter quos hanc opinionem tuentes, atque anthiphlogiſtica curandi methodo niti cenſentes, ipſe erat BOERHAAVE. Cuius quidem theoriae fundamentum erat faucium, vicinarum aliarumque partium inflammatio, quae nonnunquam in cadaverum ſectionibus videbatur, atque febris, illum morbum comitans, & interdum inflammatoria. Verum enim vero neque febris, neque inflammatio proprie ad eſſentiam atque naturam huius morbi

pertinet. MEAD (*a*) enim hac BONETUS (*b*) in secandis his cadaveribus ne inflammationis quidem vestigium totidem, ac ipsi aliique eandem colli, oesophagi, tractus intestinorum, aliarumque partium observarunt. Atque febrem in illo morbo haud necessariam esse, saepeque defuisse, iam supra monui. Ex quo NUGENT (*c*) colligit, a BOERHAAVIO *aliisque*, *hanc opinionem sequentibus*, *morbi effectum cum eiusdem caussa commutari*, *ipseque* BOERHAAVII *Commentator* (*d*) *Inflammatio illa* inquit; *potius effectus morbi iam facti*, *quam caussa esse videtur. Inflammatio enim ac febris nunquam, morbo ineunte*, *sed paululum iam durante apparuit*.

Alii denique morbi originem ac fontem in tractu intestinorum quaerentes, ac theoriam corruptis biliosis aliique humoribus, interdum observatis, stabilientes, in eundem inciderunt errorem, ut effectum cum caussa permutarent. Nihil enim saepius accidere solet, quam ut eiusmodi corruptiones, aeque ac dispositio humorum inflammatoria, post spasmos inprimis, in abdomine exoriantur. Eodem modo putris etiam hu-

(*a*) Philosoph. Transact. abridg. Tom. V. pag. 368.
(*b*) Sepulchret. anat. Lib. I. Sect. VIII. pag. 211.
(*c*) L. c. pag. 50.
(*d*) Comment. Tom. III. p. 562.

morum resolutio, nonnunquam observata, non aliunde nisi ex nimiis atque vehementibus spasmis derivanda est, qui sanguini humoribusque aliis dispositionem inflammatoriam inferrent, quae ad summum fastigium elata, semper in putredinem transgreditur. Nullus itaque dubito, his rationibus omnibus in unum collectis, plane evinci, neque inflammationem, neque biliosos corruptos neque putridos resolutos humores morbi veras esse caussas, sed tantum effectus *verae caussae*, *vehementer scilicet irritati nervorum systematis*, *indeque enatorum spasmorum* considerandos esse. Et *caussa* quidem *proxima*, nervorum systema tantopere movens ac irritans, *miasma est hydrophobicum*, quod quidem iam per totum corpus dispersum, cum eius humoribus, imprimis saliva, tam arcte commixtum est, ut illa, una cum omnibus fere aliis morbum in alia corpora propagare valeat. Caussa vero, cur oris, faucium & ventriculi nervis semper tantam erga omnia liquida sensibilitatem imprimat, non magis explicari potest, quam cur mercurius in glandulas salivales, plumbum in intestina, atque cantharides in renes & vesicam urinariam effectus producant. Neque pudet ignorantiam profiteri, cum ipse WHYTT, qui in nervorum naturam atque effectus tam

accurate inquisivit, haec dicit (*a*) *quo modo faucium ac primarum viarum nervi mutantur, inter eas difficultates referendum est, quas unquam extricandi physici omnem abiiciunt spem.*

§. XXXI.

Exploratum igitur est, morbum illum ad genus nervosorum pertinere, atque a primordiis usque ad extrema inprimis esse spasticum. Prima quidem, gravissima ac maxime necessaria indicatio est igitur *spasmos vehementissimos sedandi*, qui alias corpus brevi tempore quam maxime evertunt, talesque relinquunt effectus, quos certa ac inevitabilis sequitur mors. Ideo omnes medici recentiores, e quibus SWIETENIUM, NUGENT, FOTHERGILL, MACBRIDE, WHYTT nominare sufficit, idem tanquam conditionem sine qua non poscunt, atque NUGENT quidem hunc morbum, ut affectum hystericum, & MACBRIDE (*b*) ut tetanum, tractare suadent. In eo igitur rei cardo vertitur, ut motus tumultuosi, quam celerrime fieri potest, leniantur, antequam

(*a*) *Prackt. Schrift.* p. 344.
(*b*) Methodical Introduction to the Theory and Practic. of Physic, Book. v. pag. 553.

inflammationem aliosque pessimos effectus in corpore relinquant, & NUGENT (a) *felicis enim*, inquit, *eventus spes fere omnis perit*, *simulac advenerit inflammatio*. Quod vero ut efficiatur, ut spasmi sedentur atque systema nervorum, vehementer irritatum, rursus leniatur, efficacissima sopientia & antispasmodica, & quidem tanta dosi requiruntur, ut eorum effectus pares sint spasmorum vehementiae, qui ergo haud exigui atque leves esse debent. MACBRIDE & WHYTT magnas idcirco opii doses interne & per clysteres datas, commendant. Atque NUGENT interno opii, moschi, camphorae, & assae foetidae usu, & externis circa collum extracti Thebaici fomentis, oleique inunctione in vulnus vicinasque partes feminam ab hydrophobia, quae diversis temporibus revertebatur, sanare contigit, aliud exemplum hominis, vere iam hydrophobi iisdem medicamentis sanati legitur apud WHYTT l. c, pag. 556. in nota. Eodem optimo successu etiam *Ill.* TISSOT (b) in homine sanando externa inunctione olei, in quo camphora & opium resolutum erat, ac interne spiritu salis ammoniaci, vino permixto, propinato usus est,

(a) Essay ecl. pag. 85.
(b) *Sämtliche Schriften*, *Th. I. pag.* 198.

Quantum igitur remedia antiſpaſmodica valeant, & quam grave ſit, huic indicationi, tam celerrime quam fieri debet, ſatisfacere, inde ſatis patet. Quod ſi huic ſatisfeceris, neceſſe adhuc eſt, ad aegrum de morbi reditu cavendum eumque prorſus ſanandum, ut miaſma hydrophobicum, ſpaſmorum cauſſa, e corpore tollatur. NUGENT (*a*) etiam ſecundum hanc indicationem antiſpaſmodica convenienter agere putat. Quod ſi id efficere poſſunt, ſane nulla alia via fieri poteſt, quam ut venenum per auctam diaphoreſin aliamve excretionem eliminent.

Quod ad ceteras vero indicationes attinet, ſcilicet effectus, qui ex ſpaſmis in hoc morbo oriuntur, ſaepius adeo vehementes, ut mortem certam neque evitandam adducant, quo modo praecavendae, aut, ſi iam apparent, tollendae ſint, non niſi ſecundum generales indicationes hic agendum eſſe exiſtimo, ad quod exempli cauſſa referendum eſt, ſi aeger ſanguine abundat, & ad morbos inflammatorios diſpoſitus eſt, ut frequentes inſtituantur venaeſectiones, remediaque antiphlogiſtica adhibeantur, quae antiſpaſmodicae curationi haud repugnant. Quae quidem remedia eo magis neceſſario adhibenda

X 2

(*a*) L. c. pag. 55.

ſunt, ſi ullius partis inflammatio iam vere conſpicitur. *Nugent* tribus vicibus venaeſectionem inſtituere neceſſarium duxit. Plura exempla, ubi venaeſectio, opportuno tempore & ſub neceſſariis indicationibus inſtituta, bene adiuvans remedium fiebat, dantur *in Hiſtor. acad. Reg. ſcient. Pariſ.* (*a*) & *in comment. de reb. in ſcient. nat. ac med. geſtis* (*b*). Idem etiam de vomitoriis & purgantibus remediis valet. Si manifeſtae ſordes aegroto inſunt, eas proxima via removere, proque eo, quod aut ſurſum aut deorſum turgeſcunt, aut vomitoria aut purgantia & clyſteres adhibere neceſſe eſt; in quo autem ſemper id cogitandum eſt, eas ſordes nunquam ad eſſentiam morbi pertinere, ſed potius ſymptomatici quid conſtituere, omniaque vomitoria & purgantia draſtica, vehementi ſtimulo, quo inteſtinorum tractum iam valde concitatum adficiunt, hic magis nocere, quam prodeſſe. Hae igitur ſunt praecipue indicationes, in hoc morbi ſtadio curandae.

Ea, quae morbi naturae maxime conveniunt, intuitum eſſe, mihi quidem ſufficit, atque magnum empiricorum remediorum numerum, quae in hoc morbo ex parte tanquam ſpecifica,

---

(*a*) Ann. 1699. pag. 67.
(*b*) Tom. IV. pag. 57.

laudata sunt, quorum vero recentior usus non eam utilitatem, quae sperabatur, praestitit, omnino silentio praetereo, quum harum paginarum angustiae, atque breve temporis spatium, quo inclusus sum, impediant, quo minus rem fusius tractare possim.

§. XXXII.

Quemadmodum vero ille morbus tot ac tantis dirissimis malis toto in decursu obnoxius est; ita aliud nec minus grave ac triste accedit, quod perpauca sint exempla, quae miserrimos in hoc stadio adhuc servatos esse narrant. Attamen cum recentiori aetate morbi natura accuratius cognita sit, cumque certae observationes, a NUGENT & TISSOT nuper factae, manifeste declarant, morbum non ita comparatum esse, ut prorsus sanari nequiret; non est cur tantopere metuamus, atque BOERHAAVII *sententia*, *aquam iam paventium sanatorum exemplum duci certa fide nullum*, merito nunc arctioribus restringenda est limitibus.

Caussae autem, cur medicis, morbum iam eo provectum rarius tantum sanare, contigit, in eo primis positae esse videntur, quod systema nervorum adeo vehementer commotum sit, ut vel efficacissima antispasmodica, & sopientia, ea quae alias praestare possunt, perficere non va-

leant; tum quod maxima aegroti adsit difficultas liquida aut in corpore perferendi, aut deglutiendi, quod quidem medico omnem tollit rationem efficacissimorum remediorum multa adhibendi, quae non solum vehementes spasmos lenire nervorumque systema sedare, sed etiam malos eorum effectus aut cavere aut sanare possent. Omnia igitur medicamina aegrotantibus sicca tantum forma exhibenda sunt, quae vero forma haud raro parum proficit. Omnes contra potus, ad inflammationem praecavendam, & corpus humectandum quam maxime necessarii, inutiles redduntur, atque raro etiam balnea tepida, tam salutaria, hi aegroti ferre possunt. Quod si his omnibus difficultates, quae obeniunt, addimus, venenum, tantos effectus prodens, in toto corpore late diffusum, humoribus adeo assimilatum, ut eius naturam venenosam plane assumserint, ex iisdem rursus eliminandi; plures caussas cur iste morbus rarissime curatus sit, indagare minime necessarium videtur.

§. XXXIII.

Iam oritur quaestio, num etiam in hoc stadio commendanda sit *Belladonna*, atque eundem fructum, quem in priori praebebat, sperare iubeat. Quanquam vero hanc ipsius effi-

caciam nondum experientia ſtabilivit, ex iis tamen, quae ſupra de huius remedii effectibus monui, apparet eam fortaſſe vel in hoc ſtadio cum fructu adhiberi poſſe. Nam ſi quae alia antiſpaſmodica remedia illos vehementes ſpaſmos ſopire nervorumque ſyſtema rurſus ſedare poſſunt, ſane *Belladonnam* id facere poſſe ac debere exiſtimo. Nam in morbis huic ſimillimis, ut in mania, *Belladonna* ſaepius multum profuit; hypochondriacis & hyſtericis malis, narrante *Cl.* EVERS (*a*) *eadem non minus tuto medetur, quam febri intermittenti Cortex Peruvianus*. Nonne ergo Belladonnae hydrophobicos ſpaſmos, hyſtericis adeo ſimiles, etiam ſopire poſſet? Iam ſupra docui quo modo in priori huius morbi ſtadio Belladonnae uſus ſalutaris eſſe poſſit, cur tandem in hoc idem locum non obtineret, cum prius ſtadium quoad ſymptomata, hydrophobia excepta, ſolis gradibus ab hoc differat? Quod ſi igitur in poſteriori adhuc fieri poteſt, ut venenum, ulla excretione aucta, e corpore expellatur, Belladonnam quoque iiſdem viis, quibus, ut veriſimile eſt in priori fiebat, id efficere poſſe arbitror.

(*a*) In Schmuckers chirurg. vermiſchten Schriften B. 1. pag. 181. Not. 5.

SECTIO VI.

Cautelae sub usu Belladonnae observandae.

§. XXXIV.

Multus sane fui in demonstranda ratione, qua per narcoticas & diaphoreticas *Belladonnae* vires venenum canis rabiosi e corpore eiici, morbusque tuto praecaveri, ac ipse curari possit. Quo vero eundem Belladonnae effectum aeque certo in posterum consequi possimus, restat adhuc, ut declarem, quonam tempore, quibus cum cautelis, & quanam dosi illam exhibere debeamus. Cum vero incertum sit, quam diu corpori inhaesurum sit virus, antequam effectus producat horrendos, nec sine iniuria timendum sit, ne multo maiores inde excitentur difficultates, venenum, si iam dudum in corpore fuerit, aut perturbationibus haud mediocribus idem vexaverit, rursus expellendi: Belladonnae, praeservantis remedii usum nequaquam proferendum, immo quam citissime, statim infectione facta, illam adhibendam esse, facile quisquis videt. Quo propriores huic momento accedimus, eo maior & certior optimi successus enascitur spes. Tempus quidem Belladonnae sumendae commodissimum, nisi necessariae immi-

nentis morbi indicationes celeriores poſcunt effe-ctus, eſt veſpera. Somni enim proclivitas, laſſitudo inde orta, atque ſudor ſuccedens, inprimis hic utilis, cogunt, ut aeger dum vim ſuam exſerit Belladonna, in lecto ſe retineat.

§. XXXV.

Aegroto vero unicuique ut apta doſis porrigatur, unde optimum ſucceſſum exſpectare liceat, omnium regularum, quae in doſi omnium remediorum deſtituenda, graviſſimae ſunt, rationem habere neceſſe eſt. Praeter aetatem enim ſolam, etiam ad diverſas corporum diſpoſitiones, eorumque naturas animus advertendus eſt; doſes etiam pro diverſis temperamentis mutandae ſunt. Phlegmaticus enim maiorem fere omnium medicaminum ſuſtinet doſin, cholericus & ſanguineus contra a minori eoſdem effectus conſequitur. Idem cadit in diverſam hominum educandorum rationem. Sicuti enim mollis educatio reddit corpus delicatulum, cui a doſi parva magnus oritur effectus: ita eadem durior in corpore efficit omnino contraria. Porro ad iuſtam debitamque Belladonnae doſin contra hunc morbum determinandam, neceſſario finis, quem propoſitum habemus, reſpiciendus eſt. Cum itaque hic adverſus pertinacem cauſ-

ſam pugnandum, atque venenum validum é corpore expellendum, eoque morbus avertendus ſit, qui eruptus, omnibus medicamentis pertinaciter repugnat, cuique difficillime medetur; eum quidem finem non, niſi medicina magnam efficaciam prodeunte, doſibusque plenioribus conſequi licet: ideoque omnes medici huius morbi remedia praecipientes, nunquam non has deſiderarunt conditiones. Aegroti ſalus poſcit, ut omnia quam celerrime peragantur; parvis autem Belladonnae doſibus non poſſumus non a fine propoſito aberrare. Neque igitur continuatus eius uſus parvis quidem doſibus admittendus eſt, praeſertim quum experientia cognoſcimus, nullo modo ipſi in ſanando confidere non poſſe. *Pater optimus* feminae, a rabioſo cane demorſae, veritus, ne magna doſi malos ipſi pararet effectus, quippe quae admodum debilis erat, ſimulque lactans, initio parvas radicis Belladonnae doſes dedit, foliorumque uſum parvis item doſibus diu continuavit; ſpatio autem trium menſium & quod excurrit, praeterlapſo, incidens in *hydrophobiam* periit.

§. XXXVI.

Cum *Belladonna* in promptuario Hannoverano, ut caninae rabiei remedium primum pu-

blicaretur; dosis radicis admodum vaga, non pondere, sed mensura cochlearis minimi aut cultri cuspidis, tam pro hominibus quam pecoribus constituta est. Ibi enim praecipitur, *adulto unum minimum cochleare vel cultri cuspidem, infanti bienni octavam cultri cuspidis partem tribus quidem vicibus, spatio quadraginta octo horarum semper interiecto, exhibendam esse*. Quam quidem minus accuratam rationem ac incertam iam *Promptuarii editor* in nota quadam observavit, simulque optans, ne dosis incerta mensura, sed granorum pondere determinata esset. Quem quidem *venerandus meus Parens* eatenus sequutus est, quatenus post quadraginta octo horas novam semper Belladonnae dosin propinavit, eoque intervallo id assequutus est, ut aegroti vehementibus eius effectibus nunquam nimium debilitarentur maioraque mala ipsis adderentur. Tres etiam doses frequentissime ad hydrophobiam cavendam sufficere expertus est. Sed doses, quas aegrotis dedit, nunquam tam incerto modo dimensus est, qui forte in aliis medicaminibus, Belladonnae virtutem non aequantibus, atque in pecore fortassis, nunquam autem in hominibus, defendi potest. Iam ab initio, cum prima experimenta in *Promptuario Hannoverano* patefaceret, dosin radicis & foliorum Belladonnae accurato pondere definivit. At multo ac-

curatius atque etiam magis determinatae *Belladonnae radicis dosin*, qua in hoc morbo praecipue usus est, in *Ill. Archiatri* RICHTERI bibliotheca chirurg. iam saepius laudata (*a*) convictus erat, quantum valeret, ut hoc medicamen dosibus continuatis augeretur, cum hominis natura *Belladonnae*, remedio narcotico, eadem facilitate, qua opio, cicutae aliisque his similibus, assuesceret, ac deinde, quam necesse esset, ut dosis semper aucta exhiberetur, si quos effectus a prima dosi, eosdem a secunda, tertia, reliquisque sperare cupimus. Tam frequenti igitur ac felici experientia duce, *radicis Belladonnae* doses ita demum determinavit.

Infanti anniculo, prima dosi granum unum, secunda & tertia granum unum & dimidium.

Infanti Bienni quoque dosi grano duo. Infanti trienni, prima dosi grana duo, secunda & tertia duo & dimidium ad tria. Infanti quadrienni aut quinquenni prima dosi duo grana & dimidium, secunda & tertia grana tria vel tria & dimidium ad quatuor. Infanti sexenni vel septenni, prima dosi quatuor grana, secunda quatuor & dimidium, tertia quinque ad quinque & dimidium. Annorum octo vel novem infanti prima quatuor & dimidium, secunda & tertia dosi

(*a*) V. Band, 2. St. pag. 383.

quinque ad ſex grana. Decem vel undecim annorum puero prima doſi quinque, ſecunda quinque & dimidium, tertia ſex grana & dimidium. Annorum quatuordecim aut ſexdecim iuveni prima doſi ſex grana & dimidium, ſecunda ſeptem & dimidium, tertia octo & dimidium. Septemdecim ad quinquaginta annorum viro prima doſi decem grana, ſecunda duodecim, tertia tredecim ad quatuordecim. Annorum quinquaginta ad ſexaginta viro prima doſi grana ſex, ſecunda octo, tertia novem. Annorum ſexaginta ad ſeptuaginta ſeni prima quatuor grana, ſecunda & tertia doſi ſex ad ſeptem. Septuaginta ad annorum ſeni prima doſi tria grana, ſecunda & tertia quatuor.

Id autem tuto aſſerere poſſe exiſtimo, eum, qui tot experimenta cum medicamine aliquo contra ullum morbum coeperit, uti *Parens optimus eum Belladonna adverſus rabiem caninam*, mediam remedii doſin definire optime callere. Quam ob cauſſam & quoniam crebra *eius* experimenta fere ſemper proſperrime ceſſerint, tutiſſimam viam ſequi opinor, ſi doſin laudatam, tanquam mediam, etiam in futurum uſum commendo. Neque vero id indicare omittendum eſt, plurima *eius* experimenta, uti *ipſe* monet, in hominibus durioris educationis & robuſtioris naturae eſſe inſtituta, ideoque in delicatioribus ab iſta regula eſſe diſcendendum. Tres quidem doſes earumque

augendarum ratio solummodo constituta est, tum quia *optimus Pater*, uti iam monui, fere semper trinis diversis dosibus morbum omnino cavere potuit; tum quia facillimum unicuique erit, ceteras doses, si continuandae essent, augere atque determinare. Temporis vero spatium, quo Belladonnae usus nequaquam intermittendus est, morbo finito potius, quam ante eundem definire possumus; Semper quidem adhibenda est, dum ullum praesentis veneni signum in vulnere adhuc conspicitur, quod venenum ex dolore, tumore, ac vulneris adiectarumque partium tensione cognosci solet. Insuper tutiori via incederemus, si remedium longius, quam opus esset, continuaremus, quam si ante iustum tempus seponeremus, quum illud nihil, hoc multum damni inferre posset.

§. XXXVII.

Effectibus vero *Belladonnae*, non parvis adhibitae dosibus, uti, ne indicationibus repugnetur, hic necesse est, quaedam aegroti incommoda perpetuo succedunt, quae tamen, praeter id, quod gravant, nunquam nocent. GREDINGER saepissime hoc medicamine usus *molesta*, ait, *inter Belladonnae usum symptomata sunt capitis obnubilatio, vertigo, oculorum*

caligines , rubores , quae maiori sub dosi solum oriuntur . Eadem quoque *Parens venerandus* saepius in aegrotis expertus est , in iis praesertim, qui , cum aliis comparati , magnam sumserant dosin . Nunquam vero alia inde orta sunt mala, nisi quod lassitudinem nonnulli per aliquot dies sentirent . Illa vero aegris frequentissime eo allevare potuit , ut lac frigidum ipsis porrigeret .

Ut autem vehementes hos Belladonnae effectus, quibus saepe etiam delirium accedit, praecaveamus , ad primas vias antea respicere , quam maxime valet . Sordes enim , imprimis biliosae ventriculi & intestinorum maximam ad Belladonnae effectus vim exserunt , eosque haud raro ita augent , ut aegroti quam maxime inde graventur . Notabile eiusmodi exemplum b. *Archiater* SCHROEDER litteris communicavit cum *Patre optimo* , quod hic adponere liceat . *Seni septuaginta annorum* , ita enim refert , *a cane rabido morsu laeso , decem radicis Belladonnae grana e vestigio , a quodam medico propinata sunt , eaque dosis quatuor horis post repetita est . Grave delirium inde secutum , duodecim horas durans ; in ipso linguam impuram , saporem amarum , depravatum deprehendi ; vomitorio deinde exhibito , & ventriculo quamvis sordibus adhuc repleto ,* 48. *horis praeterlapsis , iterum decem radicis Belladonnae grana dedi . Delirium deinde valde increvit .*

Rhabarbari & salis usu per aliquot dies continuato, lingua cum pura saporque naturalis esset, denuo decem eiusdem radicis grana propinavi, neque delirium ullum exortum, neque ipsius sanitas interrupta est. Idem postea, antequam Belladonna in canina rabie uteretur, uti saepius ei contigerat, semper dedit vomitorium, eiusque effectus, licet magna dosi datae, nunquam enormes, absque delirio, expertus est. Praesentibus itaque sordium signis, idem observare imprimis suadendum erit. Terror, hominis animum, cum a rabido animale invaditur, occupans, metus, vehementioresque animi commotiones, quibus deinde agitatur, omnino sunt eiusmodi caussae, quae bilem depravare, corrumpere, brevique sordes in primis viis gignere possunt. Quod si vero nihilominus Belladonnae effectus adeo increscerent, ut aegrum nimia afficerent molestia, neque lacte hausto satis minuerentur; quaedam solummodo *aceti* cochlearia ipsis porrigenda sunt. Quod quidem iam *Conr.* GESNER (*a*) laudat; idem MILLER (*b*) & MAY (*c*) confirmant, & FRICCIUS (*d*) ait, *si solanum, ut venenum no-*

(*a*) Epistol. Lib. 1. fol. 34.
(*b*) Plants. Vol. 1. pag. 41.
(*c*) *Hannoev. Mag.* 1773. *St.* 97.
(*d*) Paradox. de venen. Cap. XX. pag. 363.

cet & corpus laedit, acetum, omnium venenorum commune alexiterium, ei opponendum est. Paulo infra, eundem ob finem, *succum limonum* aut *Citri* recenter expressum commendat. Atsi Belladonnae vel radicis vel foliorum vel aliarum partium, quae quisquam sciens, vel ignorans sumserit, copia tanta fuit, ut mali atque venenati effectus inde metuendi essent; eas particulas, dum adhuc in ventriculo latent, vomitoriis praesertim expellere annitendum est.

§. XXXVIII.

Quum aeger inter Belladonnae effectus molestam saepissime oris siccitatem, magnamque sitim sentit, utramque potu levando, Belladonnae effectus minui, vel etiam cohiberi, olim autumarunt; ideoque, cum Belladonna primum adversus caninam rabiem publicaretur, graviter vetarunt, ne octo horis post, medicamine sumto, aegris potus, quid? quod ne illud quidem remedium aqua aut alio liquido permixtum, daretur. Quae vero agendi ratio non solum immitis ac saeva adversus aegrotum, sed etiam plane inutilis est, adeoque omnino reiicienda. Dure quidem aegrotum tractant, quoniam id denegant, quo molestam oris & faucium siccitatem allevat, etsi sitim, hoc loco spasticam potus exstinguere non valet; inutile etiam esse, docet

experientia, cum potus, inprimis aqua non nimia quantitate, Belladonnae effectibus nunquam obfuit.

Longe gravius est, aegroto inter eosdem huius medicaminis effectus omnia interdicere esculenta, quippe quae ipsum modo gravarent, effectusque potius impedire possent, nisi id monere supervacaneum est; cum iam inde ab antiquissimis temporibus, annotantibus quoque MATHIOLO (a) & *Conr.* GESNERO (b) notum sit, Belladonnam, dum effectus producit, omnem ciborum appetitum delere. Maxime vero ii vituperandi sunt, qui ab aegroto toto quidem die, quo Belladonnam sumsit, somnum arcere iubent, quodque OETTINGER (c) in primis urget, ibidem dicens; *hanc cautelam adhuc repetendam esse censeo, quod somnum post Belladonnam sumptam, aegrum per diem ne invadat, omni diligentia per motum corporis impediri debeat*. Aegrotus autem eo nimium languesceret, idque eo magis, cum admodum frequenter Belladonna magnam somni proclivitatem adfert. Omnino autem nihil mali a neglecta hac regula metuendum esse, quotidie experimur. Contra vero id in hac re praecipuum est, ut in Belladonnae usu eo respiciatur, ne transpiratio aucta ullo pa-

(a) Comment. ad lib. Dioscoridis co. Cap. 69.
(b) Epistol. Lib. 1. Fol. 34.
(c) Differt. de Belladonna p. 55.

cto impediatur, sed potius promoveatur; idque eo magis necessario hic curandum est, cum aucta transpiratio in hoc morbo via longe princeps est, qua venenum e corpore expellatur. In Belladonna quidem adhibenda iam in genere hoc suaserunt, atque OETTINGER (*a*) ait *frigus & aestus sub huius remedii usu sunt fugienda, animi pathemata evitanda, & praecipue illud respiciendum est, quod transpiratio, aliaeque excretiones promoveantur*. Quam transpirationem promovendam, *parens venerandus* aegrotis commendavit, ut inter Belladonnae effectus lectum tenerent, atque nonnullos potus *Thee* aut alius potus calidi cyathos sumerent. Atque transpiratione bene cedente aegroti semper levatos se senserunt, eademque suppressa male se habuerunt, angoribusque vexatos. Inprimis igitur utile erit, si partem veneno infectam nunquam non calidam servari curamus, ut transpiratio aucta, ubi maxime necessaria est etiam extendatur. Ceteras diaeteticae regulas, secundum quas sub Belladonnae usu ab omnibus crudis ac dyspectis cibis se abstineat aeger, omnesque potus spirituosos serio evitet, ne ullius rei oblitus esse videar, obiter tantum attingam.

(*a*) L. c.

§. XXXIX.

Quomodo autem Belladonnae radix haud frustra in ipsa hydrophobia adhibenda sit, ut vel hoc etiam exponatur, breviter admonendum est, maxime esse necessarium, ut in hoc morbi stadio satis largae eiusdem medicamenti dentur doses. Cum autem fieri non possit, ut aegroto fluida sub forma medicamen porrigatur, *radicis Belladonnae* pulverem ope syrupi glutinosi, in bolum redigere aut oblatis involutum aegrotis propinare experiendum est. Atque id remedium, usquedum ulli motus spastici appareant, vel etiam paululum longius continuare necesse esset. Neque minores indicationes, quae requiruntur, negligendae essent.

Si v. c. aeger plethora laboraret, aut ex aliis signis inflammatio metuenda esset, venaesectionem instituere, eamque pro temporum ratione repetere deberemus. Quod si sordium signa in primis viis se ostenderent, illae aut sursum aut deorsum secundum indicationes evacuandae essent. Tartarum vero emeticum praecipue suaderem, quippe cui praeter vim, vomitum excitantem, singulares vires antispasmodicae & diaphoreticae, hic valde indicatae, iure tribui possunt.

Ad secundaria remedia imprimis tepida balnea referenda sunt, quippe quae iam a tam

multis commendata, saepius efficaciam prae se tulerunt. His igitur, dummodo aeger ullo modo ea ferre possit, per tantum temporis spatium, tantaque copia, quanta fieri potest, utendum esset. Praeter vero antispasmodicas & sopientes eorum vires, etiam id efficere possunt, ut corpus, quod potu deficiente, vehementibusque illis spasmis admodum exsiccatum est, rursus madefacerent. Rarissimis casibus, ubi in hoc morbo intestina eandem, quam fauces ac os adversus liquida sensibilitatem proderent, exceptis, clysteres emollientes, quos WHYTT cum opio miscendas commendat, certo eandem adferrent utilitatem, quam in aliis morbis spasticis ex iis percipere licet. Externa autem olei olivarum iniunctio in vulneratis vicinisque partibus, quod NUGENT purum, TISSOT vero cum camphora & opio mixtum, tam salutare expertus est, eo gravius suadenda erit, cum aeger, uti haud raro fieri solet, acerbissimos earum partium dolores atque convulsiones perferat.

Frigida autem balnea, quanquam inde a vetustissima aetate commendata, tamen denuo suadere dubito. Famâ enim, quam consecuta sunt, nullo modo digna esse videntur, neque magis primariis quam secundariis conveniunt indicationibus, hoc est, neque sunt antispasmodica, neque inflammationem cavent; aut sanant, aut

aegrotis aquae metus notionem vi tollere possunt. Nec raro insuper omnino nihil profuerunt, immo saepius nocuerunt.

Ceterum vehementer laetabor, si experimenta in posterum capienda, me haud vanis rationibus commotum usum huius remedii commendasse demonstratura sint; nec parvo mihi erit solatio, si vel tantillum eo contulerim, ut medicamen adversus morbum, hominibus adeo horrendum, in cuius medela saepius medici in errores delapsi sunt, magis innotesceret (*).

(*) Litteris ab amico viro ill. Archiatro, Consil. Aul. & Professore Med. *Herbipolensi* D. WILHELM, die 13. Septembris 1784. ad me datis, sequentia insunt, quae his addere oportet. „ *Belladonnam*, inquit, certissimum esse contra *hydrophobiam* prophylacticum *quinque* casus a me observati (in magno, quod sub huius eximii Viri praesidio floret, Nosocomio *Iuliaeo*) evicerunt. Expertus & sum remedium *Borrussicum*, *bis*, itidem cum salutari effectu; ast horrendam (quod & alii iam observarunt) *stranguriam* cum mictu cruento excitavit: hinc *Belladonnam* praefero. Hydrophobiâ natâ, & *Moschus*, & *Belladonna* non profuerunt „. Quodsi Medici singuli suas in tam arduis circumstantiis institutas experientias eodem candore aperirent, & cum Publico communicarent, non dubito, & in hoc morbo tractando spem superesse melioris tandem methodi. Inserviet *delectus* hic *Opusculorum Medicorum* & nostris & alienis, si communicentur inposterum, observationibus eiusmodi mox arrepta mihi occasione patefaciendis.

IOHANNIS PETRI FRANK

M. D. CONSILIARII AULICI AC ARCHIATRI

S P I R E N S I S

E P I S T O L A

I N V I T A T O R I A

A D

E R U D I T O S

D E

Communicandis , quae ad Politiam Medicam ſpectant , Principum ac Legislatorum Decretis (*) .

VIRI AMPLISSIMI, DIGNISSIMI!

QUanta ſit in conſervanda populorum atque civitatum valetudine dignitas, & quam inſignis

(*) Quamvis haec *Epiſtola*, ante decem hos annos a

regularum ad hoc ſpectantium tum multitudo, tum neceſſitas, nemo ſane dubitaverit, qui verae felicitatis inſeparabilem comitem, corporis integritatem puto, multiplicem eius amittendae occaſionem, & eximium in incrementum Reipublicae influxum intellexerit.

Cognoverunt rei gravitatem Principes ad

---

me conſcripta, ad labores *academicos* neutiquam pertineat; lubens tamen, & eodem animo, *Italiae* Eruditis, data mihi nunc occaſione, eandem tranſmitto, quo Patriae quondam Litteratos in ſubſidium operis vocavi, cuius nunc *tria Volumina*, atque primi Tomi nova mox Editio, ſub *Politiae Medicae* titulo, germanico Idiomate a me delineata, apparuerunt. Cum non inutile opus hoc viſum ſit Lectoribus: facile quondam eiuſdem in ſermonem latinum in me ſuſcepturus ſum verſionem, atque ut maiorem labori perfectionem conciliem, preces meas & hic terrae repetendas eſſe duxi. Primus ego hanc arduam ſcientiae medicae partem pro ſua dignitate excolui, medium nunc opus abſolvi: quin tamen, quod exſpectare decebat, ſubſidia aliena, multa ſaltem, impetraverim. Felicior forte ſub hoc coelo, in rebus coeterum non me, ſed humanum genus omne, ni fallor, proxime concernentibus, futurus ſum; & ſi eſſe non contingat, feci tamen, quae ſuſcepti laboris gravitas a me, cum ſolus humeros eidem ſubmitterem, poſtulabat, contentus & mea in his viriliter praeſtitiſſe, neque maiorem viribus propriis quam par erat, — minorem forte, quam benignum litteratorum poſtea iudicium in me poſuit, fiduciam adhibuiſſe.

exemplum nati, & ad hoc ab illis instituta sunt, nostris tandem temporibus, illustria illa sanitatis publicae in diversis regionibus collegia, quorum praecipua & nobilissima certe in hoc ponitur cura: ut, quae incolumitati publicae obsunt, removeantur, quae conservandae & adaugendae civium saluti inserviunt, instituantur.

At vero, cum amplissima rerum in hunc finem considerandarum series, & adhuc nimium recens sit omnino, pro obiecti auctoritate, institutum; multa, & in confirmando sanitatis publicae statu non sane infima, intacta relinqui oportuit, quorum accuratior demum inquisitio, rerum vix aestimatarum praetervisum fere influxum ulterius investigandum, atque, prout huic vel illi provinciae ac populo conveniat; eruditis serio diiudicandum, iniungit.

Praecipua quidem, ac ferme ubique iam recepta regula est, & in hac fere sola, multis in locis, universus Politiae medicae cardo vertitur, ut Pseudomedicorum & agyrtarum pestis ac rabies ab incautis, quorum numerus in omni Republica mirum quantus est, avertatur, & medicinam faciendi facultas peritis saltem in arte viris concedatur; ast vero, quemadmodum lex haec vix centesima est illarum, quas integrum corpus Politiae medicae sinu benefico comprehendit; sic nec in hac quidem viam breviorem

ingressi sunt Legislatores, ad eruendum radicitus malum, neque solis verbis oppugnandum, neque poenis sine arte, & humani ingenii cognitione iniunctis, delendum. Mirum sane!... a tot iam saeculis legi huic (ut pro exemplo rem hic prosequar) illudi, nec tamen, quare malo tollendo impar fuerit, cognosci; cum tamen sat parvo saepe labore opus sit, noto civium ingenio, invenire viam in propulsando malo tutiorem, certiorem; exemplum ad id largientibus Milesiis, quorum virgines, ignota de caussa, mente subito alienatae, indiesque crebrius, quin ulla ad id adhibita medicamina furorem infringerent, mortem quaerentes, solo hoc decreto absterreri potuerant, quo corpora a semetipsis suspensa, cum eodem laqueo, quî essent pervincta, nuda efferrerentur. Superstructa scilicet cognitae sexus verecundiae lex a fine aberrare vix potuit: a quo & similis, ni omnia me fallant, nunquam aberrabit methodus, pro modo, & rerum circumstantiis variata. Suicidium enim est, insana e mentis, & nulla vel doctrina, vel abhinc deducenda auctoritate praedito homini periclitantem salutem committere, mortemque sibi adsciscere; idemque pro qualicunque Republica funestum civium delirium, a quo nec agyrtam, nec aegrum quaevis alia absterrebit poena, nisi talis sit, quae pseudomedicum red-

dat infamem, hinc ab omni humano confortio propellendum; hunc vero, ubi fub ignoranti manu decedat, curet, legibus id caventibus, a medicis phyficis publice fecari: ut ab hinc ftatus morbi lethiferi, & adhibita medendi methodus quandoque comparentur, & ubi haec contraria fuerint, inquifitione in agyrtam facta, verum homicidam, quem ftrictiffime agatur.

Quare, ficuti his, quae pridem ad Politiam medicam, fine meliori tamen effectu, revocata funt, multa certe vel addenda, vel mutanda infunt; ita praecipue manca funt, quae in innumeris fere aliis fanitatem publicam refpicientibus circumftantiis obtinent, in quibus vel leges omnino filent; vel non pro rei dignitate loquuntur, vel fparfim faltem & in quibufdam tantum provinciis promulgatae funt.

Quam optatum igitur quamque defiderabile opus, ac fuccincta praecipuorum decretorum collectio, quae olim & noftris etiam temporibus, circa publicam civium falutem, ubicubi fuerit, lata funt: eorum ad rationis & experientiae principia ulterior diiudicatio, & ubi talia, ut in quamplurimis obtinere folet, plane deficiunt, prout res poftulat, nova expofitio! — Aft vero, quam fimul, arduum, quamque impar unius hominis viribus opus! quanta rerum hic confiderandarum copia, ac diverfitas, & quam difficilis in fingulis ratio!

Neque tamen haec omnia, quo minus ab opere ante plures iam annos incepto, ac, prout videbatur, humano generi necessario ac utili, abstineam, possunt: neque summum in rebus maximis vacuum absterret; quod, si vel ad dimidium replevero, non inutiles mihi dies transegisse videbor. Vacuum dico: quid enim sunt aliquot, in hac rerum elaborandarum serie, felicia quamvis virorum celebrium sparsim & in tam diversis temporibus & academiis edita tentamina, ut (quod scriptorum talium indigna certe, sed tandem a clarissimis viris, MURRAY, BALDINGER, & TODE, vindicata sors fuit) vel haberi amplius non queant, vel, si possidentium favore communicata fuerint, opus exhibeant sine consensu & ordine totius digestum, repetito eadem pertractans, particularia, & saepe parva nimis, valdopere extendens, neque a longe quidem summam rerum attingere solitum; consueto scilicet in humanis progressu: ut, in rebus arduis, plures eruditorum manus, singulae vel lapidem ad futurum aedificium conferant, quo ex his dignum tandem humanae miseriae refugium posteritati exsurgat.

Pluribus igitur ad exoptatum hoc opus a me iam pridem paratis, & sub manu crescentibus materialibus; ad eruditos litterarii orbis omnium classium viros, iis me, quibus par

eſt, precibus converto, ut pro ſuo in felicitatem humani generis glorioſo influxu, & ad hoc aedificium impertiri manus beneficas dignentur, laborem cum honore dividant, &, ſi quid in me eſt, quod ad ſuſcipiendum hoc opus aptum reddat, id amicis monitis erigant, auxilio ſublevent, conſiliis dirigant.

Ne vero de neceſſitate laboris ſuſcepti, qui in exſtruendo Politiae medicae pleniori opere ponitur, in longius hic diſſeram, ut, quae ab omnibus uno ore agnoſcitur, qui legum in hac ampliſſima materia defectum, & exortum abhinc annuum, in quacunque Republica, vix reſarcibile damnum attendunt; id mihi ſaltem hic loci incumbere arbitror, ut de ordine mihi in tali labore propoſito, atque de illis ſermonem faciam, in quibus praecipue hic implorata Eruditorum benignitate indigeo.

Multa ſunt, cur praeiviſſe meis his conaminibus valdopere deſideraſſem viros celeberrimos, BALDINGERUM, & praemature nimis abreptum beatum RICKMANNUM, quorum uterque operis Politiam medicam ſpectantis quondam a ſe edendi ſpem fecerat, quam & nuperrime renovari video (*a*). Quamvis enim pro-

(*a*) Magazin vor Aerzte, Vorrede.

priam ipſis & huic ſuo labori perfectionem fore conciliaturos mihi lubens perſuadebam ; tantum tamen abfuit , ut crediderim ſocium laboris , in hoc opere difficiliore , ut forte ſuperfluum , aegrius laturos fuiſſe ; ut potius hanc , quam nunc ego viam , mutuum ſcilicet ſuper his cum Eruditis commercium , pro operis perfectione , uti ſaltem mihi videbatur , abſolute neceſſarium , ingreſſuros fuiſſe , mihi non difficulter perſuaſerim .

Expoſuit , quod tamen omne eſt , operis futuri planum RICKMANNUS (*a*) , in quo hunc ſibi in Politia medica edenda impoſuerat ordinem , ut doceret : primo , a vita civium quaevis generaliter noxia avertere : ſecundo , in praeſentibus miſeriis opem citiſſimam optimamque , in quantum liceat , adferre ; tertio , periculum quod a morbis epidemicis imminere ſolet , diminuere . Quamvis autem in his omne fere bonum lateat , quod ab arte medica ſperari licet ; generalem tamen nimis ideam crediderim , & ex qua minus pateat , quidquid hoc opere pertractandum foret .

Cum & ego , quemadmodum retuli , iam pridem de ſuſcipiendo hoc onere ſerio cogitaviſ-

(*a*) Von dem Einfluſs der Arzney-Wiſſenſchaft auf das Wohl des Staats .

ſem; ſaepius volvi animo, quanam via incedendum foret, ut exquiſitior in rebus pertractandis ordo, in elaboranda tam copioſae materiae compage, non levi forte auxilio eſſet; tandem poſt varia tentamina, hanc mihi in laboribus legem impoſui: ut in primo ordine tractarem ea, quae circa generationem & multiplicationem ſanorum civium, utpote primum ac validiſſimum cuiuſvis Reipublicae fundamentum, occurrunt, quo in genere ſeſe plurima obtulerunt, primo, de coelibatu laicorum, de praematuro matrimonio, tum de illo, quod inter aetate maxime inaequales fit, diſcurrere. Sequebatur damni expoſitio, quod ex illorum connubio infertur reipublicae, qui, deletis iam plane, per morbos liberis communicabiles, vel alios, generationis viribus, ſemine perquam corrupto ad opus hoc accedunt, & morborum fatalium ulteriorem in civitatem propagationem vel facilitant, vel ſaltem prolem largiuntur, nec patriae idoneam, nec utilem agris, nec bellorum parem, & pacis rebus agendis.

Poſtquam varias in his, nec levioris momenti res exponendi ſe obtuliſſet occaſio; ad ea me convertendum credidi, quae, curam Magiſtratus circa nuptiarum rationes caeteras, circa praegnantes, circa infanticidia & expoſitionem illegitimorum avertenda, tandem vero circa par-

turientium & nasciturorum privilegia, exposcentia merito consideranda erant. Ut vero tam puerperarum, quam & nascentium, prout vivi vel mortui, soli, aut gemini nascuntur, status & mortalitatis ratio pateret: ex recta horum, &, prout me praxis edocuit, obstetricum etiam ingenio accommodata & facili in classes distributione hic tradita, quid boni tandem exspectari posse arbitrabar.

Addita est his, quae iam pridem Romanorum cura exercuit, legis sic dictae Regiae consideratio, circa quam, uti de matre quondam adhuc servanda, sic & de prole educenda, & praemiis ad id expositis, ubi mortua appareat, a praesentibus ad vitam, non dubiis certe experimentis revocanda, non indigna notatu obveniebant. Memor nunc eram & illorum, quae, ut ad tuendam puerperarum ac neonatorum valetudinem & nutritionem attinentia, — de iniusta & legibus praecavenda uberum detractione, de nutricum in civitatibus necessaria provisione, quibus cautelis nutriendi facultas iisdem, post exactum corporis & animi examen, concedi debeat? de lactationis diuturnioris in populationem damnis, & temporis huic operi impendendi ratione, — de Baptismo, hiemis tempore, non sine omni discrimine, administrando, & de huius incongrua ut plurimum prope puerperas

celebratione, revera Magiſtratuum curam expoſcunt: quo capite & de frequenti puerorum in matrum lecto, ſomni tempore, ſuffocatione impedienda, tandem vero & de horum, ubi adoleſcunt, cum ſenioribus, noxia ſaepe in uno eodemque lecto accumbendi conſuetudine, ubi aliter fieri poteſt, reformanda, ac de caeteris quam plurimis mortis cauſſis non magna opera praecavendis, agitur.

Ad ulteriora progreſſo, videbatur mihi imprimis incumbere, ut & ea attingerem, quae circa veſtitum puerorum, nec a Romanis quondam neglectum, & a quo perſaepe corpora iuvenilia laeduntur, dicenda eſſent. Sequitur de artis gymnaſticae ad firmanda iuventutis corpora, neceſſaria reintroductione, oratio: ubi & de balneis frigidis publicisve ordinandis, ad quae ſub neceſſaria inſpectione, in locis praecipue maritimis, adoleſcentes admittantur, ibique natandi artem ſaluberrimam addiſcant, ſermonem faciendi occaſio arripitur. Nunc quidem de praematura adoleſcentulorum ad difficiliora vel mentis vel & corporis opera adſtrictione, eiuſque multiplici noxa diſquiritur; ut tandem plenior fiat perſuaſio: non ſoli patrum curae futurorum civium ſalutem, mentiſque & corporis vel rectam, vel deflectentam ab ea, inſtitutionem committendam eſſe.

Adeſt iam neceſſaria quoque rationis conſideratio, qua in ſcholis publicis pueri congregantur & docentur: ubi tam de locorum, ubi id fit, conſtructione, quam de cautelis ſermo habendus erat, quibus rudior ſaepeque exitialis magiſtrorum in parvulos ſaevitia cohibeatur; eorum ſanitas vero, quae adeo multiplici occaſione, tam contagii, ſcabiei, variolarum, vel & alterius epidemiae tempore ſibi mutuo communicandi, quam & caeterarum cauſſarum concurſu, deſtruitur, conſervari, Patrum Reipublicae gratia, valeat.

Cum ſic hominem ab utero, aduſque virilem fere aetatem conſideraſſem; ad ea me convertendum credidi, quae, in communi vita, Magiſtratuum circa ſanitatem publicam attentionem expoſcerent, quo in argumento cum egregio certe ſucceſſu verſatus eſt celeberrimus apud Lipſienſes PLAZIUS. Ergo, quae de habitationibus hominum, earum ſaniori exſtructione, poſitione, de urbium munditie, ſalubritate, & ſecuritate; de aeris puritate; de tempeſtatum, fulminis, terrae motus, atque inundationum effectibus civium valetudini ac urbium integritati noxiis, vel avertendis, vel ſaltem pro humanis viribus imminuendis; quae de paludum venenoſa indole, fluminumque in progreſſu noxia tarditate, vel, ab immixtis variis,

depravatione; de plantis venenatis eradicandis; & animalibus nocivis, vel & rabiosis coercendis; quae de victus diversimoda, & vasorum, in quibus parantur, sic & de aquarum, fontium, & potulentorum variorum ratione, puritate ac natura; tandem, quae de funesta in civitatibus intemperantia, ac de legum sumptuariarum utilitate, sic & de vestitu tum civium, tum praecipue militum ordinando, varia adducenda erant, adducuntur.

Ad alia conversus, de illis praecipue mentionem facio, quae de re medica & pharmaceutica, de sic dictis collegiis sanitatis, &c. monenda sunt. Chirurgiae in plurimis locis incredibili vix non modo neglectae, & qua demum ratione illi succurrendum credam, praecipue rationem habeo. Nunc de illis, quae ad instituendas in omni Republica obstetrices eruenda sunt: quo loco non tam earum in ardua scientia instructionem, ab aliis in arte dignissimis viris luculenter traditam, quam sanissimam methodum, qua id optato cum emolumento fieri queat, afferendam credidi, cum non parvae, hic, ibi, difficultates desiderato huic operi renitantur, quas mihi, sub auspiciis maioribus, perpetuo meo solatio, in Bado-Badensi Marchionatu, ubi Medici aulici vice quondam fungebar, & in Spirensi nunc demum Principa-

tu, vincere licuit; ut in his tandem locis, omnia, quae circa haec exſpectari poterant, ſat feliciter proficiant. De agyrtis & pſeudomedicis recoctum ſaepius, ſed infelici ſemper cum ſucceſſu, a multis, articulum, quantum oportet attingere, & receptis iamdum vulgo principiis accommodare ſtudeo.

Non immerito exſpectatur hic obligationum, quas medici verſus Rempublicam habent, diverſarum expoſitio. Hinc & de variis morbis ac epidemiis converſandi locus, & de his, quae, vel ad praecavendas vel avertendas imminuendaſque, vel &, quantum licet, eradicandas fieri debent. Nec pecudum hoc loco morbi contagioſi ac epidemici, & quid quid a medicis vel ſcholis veterinariis hic, non tam in medendo, quam quidem in ſtatuendis cautelis ac regulis, circa paſcua, malique propagationem, praeſtandum ſit, reticenda ſunt. De morborum endemiorum natura ac origine, quae a medicis phyſicis ſucceſſivis experientiis, & quomodo detegenda ſint; quamque ſolicita ubique naturalium productorum, & praecipue aquarum mineralium thermarumque inveſtigatio, deſcriptio, ac ordinatio, ab iiſdem exſpectanda ſit, exponitur.

Quid cum ſubmerſis, ſuffocatis, fulmine tactis, hiemali frigore, vel alio modo apparenter extinctis, lege publica id cavente, praemiiſ-

que adeo, ad exemplum diverſarum Hollandiae civitatum, expoſitis, tentandum ſit, monendum, & quid felicia in hac re, Principum iuſſu, tentata conamina docuerint, adducenda cogitavi. De Daemoniacis, fictove morbo caduco, vel alio, civitates infeſtantibus, quave ratione haec mala feliciter expelli queant, inveſtigatio ſit.

Quae circa milites in diſſita loca ſubque variis tempeſtatibus, ducendos, & ad leges ſanitatis, in quantum illis obtemperari licet, regendos, circa caſtrorum, claſſiumque ad maritimas expeditiones ordinationem, deſiderantur, & a medicis dependent, nunc dilucidanda videntur. Noſocomiorum, Xenodochiorum & Orphanotrophiorum, tum & caeterarum quae miſeris pro refugio inſerviunt, habitationum, Piſtrinorum quoque & carcerum, in quantum hic commiſerationi locus eſt, conſiderationem habui, & quae in ſingulis, pro humanae ſortis allevatione moneri poſſunt, monenda cenſebam. Pauperum quoque, in quavis civitate bene conſtituta, praecipue aegrotantium, neceſſaria adminiſtratio, & quae in hac materia ad allevanda media excogitanda ſunt, pro viribus traduntur. Caſſae ſic dictae ſanitatis (Geſundheits-Caſſe) ratio & utilitas expenditur. De morborum in claſſes perquam ſimplices reductione, & fideli, quonam mortuorum ſinguli occubuerint adnotatione, tum quaeſtio ſit, qua

tandem morborum uni cuique ditioni propriorum seu endemiorum natura clarius elucescat, & mortalitatis ratio, ubi cum natis quotannis inducto accuratiori calculo conferatur, pateat.

Sepulturae usque ad maiorem mortis certitudinem differendae momenta, cimeteriorum extra civitates ordinandorum, cadaverum, tempore epidemico vel & pestilentiali efferendorum, & quae aliae huc pertinent, rationes, discutiuntur:

Atque in his, pluribusque aliis, quorum enumeratio hic loci vel inutilis esset, vel litterarum terminum longe excederet, subiectis, futuri operis planum quam maxime circumscribi, mihi persuasi semper, atque omnibus viribus laboravi continuo, ut, quae huc pertinerent, solicite ex diversis locis ac regionibus colligerem atque ordinarem. Fateor, cum naturalis aliqua me dispositio ad hunc praecipue laborem invitaret; primum vix omnem operis me perspexisse ambitum, neque forte vires, qua par erat, diffidentia mensurasse. Terruit, cum aliquantum processissem: quo fit, ut appropinquata obiecta magis oculum feriant, terruit, inquam, materiarum & multitudo & qualitas: ad quod accedebat, quod abunde agnoscerem, me saltem pia in multis desideria formaturum, & , quod triste esset, celeberrimi HENSLERI effatum veritati nimis convenire: scilicet, „ quod

caput profpiciens, & manus; quae exequantur; non eiufdem femper activitatis fint, & quod ars medica, & qui civitatibus praefunt, fefe mutuo eadem facilitate negligant ".

Aſt vero, neque hae, quaecunque fuerint; quas ipſe mihi in proſequendo opere rationes iterato oppoſui, maiores fuerunt, quam, ut ſaltem circumſpectiorem reddere, ac in tractando labore operoſiorem, quibus in eo imaginationis luſus & nullius executionis commenta evitare, & amicorum ſuper his monita magis attendere aſſueſcerem: quorum quidem tanta hucuſque in me poteſtas eſſe non potuit, ut opus hoc in meis certe oculis difficilis valde executionis, nec minoris momenti res pertractans, pro votis accelerarem, antequam & aliorum humano generi faventium & celeberrimorum Virorum ſuper his monita, manuſque adiutrices, prout nunc facio, ſolicite imploraſſem.

Ad Vos igitur Viri digniſſimi, ampliſſimi! repetitas preces votaque tranſmitto, ut dignemini; quae hic Vobis praeteriviſſe videbor, & quae illuſtrando operi humanitati ſacro inſervire poſſint, praecipue, quas, ab experientia noveritis hic aut ibi cum ſucceſſu adhibitas aut certe adhibendas regulas Politiam medicam attinentes, benigne communicare, ſuper his mecum amico commercio conferre, &, ſi quae ad manus ve-

nerint ſcripta digna, quae conſulantur; haec ea cum fiducia impertiamini: me grato animo, pro ſingulis, expenſas fideliter redditurum, &, prout decet, ne cui fautorum moleſtus evadam, quae alia adhuc obſervanda ſunt, me pie obſervaturum.

Verum, cum, quod dixi, non contemnendum rerum huc ſpectantium theſaurum iam poſſideam, monendum iudico: me hic neutiquam opera in vulgum nota & maiora, vel & quaſvis forte minutias, quas aequi viri iudicii ipſimet diſcernere poterunt, deſiderare; ſed talia me hic praecipue intelligere, quae in diſſitis ſaltem locis innoteſcunt, vel ſolis muris academicis defenſa, nec pro dignitate expiſcanda, meam hactenus attentionem fefellerunt. Caeterum amica litteris communicata monita, & placide in his ſuſcepta inſuper, quid in hac vel illa materia adhuc deſiderandum eſſet, informatio, eo mihi ſemper erit magis praeferenda; quod ſic inutiles aliquando futuras expenſas, tam evitatione duplicitatis operum tranſmittendorum, quam in modo tranſmittendi magis & minus mihi oneroſo, praecavere potero. Neque unquam me quidquid ſit, retinebit, nomina illorum, in grati animi teſſeram publicare, quorum in genus humanum & in me merita & benevolentiam ultro agnoſcere non deſinam.

Pauca ſunt, quae addam quoad ordinem la-

bori huic propositum: unusquisque etiam alius aliquo laborare defectu videtur: cum, quae hic elaborata sunt, primo intuitu, cum aliis rectius coniungenda fuisse appareant; quae tamen non iniquum subinde locum obtinere videri possunt, ubi, quae hoc capite dicenda erant, attentius considerantur, & ubi fatendum est, unumquodque in circuli circumferentia punctum, vel primum, vel ultimum poni posse.

Postremum id est: scilicet me in elaboratis hucusque operis partibus, lingua patria, quae germanica est, scripsisse; tum, quod mihi sit maior huius in communicandis ideis usus; tum, quod sat extensa sit idiomatis notio, & denique, quod cuiusvis nationis Eruditi hoc tandem privilegio gaudeant, & liberaliter utantur. Dabam Bruchsaliae die 6. Ianuarii 1776.

Finis Primi Voluminis.

ELENCHUS.